La table des traités de Galien se trouve dans ce volume, en tête du tome I, après les libri Isagogici (qui occupent les 280 premières colonnes de ce 1er volume)

Cette table se compose de deux parties la 1ère par ordre de matières, la seconde par ordre alphabétique des matières. C'est cette seconde table qu'il est le plus commode de consulter. Les sujets traités par Galien à l'occasion des traités d'Hippocrate se trouvent dans cette table alphabétique à l'article Hippocrate

CL. GALENI PERGAMENI ASIANI, EXCELLENTISSIMI SEMPER, POST VNICVM HIPPOCRATEM, MEDICI AB OMNIBVS HABITI OPERA

quæ ad nos extant omnia, partim iampridem, partim penitus recens, à uiris doctißimis in Latinam linguam conuersa, & nunc multis recentißimis translationibus per Ianum Cornarium Medicum Physicum exornata: ab eodemque recognita ex toto, & innumeris locis restitutis absolutißima.

ACCESSERVNT etiam nunc primum, capitum numeri & argumenta per Conradum Gesnerum Medicum in omnes libros, quæ cum in alios multos, tum illos plerosque omnes, qui Medicinæ candidatis apprime necessarij lectu sunt, ita copiose ac methodice tractantur, ut legitimæ Epitomes instar haberi poßint.

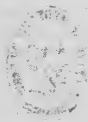
HIS omnibus subiectus est index fœcundißimus, ab artis medicæ peritißimo conscriptus.

BASILEAE M. D. XLIX.

Cautum est Imp. Maiestatis priuilegio, nequis hanc editionem, intra annos quinque æmuletur.

AD ILLVSTRISS. AC POTENTISSIMVM

PRINCIPEM AC DOMINVM D. MAVRICIVM SAXONIAE DVCEM, ſacri Romani Imperij principem Electorem ac Archimarſchallum, Thuringiæ Landgrauionem, & Miſniæ Marchionem, dominum ſuum clementiſs. Iani Cornarij Medici Phyſici Zuiccauieñ. in ſuam Galeni operum Latinam editionem, Præfatio.

SIVE ad recentem illam tuam, Illuſtriſs. princeps Elector Maurici, ſublimitatem ſuſpicio: ſiue ad tenuem meam fortunã ac conditionem me demitto: ſiue etiam publicũ rerum huius temporis ſtatum mecum conſidero: ſiue deniq; ipſum hunc meũ laborem aſpicio, non reperio quenquã ad quem maiore merito hæc Galeni operum Pręfatio à me fieri debuerit, quàm ſublimem tuam illam Celſitatem. Ac primum quidem ſublimitas illa, quam nuper in C. T. contulit benigniſſimus ſemper omnibus bonis iudicatus Cæſar CAROLVS V. Imperator, ac uictor uerè Auguſtus, ut bonis omnibus gratiſſima exiſtit, ſic his regionibus tuis imprimis lætiſſimum nuncium attulit. Eſt enim ea talis, ut non ſolum ad tuæ ditionis hominum exiſtimationem ampliandam plurimum faciat, ſed etiam ad totius Romani imperij ſtatum integrum conſeruandum ſpectare uideatur. Es enim à clementiſs. Imperatore creatus, & publicè ſub dio ſolenni more pronunciatus, princeps ſacri Romani Imperij Elector, ac Archimarſchallus. Quæ dignitas huius ſæculi memoria nulli principi ita cõtigit. Nam reliqui ex ſucceſſione ad eam deuenerunt. Tu præter omnem expectationem eò euectus es, et quod quidam de te prædicare nõ dubitant, inuitus ac coactus, ne hęc dignitas, unà cum ducatu, in externum aliquem principem conferretur. Nam quum cognatus tuus Saxonię dux ac Elector Ioãnes Fridericus, Cæſareæ Maieſtatis indignationem incurriſſet, ut & ipſe, & ditiones ipſius à Cæſarea Maieſtate proſcriberentur: & mox coactis ac eductis contra Cæſarem militaribus copijs, rebellis ille iudicaretur, & ipſe exercitu partim cęſo, partim fugato caperetur, & in Cæſaris manus ueniret, à quo etiam adhuc captiuus detinetur: actum fuiſſet de Saxoniæ ducatu, nec amplius circa Illuſtriſs. Marchionũ Miſnieñ. ac Thuringię Landgrauionũ familiam manſiſſet. Sed ſicut centũ ab hinc annis, ab illis Saxoniæ ducibus, qui hodie Leopyrgeñ. appellantur, ad ueſtram Marchionũ Miſnienſium familiam, per Sigiſmũdum Cæſarem translatus fuit, ita nunc in externum aliquem principem, per CAROLVM V. uictorẽ collatus fuiſſet, nomine ſolũ reliquo apud familiam ueſtram manente: niſi tu Illuſtriſs. princeps Maurici, te ita geſsiſſes, nõ in hoc ſolũ bello, ſed in alijs etiam antea per CAROLVM Imperatorem, contra Turcam, Gelrenſem ducem, ac Gallorũ regem geſtis, ut ab ipſius Maieſtate digniſsimus iudicatus ſis, in quem gratiſsimus Cæſar, & Saxoniæ ducatus ditionem, & principis Electoris ac Archimarſchalli dignitatem conferret. Et eligendi quidem Romanum Imperatorẽ autoritas, ſexcẽtis propemodum annis, cum magna rerum publicarũ ac priuatarum in Romano imperio quiete durauit, ut quæ ſub Othone tertio Romano Imperatore, per Gregorium V. Romanum pontificem inſtituta eſt & ſancita, ut penes hos ſeptem Germaniæ principes eſſet, qui hodieq; ex ſucceſsione hanc autoritatem habent. Verum Archimarſchalli dignitas longè antiquior habetur. Nam ſiue ex marca, ſiue ex mara, germanicis uocabulis equi ſignificationem habentibus, Archimarſchalli uox facta eſt, nihil aliud ſignificat quàm eũ, cuius nomẽ longe ſupra omnes equeſtris ordinis celebre ſit, & cuius poteſtas ſumma ſit in omnes equites ac milites, ut Archimarſchalli munus planè id ſit, quod quondam fuit Magiſtri equitũ, Romana illa ueteri repub. adhuc ſtante. Sicut enim à dictatore, cuius ſummũ ius in populũ fuit, creabatur Magiſter equitum, cui in equites, milites, itemq; accenſos ſummũ ius tradebat:

Ita postea quum Iulius Cæsar dictaturam perpetuam sibi ac posteris faceret, qui ab eo adhuc Cęsares ac Romani Imperatores appellantur, perpetui etiam facti sunt à Cæsaribus Magistri equitum: sed qui non ueterem illam appellationem diu seruarent, uerum præfecti pretorio appellarent. Hoc enim est quod Fenestella scribit. Id demũ inquit, officij fuit Magistris equitum apud dictatores, quod tandem præfecto prætorio apud Cæsarem. Quemadmodũ igitur Magister equitum apud dictatorem appellatus fuit, et idem postea dictatura semestri magistratu, in perpetuum Imperium mutata, præfectus prætorio uocatus est: Ita Imperio ad Germanos translato, Archimarschallus idem dici cœpit, Græca uoce principatus significationem habente, duabus uocibus Germanicis pręmissa, ac cum ipsis composita, quarum altera equi, altera celebritatis significationem habet. Hanc itaq; Archimarschalli dignitatẽ, & illam eligendi Romani Imperatoris autoritatem, hoc anno in te princeps Maurici collatam esse, omnes tui magno gaudio cognouerunt, tũ quòd spem magnam in C. T. sitam habent, fore ut ueram in Christiana religione concordiam, omnibus sectis ac dissensionibus sublatis, quantũ eius in tua potestate situm est, repares: tum ut placida rerum omnium quiete tuos gubernes, & firmam regionibus his pacem inducas. Atq; hinc etiam cognati illius ac prędecessoris tui, semper pro bono principe habiti, captiuitatẽ ac desiderium, mitius aliquantò ferũt, quòd à se non abstulisse bonũ principem, sed mutasse solum, Deum Opt. Max. credũt. Hæc autem de bonis & recte sentientibus, ac de seipsis bene statuentibus prædico. Nam quod ad me attinet, Ego hoc non solum ex literis ad senatum ac populum patriæ meæ scriptis, sed etiã ex uiua C. T. uoce audiui ac cognoui, quum ad illam cum alijs quibusdam legatus mitterer ad pręstitutæ deliberatiõis terminum prorogandum: quòd nõn hostiliter inuadere & occupare has cognati sui ciuitates C. T. destinasset, sed ad hoc faciendum urgeri se Cæsareæ ac Regiæ Maiestatis mandato, ut ad graues pœnas ac ultiones uitandas, & sub interminatione amissionis suorum regaliũ, & quicquid illarum ipsius interesset, ditiones istas occuparet, aut alijs occupandas concederet. Ne igitur unà nobiscum periculum suarum regionũ incurreret, hinc adeò se nostri expetitionẽ fecisse, & adhuc iam expetere, ut nos illi uelut nato Saxoniæ duci, ut cui hæreditarij iureiurandi ergò, alioqui iam antea addicti essemus, dedamus, ac solenne ac requisitum iuramentum pręstemus. In hanc enim sententiã scriptæ erant C. T. literæ. Quandoquidem Romanæ regiæ Maiestatis exercitus appropinquat, & res dilationẽ non patitur, quo uos animũ ac uoluntatem nostram, si fortè de hac non satis uobis declarata, minus constaret, clarius ac euidentius cognoscere possitis, & ex ea quid faciendũ uobis sit decernere, hanc nostram sententiam esse sciatis. Equidem postquã Illustris princeps cognatus noster Ioannes Fridericus senior, debitam suam obseruantiã scripto renunciauit, & pre oculis uersatur hoc opus, ut uos de Saxonię principũ domo auulsi, alienæ potẽtię subijciamini: & nos ex natiuitate principem Saxonię natura fecit: insuperq; in cõmune in prædicti nostri cognati ditiones ius collatum habeamus, unde etiã uos, & reliqui nostro cognato subditi, si quid accidat, hęreditarij iureiurandi sacramẽto nobis addicti estis: & præterea per seuerissima Romanæ Cæsareæ Maiestatis, clementissimi omnium nostrum domini mandata nobis imperetur, ut ad graues pœnas ac ultiones uitandas, & sub interminatione amissionis nostrorum regalium, & quicquid illarum nostra interest, ditiones illas ipsi occupemus, aut alijs occupandas quieti spectantes concedamus: ex quo sanè nostræ regiones ac principatus unà uobiscum, periculum et perniciem necessario incurrerent. Ex his adeò omnibus nos expetitionẽ uestri fecimus, & per has etiã iam uos expetimus, ut nobis uelut Saxoniæ duci, & cui hæreditarij iureiurandi ergò, alioqui iam antea addicti estis, uos dedatis, & solenne ac necessariũ iuramentum præstetis. Pro hoc nos uicissim clementer erga uos affecti, ultrò uobis offerimus, q̃ uos in Christianæ religionis cultu, eo in quo nunc estis, saluis corporibus uestris,

rebusq́ ac bonis omnibus, salua item ueteri uestra libertate, iure & statutis ex temporis successione firmatis, permissuri simus, & æquè ut alios nostros subditos tutaturi ac defensuri: & quòd postquã res inter Cæsaream ac regiam Romanam Maiestatem, & prænominatum nostrum cognatum, diuina largiente clementia, pacatæ fuerint, nos propter occupatas illas ditiones, iuxta Maiestatum illorum consensum ac uoluntatem, & quatenus illæsis his ipsis fieri potest, per nostrarũ regionum subditos, sententiã de nobis ex æquo ac bono ferri perpessurisimus. Hęc literarũ C. T. uerba propterea adscribẽda duxi, ut palàm cognosceretur, quo cõsilio ac modo, quaq́ necessitate inducta C. T. ciuitates illas sibi expetiuisset, & illæ se in fidem tuam concredidissent: quo illorum improbitas coarguatur, qui uiolentam tuam in has regiones uim ac grassationem, & male seruatã priori principi Electori ab illis fidem, producere non uerentur. Sed hoc non est præsentis instituti. Illud institueram in hoc publico omnium bonorum de exaltatione tua gaudio, Celsitudini tuæ in hac præfatione, meo priuato nomine gratulari illas in C. T. à clementissimo Imperatore ac uictore collatas eminentias ac dignitates. Nam etiamsi illæ tantę sint, ut meritò auertere tenuitatẽ meam deberẽt, tamen cogit me beneficiorum tuorum memoria, & gratitudinis ratio, ut prædicem clemẽtiam tuam erga meam patriam: quæ & primum ubi ipsam in fidem tuam reciperes, nihil graue passa est, & si quid forte pertulit, in ista militum incontinentia, id ampliter à C. T. repensum est: & postea etiã priore Electore ad sua repetenda inclementius aliquãtò, uelut uisum est, reuertẽte, satis salua ac tuta fuisset, sub Boemorum equitum, & Cæsarianorum militum ad tuos additorũ præsidio, si non quidam præstitæ celsitudini tuæ fidei parum memores, ad hostem transiissent: & paucorum hostem illectantium improbitas fecisset, ut ex C. T. mãdato, omnes ciues, transfugas illos sequi, & urbe exire iussi essent, ita tamen ut præfecti militum quosdam, de quorum fide aut non dubitarent, aut quorum opera carere non possent, apud se retinerent: ad quod mox sequuta est suburbiorum, uillarum, uicorum, ac prædiorum in uicinia circumcirca omniũ exustio, dum ad perferendam obsidionem se miles parat. At hęc mala nec C. T. ritè imputantur, nec militi in præsidium imposito, qui alioqui nec seipsum, nec urbem satis tutam pręstare potuisset. In paucis plectendum fuit facinus, qui sua perfidia hęc mala urbi inuexerunt. Sed non dubitamus quin ut C. T. se hactenus clementem erga suos gessit, ita etiam in posterum bonis benefaciet, de malis ulciscetur: & laudatissimam illam boni principis uirtutem, quam Poeta nõ malus eleganti uersu expressit, cum summa moderatione exercebit. Quæ uero est illa laudatissima principis boni uirtus, & qui est elegans ille uersus? Principis est uirtus maxima nosse suos. Tuos igitur princeps Maurici, aliquando uere agnoscere incipies, & alienos à te, uelut sunt, alienos facies, præmio & pœna, rerumpublicarum uinculis propositis. Improbe enim Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit. Aut enim mare uitare oportebat, aut Neptuno naufragium non imputare. Quòd sanè ego cum meis in mea domo per id tempus saluus ac tutus fui, deo inprimis, & illustri C. T. me debere agnosco, quæ quantum eius in tali rerum statu fieri posset, res ciuium in tuto ut essent, per arcis ac militũ præfectos clementer curarat. Et quanquã per totum hoc impositi præsidij tempus, studia mea multum impedimenti sentirent, quid enim Musis cum Marte cõmune est? aut quid populo, militari præsertim, cum philosophia? & nec rei familiaris exiguum subirem detrimentum: tamen id non tam grauiter tuli, quòd quum supra quingẽtos sub cura mea, & qui consilio meo usi essent habuissem, abientium iam, & onustos loculos auferentium nemo erga Medicum gratum se ostenderet, qui non ab initio quid dedisset: quàm quòd Hippocratem & Galenum seponere cogerer, etiamsi altissimæ sequuturæ quietis spes etiam illam molestiam detergeret. Habebam autem sub manibus, in priorem illum libros cõiecturarum à me institutos. posterioris uero nouã magna ex parte translationem ac editionem

moliebar. His accedebant Dolabellæ in Paulum Æginetam parandæ. Et ſanè pro ſperatæ pacis ſucceſsione, iam mihi contigit, ut Galenum abſoluerim, opus ingens, quod & laboris magnã induſtriam, & temporis non exiguum impendium requirit, etiam ſi quis omnibus illis artibus, inſuperq; linguarũ, quæ ad tantum medicum ac philoſophum intelligendum neceſſariæ exiſtunt, cognitione inſtructus, ſe ad hoc opus accingat. Nam ſine his, nulla laboris tolerantia, nulla temporis longitudo quicquam effecerit. Quo magis admiretur quis fiduciam ne dicam de me meam, an magnificentiam Hieronymi Frobenij & Nicolai Epiſcopij, ciuium ac typographorum Baſilienſium, qui ante paucos annos mecum agebant, de inſtituenda omnium Galeni operum, à quibuſcunq; antea conuerſorum, noua penitus translatione. Nam quum hi pro eo quem erga bona ſtudia habẽt amore, & ſumptus ultrò deferrẽt, & de mea ad id dextrè præſtandum facultate nihil dubitarẽt, ferè perſuaſiſſent mihi, ut id laborum in me recepiſſem: niſi poſtea alio inito conſilio, ita inter illos & me conueniſſet, ut tota prior illa Galeni operũ editio per me diligenter reuideretur, & ad meum Grecum exemplar conferretur, quod illi ita lectum ac relectum mihi eſſe ſciebant, ut ad illud non modo multorũ manu ſcriptorũ exemplarium diuerſa lectio annotata eſſet, ſed multa etiam ex antiqua illa partim Nicolai Calabri, partim aliorũ neſcio quorũ tranſlatione, uariæ olim lectionis ueſtigia collegiſſem. Ex quibus omnibus diligẽter à me collatis, rectiſsima Galeni operum Latina editio cõcinnari à me deberet, ita ut in mea poteſtate ac iudicio id ſitum eſſe uellent, quaslibet priores translationes, aut ex parte, aut in totum ſubmouendi, ſi uel aliqua pars, uel totæ illæ mihi nõ ſatisfacerent: ita tamen ut nouam meam, pro recta agnitam lectionem ac translationem, illorum loco ſubſtituerem. At in hoc aſſumpto opere quantum ego mihi permiſerim, quantum præſtiterim, ſi ſingulatim exponere uelim, opus aliud mihi inſtituendum eſſet, quod omnium Galeni operũ magnitudinẽ longè ſuperaturũ eſſet, etiamſi leui ſaltem brachio id agendum mihi eſſet, ut ubi, unde, quare, alia atq; alia mutaſſem, ſubſtituiſſem ac repoſuiſſem, indicarem. Verũ ut ne tale opus inſtituam uir propemodũ quinquagenarius, excuſabit me ſpero ætas, & multis erumnis, peregrinationibus, & ſtudiorum oneribus afflicta ualetudo, pro hac quidem ætate, ex benigni dei munere adhuc ſatis integra, ſed non tamen ita temere amplius affligenda, ſi aliquam ſaltem medicæ artis rationem, circa meipſum habuiſſe uideri debeo. Quòd ſi tamen erũt qui præſtitorum à me alicubi rationem ueluti neceſſariò reddendam requiſierint, illis ſatis fieri aliquo modo poteſt, ſi priores contulerint cũ noſtra hac, tum editiones, tum trãſlationes. Videbunt enim mox, ubi, & quid ſit à me commutatum. Quòd ſi diligentius rem ipſam examinare uoluerint, inuenient etiam cur ſit à me mutatum. Continget inſuper ipſis, ut aſſequantur, unde, & qua occaſione mutarim. Sed exactũ ac ſincerum iudicium huc afferre oportet eum qui non falli uolet. Multum autem iuuabitur is ex commentarijs illis meis medicis, in Galeni quidem libros De compoſitione medicamentorum ſecundum locos ſcriptis, ſed ea intentione, ut ad omnium Hippocratis & Galeni, immo etiam aliorum Medicorum Græcorum ac Latinorum lectionem ac intelligentiam non parum profuerint, ſi quis tamen iſta captus amore leget. Sed & Græcorum Galeni operũ breui futura per me editio multa docebit, ut nõ ita diu ambigui manſuri ſint, qui fortaſsis alicubi è nobis rationem requirent. Quãquam autem temerarium uideri poteſt, aliorũ ſcripta, & preſertim translationes, maxime uiuẽtium emendare, & hoc in aliqua noſtra in Hippocratis epiſtolas præfatione improbatũ ſit: tamẽ ſi hoc recte fiat, & præter alterius cõtumeliam, non ſolum ferri, ſed etiam laudari meretur. Quid enim aliud hic facere uideri poteſt qui hoc facit, quàm id quod rectum eſſe cognouit, omnibus ex equo uelle cõmunicare? Proinde eos qui adhuc uiuunt Galeni interpretes tam non arbitror grauiter laturos eſſe meas in ipſorum trãſlationibus caſtigationes, ut ſperem etiam gratiam aliquam me apud illos initurũ eſſe.

Et quum quædam translationes etiã antea aliorum doctorum hominum notas pertulerint, non iniquè ferent, si quoq; nostram huc collatam operam publicę utilitatis gratia uidebunt. Et alioqui si quis uel suam ipsius translationem, uel aliam siue primariã, siue ab alijs castigatã habere maluerit, nulla inuidia est, ut quisq; suo ac sibi placenti utatur. Ego enim hanc editionem propriè meam, et eorum quos dixi uirorum esse uolo, qui communis boni caussa ipsam adornauimus ac publicauimus, ut cõmunem ipsam nobiscum habeant, qui non tam nobis fauere, quàm ueritati adhærere uolẽt. Hoc tamen occultum esse nolo, maiorem omnino in quorũdam translationibus laborem fuisse nostrũ, ut male uersa recta faceremus quàm fuisset nobis ea opera, si totas illas de nouo conuertissemus. Et in hoc tamen nos ita gessimus, ut quicquid priorum uersionum tolerabile fuit receperimus, & nõ reiecerimus, nisi quæ nullam omnino nostram opem sentire possent, sed ut de nouo quasi conderentur postularent, & quæ nos ipsi antea à nobis Latina facta ac reposita habuissemus in futuram editionẽ. Neq; enim inuidiam & reprobari, sed fauorem & laudari merentur, qui iuuandi studio huc operam suam dextrè contulerunt. Sicut neque iniuriam sibi fieri putare debent, quorum scripta inducũtur, sed gratiam confiteri, eo quòd corriguntur ad eorũ laudem, aut supprimuntur ad ipsorum delicta supprimenda. Permittimus autem doctis, ut cuiq; interpreti, & laudem & locum suum tribuãt, quum magno discrimine alij alijs præstẽt. Ego nõ tam difficilem, quàm & inuidiæ & odij plenã censuram mihi nõ sumo, præsertim quòd bona ipsorũ pars adhuc supersit, qui & doctrina, & usu rerum, indies seipsis superiores euadere conãtur. Ordinem porrò librorum Galeni eum seruauimus, qui fuit in superiori editiõe ex Frobeniana officina, iuxta præfationẽ Ioannis Baptistæ Montani, quæ etiam primo tomo præmissa habeẽ. Nam etiamsi is ordo sufficere omnibus possit, quem ipse Galenus in aliquot librorum suorũ locis præscripsit, & quem proprio adeò libello, de ordine librorum suorum inscripto digessit: tamẽ neq; hunc reprobare, sed studiosis itidem propositũ esse uolumus, quo quisque pro suo iudicio ac ingenij modo, quicquid in his uisum fuerit sequaẽ: & meminerit quædam esse, quæ neq; semel, neq; iterum atq; iterum legisse satis est, sed quæ sæpe legere oportet, uelut etiam ipse Galenus testatur. Est quoq; ratio ordinis habenda, prout quisq; antea instructus ad Galenum legendum accedit. Sunt enim qui statim ad eos libros, qui in medio aut summo loco positi sunt admitti postulant, nec ferunt ut circa priorum lectionem deterantur, ac uelut impediti suffocẽtur. Ab his igitur bonorum magistrorum, & eorum qui ipsi prius periculum fecerunt, consilia requirẽda sunt: & quotidianus quoq; ipsorũ progressus multa ipsos admonebit. Cæterũ quòd orationem suasoriam ad bonas artes, nõ ad Galenum Niconis Architecti, sed alium Menodoti filium referri Montanus scribit, haud scio an ex alia occasione faciat, quàm quòd in Græcis codicibus præscriptum habetur, γαλήνου παραφράστου τοῦ μηνοδότου, προτρεπτικὸς λόγος ἐπὶ τὰς τέχνας: quasi his uerbis indicetur, orationem esse Galeni paraphrastæ filij Menodoti. Sed ego Galeni illam esse puto huius nostri, qui quum paraphrasten Menodoti ageret ipsam habuerit. Nã in libello de libris proprijs, ubi de libris ad Empiricos spectantibus mentionem facit, apertè dicit de libris Menodoti ad Seuerũ, libros undecim se scripsisse: & paulò post subdit de hac oratione, dicens. In Menodoti ad Seuerum librum, oratio suasoria ad artes. Sed & in alijs multis locis Menodoti Empirici mentionem facit, ut mihi non uideatur hæc oratio ad alium Galenum pertinere. Verum & hoc in medio iudicãdum relinquo. Hoc itaq; ingens Galeni scriptorum ad nos extantiũ opus, ut tibi Illustriss. princeps Elector Maurici, hac mea præfatione consecrarem, & C. T. uelut gratulatorium munus offerrem, primum induxit me uelut dixi, sublimitas illa tibi recens parta, quam hoc modo ad posteritatem transmittere uolui. Deinde tenuis illa mea conditio nõ tam auertit me, uelut par erat humilem excelsi alloquium reformidare, quàm persuasit, ut grati animi esse ducerem, & officij

adeò mei esse iudicarem, Celsitudini tuæ, non profectò frigidã aquam offerre, quam aliquando magnus Persarum rex ab humili quodam oblatam boni consuluit, Sed insignem hanc Galeni librorũ supellectilem: quos si uel ob eam quam in se continent utilitatẽ, uel autoris præstantiam ac celebritatem, C. T. commẽdare uelim, uideor mihi multorum dierum deliberationem imperaturus esse, nec tamen ita facile inuenturus, quid primo, quid secundo loco, quid deinde sequentibus sim prolaturus, ita omnem cogitationis, nedum orationis facultatem, utrorunq; excellentia superat: ut et ex hoc tenuitatem meam facile obuelari posse putarẽ, quòd tanti uiri inæstimabilis cõmoditatis scripta ad C. T. deferrem. Et sperò sanè tum operis, tum autoris eminentiã, prima sua nomenclatura magis mihi patrocinaturã apud C. T, ut audaciam hanc meam boni consulat, quàm C. T. expectaturã, ut illorũ præconijs à me productis, muneris mei magnitudinẽ magis quàm illorum præstantiam ostentem. Neq; enim uideo quid aliud putari posit longa de illis præfatio, quæ apud omnes in confesso habentur. Quanquam ego nõ ut doni huius mei magnitudinẽ ostentem, aut audaciam hanc meam excusem, elaborandum mihi esse uideo, sed illud potius declarãdum, nihil noui me hoc meo facto audere, sed à iuuentute mea nihil antiquius me habuisse, quàm ut si quid ingenio, aut studijs meis assequi mihi contingeret, id omne in illustrium Saxoniæ ac patriæ principum gloriam, honorem, & usum conferrem. Et quanquã apud exteros homines multam uitæ partem consumpsi, tamen non fuit tempus, quo nõ ad patriam suspirassem; huic uerè nos natos esse, & plurimum debere, ex Platonis sententia persuasissimum habens. Sic igitur annis iam ferè uiginti, ex longa peregrinatione, & magnæ Europæ partis perlustratione, in patriam reuertẽs: Illustri Saxoniæ duci Electori Ioanni primitias uersionum mearum ex Hippocrate, ipsi inscriptas, & ex hac Frobeniana officina, unde postea totus per nos Latinè loquens Hippocrates prodijt, & præsens hoc Galeni librorũ opus editum est, excusas obtuli. Sic eodem tempore, filio illius Ioanni Fridericho succedenti post illum principi Electori Dioscoridem Græcum inscripsi, nihil aliud spectans quàm patriæ principum ex hoc celebritatem. Sed nec postea quum rursus fortunam meam apud exteros quærerem, unquã cogitare omisi, de Illustri Saxonię principum domo scriptis meis celebranda. Sic quum Francofordæ ad Mœnũ Medicus Physicus cõductus degerem, Epiphanium Theologum Græcum omnibus ex æquo ignotum scriptorem, nisi quantum nomine notus esset, in lucẽ produxi, & Latinum à me factum, eidem principi dicatum dono misi, & ut neq; id taceam hoc loco, bonam apud illum gratiam iniui. Hæc quum ita se habeant, & hoc semper fuerit meum erga patrios mihi, Saxoniæ duces studium, piaculum ducebam, si non & apud tuam Illustriss. princeps Elector Maurici, celsitatem testatum facerem antiquum illum meũ morem, studiũq; ac obseruãtiam, erga te principem recens his regionibus diuinitus, ut equidem credo, datum, & per terrarum dominum Cæsarem, uelut diuinæ uoluntatis executorem, impositum. Atq; hoc in præsens facere uolui per hũc meum in Latino edendo Galeno laborem, quem post decimum tertium annũ in patriam redux, hoc belli feruore aliquantulum desęuiente, tandem finitum absolui, postquam Italico & Hispano ac Germano milite stipatus Cæsar CAROLVS, has regiones ingressus, mox potens uictor captiuum prædecessorem tuum Saxoniæ ducem Electorem, uelut dixi, abduxit: & clementissimè alioqui rebus trãsactis, et non ita magna clade, pro ista militum incontinentia, afflictis, discessit. Quandoquidem uero neq; ipse Galenus, neq; operum ipsius præstantia & utilitas, meo preconio opus habent: & quid in aliorũ translationibus ad Græca exemplaria corrigendis præstiterim, & quãtum mihi omnino in his omnibus permiserim, abundè in superioribus à me declaratũ est: hoc adhuc denarrandum mihi superesse uidetur, quid ipse quod propriè meum dici posit, in hac editione effecerim. Nam aliorum interpretationes utcũq; meam limam senserint, suis autoribus inscriptas esse per-

misi

misi, neque hinc mihi aliquid nominis, aut gloriæ quæsiui: sicut neq; multum gratiæ, in ista iudiciorum peruersitate, expecto. Primum itaq; omnium, decem illos libros De compositione medicamentorum secundum locos, olim ex mea uersione per se editos, & commentarijs meis medicis illustratos, in hanc editionem reposui: & illam mihi quidem adscriptam, sed à quodam nõ satis ad hanc rem iudicandam præstante, castigando deprauatã, & in priore totius Galeni editiõe excusam reieci. Deinde libros illos ob argumenti uicinitatem olim à me coniunctim editos, nimirum De uteri dissectione unum, De fœtuũ formatione unũ, De semine duos, ex mea translatione inserui. Librum item De utilitate respiratiõis, cũ altero De respirationis causis, & tribus illis De respirationis difficultate, olim à me conuersos & per se editos, nunc aliquantò magis politos huc reposui. Atq; hæ quidẽ sunt ueteres meæ translationes, aliquoties antea excusæ, & seorsum, & cũ totius Galeni editione. Recentes uero, & nũquam antea uisæ nostræ conuersiones, quas partim in hanc futuram editionem repositas seruauimus, partim pro alijs, quibus nullam opem ferre possemus, substituimus, hę sunt. De optimo docẽdi genere. Quomodo deprehẽdere oportet eos qui ęgrotare se fingunt. De septimestri partu. De paruæ pilæ exercitio. De marcore. De tremore & palpitatione, conuulsioneq; ac rigore. De urinis. De dinotiõe ex insomnijs. De prænotione ad Epigenem. De ponderibus ac mensuris. De hirudinibus, reuulsione, cucurbitulis, & scarificatione. Linguarũ Hippocratis expositio. De melancholia ex Galeno, Rufo & Posidonio, ab Aetio conscripta. At quæ in omnibus prioribus editionibus desiderantur, neque antea excusa sunt usquam, in hac editione per me restituta habentur hæc. In primo tomo, Liber primus De dogmate Hippocratis et Platonis, sed tamen adhuc ἀκέφαλος. In secundo tomo, liber De ptisana integer, qui hactenus in omnibus exemplaribus Græcis & Latinis mãcus fuit. In tertio tomo, Liber De comate recẽs quidem à me translatus, sed ad quem amplius quàm dimidia pars accessit, quæ desiderabatur in Græcis impressis. Sed in totius Galeni prioribus Græcis editionibus hic liber in totũ deest. In sexto tomo, libri De remedijs facile parabilib. principium restitutũ est. Atq; hæc sunt quæ uelut aliàs conspicua, satis habent ut indicentur tantũ. Nam quæ singula singulatim in singulis libris, imò singulis librorũ columnis, ac ferè uersibus reposita sunt ac restituta, ea ita multa sunt, ut nullis commentarijs, etiam ipsa Galeni opera magnitudine excedentibus, satis cõmodè explicari possint, uelut etiam suprà dixi. Hunc igitur meum laborem Illustriss. princeps Elector Maurici, omnibus illis nominibus ab initio à me relatis, offerre, dedicare ac cõsecrare C. T. uolui: neq; apud me ambiguum est, quin sis hoc meum factum clementissime suscepturus, & hoc quod hoc meo labore imprimis efficere conatus sum, tuo fauore ac benignitate splendidè promoturus. Quid uero hoc est? Vt in hoc turbulentiss. sæculo, quo tamẽ omnia ad meliorem statum aspirare uidentur, etiam exulanti iam multis annis ueteri ac ueræ Medicinæ suus reddatur honos. Hic enim, ut M. Cicero dixit, artes alit. Tunc autem redditur artibus suus honor, ubi ueri ipsarum doctores iuuentuti proponuntur, falsi et inepti eliminantur. Satis diu iam, & heu nimis diu, barbarum illud Arabum Medicorum genus, in scholis ac gymnasiis publicis regnauit. Recipiantur tandem diu exclusi optimi medicinę autores ac scriptores, Hippocrates & Galenus, & reliqui Græci medici illorum imitatores. Stant præ foribus Gręco suo illo primario ornatu, in pallio cõspicui. Stant ijdẽ toga amicti, & honestam Romanã faciem præferentes. Non perierunt, quod me admodum adolescẽte uulgò putabatur, Hippocratis & Galeni scripta: occultata, suppressa, cedere deterioribus coacta, in lucẽ reuocata sunt: & iam non solum Gręcè nos alloquẽtes illi, sed Latina etiam lingua nos ad se inuitãtes, stant inquam, & inclamant præ foribus. Ne sint diutius surda auditoria, aperiantur fores, introducantur, excipiantur pro dignitate dignissimi omni honore uiri. Nam si hoc te Principe in his regionibus non continget, iamdudum spem

omnem abieci, ut aliquid rectorum medicorum studiorum ad posteritatem propagetur. Et frustra hoc nostrũ sæculum laborarit, in quo tam multi excellenter docti uiri, omnem operam suam collocarunt, ut ueteres quique optimi Græci ac Latini autores, in publico omniũ usu recepti haberentur. Huc te cohortatur sublimitatis illius tuæ, ac summæ in te collatæ dignitatis officium. Nec dubito quin hoc tecũ uelint omnes aulæ tuæ purpurati ac senatores, nobilitate, prudentia, & magno rerum usu, domi forisꝗ conspicui, & consiliis utilissimis præstãtissimi uiri. Inter quos ob antiquam mecum in literis necessitudinẽ, imprimis mihi nominãdus uenit Christophorus Carolobitius, uir qui singulari eruditiõe, multarum rerum lectione ac cognitione, grandęua in uirili ætate prudentia, iudicio in omnibus rebus exacto, amabili eloquentia, & quod rarum, ac proinde mirum in tantis dotibus est, iucunda quadam animi moderatione, præcipuum quoddam non aulę modo tuæ, sed omnium harum regionum ac totius nobilitatis est ornamentum. Huc te inuitat ipsa ars Medica, ut iacenti opem feras, seꝗ erigas, magnam uicissim sanitatis ac corporum salutis compromissionem faciendo, Celsitudinem tuam rogans. Hoc omnis rei medicæ studiosa adolescentia ardentibus uotis expectat. Nec deniꝗ quisquam alius, arbitror, de C.T. dubitat, quin & literis & bonis artibus, philosophiaꝗ ac medicina excultissimum sęculum tuum ad posteritatem sis trãsmissurus. Et ego quoque dum hęc denarro, non tam optare mihi uideor, quàm rem factam, per Celsitudinem que tuam euectam prædicare. Quod porrò ad Galeni uitam, studia ac peregrinationes attinet, (Nam & hæc in Pręfationibus recenseri solent,) nihil opus esse puto hic multa à me referri. Ipse enim sparsim in libris suis, ex omni occasione, per lõgum recenset, et aliquando satis gloriosè ostentat. Asianus fuit, patria Pergamo, parente Nicone geometra & Architecto. Circa trigesimum ætatis suæ annum Romam primum uenit, Antonino Pio paulò antea è uiuis sublato, & tunc M. Antonino philosopho Imperium tenente, cum fratre L. Seuero, à quibus etiam postea in patriam reuersus, Romam reuocatus est. Sed neque id ex animi sententia, quando miro patriæ amore flagrãs, eò semper suspiraret, in qua etiam annum agens septuagesimũ, ut Suidas ait, decessit. Sed fides sit apud autorẽ. Neꝗ enim aliunde res cognosci potest, & citra magnum incommodum ignoratur. Sed desinã tandem Magnanime princeps, illud insuper apprecatus. Faxit Deus Opt. Max. ut & medicinam, ipsosꝗ medicos, & hunc adeò Galenum, & me eius interpretem, benigne suscipias: & medicina, medicorumꝗ opera, minime omnium opus habeas: & tuos uere agnitos diu tranquilla in pace gubernes. Zuiccauij Calend. Septemb. Anno Christi

M D XLVIII.

CONRADVS GESNERVS MEDICINAE CANDIDATIS S. D. P.

Cvm olim plerosque Galeni libros Græcè perlegerem, plurimos ex illis in capita distinxi, & argumenta adieci, quę in multis sanè libris Epitomes instar institui, ut qui semel ipsa Galeni uerba legerit, facile argumẽtis illis inspectis omnia in memoriam reuocet, nec opus habeat integro textu iterum legendo. Pleriq; enim uel adeò occupati sunt, uel serò ad medicinam accesserũt, uel alioqui tædio lectionis tam prolixę capiuntur, ut uix semel illis Galeni tam fusi & Asiatici in dicendo hominis scripta omnia uoluere liceat, nedum iterum atque iterum reuoluere: quod tamen Galenus studiosis ceu necessariũ factu non raro consulit. Multis quàm ocium abunde suppetit, tam labilis est memoria: cuius infirmitati, capitum ordo, & argumenta ceu aphorismi quidã mirè succurrunt. His ego omnibus rem & utilissimam & ualde gratam facturum me existimaui, si lucubrationes meas communicarem. Itaq; et in studiosorum gratiam, & officinæ Frobenianæ, cui plurimum debeo, ijs quæ antea legeram & illustraueram argumentis, reliqua libenter adieci, ut omnia Galeni opera similiter distincta haberẽtur. Non excusabo iam, multa melius fieri potuisse: in nõnullis festinatum esse, argumenta alibi breuius, alibi copiosius confecta. Nam eruditi uiri quicquid recte factũ est, ipsi uidebunt: & si quid ueniam requirit, cum ijdem benigni & humani sint, nõ difficulter dabunt. Quis enim nisi ingratissimus & auarissimus homo ęrea donantem, quòd argentea uel aurea nõ dederit, incuset? Adeóne delicata multorum huius seculi & in omnem reprehẽsionem prona sunt ingenia, ut ne donum quidem uel beneficium offerre nisi cum excusatione tutũ sit? Ego quantum mihi conscius sum, in argumentis istis à Galeni sententia nusquã discessi, sed uel summam dictorum eius dialecticè comprehendi, uel quid in quoq; capite tractaretur, breuissimè admonui. In quibusdam libris & capitum distinctionem & argumẽta, qualia in excusis uel Græcis uel Latinorum interpretum codicibus reperta sunt, reliqui: plurima tamẽ in illis quoq; uel auxi uel emendaui. In Anatomicis plerisq;, & libris De decretis Hippocratis ac Platonis, Martinus Micronius Gandauensis, iuuenis eruditus & in utraq; lingua egregie uersatus, operã suam nobis præstitit. Cõmentarios in Hippocratis libros non aliter distinximus quàm numeris adiectis, cum per alias occupationes diutius eis immorari non liceret, & ipsa Hippocratis uerba passim inserta, rerũ simul & uerborum, quæ subinde in singulis Galenus exponit, argumenta quædam uiderent. Hoc etiam admonendus est Lector, in æditionibus quibusdam capitum tantum numeros inueniri sine argumentis, qui à nobis quoq; adiuncti sunt, sed numerorum notis diuersis à nostris capitibus quibus argumenta nostra respondent. Ego in diuidendis capitibus authoris archetypon, hoc est Græca exemplaria sequi malui, quàm trãslationes Latinas. Nam Latini interpretes alij aliter periodos & sententias incipiunt ac finiunt, ut sæpe capitis alicuius initium translationi unius conueniat, alterius non item. Græcis etiam legendis argumenta ferè descripsi. adeo enim natiuam authoris phrasin diutina lectione familiarem mihi effeci, ut sensa eius facilius ex Gręcis quàm deriuatis inde uerbis Latinis ut plurimum assequar. Hæc ante operis ingressum admonere uisum est. Valete.

OPERVM GALENI

LIBRI ISAGOGICI

ARTIS MEDICAE PRIMA QVAEQVE ELEMENTA COMPLECTENTES, NVLLO Tomorum numero insigniti, ut quocunq; loco uolet, reponere lector posit.

Catalogum eorum pagina uersa exhibebit.

BASILEAE M. D. XLIX.

ISAGOGICI LIBRI QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Oratio suasoria ad artes, Ludouico Bellisario medico Mutinensi interp. col. 5
Si quis optimus medicus est, eundem esse philosophum, eodem interprete 19
De sophismatis in uerbo cõtingentibus, liber, ab Horatio Limano trãslatus 23
Quòd qualitates incorporeę sint, eodem interprete 29
De libris proprijs liber, Ioanne Fichardo Francofordiano interprete 37
De ordine librorum suorum, ab eodem Latinus factus 53
De sectis, ad eos qui introducuntur liber, à Ludouico Bellisario in latinũ sermonem conuersus 57
De optima secta liber, Iunio Paulo Crasso Patauino interprete 77
De optimo docendi genere, Iano Cornario Medico interprete 115
De subfiguratione empirica, incerto interprete 121
De constitutione artis medicæ, liber, à Bartholomæo Syluanio translatus 139
Definitiones medicæ, liber, ab eodem traductus 165
Introductio seu Medicus: Ioanne Andernaco interprete 195
Quomodo deprehendere oportet eos qui ægrotare se fingunt, Iano Cornario Medico interprete 237
Ars medicinalis, Nicolao Leoniceno interprete 241

Omnia per Ianum Cornarium Medicum recognita, & innumeris locis restituta.

ARGVMENTA CAPITVM ORATIONIS adhortatoriæ ad artes.

Ingenij bonis, hoc est egregijs artibus & studijs, potius quam fortunæ bonis, ut diuitijs, aut corporis uelocitati uel robori, quod athletarũ est, tribuẽdam esse ætatem.

Cap. I. Quantum ratione, ingenio & artibus homo cæteris antecellat. II. Quàm turpe sit ingenij & rationis cultu relicto, fortunam sequi. Fortunæ imago & chorus describitur: item Mercurij præsidentis rationi imago & chorus. Aristippus fortunæ contemptor.

III. Contra diuites inertes & indoctos. Demosthenis & Diogenis dicta contra eosdem. IIII. Contra iactantes nobilitatem: & quòd nobilitas generis aut patriæ claritudo, malorum hominum infamiam augeat. Vir bonus autem & uirtute clarus, tum genus tum patriam illustret. V. In adolescentia bonis artibus studendum esse. Contra illos qui propter pulchritudinem corporis, artes negligunt, quas ceu uiaticum senectutis comparare oportebat. Formam uitæ inutilem esse, artes utilissimas & diuiniori in nobis parti propri-

A as: quodque dij & homines ab artibus laudentur. Athleticã nihilo brutis nos præstantiores reddere. VI. Item de athletis: & primum nullam eorum huiusmodi laudem esse qualis ab eruditione & artibus. Euripidis uersus de athletis. Phrynes exemplum. VII. Diuisio bonorũ, & quòd athletæ neque ad animi bona proficiant: neque ad corporis bonam ualetudinem aut formã: Et quamuis robur aliquod acquirãt, ad nullum tamen præclarum aut publicum usum id ab eis collocari. Robur sine prudentia nihil posse. Milonis historia.

VIII. Quòd corporis uelocitate & uiribus multa animalia hominem uincant. Quòd etiam ad uoluptatem corporis nihil iuuet athletica. Nihil denique ad diuitias. Et quãuis conferret ad eas, non tamen ita expetendæ sunt diuitiæ, ut earum gratia artem aliquã laboriosam exercere uelimus. B Sapientiæ igitur & liberalibus artibus studendum, quarũ & ingenua & stabilis possessio futura est. Artium generalis diuisio.

CL. GALENI PARAPHRASTAE MENODOTI SVASORIA AD ARTES ORATIO.

Ludouico Bellisario medico Mutinensi interprete.

AN animantiũ generi, quod irrationale appellatur, nulla omnino data ratio sit, sane dubiũ est. nam etsi caret ea, quæ in uoce uersat, quã sermonem nominant, quæ tamen animo concipitur, quam ratiociniũ dicunt, eius fortasse particeps omne genus animaliũ est, quanquam alijs parcius, alijs liberalius tributa sit. sed profecto quàm cæteris animãtibus homo sit hac ipsa ratione præstãtior, nemo est qui dubitet. Cernimus enim quàm multæ sint artes, quas hoc animãtium genus exercet: idque unum reperiri, quod uel capax scientiæ sit, uel artem quamlibet percipere possit. quandoquidem cæteræ animantes omnes, paucis quibusdam exceptis, artium expertes conspiciuntur: eædemque paucæ, quæ artes aliquas tractare uident, has natura potius, quàm instituto consecutæ sunt. homo autem ita ad artes aptus est, ut si quæ in alio animantiũ genere sunt, ne eas quidem immeditatas relinquat. quippe cũ aranei texturam imitetur, opera exemplo apum effingat, uim nantis animalis exerceat, quãquam ipse in pedestri genere est. sed nec diuinas artes omittit, siquidem in arte medendi tum Aesculapium, tum etiam Apollinem æmulatur: quem in cæteris etiam artibus, quibus hic Deus præditus est, imitatur, sagittandi, canendi, diuinandi: itemque illarum omnium studia sequitur, quæ singulis musis singulę proprię sunt. neque enim se à geometria, neque ab astronomia abducit, sed, ut inquit Pindarus, quicquid & in se terra occultat, & ultra cœlum positum est, contemplatur. quin etiam quod in diuinis bonis maximum est, philosophiam industria & labore consecutus est. C Ob eã igitur rem quãquam rationis particeps sit reliquum animantium genus, homo tamen cum lõge cæteris sit ratione præstantior, ipse unius excellentiæ magnitudine animal rationale nuncupatur.

II Quid ergo? an non turpe est, quæ res una homini communicata est cum Dijs, eam cum neglectam habeas, de cæteris solicitum esse? ita artium studia contemnas? te ipsum manibus fortunæ committas? cuius indicare nequitiam cum ueteres constituissent, eam siue pingendam susciperent, siue fingẽdam, in fœmineam speciem exprimere non cõtenti (quanquã hoc satis aptum erat amentiæ signum) gubernaculum etiam manibus D habendũ dederunt: basim pedibus globosam subiecerunt: eam denique orbatam oculis effinxerunt: ut scilicet per has figurandi rationes fortunæ inconstantiam expressam ostenderent. Vt igitur in naui adeo tẽpestatibus iactata, ut & fluctibus obruatur, & submergi periclitetur, eius gubernaculum cæco gubernatori male commendari putauerim: sic in uita quoque degenda, ubi naufragia domibus maiora quàm nauibus in mari cõtingunt, non recti iudicij est, qui per hæc rerum discrimina cæcæ se Deæ eidemque mutabili credat: quippe quæ tam stupida tamque amens est, ut & dignos negligat, & indignis diuitias tribuat, & eas quidem non stabiles, sed quas eadem ratione qua dedit, eripiat. Deam hanc inscia hominum maximo numero turba comitatur. quę Dea nunquam stabili

sede quiescit, sed basi innixa uolubili late rapitur uaga ferturq;, ut in præcipitia sæpe, sæpe etiam in pelagus ruat. ubi ut eius miseri sequaces communi morte intereunt, sic illa sola sine noxa euadit, eosq; perdita iam opera lugẽtes, ipsamq; inuocantes irridet. Sed talia fortunæ opera sunt. Mercurium uero tanquam rationis dominum & artiũ omnium authorem aspice rursus ut alia quàm fortunam effigie tum pictores tum plastæ decorarunt. nam iuuenis est formosus, nec eiusmodi, ut fucatum quicquam in eo aut comptum deprehendas, sed in cuius forma animi uirtutes protinus eluceant. est enim hilari uultu, acribus oculis, basi innititur sic undiq; figuratę, ut quadrantal referat, qua maxime figura res ipsa stabilis atq; immobilis redditur. Quin & ipsum Deum eadem hac figura interdum honestant. Cuius etiam comites æque ac dux ipse Deus hilares splendidiq; conspiciuntur, nec unquam de suo principe queruli, quales fortunæ sequaces memorauimus, nec ab eo ulla in parte seiuncti, neq; diuisi: sed eius semper asseclæ, semperq; prouidentia eiusdem fruentes. Fortunę uero sequacem cœtum omnem desidem cernes, nec ullis artibus eruditũ, sed spe uaria semper deductum, currentemq; Deam communi quidem sed impari cursu sequentẽ. nam alij longius distare uidentur, alij propius accedere, alij de manu etiam Deæ pendere, in quibus Crœsum illum Lydum conspicies, Samiumq; Polycratem: eosq; fortasse miraberis, dum alteri Pactolum cernes auro fluentem, alteri marinos etiam pisces inseruientes. eiusdem ordinis Cyrum, Priamũ, Dionysium reperies, quorum tamen omnium status adeo mutabilis est, ut paulo post Polycratẽ cruci affixum inspicias, Crœsum Cyri imperio subditũ, Cyrum in aliorum potestate constitutum, Priamum constrictum, & Dionysium in Corintho. si in cæteros autem te uertas, qui fortunæ cursum sequuntur quidem, sed tamen non consequuntur, odio hos omnino habebis. siquidem pleriq; aut populi cõcitatores sunt, aut meretrices, aut cinædi, aut amicitiæ proditores, tum homicidæ, tũ rapaces, tum etiam sepulchrorum prædatores: nec pleriq; desunt in id scelus inuecti, ut ne Dijs quidẽ ipsis parcant, sed nefanda etiam sacrilegia cõmittant. Mercurij uero chorus modestos omnes continet, eosdemq; artium peritos, nõ currentes, nõ exclamantes, non inter se dissidentes, sed inter quos medium Deus ipse locum teneat. hi uero ordine omnes circũdispositi sunt, sic ut nulli locum ab eo designatum relinquant, eo tamen discrimine: ut qui primam sedem Deoq; proximam in ambitu occupant, ij geometræ, arithmetici, astronomi, philosophi, medici, grammatici sint. qui uero alteram tenent, ij secundum chorum constituunt, in quo pictores, plastæ, sculptores, fabri, architecti, magistri prima rudimenta docẽtes conspiciantur. post quos tertius locus sequitur, quo cęteri artifices omnes continentur. Sic singulis quidem sedes assignatæ propriæ sunt, omnes tamen pariter intuentur in Deum, eiusq; communi parẽt imperio. sed

A & apud ipsum Mercurium plerosque conspicies, quos ille ordine quodam electo donauit, sibiq; socios nunquã à latere diuellendos adiunxit, & eos quidem eiusmodi, ut maxime ab ijs, quorum fautricem fortunam diximus, abhorrere conspiciantur. neq; enim gestis in ciuitate honoribus, neque generis nobilitate, neq; diuitijs solet hic Deus hominum iudicare præstãtiam: sed quisquis & bene uiuit, & cæteris est sua arte præstantior, eamq; legitime exercet, & iussis obsequitur Dei, hunc ille plurimi facit, hunc cæteris anteponit, hũc à se nũquam discedere patitur. Virorum igitur nomina, qui hunc ordinem illustrant, si ipse intelligas, eos non solum æmulatione dignos, sed etiam ueneratione putabis. Hic cernes Socratem, cernes
B Platonem, Homerum, Hippocratem, & qui hos uiros sequuntur, quos omnes Deus & sibi ministros elegit, & apud se primos, & quasi alteros Mercurios esse uoluit, quos nos æque ac Deos colimus, & ueneramur. Sed tamẽ è cæteris etiam omnibus qui Deo curæ non sit, nemo est. ille enim non solum curat, quos coram se conspicit, sed etiam nauigantibus adest, quibus se nauigationis quoq; socium præbet: ut, si forte naufragium fecerint, his opem possit afferre. Aristippus enim cũ olim sic misere nauigasset, ut naui tempestatibus perdita, in Syracusia littora eiectus esset, primũ fiduciam cepit, existimans se ad Græcos & sapientes uiros, non ad barbaros esse delatum, argumento quòd geometricam figuram in arena descriptam
C uidisset: deinde Syracusas accedens, ut in gymnasium uenit, quo loco illud Græce exprompsit,

Quis uagum atq; errantem Oedipum
Hodie raris excipiet muneribus?

habuit qui sibi occurrerent, & salutationibus excipientes agnoscerent, & pręstantem quidem uirum, sed tunc egenum necessarijs rebus donarẽt. cum autem Cyrenem eiusdem Aristippi patriam è Syracusis quidam nauigare cõstituissent: ideoq; ex eo quærerent, nunquid familiæ suæ mandare uellet: præcipite meis, inquit, ut eas res sibi curẽt parãdas, quæ cũ possessore in naufragio enatent.

III Quàm multi igitur miseri sunt, quibus cõtra quàm ille præcepit, euenire uidemus, ut cum omnia sua uiuendi consilia in diuitias referant, si
D forte in eiusmodi casus incurrerint, ne tum quidem auri & argenti obliti, sed utroq; corpori undiq; appenso, cum his & corpus & animam etiam perdant. nec id miseri intelligere possunt, à se in primis in genere animaliũ rationis experti ea magis diligi: quę sint artibus ornata. equos enim bello aptos, canes quibus uenandi uis tributa sit, cæteris præferendos arbitrantur. Quin & seruos artibus curant eruditos, idq; magna argenti impensa, seipsos autem neglectos habent, nec ullius dignitatis esse curant. An igitur turpe non est, cum seruus decem milibus denariorum æstimandus uideatur, dominum ne ullo quidem dignum existimari? sed quid inquam ullo? ne siquidem gratuitam seruitutem polliceatur, qui eum recipiat, repetiet quenquã. quid item? an non è rebus om-

nibus seipsos tantummodo ignobiles reddunt cum se nullis artibus instituēdos curent? Quum enim in genere animātium rationis expertiū nōnullas studijs, quibus uis arti similis est, erudiendas statuant, seruum si segnis sit, & artis expers, nihili faciendum arbitretur, curam nec prædiorum nec rei ullius reijciant, sed operam dent, ut hæc omnia quam optima sint, quoad eorum natura patiatur, ipsi uero ne sibi quidem inesse animam intelligentes, seipsos ex omni parte negligāt, haud sane dubium relinquitur, quin seruis, & ijs quidē abiectis se similes efficiant. Quocirca huic hominum generi iure id obijciendum putarim: ô bone uir domus tua bene se habet, & serui omnes, & equi, & canes, & prædia, denicg quæcunq possides, ijs bene est, tui uero ipsius cura nulla habetur. recte igitur uterq & Demosthenes & Diogenes: quorum alter oues aureo uellere opertas eos uocat, qui diuites ijdemq rudes sint: alter eosdem fico in præcipitio natæ assimilādos arbitratur. ut enim eius fructum non homines sed corui gracculiq depascūtur, sic talium diuitum opes nihil prosunt bonis ciuibus, sed ab adulatoribus absumi cernuntur. qui tamen post, si forte locupletis res omnis consumpta sit, huic forte occurrentes, cum eius cognitionem dissimulent, sine salutatione prætereūt. Qua de re nec ille inelegans, qui huic locupletū generi similitudinem cum fontibus esse ostendit. quandoquidem hos, cū forte humore omni exhausti sunt, qui ante ab ijsdē aquari solebant, mox abducta ueste permingunt. illud igitur nō ab re putandum, quisquis non alia re, sed tantum diuitijs efficit ut sit undiq conspiciendus, hunc simul ac diuitijs priuatus sit, à cæteris etiam rebus destitui, quę ei partæ opum gratia fuerant. nam quid est, cur his ita non eueniat? quando nullum ē bonis proprijs possident, sed alienis semper, & à fortuna tributis gloriantur?

IIII Non desunt autē & alij quibus hoc idem eueniat. nam qui se splendore generis efferunt, ij quoq cum bonis careant, quæ propria sunt, ad ipsum genus ostentandum confugiunt, cum ne id quidem intelligant splendori generis, quo admirabiles uideri uolunt, perinde ac ciuitatum numismatis usu uenire, quæ cum apud ipsas ciuitates probata plurimum ualeant, apud alias tamen gentes & adulterina haberi, & nihili fieri cernuntur. qua de re non inepte dictum uidetur, quod ego sic exprimam.

Neq te in sublime generis extulit decus,
Neq me dum nil habui, aluit genus.

Pręclarus igitur, ut inquit Plato, thesaurus sunt maiorum uirtutes: præclarius, posse illud Sthenei obijcere,

Maiores superat uirtutis gloria nostræ.

Si quam enim generis decus utilitatem affert, eam esse putandum est: inde nobis studia moueri æmulandi uirtutū exempla, quibus maiores illustrati sunt, ne si longe ab his egregia illa uirtutis laude superemur, hoc illis dolorem, si modo sensus est uita defunctis, nobis dedecus afferat. quod etiam eo maius habetur, quo nobilitas magis elucet. nam quisquis inscius idemq genere obscurus est, eum saltē fructum è suo genere capit, ut quicquid in eo uitij est, id multorū cognitionem effugiat: quos autē splendor sic illustrat generis, ut ne uitia quidem latere permittat, quem fructum ijs decus generis affert? nisi ut cū miseri sint, noti etiam esse cogant? cūq suo se genere indignos reddāt, grauius & accusent, & uituperent? Itaq quisquis splendorem prædicat generis, cum ipse rudis atq iners sit, is quicquid in se uitij habet, id minus uenia dignum esse declarat. homines enim quos humile genus obscuros reddit, non æque atque ij, quos splēdidum illustres efficit, inquisitione explorati iudicantur: sed illis quamuis mediocris sua sit uirtus, ignoscimus tamen, eosdemq etiam comprobamus, quod istorum deest uirtuti, ignobilitati ascribētes. hos uero nisi eam laudem adepti sint, quæ digna sit maiorum uirtutibus, etiam si lōge cæteris præstare uidentur, nulla tamen admiratione dignos esse putamus. ex quibus rebus intelligitur, nisi quis admodū uecors sit, artes nobis esse suscipiēdas, easdēq tractandas. quę res efficiet, ut siue quis nobilis sit, suo dignus genere uideatur, siue ignobilis, ipse suum genus illustret, antiquū illum imitatus Themistoclem, qui cū ei olim genus probro obijceretur, Ego, inquit, posteris meis lucem excito, & meū ex me genus ortum habet, tuū uero in te desinit. notus etiam est Scytha ille Anacharsis quam & admirabilis apud omnes sit, ut sapiens appelletur, quanquā barbarus erat: qui & ipse cū olim sibi barbariem exprobrari audiuisset, tum inquit: Patria mihi dedecori est, tu uero patriæ. ut his uerbis belle hominem reprehenderet, qui cum nulla laude dignus uideretur, se illustrem splendore patriæ prædicabat. Si igitur rerum euentus paulo diligentius animaduertas, reperies non ciuitatum splendorem gloriam attulisse ciuibus, sed contra & uirtutes ciuium & eorum in artibus præstātiam nomē decusq ciuitatibus peperisse. Quis enim Stagyras celebret, nisi hæ lumen ab Aristotele accepissent? Quis Solos extollat, nisi his præstātes uiri Aratus & Chrysippus eluxissent? Vnde Athenarum gloria tam longe lateq propagata est? non soli fœcunditate, quod tenue satis esse scimus, sed laudibus uirorū, qui eo loco nati complures ijdemq præstantissimi gloriam suam patriæ impertiti sunt. Hoc autē dilucide uerum esse cognosces, si tibi in mentem uenit Cleonis & Hyperboli, qui talem fructū ex nobilitate Athenarum ceperunt, qualem uitia, ut famosa sint, expostulant.

Dicta sues fuit olim gens Bœotia uecors.

inquit Pindarus. idem rursus.

Si Bœotium edamus suem.

Hæc ille, cum uellet rudis gētis infamiam suo carmine breuiter absoluere.

V Is igitur, qui Atheniensibus leges tulit, dignus laude uidetur, quod lege prohibuit, nequis patrem aleret, qui ipsum nō artibus erudiendum curasset. nam cum eo maxime tempore artes pe-

tendæ sint, quo formosissima nostra corpora cernuntur: plerisque contingit, ut, cum se forma conspicuos intelligant, omnem animæ suæ curam spernant, atque reijciant, post autem, cum iam eos pœnitet, id frustra queruli dicant, utinam forma, quæ me perdidit, male pereat. ijsdemque tũ uenit in mentem Solonis illud, quo præcipit, nihil magis esse spectandum quàm uitæ finem. itemque senectutem accusant, cum seipsos debeant, Euripidis uero præceptum laudant, non temperantis esse formam supra quàm mediocrem petere. satius ergo putandum est, adulescẽtes suam formam uernos flores imitatam cognoscere, eamque breuem uoluptatem polliceri. itaque & Lesbiã esse laudandã, cũ inquit: Formosus tantus est, quantus in cernendi sensum cadit: Probus uero idẽ protinus & formosus est. & parendum Soloni, qui hoc idem sentire uidetur. contra autem senectutem, quæ aptiori & calceatu, & uestitu & domicilio eget, & mille alijs rebus, tanquam aduersus tempestatem imminẽtem præparare se quenque debere exemplo boni gubernatoris, qui & procellas præsentit futuras, & sese multo ante parat, ut earũ impetum sustinere possit. siquidem miserum est Homeri illud, Rem excors intelligit actam. Quis igitur fructus ex formoso eodemque rudi adolescente capi potest? an ad bellum utilis est? sed potius eiusmodi adolescentibus Poetæ illud modo nominati non ab re obijciendum putarim.

At tibi connubij tractentur mollia facta,
Ito domum, rerumque tibi sit cura tuarum.

Item de Nireo idem Poeta.

Ad Troiam uenit forma præstantior unus,
Verum mollis erat.

qua de re eius semel tantum in enumerandis Græcorum nauibus Poeta meminit, quò indicaret, ut mea fert sententia, formæ nullam utilitatẽ esse, nisi res ad usum uitæ necessaria illi adiũcta sit. Nec uero audiendi sunt miseri quidam, qui diuitias fructum esse formæ audẽt dicere. quæstus enim qui et libero dignus, nec laudis expers, & stabilis sit, ex arte fieri postulat. quem uero formosus ex suo corpore facit, is turpis est, & semper ignominiæ habendus. Itaque ò adolescentes audite, moneo, uetus illud præceptũ, uestramque in speculo effigiem interdũ inspicite: ut, siue quis uestrum se forma egregium iudicet, idem operam det, ne minori animæ laude præcellat, turpe existimans formosum corpus rudis animæ domicilium esse: siue se corpore cernat deformi, eo magis elaboret, ut animæ præstet pulchritudine. quò canere illud Homeri possit.

Est alius cui parua quidem sit gratia formæ,
Sed tenuem formam uerbis Deus ornat, & illum
Cernere dicentem cunctos iuuat, ora pudore
Suffusum placido: hic reliquos supereminet oẽs:
Hic urbe incedit gaudens. sibi quisque uidetur
Inspexisse Deum, dum lumina figit in illum.

Ex quibus omnibus nulli dubium relinquitur, nisi quis planè amens sit, quin neque superbia generis, neque opum gloria, neque fiducia formæ, contemnenda artium studia sint. Hæc disseruisse sat

A erat: sed fortasse non incõmodum est addere Diogenis quendam ueluti non reticendum epodum. hic cum apud quendam epularetur, qui nulli rerum suarum studio, aut diligentia deerat, nullam uero sui ipsius curam habebat, excreans Diogenes undique circumspexit quò inspueret, ac tãdem bene agi putauit, si cæteris rebus parceret, ipsum uero dominum conspueret. qui cum indignatus esset, causamque facti quæreret, tum inquit Diogenes, nihil tam in tota domo neglectũ quàm tu mihi uisus es. siquidem parietes omnes egregijs picturis ornatos inspiciam, pauimentum ex tesseris tam preciosis extructum, ut simulacra deorum ex sese expressa repræsentent, uasa omnia pura ac nitentia, lectum & eius fulcra miro artificio elaborata: te uero harum rerum dominum cernam ex

B omni parte neglectum: solent autem homines loca, quæ uilia maxime neglectaque sint, quò expuãt, eligere. Itaque ò adolescẽtes ne patiamini uos eiusmodi esse, ut quispiam uos cõspuendos putet, ne si quidem cætera omnia in uobis pulcherrima cõspiciantur: quãquam raro euenire uidemus, ut in eodem nobilitas, diuitiæ, forma reperiantur. quæ etiam si interdum cõcurrant, turpe tamen uos in eo contemptu haberi, ut cæteris rebus exceptis, uos tantummodo conspuamini. Agite igitur ò adolescentuli, qui & me differentem audiuistis, & ad artes concitati estis, cauete ne quispiam fallax & impostor sic animũ uestrum prestringat, ut uos ipsos sinatis in studium uel prauæ, uel inanis artis

C deduci. illudque intelligite, quæcunque hominũ studia ad usum uitæ non pertinent, eorum nullum, artem esse. Sed in cæteris id ipsum uos cognoscere arbitror: ut in iaciendis tesseris, ut in studio uel ambulandi super tenues funiculos, uel uoluendi se raptim in gyrum, sic ut non offundantur caligines. qualia Myrmeciadis Atheniensis & Callistrati Lacedæmonij studia fuere. Athleticã uero tantummodo suspicor ne, & uiribus corporis & populari gloria proposita, aliquem uestrũ decipiat, ut artibus ipsam præferendã putetis. quandoquidem & apud maiores argenteis donis quotidie celebratam, & æque ac armis optimos honoratã intelligimus. Eam igitur ob rem satius est uos aliquam in hoc genere studij præmeditationem ha-

D bere. fallitur enim facile quisque, qui rem deliberandam nõ præmeditatus suscipit. Hominũ igitur genus ò pueri partim cum Dijs, quòd rationis particeps est, partim cum belluis, quòd mortale, cõmunicatũ est. uos ergo cõmunicationis meliori parte electa, dare bonis artibus operam debetis. quas si cõsequemini, quod in bonis maximũ est, adepti eritis. sin minus, nõ tamen uos inertissimis belluis pudebit esse deteriores. Athleticũ uero studium quisquis sequit̃, id nisi cõsequatur, turpissimũ est: si uero cõsequitur, non tamẽ belluis melior efficitur. Quis enim leone aut elephanto fortior? quis lepore celerior? Quis itẽ est qui nesciat, & Deos ipsos nulla de re præterquã artibus esse laudatos? & homines præstãtissimos diuinis honoribus celebratos, nõ quia bene uel in stadijs cucurrerint,

uel discum in sublime iecerint, uel luctā exercuerint, sed artium beneficia in homines cōtulerint? Aesculapium quidem & Bacchum, siue prius homines fuerint, siue Dij à prima origine sint, maximis honoribus prosequimur & celebramus: alterum, quòd medicinæ peritus est: alterum ꝙ homines colendæ uitis artem edocuit. ꝙ si mihi nō credis, dei certe Pythij te mouebit authoritas, qui & Socratem omniū sapientissimū pronunciauit, & Lycurgum salutans his uersibus affatus est.

Te mea conspicio uenientē ad templa Lycurge,
Quē chorus omīs amat Diuū, quē Iuppiter ipse.
Sis'ne Deus dubito, uel sis mortalis habendus:
Sed potius te spero Deum numenq; Lycurge.

Idem Deus Archilochū quāquam uita defunctum non mediocri honore dignatus est. cū enim qui illum occiderat, ingredi in templum uellet, eo carmine deterruit Deus.

Vatem occidisti, à templo procul ito profane.

VI At uero tu mihi uicissim narra, quæ Dijs unquā cū Athletis colloquia fuerint. quod nō facies: siquidem quid dicas, non habes. sed fortasse testem quasi non fide dignum reijcies: id enim indicare uideris, dum in testimonia uulgi orationē uertis, & gloriam petis ex eodem. quanquam scio te, siue ægrotes, non medicorum uulgo, sed paucis quibusdam, & ijs quidem arte medendi præstantissimis curandū traderes. siue nauiges, non cuilibet nauigationis ministro, sed uni gubernatori commendares. deniq; & in paruis eādem rationem haberes. nam si fabrile opus petas, fabro crederes: si calceos, sutori. si igitur hæc ita sunt, cur, cum de rebus maximis causa agitur, te iudicem ipsum constituis, uiros autem te sapientiores reijcis? sed ut in præsentia Deos prætereā, audi quid de Athletis Euripides.

Cum mala innumera per Græciam serpant,
Nullum deterius Athletarum studio est.
Primum manent qui nec satis domi suæ
Manere nec possunt quidem. quo enim modo
Quisquis est gulæ deditus, uentriq; indulget,
Diuitias parabit, ut alat familiam?
Dein pauperes non sustinent esse, in rebus
Aduersis. nam in malis diu uersati
Moribus, res duras pro desperatis habent.

Rursus eundem, si placet, audi, quàm inutilem omnem Athleticæ partem dixerit.

Quis lucta præstans, quis pedibus celer,
Quis bene uel discum extollens, uel maxillam
Percutiens, patriam seruauit coronam?

Quòd si clariora desideras, audi quæ rursus ille.

An cum hoste pugnabunt, dum manibus
Discos habent? an clypeis hostes è patria
Expellent, pedes dum cursu fatigant?
Nullus, hæc fatua sunt, si ferro conferas.

Quòd si quis Euripidē, cæterosq; eius generis authores cōtemnat, philosophos uero iudices statuendos arbitretur, ex his etiam omnibus quasi uno ore loquentibus audiet uitio dandam esse Athleticam. nec eam uero ab ullis unquam medicis laudatam nouimus, quandoquidem illud pri- A mum apud Hippocratē leges: Affectio Athletica non est secūdum naturam: melior est salubris habitus. deinde & apud cæteros præstantes medicos qui post illum fuere, hoc idem reperies. Sed omnino testium fide rem agi nolebam: hoc enim potius oratoris est, quàm hominis ueritatem colentis. quia tamen aliqui ad popularem laudem confugiunt, inanemq; gloriam ex uulgo petunt, studiumq; propositū externis rebus remotis contemplandum negligunt: idcirco testes hoc quoq; loco adhibere cogor, ut hi ne in hac parte quidē se nobis potiores intelligant. itaq; Phrynæ illud commemorandum occurrit. Cum olim in conuiuio quodam talis ludus celebraretur, ut per uices inter conuiuas quicquid libebat, imperare lice- B ret, illa cum cæteras mulieres tum anchusa, tum cerusa, tum etiam fuco pictas cerneret, iussit aquā afferri, eamq; manibus haustam sibi fœminā quāque ad faciem admouere, mox linteo protinus eam detergere: quod cū ab illis omnibus, & à Phryna ante alias actum esset, cernere erat faciem cæteris quidem fœminis continuo maculis repletā, ut laruas te uidere diceres, Phrynē uero formosiorem redditam, quippe quæ non fucata erat, sed sua pte natura formosa, nullaq; arte ad formam egebat. Quemadmodum igitur uera pulchritudo tūc optime explorat, cum ipsa per se sola est, cæteris omnibus remotis, quæ foris assumuntur: sic Athletę studium perpendere solum oportet, uidereq; an ullam utilitatē uel publice ciuitatibus, uel pri- C uatim Athletis ipsis afferat.

VII Cum igitur bona, quæ in rerū natura continentur, alia animi sint, alia corporis, alia exteriora, nec præter hæc ullū aliud bonorum genus excogitari possit: nulli dubiū est, quin ne in somnis quidem ullius ex bonis animi, participes Athletæ sint: quando quidem ne si quidem animum habent, intelligunt: non modo non rationis participem eum esse sciunt. nam cum & sanguinis, & carnis mole se onerent, animam suam quasi largo cœno suffocant, atque obruunt, ut nihil paulo reconditum intelligere queant, sed amentes perinde ac belluæ sint. At hi fortasse instabunt, seq; alicuius è bonis, quæ ad corpus attinent, authores esse cōtendent. sed quod erit illud? an sanitatem, D in eo genere bonorum pulcherrimam, id esse dicent? immo qui in maiori uitæ periculo sit, ex uitioso scilicet corporis affectu reperies neminem, siquidem Hippocrati credas, à quo bonus ad summum habitus periculosus dictus est, quem tamen isti affectantur. quin etiam illud & ab eodem recte scriptum est, & ab omnibus probatum habetur, exercitatio sanitatis est, uesci citra saturitatē, non refugere laborem. Athletæ uero sic contra præceptum id agunt, ut plus iusto se & in laboribus corporis retineant, & cibis impleant, & omnino quicquid senex ille præcepit, bacchantium more insanientes contemnant. ille enim cum salubrem uictus rationem præcipere constituisset, sic scriptum reliquit: Labores, cibi, potiones, somni, uenus, omnia moderata. isti uero & gym-

nasia quotidie sine modo fatigant, & cibis sic utuntur, ut eos ui sæpe ingerant, & ad mediam noctem producant, ut Homeri illud iure in eos dicendum arbitrer.

Noctem Dij reliqui totam, milesq; trahebat
Defessus, placido resoluti membra sapore.
Sed nullus miseros Athletas somnus habebat.

In somnis autem eam moderationem adhibēt, quæ cęteris uitæ suæ partibus proportione respōdeat. nam cum alij, qui secundum naturam uiuūt, à muneribus suis desistunt, cibumq; petunt, tunc Athletæ à somno excitati, exurgunt: ut eorum uitam sues imitatam dicas, nisi sues neque immodicis uterentur laboribus neq; ui cibis se explerent: quod utrūq; in Athletis nouimus. adde quòd ijsdem terga rododaphnis dirumpuntur. ad hæc autem, quę ab antiquo Hippocrate dicta retulimus, illud item ab eodem scriptore præceptum habemus: Multum & subito uel implere, uel exinanire, uel calefacere, uel refrigerare, uel modo quouis alio corpus mouere periculosum. omne enim multum, inquit, naturæ inimicum. Athletæ uero neq; hæc præcepta audiunt, neque alia, quæ ut ille recte scripta reliquit, sic isti negligunt, atq; reijciunt, ut omnia agant quæ à præceptis salubris uictus abhorreant. ex quibus relinquitur, ut non sanitatis studium, sed morbi potius hoc genus exercitij dicendum putarim, idemq; sentire Hippocratem, cum inquit, Affectus Athleticus non est secundum naturā, melior est salubris habitus. quibus uerbis Hippocrates non Athleticam solum à modo naturæ abhorrere declarauit, sed etiā Athletici corporis affectui habitus nomen eripuit, ut illos eo nomine priuaret, quod corpori uere sano ab antiquis tributū est. siquidem habitus stabilis est, uixq; mutabilis affectio. bonus uero ad summum Athletarum habitus & facile mutabilis est, & periculosus. nam cū neq; capax incrementi sit, siquidem ad summum peruenit, neq; possit in eodem cōsistere, neq; quiescere, relinquitur ut uiam in deterius capiat. Habes igitur qualis Athletis dum Athleticā tractant corporis affectio sit. cum uero ab eo studio cessant, deterius multo eorum corpora affecta cernuntur. aut enim paulo post mortem obeunt, aut si ad prouectam ætatē, non tamen ad senectutem perueniunt. quam etiam si attigerint, à Litis tamen Homeri nihil differunt. quandoquidem

Claudos, rugosos, strabones conspicis illos.

Sicut enim murus urbis machina ante concussus, facile quacunq; ui disiicitur, dissipaturq;, neq; terręmotum ferre, neq; casum leuiorem potest: sic Athletarū corpora crebris ictibus dum suo utuntur studio debilitata, ruptaq;, & languida reddita, lędentibus causis quibuscūq; uel leuissimis obnoxia relinquunt. oculi enim tum sæpe circūfossi, spatio tēporis cum uires corporis resistere, ac mēbra tueri desinunt, fluore, repleri cernunt: dentes itē quos sæpe ante cōcussos, uires interiecto tempore destituunt, deciduos fieri uidemus. quin & intorti articuli infirmi reddunt, ut ullam uim uel

A leuem occursantem ferre nequeant. & quæq; siue ruptio, siue neruorum diuulsio, quā Gręci spasma uocāt, facile incidit. Ex quibus rebus patet, qui in ratione sanitatis magis sit q̄ Athletæ miser, reperiri neminem: ut eos nomine non degenerasse iure dixeris, siue à misero, quē Græci athlium dicunt, athletæ nominati sint, siue athlij ab Athleta, siue cōmuni origine ambo à miseria, quam athlioteta uocant, tanquā ab uno fonte nomen acceperint. Sed cū de maximo ex bonis corporis, quod sanitatem nuncupamus, à nobis disputatum sit, ad reliqua eiusdē generis bona transeundum est. quantum igitur pulchritudine pręstent, intelliges, si eorum naturalē formam nō modo nihil ab Athletica iuuari, sed etiam eorū plures, quibus ante satis

B apta esset mēbrorum cōpago, à Gymnastis exceptos, saginatosq;, & in molem carnis ac sanguinis auctos, in diuersam formæ rationē traductos uideas. eorūq; nonnullis, & ijs maxime, qui pancratio, aut cæstu decertant, faciē ex omni parte deformem, uisuq; horribilem, cernas: sed cū membrum aliquod plane abruptū est, aut intortū, aut effossi oculi, tunc opinor, tunc inquā maxime pulchritudo, quæ fructus Athletici studij est, perspicua euidensq; efficitur. Hæc igitur, dum se in suo studio retinent, sibi ad pulchritudinem parant. Cum uero ab eo dimissi sunt, tum & reliqua corporis sensoria pereunt, & membrū quodq;, ut ante dictum est, distortum uarijs modis corpus informe reddit. Sed in cæteris fortasse, de quibus modo dissé-

C ruimus, Athletæ cedent: quod uero reliquum est corporis bonum, quod uires appellamus, id sibi uendicantes instabunt, (hoc enim est quod mihi uidere uideor) idemq; cæteris omnibus præualere profitebuntur. sed ô Dij immortales, quænam sunt eæ uires, quas isti sibi uendicant? aut ad quod uitæ munus utiles? an ad agros colendos? sed ô q̄ bene & fodere, et metere, et quicquid aliud, quod ad agriculturā attinet, agere possunt. Sed fortasse ad belli munera obeunda? rursus igitur Euripidem accerse, ut eos suis uersibus celebret.

An cum hoste pugnabunt, dum manibus
Discos habent? uere enim
Nullus. hæc fatua sunt, si ferro conferas.

D Sed forte cōtra frigus æstumq; ualidi sunt, Herculis illius ęmuli, ut una & per hyemem, & per æstatem pelle operti uitam traducāt? ut sine calceatu incedant? ut sub dio dormiant? aut humi cubent? quin potius ad hæc omnia imbecilliores nuper natis infantibus cernuntur. Quid igitur reliquum est, in quo hi suas uires ostentent? aut quid est, ex quo superbi incedant? certe non eo, q̄ uel sutores, uel ędificatores, uel fabros materiarios in palæstra substernere, aut in stadio possunt: sed eo fortasse q̄, dum se in puluere uersant, dies absumitur. at eadē gloria & perdices & coturnices efferri licebit, quandoquidē & ipsę totum diem cœno se proluentes cōsumunt. Sed per Iouem Milo ille Crotoniata immolatum taurum humeris susceptum olim per stadium gestauit. ô incredibilem amentiā, quando ne id quidem intelligūt, q̄ eiusdem

dem uictimæ corpus paulo ante cum adhuc uiueret anima sua gestauit, idq; longe facilius quàm Milo, ut illa currere etiam sub onere posset, quanquam similiter ut Milonis anima nullius erat dignitatis. sed & genus mortis, quã ille obijt, quàm amens esset, declarauit. Nam cũ olim in iuuenem quendam ligna interiectis cuneis scindentem incidisset, eumq; irridens à munere suo abduxisset, ipse solis iniectis manibus ligni partes utrinq; apprehendens, ausus est eas in diuersa diuellere: sed in primo conatu totis exhaustis uiribus, ligni quidem partes utrinq; usq; eò distraxit, ut dimissi cunei deciderent, operi uero perficiendo non suffecit, sed diutius renixus, tandem uictus est: nec tamen manibus eripiendis cõsuluit, quæ à ligni partibus in se recurrẽtibus sic attritæ sunt, ut post Miloni miseram mortem inferrent? quàm magnum igitur fructũ cœpit ex mortuo gestato tauro, quo minus in mali quicquam incurreret? quàm bene res Græcorum publicas dum cum Barbaro bella gererent, hic Milonis in tauro labor, non Themistoclis seruauit sapientia? qui ut recte primum oraculi sententiam assecutus est, sic talem deinde se imperatorem præstitit, qualem tanti imperij ratio postulabat: Sapientis enim consilium unum multorum manus superat, Inscitia uero cum semper per se mala sit, iuncta armis peior est. Ex ijs igit̃, quæ dicta sunt, iam satis patere arbitror, nullam uitæ partem reperiri, quæ ullam ab Athletica utilitatem capiat.

VIII Athletas uero nec ipsos ullam sibi è suis actis dignitatem parere inde opinor cognoscetis, si uobis eam narrem fabulam, quã non inelegans quidam Græcis uersibus expressit. quos dicam sic ut res possit intelligi.

Si Iouis sententia cunctis animantibus
Communis esset uiuendi ratio
Sic, ut olympijs dicatus præco
Non solum homines ad certamen uocaret,
Sed & cæteris mandaret animalibus
Vt in stadium uenirent idem: nullus
Opinor, homo ferret coronam, sed in
Dolicho (quasi longo curriculo dicas)
Superior alijs gaudebit equus:
In stadio lepus sibi primas assumet:
In diaula (quasi in ambitum curriculo
Deflexo dixeris) uictoriam feret
Caprea. ita relinquetur exclusus
Homo ab omni pedum uictoria.
O celeres uos, qui exercetis Athleticam.
Sed nec post Herculem quisquam leone
Aut elephanto fortior uidebitur.
Taurum arbitror cæstu coronandum.
Asinus inquit, si calcibus contendat,
Ante alios ibit corona superbus.
Quare in historia, qua multa reconduntur,
Scribetur asinus pancratio uicisse

A Homines, cum prima & uigesima
Olympiade uisus est rudisse uictor.

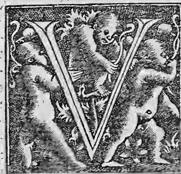
Eleganter admodum fabula hac declarantur uires corporis Athletici nihil ad humana munera pertinere: quibus si nil cæteris Athletæ præstant animalibus, quod aliud reliquũ erit in genere bonorum, quod isti sibi uendicent? nam nec, si quis bonum corporis uoluptatem statuat, eius Athletis pars ulla tributa est, siue Athleticam exerceãt, siue ab eadem cessarint: quandiu enim sese exercent, tandiu in laboribus & miserijs cernunt̃, nec idcirco tantum quòd crebris fatigationibus rumpũtur, sed etiam quòd ui se cibis explent. cum uero exercitatione deposita se in quietem receperunt, tunc pluribus amissis membris trunco cor- B pore cõspiciuntur. Sed eò fortasse se laudibus extollunt, quòd in cõgerendis opibus cæteros omnes superãt: quin potius eos omnes uidere est alieno ære obstrictos, non modo dum suo utunt̃ studio, sed etiam dum ab eo dimissi quiescunt: ut eorum neminem reperiri liceat diuitijs familiæ œconomo quamuis ignobili locupletiorem. Sed nec hoc ipsum omnino ab eo genere studij ditescere, quod non artem sed exercitium appellamus, dignum esse putandum est: uerum eam artem tenere, quæ nusquam artificem deserat, sed ei semper assistens, etiã si in naufragiũ incidat, cum eo enatet. qua arte carere uidemus, & qui res locupletũ procurant, & qui publicani nuncupantur, quiq; mercaturam exercent, quanquam hi maxime di- C uitias ab exercitijs parãt. at ijdem uero si forte pecuniam amiserint, exercitationes unà perdant necesse est. quandoquidẽ hæ sorte aliqua egent, qua se sustineant, quæ quandiu abest, tandiu renouari amissum exercitium nequit. nec uero qui eis mutuum ad usuram tradat, reperiũt quenquam, nisi pignoribus aut hypothecis oppositis. Quocirca si quis uestrũ stabilem certũq; quæstum sibi faciendum optat, eam artem tractandam suscipiat, quæ nisi artificis morte finiatur. Cum artiũ igitur duo prima genera sint, aliæ nobiles, quæ in munere animi positæ sunt, quas liberales uocãt, aliæ ignobiles, quæ labore corporis tractant̃, quas mechanicas appellãt: satius existimare debetis, si uos priore genere electo, aliquam ex liberalibus discatis: D posteriores enim deserere artificẽ in senectute solent. in priore genere sunt Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, Dialectica, Astronomia, Grammatica, Legumq; peritia: quibus adde, si placet, Plasticen, & Picturam: nam & si utraq; opificis manu tractatur, neutra tamen uiribus iuuenilis corporis eget. Itaq; ex hoc artium genere aliqua uobis ô adolescentes eligẽda exercendaq; est (nisi forte cui ingenium plane hebes sit) in primisq; Medendi scientia, quæ iudicio meo in eo genere præstantissima est, quod deinceps indicabimus.

ARGVMENTA CAPITVM LIBELLI, OPTIMVM medicum eundem esse philosophum.

Cap.I. Contra medicos ignauos, qui laudant quidem Hippocratem, sed non imitātur: Et cum bonas artes & quæcunq; ad medicinæ perfectionem attinent uerbis commendent, nullam tamen in discendo operā impendunt, ut rationalem contemplationē & prognosticam discant: aut si qui forte discunt & lectioni Hippocratis incumbunt, non intelligunt tamen, uel intellectā usu & exercitio nō confirmant. Huius mali quo fit ut nulli artifices ferè uel in medicina uel alibi excellāt, prauam educationem & auaritiam in culpa facit, cum antiquis noui excellere deberēt & illorum inuētis noua addere. II. Pecuniæ studium damnat, & laudat in Hippocrate cōtemptum pecuniæ, item fidem, diligentiam, A & peregrinationes, ut aeris ubiq; & aquarum differentias ipsemet experiretur. Huius exemplo monet nec auarum esse oportere, nec ignauum, neq; gulæ aut alijs uoluptatibus deditum, sed temperantem, quod moralis philosophiæ est: ut locorū, corporum, temperamentorum, &c. cognitiones, physicæ. III. Quòd etiā logica methodus exercenda sit futuro medico, proinde eundem iam philosophum esse. Et quòd temperās cæteras etiam uirtutes habiturus sit, cum omnes seinuicem sequantur. IIII. Philosophiam medico non ad discendum modo necessariam esse, sed ad exercendam quoq; artem. Conclusio, Ergo ut philosophiæ partes medico conueniunt, sic etiam philosophi nomen.

CL. GALENI SI QVIS OPTIMVS MEDICVS EST EVNDEM ESSE PHILOSOPHVM

Ludouico Bellisario medico Mutinensi interprete.

Vt Athletæ quamplurimi sunt, qui uictoriam ferre ex olympijs optāt, nullam tamen operam ut id consequant impendūt: sic multis medicis euenire uidemus: qui cum Hippocratē laudēt, & in arte medēdi cæteris anteponāt: ipsi tamen quiduis aliud potius agūt, quàm ut ei, quē prædicāt, similes efficiant. Ille enim non minimū esse, quod in medicinam astronomia cōferat, admonet: & geometria scilicet, quæ astronomiam præcedat necesse est: medici uero, qui multi sunt, ab harum utriusq; studio usq; eò ipsi abhorrēt, ut alios etiam id conantes coarguant. Ille idem naturam corporis, quā totius medicinæ ordinis principium statuit, optime cognoscendā esse præcipit: at ijdem isti in ea re ita studiū ponunt, ut non modo nullius ex partibus corporis substantiam, aut formationē, aut magnitudinem, aut nexū, aut quę est cū propinquis cōmunicatio, sed ne posituram quidem nouerint. Item quod per genera, speciesq; ignota sit morborum diuisio, idcirco medicos à curandi scopis errare, animaduertit Hippocrates, cum nos ad rationalem contemplationem (Græci logicam uocant) adhortatur: nostræ uero ætatis medici ita ab eius studio auersi sunt, ut eos etiam, qui in ea re operam cōsumant, quasi inutilia tentantes reprehendant. Sic & ille idem Hippocrates ad præcognitionē morborū, & qui præteriere, & qui præsentes, & qui futuri ægro corpori sint, multam nobis parari oportere prouidentiam admonuit: at ijdem medici huic etiā artis parti usq; adeo operā nauāt, ut si quis cursum sanguinis è naribus, aut sudorē prædixerit, eum & magum, & admirabilia cōtraq; opinionem omnium loquentē exclament: ut ijdem isti multo etiam minus, si quid aliud prædictū sit, sustineāt: multo minus formam rationis uictus ad morbi futurū consistendi uigorē constituant: quanquā eiusmodi rationem ciborum habendam censet Hippocrates. Quid igitur reliquū est, in quo uirum æmulant? siquidem nō in dicendi grauitate, cuius laudē ille assecutus est: hi uero ita sunt ab ea uirtute remoti, C ut eorū multos uidere liceat bis uerbo in uno peccantes, quod ne intelligi quidē facile potest. Quibus de rebus quærendā causam putaui, ob quam isti, quanquā omnes uirum admirantur, à lectione tamen eiusdē scriptoris sese auertāt: uel si quis eius scripta legit, nō tamen ea intelligit, quę ab authore dicūtur: uel etiam si intelligat, nō tamen ad eam intelligentiam exercitationē adiungit, ut disciplinā confirmet, atq; ad habitū perducat, compertum habens, nos eam laudē, quæ in quocunq; rerū genere peragēdo summa est, uolūtate simul, & potētia cōsequi: ut quisquis earū altera careat, eum à fine, quē expectat, frustrari necesse sit. etenim ne ab Athletarū exēplo discedā, aut quia carent innata corporis habilitate, aut quia sine exer D citatione id lāguescere sinūt: iccirco quod optāt, id cōsequi non posse uidemus. at illis ijsdē Athletis si corporis habitus dignus uictoria sit, si exercitatio reprehēsione careat, quid est, quod eos impedire possit, ne coronā è certamine ferant? num igit utriusq; rei inopes nostri tēporis medici sunt, ut neq; facultatē, neq; uoluntatē satis dignam in artis studiū conferant? an cum alteram habeāt, altera carent? nunc igit nasci neminem, qui artis capax tam humanæ sit, alienū à ratione mihi uidet, cum mūdus idem sit, qui olim fuit, tēpora eūdem ordinem seruent, sol circuitus suos nulla ex parte mutatos percurrat, deniq; quæq; stella siue fixa siue errans eandē omnino status rationē retineat. Verū rationabile est, tū propter malā uictus rationem, qua tēporibus his utunt homines, tum propter

pter diuitias uirtuti præpositas, uel qualis Phidias inter plastas, uel qualis inter pictores Apelles, uel qualis inter medicos Hipp. talẽ hac ætate effici neminẽ. quanquã nobis, quibus post antiquos illos nasci cõtigit, & ab ijsdẽ artes plurimũ prouectas accipere, non paulo plus cõmodi ad artes ipsas datũ est. Facillimũ ergo erat, nos ea, quę ut inueniret diu elaborauit Hippocrates, breui tempore edoctos, quod uitæ supererat, id in ijs, quæ arti deerãt, inueniendis consumere.

II At quisquis plus diuitijs, quàm uirtuti tribuit, artẽq; non de hominibus benemerendi, sed quæstus gratia petit, eum nõ licet artis finem expetere. quẽ si expetimus, ante ditescẽt alij, q̃ nos ad id quod habemus animo, perueniamus. nõ enim simul possumus & pecuniã congerere, & arti tam magnæ operã dare: sed qui alterã uehementius appetat, alterã contẽnat necesse est. Quid igitur? an nostris seculis quenquã memorare possumus, qui tantũ habere cupiat, quantũ satis sit ad usum uitæ necessariũ? an reperiri liceat, qui nõ uerbis tantũ effingere, sed etiã proprijs uitæ exẽplis docere possit, diuitias, quæ quidem sunt secundũ naturam, nõ ultra q̃ fames, sitis, frigus absit, progredi? sed si quis tamẽ eiusmodi est, is & Artaxersis, & Perdicæ potestatẽ contemnet: nec unquam in cõspectum alterius ibit: alteri uero sic ægrotanti, ut Hippocratis artẽ desideret, medebitur quidem, non tamẽ semper cum eo esse uolet: sed Cranonem, & Thasum, aliaq; oppida multa proficiscetur, ut pauperibus his locis ægrotantibus curationes adhibeat: Cois hominib. ciuibusq; suis Polybum aliosq; discipulos relinquet: ipse Græciam peragrans omnẽ perquiret. nam cum scribere aliquid de natura locorũ oporteat, eam ut quemadmodũ ratione didicit, sic experimentis cõprobet, eum urbes intueri proprijs oculis necesse est: nũc eam, quæ uersa ad meridiem est, nunc quæ ad septentrionẽ, nũc quæ ad solis ortũ, nunc quę ad occasum: cernere etiam quæ humili loco, quæ'ue ex celso posita sit: eam cõtemplari, quæ aquis obnoxia, siue littoribus maris superfluant, siue de fontibus scaturiant, siue de cœlo decidant, siue ex stagnis, fluuijs'ue redũdent, alluat: uisere eam etiam, quæ ad magnũ flumen, quæ'ue ad stagnũ, quæ ad mare, aut ad mõtes sita est: quærere si qua gens aquis uehementer frigidis, si qua calidis utatur, & si qua nitrosis, aluminosis'ue, aut si quæ aliæ eius generis sunt: ad summã, ne agam de singulis, cætera omnia considerare oportet, quæ nos & ipse Hippocrates edocuit. Quas ob causas si quis talis futurus est, eum non modo aspernari diuitias, sed etiã summo labore, atq; industria uti necesse est. at non licet industrium esse quenquam, qui se aut uino obruat, aut cibis expleat, aut ueneri dedat: in summa qui pudendis, uentriq; indulgeat. Ex quo efficitur, ut si quis uerus medicus est, idem sit, ut ueritatis, sic etiam moderationis amicus.

III Illud quoq; intelligiẽ, eũdẽ oportere methodi ratiõalis studiosũ esse, ut morborũ quot genera sint, speciesq; cognoscat, utq; in singulis illis quo

A pacto sumẽda sit indicatio remediorũ intelligat. atq; hac eadẽ methodo ipsam corporis naturã docemur: & quæ ex primis cõstat elementis, quæ tota inter se tẽperata sunt: & quæ ex secũdis composita est, quæ & sensibilia sunt, & (ut eo nomine utar) similaria appellanẽ: & quæ tandẽ ex partibus organicis expleẽ. quinetiã & quæ utilitas ex omni harũ partiũ genere, & quę actio animalibus est ex illa eadẽ methodo cognoscimus: quãdoquidẽ & eas oportet nõ inexploratas negligere, sed demõstratione perceptas habere. Quid igiẽ? an aliquid iã restat, cur medicus nõ philosophus sit? is inquã medicus, qui arti operã Hippocrate dignã impẽdat. si enim ut corporis naturã cognoscat, & B morborũ differẽtias, & pręsidiorũ indicatiões, eũ rationalẽ cõtemplationẽ exercere oportet: ut aũt in harũ rerũ studio, industriã ponat retineatq;, diuitias cõtemnere & tẽperantia uti necesse est: hic iam omnes philosophię partes habebit, & quę ad disserendi rationẽ, quã logicam: & quæ ad rerum naturã, quã physicã: & quæ ad mores, quã ethicã Græci dicunt, attinet. Nec uero timendũ est, ne, qui pecuniã cõtemnat, et modestiã seruet, is turpe quicquã, aut uitiosum cõmittat. quicqd ẽm hoĩes iniuste audẽt, id aut auaritia impellẽte, aut uoluptate pręstringẽte cõmittunt. sic & reliquas uirtutes eũdẽ habere necesse est: quãdoquidẽ oẽs inter se cõnexæ sunt: nec potest qui unã habet, nõ cęteras oẽs statim habere, tanq̃ ex uno fune reuinctas.

C IIII Si igiẽ ut & artẽ primũ intelligãt, & eandẽ deinde exerceãt, philosophia medicis necessaria est, haud in dubiũ relinquiẽ, quin si quis medicus est, idẽ omnino sit & philosophus. nõ enim illud demonstrationẽ desiderare arbitror, ut si quis arte probe utatur, ei opus philosophia sit, quũ non desint, quos tam cupidos sæpe uideamus, ut uenefici, non medici sint: artemq; in contrarium scopo eiusdem abusum detorqueãt. Num igitur iam de nominibus certabis? nugisq; cõtendes? ut temperatum, continentẽ, diuitias infra se ducentẽ, iustũ debere esse medicũ dicas, nõ tamen philosophũ? eũdemq; corporũ naturas cognoscere: instrumentorum actiones, partiũ utilitates, morborum differentias, nõ tamen operam disciplinæ rationali

D dedisse? Num rebus cõcessis, te cõtendere de solis nominibus pudebit? at serò quidẽ, satius tamẽ ut iam resipiscas: nec ut graculus, aut coruus de uocibus cõtendas: sed in inquirẽda rerũ ueritate operã cõsumas. nõ ẽm habes, cur sutorẽ bonũ aut textorẽ sine disciplina, & exercitatione, quenquã effici posse neges: iustum uero aliquẽ, aut temperantẽ, aut demonstrationis peritũ, aut rerũ natura scientẽ repẽte apparere dicas: quanq̃ neq; doctoris eruditiõe, neq; sui ipsius exercitatione sit usus. Itaq; si hoc impudẽtiæ est, illud hominis nõ de rebus, sed de nominibus altercãtis, certe nos primũ studium debemus in philosophia cõsumere, si ueri Hippocratis ęmuli esse uolumus. quod si fecerimus, nihil impediet quominus eo meliores efficiamur, nedũ similes: si cognitis ijs, quæ ab illo bene dicta sunt, cętera, quę arti desũt, ipsi inueniamus.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI DE SOPHISmatis in uerbo contingentibus.

Cap.I. Sex esse captionũ circa dictionem modos, ex Aristotelis sententia, cum exemplis singulorum.

II. Quòd non sint plures quàm sex. Exponuntur etiam obscura Aristotelis uerba. III. Ostendit omnes dictionum & sermonis captiones περὶ τὸ διττόν, id est circa ambiguitatē fieri. IIII. Quomodo τὸ διττόν, id est ambiguitas in sex modos distrahatur. Aut enim fit actu, idq; uel in singulis uerbis, & dicitur homonymia: uel in sermone, & dicitur amphibolia. Aut poten- A tia, idq; uel accentu, uel cōpositione, uel diuisione. Aut phantasia per figuram dictionis. V. Quòd non sua hæc diuisio sit, sed ipsius Aristotelis, qui similem ordinem in libro suo de elenchis secutus sit. VI. De Stoicorum diuisione sophismatum in dictione octo modis contingētium. VII. Eiusdem diuisionis reprehensio: & quòd prædicti sex modi sufficiant: Et quòd homonymia in sermonem non cadat.

CL. GALENI DE SOPHISMATIS IN VERBO CONTINGENTIBVS

Horatio Limano interprete.

RISTOTELES philosophus cũ librũ De sophisticis elēchis, quasi redargutionib. dixeris, conscriberet, nobis sophismata quot modis in dictiōe cōtingāt aperit: modosq; ipsos sex esse ad hũc modum ponit. primũ in æquiuocatiōe, in ambiguitate alterũ, tertiũ in accentu, quartũ in cōpositione, quintũ in diuisiōe, in dictionis figura sextũ. Sophisma in ęquiuocatiōe uocat, ubi ancipitē oratio sensum ratione noīs cōtinet, ut uenatus sum canē. plura eīm hæc oratio significat uitio uocis eius, canē: Sophisma uero in ambiguitate appellat, cũ oratio ipsa ex se tota duplicē sensum significat, ut nũc liceret capere me, in qua oratione nihil anceps est ratiōe nominũ, sed oratio ipsa ut oratio est, sensum in agēdo & patiēdo cōfundit. Vitiũ uero ex accētu dicit, cum culpa accētus qui nomē in diuersas significationes trahat, dubia oratio efficit. ut orus, hoc est mons, aut terminus stabat. ipsum eīm duplex propter duplicē accentũ est, in principio ꝓpositũ aut sublatũ ut uel horus uel orus legas. Sophisma uero in cōpositione & diuisione, cũ ipsæ significatiōis differentiā faciũt, ut, Quinquaginta uirûm centũ ipse reliquit Achilles. differentia eīm est, uerbo, uirûm, aut cōposito cũ quinquaginta, aut à quinquaginta diuiso. Secũdũ uero dictiōis figurā, cũ aliud dictio uere significat, aliud uero ꝓpter speciē et figurā significare uidet. ut uerbũ, audio, nā passiōis est, cũ actiōis esse uideat, propter ꝓlatiōnē, id est figurā similē ijs, quæ uerborũ actionis sunt, ut curro, intelligo. trahet eīm ad utrāq; partē sophisticus homo: ad passionē, quoniā ita est: ad actionē, quia ita uidetur.

II His uero sex enumeratis modis, deinceps ostēdit nullũ esse à se prætermissum. neq; posse aliquod in uerbo sophisma, extra modos ꝓpositos cadere. Verba uero quib. id ostēdit, hæc sunt: Huius rei fides est, & ea, quæ per inductiōnē fit, & syllogismus, & si alius aliquis sumat, et ꝙ tot modis, noībus ijsdē, & oratiōibus nō eandē rem significamus. Si enim singula in uerbo sophismata per- B currras, sumasq;, nec ullum horum appareat extra prædictos modos cadere, perspicuum iam ita est, nullum prætermissum esse modũ. Quod uero sequitur omnino obscurum est, quid uelit: cum dicit, et syllogismus, et si alius aliquis sumat, et quod tot modis, nominibus ijsdem, & orationibus non eandem rem significamus. siquidem nec quonam modo alium aliquē sumamus syllogismũ, dictum est. id uero, & quòd tot modis, nominibus ijsdē, & orationibus non eandem rem significamus, syllogismi cōclusioni magis simile est, ꝙ syllogismo. cōsueta uero est hæc huic philosopho dicēdi breuitas, & ueluti per signa expromere multa: quia ad hos, qui iam audiuerāt, scriberent. Qui igit eũ C exposuerũt, alij hæc in diligentiā ferre, quod decebat, ne tentarũt quidem: alij non cōsecuti sunt. nos uero tentemus nō Aristotelis causa, neque ut orationi eius opem feramus, sed causa nostra. Philosophi enim est, non solum sumptis propositionibus ratiocinari, ut multorũ mos est: sed etiā conclusione pōsita propositiones ipsas construere.

III Quoniā uero mōstrare propositũ est, tot modis in uerbo sophismata fieri, quę penes ipsum duplex sunt, quot modis Aristoteles dixit, patet duo hæc à nobis demonstranda esse: alterum omnia in uerbo sophismata penes ipsum duplex esse, alterũ tot esse numero penes ipsũ duplex, perspicuũq; illud omībus est, omnia in uerbo sophismata, ex uitio huius cōtingere necesse esse. hoc e- D nim tanquā principiũ sequentes sophistę capiunt imperitiores in ea re homines, neq; uitij conscios. Si uero recte uolumus quot in uerbo sophismata cōtingunt, accipere, quot uitia sunt sumendũ est: quod cognoueris, si uirtutē sumas unicā esse, aut plures. error enim à uirtute esse uitiũ uidetur. qua recte cognita, statim hoc quoq; cognoscitur. quoniā uero, ut alibi demonstratũ est, ipsum bonũ uirtusq; in eo est, ad quod nata aut facta res est, ut hominis in uiuendo, gladij in scindendo: idcirco ad quod nata aut facta est dictio, sumēdum est: manifestum uero est, ad unum hoc, ut significet. patet igit in hoc & bonum & uitium esse. patet quoq; solā ē uirtutib. hāc in dictione esse per se: reliquas uero per accidens, extrinsecusq; esse, nec rei ipsius, ut cōgruitas et apta literarũ scriptio. hę eīm et si qui-

quibusdam se bona ostendant, nõ tamen se secundum rem habent, sed perinde acsi ensis manubrio eburneo sit, aut fucatus oculus: hæc etenim his ex trinseca sunt, quæ uero sunt per se, ea in scindẽdo, & in cernendo sunt. Si igitur uniuscuiusq; rei uirtus in eo est, ad quod nata res, aut facta est: hinc uirtutum numeri inuentio patet, quot ipsæ sint. si enim ad multa res genita sit, plures illæ sunt: si ad unum, una uirtus est. apparet sanè dictio ad unum nata, hoc est ad significandum. Si igitur bonũ ipsum in hoc positum est: hoc ipsum nõ significare, aut nõ recte significare, uitium erit. quanq; considerãdum uidet, an quæ nõ significat, ea dictio sta tuẽda sit: nõ em̃ tibicẽ is est, qui tibia nõ aptus est ullo modo canere, nec malus igitur tibicen est. sic nec dictio est, quæ non est ad significandum apta: quare nec uitium dictionis erit non significare. hoc uero protinus signum est, solam eã, quæ nunc à nobis dicta est, uirtutem esse dictionis per se. in quo enim unaquæq; res esse habet, in hoc ipsa uirtus est. Dictio habet in significãdo esse, eoq; corru pto, neq; dictio est: igit̃ in hoc ipso uirtus est. quare hæc unà cum significatione deperdit: reliquæ uero, propterea quòd non secundum rem ipsam sunt, non impediuntur circa hanc esse, quæ non significat, ut congruitas, & apta literarum scriptio. Has ob res quæ linguæ barbaræ sunt, earũ alterã meliorem altera dicimus, ut persicam æthiopica, quãquam nihil nobis significantẽ. causa uero est, quia potius uox est quàm dictio. sed & si uitium uideatur non significare, cum propter similitudinem nominis decipiamur, patet non propter hoc uitium sophisma cõtingere. Quis enim est, qui cõ sentiat, aut quis est, qui cõcedat quid ad dictionẽ significatiõe priuatam, & ignotam? Restat igitur ut propterea contingat sophisma, quia non recta significatio sit: hæc uero talis est, quia duplex. in hoc em̃ solo dictio habet quidẽ quod significet, uerum non recte. Canis enim nomẽ aliquid significat, nõ tamen hoc aliquid, neq; diffinitũ quidq;, quod erat recte significare. Illud uero recte à Platone dicit̃, quæcunq; proprio uitio corrupta sunt, horum omnium etiam dictionẽ corrumpi: ducit enim in ignorationem quodammodo, sed nõ simpliciter, ut ea faciunt, quæ nihil significant: ignoratio uero prius dicta est perfecta esse dictionis corruptio. quapropter solum uitium est ipsum duplex. nisi quis ea quoq; uitia putet, defectum, longitudinem, superfluitatem dicendi. Latere autem hunc arbitror deceptũ, & ignarũ, nullum horum esse simpliciter dictionis malum, nisi ignorationẽ aut duplicitatẽ efficiat. si uero solum hoc dictionis uitium est, & recte supra dictum est, omnia quæ in uerbo sophismata sunt, ex eius uitio fieri: propter ipsum duplex erunt omnia, quæ in uerbo sophismata contingunt.

IIII Post uero demonstrandum est, propter quid tot modis ipsum duplex accidat, quod Aristoteles scribit: id uero si uere inueniri debet, sumẽdum prius est, ex orationibus orationẽ esse. etenim & ipsæ propositiones orationes sunt: harũ

A alicui aut aliquibus quærimus ipsum duplex. Oratio sanè erit, quod in præsenti dicere sat est, nominũ cõpositio (uoco uero nomina, & si uerba sint, significentq; utcunq; aliquid, propterea q sic noti us uocabulum est) necesse est ipsum duplex aut in aliquo horum nominũ esse, aut in oratione ipsa: non enim habemus quõ tertium aliquid cõstituatur: neq; si utraq; in re nomine orationeq; duplicitas ipsa coniũgatur, idq; aut actu, aut potentia, aut apparentia: præter hæc enim nihil est quod esse aut dici quispiam inueniat, ut alibi demonstratum est. Omnia uero hæc comprehendentes modi prædicti habent. Ipsum enim actu duplex modus habet, & qui secundum æquiuocationem est, & qui secundum ambiguitatẽ: sed in nomine duplicitatem is habet, qui secundum æquiuocationem est: in oratione, qui secundum ambiguitatem. actu uero esse dicuntur, quoniam re uera res duas significant. Potentia uero cum accentu duplices fiunt: cõpositioneq; & diuisione. hi enim non plura significant, sed prorsus unum. propterea uero quòd ad utrunq; uerti licet, duplices dicuntur. quare hos potentia dicimus. tale enim est hoc ipsum potentia esse, id ipsum uero rursus (ut supra quoq; diuisum est) uel in nominibus, uel in oratione est: in nominibus accẽtus duplicitatem efficit: trahit enim ad utramq; partem nomen accentus, ut in oratione hac-oros, hoc est mons uel terminus stabat-accentus aspiratus facit, in principio cum aut ponitur, aut abest. in oratione uero compositio & diuisio duplicitatẽ facit: in compositis quoq; nominibus eandem facere potest, quia orationi similia sunt, ut in nomine Neapolis & calocagathos, id est probus, mutaret ea quis dissoluens: nõ in aliud nomẽ (hoc em̃ solus accentus facit) sed in orationẽ: sicut rursus & ipsam orationẽ in nomen cõponeret: ut in proposito nomine est. uidebitur autẽ nihilo minus absurdũ fortassis id, quòd propter accentum cõpositionemq; & diuisionem sophismata contingere dicamus: siquidẽ hæc propter ipsum duplex (ut supra dictum est) cõtingunt. accẽtus uero & quæ eius generis sunt, ipsum duplex ijs quæ potentia duplicia sunt, eripiunt: etenim ut hæc alterum significent, efficiunt. sed tamen nihilo minus uere dicũtur propter hæc sophismata contingere. quia enim oratio per eadem hæc ipsum duplex accipit: alterum in principio sophistæ sumunt: alterum concludunt, orationem per ea ipsa mutantes: (prorsus enim non aliter sophisma cõtingeret): ratiocinantes uero tanquam idem accipientes. quale est, unum quid rationale nomen est: propriũ hominis est ipsum rationale: igitur unum proprium hominis est. præterea si oros, hoc est terminus, hic stabat is, qui agros separat: oros aũt, hoc est mons, hic non stabat. sed neminem lateret id, q sic adulterinũ est. uerum ubiq; etiam ad minimum ut apta oratio sit, sophistæ student. nam & in ijs quę actu duplicia sunt, hi illud idem faciunt, ut aliud sumentes, aliud cõcludentes ratiocinentur. sed ibi obscurius, quoniam quicquid significet sermo, ipse sibi consentiat: hic

uero manifeste. quare iisdem nominibus et orationibus Aristoteles dixit. etenim ii sophistę sunt, qui speciem uiolant. cũ iam habeamus id ipsum quod actũ dicitur, itemq; quod potentia: quod reliquũ est, ad apparentiam attinet, quæ secundum figurã dictionis est, ut est supra dictum. apparet enim ipsum nomen, similiterq; oratio duplex, quum non ita habeat. Singulorum uero relatorum exempla, ex Eudemo & aliis quis sumere poterit. cum igitur iam collectos modos omnes habeamus, quibus duplex ipsum fieri possit: habemus omnia in dictione contingentia sophismata. hæc enim penes ipsum duplex sunt. sequitur uero id, quòd tot modis nominibus iisdem & orationibus, non eandem rem significamus: nam aut actu, aut potẽtia, aut apparentia id facimus. manifestum uero est & iuxta syllogismi modum, modo habita diuisio sit, fieri posse: utrumuis quis eligat: aut è directo, aut ad possibile ducentem. si enim possibile est alium haberi modum: is erit neq; in nomine, neq; in oratione, neq; actu, neq; potentia, neque apparentia. præter hæc autem nihil sermo ostendit. Atq; hoc quidem diffinitum sit in hunc modum.

V Quòd uero non ex ipso diuisionem inuenimus (non enim ad Aristotelis gratiam nunc scribimus, sed omnia hæc methodo scripta sunt) perspicuum est. nam aut in nomine aut in oratiõe ipsum duplex esse oportere aperte ipse dixit, cũ scribit, quòd iisdem nominibus & orationibus. ipsum uero actu esse, aut potentia, aut apparẽtia notum ex ipso ordine est. scripta igitur separatim sunt in singulis generibus aut quæ eiusdem sunt generis. primaq;, quæ ad actum attinent: secunda, quæ ad potentiam. tertio loco, quæ ad apparẽtiam, ut decuit. aut cur hæc non fuere confusa? sed fortasse ridiculum est his fidem aliam afferre conari quàm eam, quæ à re deducitur. etenim si sic se haberent, uelut ars, & secundum ipsam facta essent, quemadmodum Medicina, diuisionem ullam fortuitò aut casu factam non reciperent. sed de his satis hæc in præsenti sint.

VI Quandoquidem uero & à Stoicis quædam dicta sunt de hac parte, æquũ fuerit & hæc recensere, ac uidere an aliquis modus à relatis excidat. fuerit enim inductio quædam hæc probatio. & alias iustum est, neq; insignium uirorum opinionẽ præterire. ambiguitatis igitur definitio quanquã cum multis nostris pugnare uidetur, in præsentia tamen præteriemus: de his enim considerare alterius negocii est. quæ uero ambiguitates dicuntur, harum differentiæ sumendæ sunt. Sunt quidem apud grauiores uiros numero octo. Vna est, quam cõmunem ei, quod dictum est, cum diuisibili nominant. qualis est, quæ aulitris, id est tibicina, nominis est: atq; eius, quod dictum est. Altera, quæ in simplicibus est, ut uirilis: aut em̃ tunica, aut homo. Tertia uero ad ipsam in compositis æquiuocationem attinet, ut homo est. ambiguus enim ser-

A mo est, utrum substantiam, an casum esse significat. Quarta ex defectu est, ut tui est. deest enim q̃d ad medium locum attinet, ut domini, aut patris. Quinta ex superabundantia, quale est ei ut nõ nauigaret, denegauit. adiecta enim ea negatio non ambiguam orationem facit, utrũ nauigare negauit, an non nauigare. Sextam esse dicunt eam, quę haud notum facit quæ cum qua significatione carens pars ordinata sit. ut illud est, & nunc & nõ appulit, pars enim ea & disiunctiua esse potest. Septima est, quæ ignotum reliquit quæ cum qua significatiua pars cõstructa sit, quale est: Quinquaginta uirum centum ipse reliquit Achilles. Octaua est, quæ non declarat quid ad quid referatur: quale est, Dio Theo est. incertum enim est, utrum ad utriusq; existentiã uerbum est referatur, an ad id, ut Dio sit Theo: aut contra.

B VII Hi sunt à grauioribus uiris numerati modi. quicunq; uero non obiter quæ supra dicta sunt audiuit, manifestum est ei, eos omnes in hos cadere modos, qui à nobis numerati sunt: carereq; methodo & arte perspicuũ est. neq; enim ex iis quæ dicta sunt, demonstrationem quis caperet: ut nullus alius modus ambiguus constitui possit. in connexisq; æquiuocationem contingere dicere hominis est nomen non audientis. non ineptum uero est generalibus differentiis speciales enumerare, ut ea quæ ad diuisionem attinet, per partem significatione carentem, & per significantem diuidatur. sic enim quis speciales differẽtias plures acciperet. quin etiam ad hunc modum quis differẽtias speciales dictas plures faceret: quia illæ secundum id, quod à fortuna: hæ uero secundum analogiam, aut similitudinem, aut alium aliquem modum constituantur. quin & æquiuocationis eius, quam ipsi in oratione dicũt, plures modi casibus similibus appositis fiunt: quale illud est, futurum est Socratem uincere. cæteri uero modi minores sunt. Id uero dubitatione dignum est, quo modo quæ ad apparentiam attinent, duplicia sunt: magisq; quo modo quæ ad accentum. qui enim secũdum compositionem duplex ponunt, quo modo non secundum accentum? ut enim illa per intermissionem totius & per silentium ad ipsum duplex trahi potest, sic ipsum nomen per accentum.

C quemadmodum orationis extrinsecum inane tẽpus cum sit, nec eius pars: eam tamen facere duplicem potest, sic accentus quoq;: itemq; Sophistæ ut eo, sic hoc ad contentiones utuntur. & quis secum cogitans quemadmodum secundum compositionem & diuisionem contendunt: sic secundum etiam accentum idem fieri posse cognoscet. Manifestum uero in scriptis orationibus est, cum non adiecta sunt diuidẽtia puncta. ut enim his egent ad diuisionẽ, sic accentu quoq;. nõ semper tamen propter hunc duplex oratio fuerit.

D

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI QVOD QVALITATES INCORPOREAE SINT.

A Liber hic ualde obscurus est propter Græcum exemplar multis modis deprauatissimum. Cõcludit autem, qualitates & accidentia quælibet non esse corpora, aduersus Stoicos. Si enim per hypothesin corpora esse ponantur, plurima absurda sequentur, qualia sunt: Idem sibi ipsi accidere, corpus corpori: Idem à seipso abesse posse: Idē seipsum corrūpere, accidentia enim se inuicem corrūpūt: Corpora trāsire per corpora: Materiā primā nō unā esse, sed multiplicē, secundū diuersa corporū genera: In minimo etiam corpusculo, ut grano milij, innumera simul corpora contineri: Ex infinitis infinitatibus corpus quodq; constare, & in eas resolui, Corpus enim omne in infinitum secabile est: Corpora subito sibi inuicem cedere, ut cum subito clausa apertaq; manu figura mutatur: & alia multa absurda. Cap. I. Occasio & argumentum libri. Inquiens quid sit corpus, tres dimēsiones corpori, loco, & uacuo, siue illud sit, siue animo tantum concipiatur, communes esse ostendit. II. Si qualitates & accidētia corpora sunt, corpus corpori accidere dicemus, quod absurdum est, &c Quòd licet accidentia non sint sine corporibus (ut sonus nihil est q̃ aer percussus) nō tamē corpora esse ea oporteat. Quod ut definitiones accidentium & corporum diuersæ sunt, sic & essentiā diuersam esse oporteat. Quod entia omnia essent corpora, si accidentia essent corpora, &c.

III. Corpora non posse accidere accidentibus, & ijs quoq; corporibus existentibus. Exemplum à pomo, & uarijs eius accidentibus. Vnum infinitis accidere absurdum, &c. Quod accidentia cum subiecto, si corpora esse dicuntur, non possunt defendi unā efficere substantiam: neq; proprie dictam mixtionē, cum singulæ qualitates, ut color, odor, figura, &c. in suo adhuc genere seorsum percipiatur. Vnum corpus etiam minimum ex infinitis dicetur esse compositum si accidentia sint corpora. IIII. Absurda quæ sequatur circa primam materiam: Et quòd nō unam sed plures materias esse oporteret secundum diuersa corporum genera, si accidentia essent corpora. Foret & hoc absurdum, corpora corporibus subito cedere, ut figura figuræ manu clausa & subito aperta. V. Rursus de absurdis circa primam materiam hac opinione admissa. Aut enim figuram habet, & sic non erit simplex corpus. Aut ut hac & alijs qualitatibus careat, grauitatem saltem habebit, utpote corpus, ne sic quidem simplex futura. (eadem ratio ad quatuor elementa quadrabit.) VI. Quæ in ipsum Iouem absurda cadant si accidentia dicantur corpora: Nempe ut uel Proteo mutabilior sit, & inanimata turpiaq; corpora subeat, cum ratio eius secundum ipsos Stoicos omnia penetret. B VII. Quid Stoicos deceperit: Et quòd non per tropum aliquem accidentia dixerint corpora (ut uitem albam dicimus quòd uinū ferat album, &c.) sed primario & proprie accidentia esse corpora iudicauerint. VIII. Si accidentia corpora credunt Stoici, quid est quòd etiam ipsi accidentium nomine utantur? Item si accidentia corpora sunt, accidūt aūt uni corpori infinita, ergo infinita (uel propemodum infinita) in uno corpore corpora erunt. (sic unitas rerum tolleretur, & corpora se penetrarent.) IX. Corpus tactile tantum est, accidentium uero alia alijs sensibus deprehenduntur, &c. Quòd corpus non solum definiri debeat substantia per tres dimensiones patens, sed addendum etiam cum resistentia, ut differat non solum à loco & uacuo, sed accidentibus etiam omnibus.

CL. GALENO ASCRIPTVS
LIBER QVOD QVALITATES INCORPOREAE SINT.

HORATIO LIMANO INTERPRETE.

C CVM nihil è rebus meis ignotum tibi uelim, ne si id quidem minimum esse uideat (hoc ipsum ēm abscondere aliquid amico, nō minimū est) exponere tibi uolo disputationem mihi cum quodam ea, qua licuit, diligentia habitam. D sermo enim, qui ex improuiso habetur, diligentia caret: præsertim si, cum quibus is habetur, ij ambitiosi contentiosiq; sint. Erat uero de qualitatibus sermo, deq; accidentibus omnibus, quæ Stoicorum iuniores esse corpora dicunt. Aduersus quos dicere hæc oportet: an non cum quispiam corpus dicit, statim intelligere nos euenit, triplici contentam spatio substantiam renitentem? sin solum hoc dicat, triplici cõtentam spatio: non erit, ut corpus magis intelligamus id quod dicitur, quàm uacuum & locum. oportet uero diffinitiones ipsas & descriptiones logicasq; declaratiões quorundam esse & earum solum rerum declaratiuas, quas declarare uolumus: nō cum alijs rebus communes, quando non de communibus rationē reddimus. patet uero hoc esse commune, quod triplici spatio contentum dico, corporis, uacuiq; & loci. id Stoicos fateri necesse est: utpote qui uacuum ipsum in tractatu rerum naturæ reliquerunt: quamuis id in mundo esse negent. cæteros uero philosophos intelligere id omnino necesse est. quomodo enim uacui naturam traderent, nisi ipsum uniuersum unū intelligerent? si uero intelligunt, non aliud quicquam intelligere dicent (si uerum fateri uolunt omnes) quàm corpus. quemadmodū non sine tempore patet, neq; id sine loco, & hoc ipso quoq; triplici contento spatio, ut in seipsum rem triplici cõtentam spatio suscipiat. eius rei testis est sensibiliū unumquodq; corporum. quod enim uerbi gratia cubitali longitudine corpus est, palmumq; latitudine æquat, altitudine uero digitos quatuor: loco eget qui ipsum capiat, sibi proportione respōdente. hoc nobis statutum sit, & de ratione corporis omnis speculandum.

II Cum talis uero de corpore intelligentia sit, & secūdum hanc oratio diffinitiua, patet quemq; esse fateri paratum, nisi litigiosus sit, non eandem rationem accipere, neque intelligentiam, nec ho-

A rum singula, id est spaciorum trium æqualem naturam habere, neque eandem definitionem accipere, neque totum corpus dicere licet ipsam corporis longitudinem nisi per cõnexionem, sed corporis accidens. similis uero in latitudine, altitudineque, & grauitate, & figura, ratio est, & in reliquis, ut summatim dicam, qualitatibus accidentibusque. Sed secundum aliquos non licet sine corpore hæc esse neque intelligi. quòd si cõsiderauerimus horam unam omnia facere, prolongare, & nihil aliud esse dicere, quàm unum solũ corpus, fuerit hoc absurdum. innumeræ enim sunt substantiarum naturæ secundum proprietatem, & qualitatum, accidentiumque, quæ inter se differunt, uariaque sunt, & contraria. in his igitur nullũ alteri idem dicamus, ubi nobis sermo de differentia habetur, itemque si accidentem corpori figuram corpus dicemus, patet nos corpus corpori accidere dicturos, quod absurdum est. quod enim eorum substãtiam magis, quod'ue accidens dicemus? si uero unicum habemus intellectum corporis, ut corporis, qui figuram corpus dicit, aut uacuum intellectu, nomẽ de accidente profert: aut æquiuoce cum corpore nominat. utrunque uero absurdum est. etenim significat aliquid. quamobrem nomẽ est, & intellectum aliquem indicat à corpore diuersum, & si non est à figura separabile corpus. similis in reliquis accidentibus ratio est, coloribus, saporibusque, & quæ ad olfactum attinẽt, & quæ ad auditũ uoces sunt, uerba, sibili, stridores, popysmi, gemitus, crepitus, scissuræ, bombi, soni, strepitus. si uero quispiam dicat, ipsa hæc & quæ talia sunt, omnia esse quodam modo percussum aerẽ, huic illud Menandri obijcere fas est. Hæc ó nequam perdant te, quòd non sine corpore tale aliquid intelligit. quod ego quoque confiteor, nego tamen rem habentem unam & eandem habitæ rei existimandum esse. neque enim Cleanthes tuberculum erat, cum hoc ei contigisset in morbo. neque Chrysippus itemque Epicurus urinæ substillum, postquam cõtigit his ex hoc morbo uitam finire. neque igitur aeris percussio, aer est: sed & natura differt, & intellectu, & diffinitione quid sit horum utrunque declarãte. Quòd uero diuersæ sint inter se, & à corpore figuræ, petam in præsenti testes ad hunc sermonem. Aliam geometræ circulo cæterisque figuris definitionem reddunt, aliam corpori, quarum rerum diuersę rationes sunt, significationesque, longéque magis animi conceptus. hæc omnia quomodo unum esse quis sapienter dicet? Si uero quę corpori accidunt, corpora dicemus, quæ alicui accidere dicemus? utrũ hæc, quæ ab omnibus corpora nominari solent, cum omnibus his communicabũt, & singillatim cum singulis corporibus? utrũque enim absurdum est, siue hæc corpoream substantiam habeãt, siue dicantur corpori accidere. si igitur corpora accidentia sunt, omnia entia corpora nominaremus: non autem alia accidentia, alia corpora. si uero nõ corpora, sed aliqua alia, nõ igitur ipsum accidens corpus est. uel si cum omnia hæc corpora sint, his ipsis quod uere ab omnibus corpus uocari cõsueuit, accideret. id uero similiter dixeris, & illud audiueris, si indiuisibile manere omnibus his accidere dicatur, non inæquales numeros diuisis. hoc enim nec aliquid temporis sine dubitatione mãsit, ne minimum quidem.

III Contra quidam existentibus rebus accidere dicunt. quòd si quis hoc ut absurdum fugiens, æquali numero dicat uocatis accidẽtibus (quæ & ipsa corpora uocat) substãtiam accidere, nescit se rerum naturam conceptumque immutare, si corpora accidentia dicat, corpusque accidentibus accidere, accidensque corporibus corpus faciat. quare & iure dubitare quempiam dico, & dicere oportere, siue æquali numero accidentibus diuisum sit id, quod dici corpus solet, singulis horum proprium quoddam accidit, alia corporis pars, alij accidentis parti accidet. aut si accidẽtia corpora sunt: omne uero corpus in infinitum diuiditur, singula horum infinitorum corporum omnibus alijs accidentibus, cum hæc quoque corporata sint, accidẽt. Considera quàm multa absurda eueniunt, corpus corpori accidet, idemque cum unum putetur, infinitis: simulque & totum & non totum. totũ quidem, si uniuersa figura, rotunditasque mali quãta est, omnibus alijs quæ malo accidunt, accidat. non totum uero, si ex infinitis membris singula non eadem ei sunt, ex quo dissecta sunt. uel si corpus mali corpus est, & figura, colorque & odor, & gustatum spectans sapor, & unumquodque horum in infinitum scinditur per se, an non ex infinitis malis compositum erit? quorũ unumquodque & rotundum erit nõ aliter quàm totum malum. siquidem eiusdem particeps est figuræ, luteũque, dulceque uerbi causa aut austerum, taleque ad olfactum est. & rursus singulæ infinitæ partes malum erunt, si omnia hæc habent. ex infinitis igitur corporibus magisque malis compositum erit quod oculis malum elucet. quæ res multis modis ridicula est. uerum sanè & partium unaquæque rotunditatem non habens, non erit amplius malum, sed pars mali: cum figura enim rotũda erat malum. si uero unum malum solum est: ex unica corporea substantia, multis uero diuersis accidentibus constabit. an non manifestum est, nullum ex his corpus esse? utrum uero horum singulum proprium locum obtinet: an omnia eundem? si proprium, patet neque proprietatem qualitatemque inter se habere mutuo cõmunicatam, neque malum esse in rotundum formatum, neque pallore coloratum, neque ad gustum se certo modo, aut ad olfactum habere. si uero simul omnia sunt, & unum locum occupant, proprietatum confusio est, ut in compositis mistisque è pluribus & diuersis generibus medicamentis, in quibus proprietas qualitasque uniuscuiusque mistę materiæ syncera non seruatur, sed unũ quoddam undique fit. non igitur syncera est singulorum cognitio generum, huius rotundæ mali figuræ, coloris huius, & singulorum accidentium cæterorum: itemque magis nisi appositæ inter se tangant hę partes, sed per totas totæ mistæ sint, propria uniuscuiusque qualitas perit. sed neque mistionem licet

hanc

hanc proprie dicere. quomodo enim si per se proprietates aliquæ unitæ non sunt, atque detentæ, hæc mista dicenda sunt. Ipsum uero infinitum intenditur orationis, si & longitudo corporis corpus est, si latitudo, & profunditas. simul enim infinitæ inquam erunt corporum infinitudines, in breui loco ad sensum circumscripto. itemq; multorum horum magis'que infinitorum corporum multitudo.

IIII An igitur sempiternam, quodammodoq; qualitate carentem substantiam primam amplius dicent? ex qua & mundum ipsum, & unamquãq; speciem particularẽ factam esse dicunt. aut è tempore quodam facta sunt: & omnia in idem conuenerũt, ut ex cooperatione syncrimata, hoc est res compositæ fiant. uerum hoc quoq; maxime absurdum esse dicimus, id'que multis modis. primum, quòd non unius esse materiæ corpora uidentur. multæ autem infinitæq; differentiæ cõmunis substantiæ sunt, alia quidem figurarum specie infinitarum: alia uero coloris, huiusq; innumerabilis secundum speciem: alia saporis gustatum spectãtis, cuius rursus interminata differentia est. alia uero eius est, qui ad olfactum attinet, cum hic quoq; uarietatem plurimam habeat. infinitæ igitur erunt secundum ipsos, infinitudines & differentiæ qualitatum corporatarũ. una autem erat, quæ facta est, quam super incertas scilicet partiri oportet. quanquam quæ necessitas est, ut corporeæ fiant? Nam antea sanè corpus substantiæq; quædam factæ sunt. singulaq; corporum horũ infinitorũ in infinitum si secentur: quomodo infinitudines infinitæ concurrent, & quãdo? ipsum enim infinitum pertransiri nõ potest, & lumen corpus est & albedo, calorq;. omne uero corpus quotum est & quantum, & coaugescentem naturam in se habere uidemus, incalescẽsq; à sole aqua cumulatior maiorq; fit, ut maiori loco egeat. quomodo uero in angustum locũ nec milij uerbi gratia corpus excedentem figuratio reliquorumq; accidentium singula conueniunt? simulq; spirare & ab æterno, neque mutari deberent in uniuersum neq; corrumpi. ipsum enim ęternum & immutabile est, quales sunt Deorum naturæ. si uero hoc uerum est, quomodo aliquam transformabimus uerbi gratia ceram? quidq; fiet, si cum in quadrangulo sit, rotundam eam efficiamus? an substantiæ figura quadrangularis erat? si enim substãtiæ ceræ ante erat, nunc rotunditas est, unde hæc uenit? & qua causa inducta tum est? si per corpus, absurdum id est. corpus enĩ per corpus ire, cogitationem fugit. si quis renitentiam instituat, id proprium corporis est, ut de hoc ratio præcipue docet. si per uacuum, absurdum nihilominus est. quoniam nihil esse in mundo Stoici uacuum dicunt, corpusq; rotunditatem esse, reliquaq; accidentia, & figuram. quæ & ipsa rursus ex altera corporata figura fore ut sit patet, & illa ex altera, & hoc in infinitum, & siue ex rotundis, quæ in infinitum secãtur, figuris aggregatum hoc uisui nostro rotundum factum constat, fabulam considera, quantaq; figmentũ hoc infinita sequuntur, siue non ex rotũdis, quomodo ex his aliquid rotundum fit? ridiculum quoque est, si dicas in figuras rotundas figuram rotundam diuidi: eo contra id teste adhibito, quòd quadrangulum in quadrangula non diuiditur. quid uero in transfiguratione cerę dicent? utrum inter se cedunt statim ubi intelligunt diuersorum corporum figurationes? & quomodo non ridiculum, tanquam animatas & rationales substantias exire cedereq; inter se ceu è constituto: magisq; infinitum etiam fit quod dicitur, si porrigimus statim ubi intelligũt digitos & contrahimus. si enim non accidens est pugnus neque porrectio, sed corpora, infinitas simul figuratas figurationes abscedere accederéque dicere oportet. quòd si duas solas esse dicas, nec numero æquales secundum porrectiones & contractiones, adhuc uarie infinitum est, quod dicitur, adhucq; magis infinitum, nisi contractionis porrectionisq; figurationes accedãt, sed altera in manu, ab altera defluit. Oportebat enim momento temporis ordinem dissolui, inter se latenter ab hoc cedentibus corporibus. ad hoc uero dicent, si quidem communitatis causa sunt effectitia corpora, quonam pacto acetum fiat? quomodo uero incoctionem parat? quomodo abit? unde ueniunt effectitia qualitatis aceti corpora? si uero una res cum uino erat, quomodo tunc uinum erat, & non acetum? signum quædam ex utroque tertia qualitas est: quæ neque uinum neque acetum est, siue per mistionem temperatura est, siue per appositionem.

V Ad ea, quæ absurda dixi, nihilominus etiam dicere oportet substantiam esse è multis uarijsq; & differentibus atque contrarijs infinitisq;, aut solis non infinitis numero collationibus compositam, itemq; in infinitas rursus collationes diuisam, unam hanc quãdam quæ cernitur, uerbi gratia, mali naturam: quam Stoici primam materiam primamq; substantiam uocant, è qua aiunt & mũdum, & eorum quæ ipso continentur unumquodque factum, semper uti qualitates corpus erant, quomodo non erat hæc quoque qualitas, siquidẽ qualitatem habebat? si uero alias qualitates non habebat scilicet, omnino erat pondus, quod corporis esse dicunt. quomodo simplicem etiam primam substantiam dicunt, non autem compositã? Si uero terminatam esse dicunt, terminisq; utentem, patet huic etiam figuram esse. absurdum enĩ est proprijs circumscriptum terminis corpus non secundum figuram omnino esse. & si non mente conciperetur hoc ipsum reuera. quare si habuit hoc loco omnia, hæc uero sunt (ut dicunt hi) corpora, neque qualitatis expers scilicet, neque simplex erat, uerum multorum & diuersorum corporum conuentus erat atque collectio. sic uero nihil non mistum erat secundum ipsos. sin autem nihil horum habebat, primum quidem animo incõprehensibile, & præter nomen nihil est. siue enim tale esse non oportet, quia nihil est. siue quale, nõ autem dimensiones tres habere & figuras, omnino huic accidens proprium cogitationemq; fugiens

ens,neque graue hoc esse,neque leue. non minus A absurdum si quispiam dicat hoc habere simul utrunque,& secundum eadem,nō ad diuersa comparatum.& quum neq; illa substantiam habeat,ea quæ ex ipsa uelut aiunt,facta sunt quatuor prima singula qualitatem habere.rationabilius enim est, si qualitatis expers erat, quæ ex ea fiunt finguntur q;,nec illam habere.si uero nec illa hanc haberent,neque unum reuera: ætherius uero ignis ille esset,à quo & elementa & mundum facta esse dicūt,quomodo hæc sese habuerint genita effectaq; & ficta: non magis profectò auri qualitatem figulus ijs,quæ è luto fingit,circumponet.

VI Medicus igitur author unus de multis medicamentis æquam qualitatem omnibus habentibus diuersum qualitate medicamentū permistionem efficit. B Iouem autem negant, miscere primæ substantiæ figurationem,longitudinem'ue, aut aliud aliquod accidens. si uero miscet, cum entia quoque ipsa sint, hæc æterna esse patet. quomodo etiam dicunt solam primam materiam æternam esse qualitatis expertem, non uero reliquas qualitates, omniaq; accidentia? neq; enim effectorem esse ueluti manualem artificem Iouem dicunt, sed totum per materiam totam illabentem rerum omnium creatorem factum. At diuini ignis quantitatem & singula quæ quantitati accidunt,longitudinem latitudinemq; & profunditatem,itémq; eius rationabilitatem, & beatitudinem, si substantias C esse dicent,& corporeas eas fatebuntur,è corporibus Iouem constare patet,nec simplex esse sed cōpositum.si uero sine substantia naturas ipsas in accidentibus dicent, superat quod à nobis dicitur, non corporatam substantiā accidentibus esse,neque qualitatibus.si uero transformans se ipse Iuppiter æquali cum ijs numero quæ dixi accidentibus, mutationes infinitarum qualitatum habet, peior fabulis agitato Proteo est. hic enim in paucas naturas se transponebat trāsformabatq;, easq; non indecoras.

Barbati in primis formam capit ille leonis.
Postq; draco pardusq; fuit,sus deinde fit ingens.
Humida factus aqua est,atq; arbor frondib. alta.

Ille autem quin turpe fiat nō est.per uirum quidem imprudentem,imprudens scilicet est. per sententiam autem de turpi, turpia efficiens. per ani- D malia irrationabilia, in ferinam naturam uersus. per lapides & ligna, expers animæ factus, per fœda tractantē,abominabilis natura, itemq; inutilis. si ipse uero seipsum utpote materiā transformare figurareq; & facere quærit, quomodo potest hæc ipsa facere non magis quàm fictor statuam aureā è plumbo facere potest? illaq; amare contentiosis uiris nō absurdum est. etenim si motus dum accedunt corporibus, rursusq; recedunt, corpora esse dicunt:iam ut dicamus hora est, moueri nos præcedētibus corporibus, rursusq; ab ipsis quiescere. deinde dum affectus accedunt, rursus'que recedunt, dicuntq; hæc corpora esse:quomodo non ridiculum est, pruritum dicere corpus, nec solum quod scabit,sed etiam quod scabitur?

VII Sed quoniam sine corpore & agēte & patiente nullus affectus fit, eo capti sunt, ut & affectus ipsos corpora uocent. uerum si per modum nominandi per relationem sic nominarent, neq; ego in illos inueherer. noui enim sic quoque uitem dici albam per relationem ad albos ab ipsa factos racemos,& mala tempora propter calamitates quæ in his accidunt. & noctem auxilij expertem,in qua auxilium non assequimur. si uero primum principaliterq; uocent,errant. rem enim figuratam corpus dicimus, affectamq;, & motam, non autem figuram affectumq;,& motum. neque pugnum esse corpus, sed manus quodammodo figuratas.Quid uero facient aduersus eos, qui dicunt neque facere corpora, sed sola incorporea? quid ad Aristotelem? qui & ipse generalem rerum diuisionem faciens, alias esse substantias dicit,alias accidentia.

VIII Quid ipsi quoq; sibi uolentes dicunt substantias & accidentia? si & hæc corpora dicunt, quæ neque ut partes corporis corpora nominantur, ueluti manus digitusq;, neq; ueluti in trutina mina.si quidem figuram hominis corpus dicunt, iam tempus est ut animalitas corpus dicatur, generabileq; & corruptibile, rationabilitasq; atque prudentia, Atheniensemq; esse. atque in philosophia uersari, & Sophronisci filium esse, simūq; & caluum,& prominens habere abdomen,cęterisq; accidentibus paria numero si corpora dicas, ultra Briareum Typhonemq; ipsum, multiplex magis magisq; corporatum esse animal dices.Si uero animalitas corpus est,quomodo cunctis animalibus accidit? quomodo ipsum esse? quomodo in loco esse? ac si quemadmodum proprium locum occupat trāsparens corpus omnis oculus, sic & accidentia singula,id absurdum est. sic enim horum permistio nulla aliqua ipsorum natura efficietur, dubiumq; est,ut dixi,si omnia locum unum occupare dicas. confusa enim dum miscentur uasa uasis,alteritatem non seruauerint,neque suam unūquodque naturam,ut in mistis medicamentis fieri dixi. utrum inquam totum animalitatis corpus tam multorum accidentium singulis accidit, an prout numero pari diuiditur? utrumque enim absurdum esse præcedentia uerba demonstrarunt: quid autem inquam egent corpore singula eorū, si ipsa esse corpora dicunt?

IX Inde uero accidēs nullum esse corpus disceres. oculis enim occlusis corpus quidē tactu spatio temporis deprehendimus,colorē uero aut saporē non unà deprehendimus,neq; figuram, corpus tangētes.oportebat autē singula hæc à materia nō tactus comprehensione deprehendi, neq; enim ratione mali (uerbi gratia) rotunditas speculāda est.similis de sapore ratio est.ac si unūquodq; accidens corpus est,quid sibi uolentes inquiūt, solum corpus in infinitū diuidi:nō autē figurā, dulcedinemq; (uerbi gratia) & quæ reliqua sunt? non connexionis modo dico, neque relationis ad id, quod corpus uocari solet,sed recti modo. cur uero solius, ut dixi, corporis hanc esse definitionem dicunt

dicunt: triplici cum renitentia ſpatio contentum, non aũt colorem, ſuccumq́, & ſaporem, cæteraq́ accidentia ſingula ſic definiunt: ſi uero corpus omnia hæc eſſe dicunt: & ſi enim ſpecie differunt, communiter tamē oīa eſſe corpora dicunt: quēadmodum igitur cum hominem definio, cum equum, & bouem, generabile animal et mortale dicam, quæ communia ſunt, proprietatem uero ſin-

A gulorum addam: ſic quoq́ accidentia ſingula definientes, ſubſtantiam corporatam dicant triplici contentam ſpatio cum renitentia. Hæc à Stoicis chare Pindare ſolui dignum puta, nō alios ſecum unà trahere, ut ijſdem erroribus implicitos, ſed accuſationes demolientes. non enim eſt falſarum opinionum contradictio ſocietas ad amicos, ſed ſolutio.

ARGVMENTA CAPITVM DE LIBRIS PROPRIIS.

Prologus. Quid eum mouerit ut ſuos ipſe libros recenſeret. De libris ei falſo inſcriptis, & ſuis immutatis. De titulis librorum ſuorum. Cap. I. De ijs commentarijs, qui Romæ in prima profectiōe ab eo ſcripti ſunt. II. Qui libri ab eo conſcripti, poſteaq́ ad patriam è Roma proficiſcenti ab amicis ei traditi ſint. III. De anatomicis libris, neceſſarijs primum (ubi Anatomicarum adminiſtrationum librorum 15. argumenta recenſet:) deinde utilibus. IIII. De libris pathologicis, id eſt De morbis, accidentibus, & cauſis eorum. V. De libris therapeuticis. VI. De prognoſticis. VII.

De libris cōmentariorum in Hippocratē. VIII. De libris ad Eraſiſtratum pertinentibus. IX. De libris qui ad Aſclepiadē ſpectant. X. De libris ad Empiricos ſpectantibus. XI. De libris qui ad demonſtrationes conducunt. XII. De libris circa quæſtiones B moralis philoſophiæ. XIII. De pertinētibus ad Platonicam philoſophiam. XIIII. De ſpectantibus ad Ariſtotelis philoſophiam, uel potius Logicam tantum. XV. De his quæ ad Stoicorū philoſophiā pertinent. XVI. De ſpectantib. ad Epicureā philoſophiā. XVII. De his quæ Grāmaticis & Rhetoribus cōmunia ſunt.

CL. GALENI DE LIBRIS PROPRIIS LIBER.

A IOANNE FICHARDO FRANCOFORdiano latinitate donatus.

PROLOGVS.

QVOD mihi de cōſcribēdo librorum à me editorum commentariolo conſiliū optime Baſſe dederas, re ipſa nuper q̃ cōmodum eſſet cōperi. Nā cū forte in Sādalario (ubi multa ſunt Romana bibliopolia) eſſemus, diſceptātes aliquos de libello quodā tū uēdito, meúſne eſſet ille, an alterius cuiuſdā, ipſi uidimus: erat eñ inſcriptus, Galenus medicus. Emēte igitur, tanq̃ meū, aliquo, cōmotus noua eius inſcriptione uir quidā literatus, cupiebat libelli argumentū cognoſcere. Priores autē duos uerſus cum percurriſſet, abiecit ſtatim: hoc ſolū ꝓloquutus, hāc dictionē nō eſſe Galeni. Et falſo librū illū inſcriptū eſſe. Is uero qui tū hæc dicebat, primas illas diſciplinas, quib. Græcorū pueri ab initio apud grāmaticos & rhetoras inſtituebātur, probe doctus erat. Verū plerique noſtro hoc ſeculo, qui medicinā aut philoſophiam ambiūt, antequā recte legere etiā poſſunt, eos doctores frequentāt, qui maxima illa pulcherrimaq́ rerum humanarū theoremata, quæ docet philoſophia & medicina, profitentur. Et hæc quidem negligentia iam multis retro annis, me dum adoleſcēte, inceperat: uerum eò nōdum euaſerat tum temporis, neq́ tantum, quantū nunc, inualuerat. Hanc igitur ob rē, & quoniā libros meos multi multifariā læſerunt, tanquā ipſorum proprios alij in alijs gentibus legentes, quædā tū demēdo, tū addendo, tū immutando, conſultū mihi uiſum eſt, eam prius cauſam, quam propter illi hactenus corrupti ſunt: & deinceps qui mei reuera ſint libri, & quę cuiuſq́ materia, exponere. Primum igi-C tur quæ cauſa ſit, quòd mea pro ſuis nonnulli agnoſcant, ipſe iam ante optime Baſſe noſti. Illa etenim cum non edendi gratia, uerum propter amicos aut diſcipulos, eorum quæ à me audierant aliquod commentariolum efflagitantes, ſcripta eſſent, abſq́ titulis data ſunt. Qui uero poſt illorum obitum ea habuerunt, cum ipſis placerent, ut ſua legerūt. Alij, quibus noſtra ab ijs qui habebant, cōmunicata eſſent, in patriam profecti moratiq́, titulos alius aliter fecerūt. poſtea omnibus tēporis ſpatio deprehēſis multi eorū qui ea iterū habuere meū illis nomē inſcripſerūt: & quoniā inueniebāt cū ijs quæ etiā apud alios extabāt, exemplarib. diſcordare, ad me, quò ipſe emendarem, miſerunt. Cum igitur ea nō ad editionem publicam, uerum D eorum, à quibus rogabar, & captū, & uſum à me ſcripta eſſent, par eſt in alijs productā, in alijs uero contractā interpretationē fuiſſe, & ipſam præceptorum doctrinam aut perfectā eſſe aut mutilatam. Quapropter manifeſtū eſt, in his quæ prædictis ſcripta ſunt, neque abſolutam, neque exactam doctrinam contineri: quandoquidē illi quibus ea deſtinabantur, neque rogabant, neque poterant exacte omnia percipere, antequā habitum in neceſſarijs eſſent adepti. Eorum igitur qui ante me fuerunt quidam huiuſmodi libros ſubfigurationes inſcripſerunt: quemadmodum alij Subformulas, alij Introductoria, alij Compendia, alij deniq́ Enarrationes inſcripſerunt. Ego uero cum eos diſcipulis tantum darem, nihil iſtorum inſcri-

pseram. Quamobrē cũ ad plures deinceps cõpluresq; peruenissent, alius alium his titulum indidit. Eos igitur libros qui corrigendi gratia mihi transmissi à quibusdã fuerant, uisum est Introducēdis inscribere. Quare de ijs prius dicere instituam.

De ijs commentarijs qui Romæ mihi prima profectione scripti sunt. Cap. I.

Ego igitur omnium eorum commentariorum, quos quidē uel iuuenibus hęc primũ studia ingredientibus dicaueram, uel amicis quibusdam eos exigētibus, dederã, nullũ prorsus apud me exemplar retinuerã. Postea uero cũ secundo Romã uenissem, istis ad me, ut dixi, emēdandi causa missis, eos forte recuperaui: titulumq; his, Introducēdis, imposui. Inscripsi igit̃ librũ, De sectis ad eos qui introducũtur: qui quidē ijs, quotquot ad huius artis medicæ cognitionem contendunt, primus est omnium perlegendus. Illo etenim, eæ, quæ secundum genera sunt sectarum inter se differentiæ traduntur. Secundũ genera dixi, quòd sunt priuatæ etiam suę ipsis differētiæ, in quibus deinceps iam introducti plenius instituuntur. Trium uero Sectarum nomina nemo nũc ferè ignorat: unã uidelicet Dogmaticã, siue Logicam: alteram autē Empiricam: tertiam Methodicã nominari. Quæ igitur propria cuiusq; sint, quæq; earum inter se differentia, libro à me isto tractatum est. Similiter autem & liber De ossibus, liberq; De pulsibus, Introducendis à me est dicatus. Amico præterea cuidam Platonico, sub hanc profectionem libellos Isagogicos duos: alterum De arteriarum & uenarum, alterũ De neruorũ dissectione dedimus. Et alij cuidam Institutionis Empiricæ subfigurationē. Quorum ego quidem nullum apud me seruaueram: sed posteaquam Romam redijssem, ab ijs qui forte habebant, accepi. Ex alijs tamen quibusdam, quæ amicis tunc scripseram, nonnulla apud me exemplaria remanserunt, quòd diligēter aliquãdo illa absoluere statuissem. Quo ex numero sunt, De causis respirationis, libri duo. Et libri De uoce, quatuor: dedicati consulari cuidam uiro Boetho nomine, Aristotelicam philosophiam sectanti. Eidem quoq; libros De Anatomia Hippocratis: & deinde etiam illos De Anatomia Erasistrati nuncupauimus: quos propter Martialem (cuius in Anatomicis duo libri etiam nunc apud plerosq; extãt, qui eo tēpore magnopere probati erant) ambitiosius aliquãto scripseramus. Erat autem uir ille sanè inuidus, cõtentiosusq; in primis: quanquã annos iam ultra septuaginta natus esset. Quare cum audiuisset ea quæ anatomica proposita materia dixerã docueramq; publice, ab ijs omnibus qui ea assecuti essent, summis laudibus extolli: cœpit homo meorum amicorum quendam interrogare, cuiusnam ipse sectæ essem. Audiens uero seruos me istos, quicũq; uel Hippocraticos, uel Praxagoreos, uel ex alio quocunq; tandem uiro se nominarēt, appellare solitum: eligere autem ex singulis quæ præstantissima essent cõsueuisse, quærebat deinceps, quem igitur ueterum potissimum commendarem.

A *Hic desunt quædam.*

Erasistratum uero & in his, & in alijs artis Medicæ locis, uirum admirãdum iudicabat. Propter eum igitur ardentius aliquanto sex illos De Hippocratis, & alios De Erasistrati Anatomia tres libros, conscripsi. Cum porrò etiam perorarem aliquando in ueterum Medicorum libros publice: proposuissemq; mihi librum Erasistrati De eductione sanguinis: graphio tum, ut moris est, in eã quæstionem incumbente, citanteq; eam eius libri partem, quã phlebotomiam rejicit, uehementius adhuc in illum dixi: quo magis ureretur Martialis, Erasistrateus esse uolēs. Ea autem oratio mea cum satis tum placuisset, rogauit amicus me quidam (& is Martiali infensus) ut quæ dicta erant, B ei quem ipse missurus ad me esset, notulis ad celeritatē scribere exercitatum, recitarem: ut si quando ex Vrbe domũ proficiscerer, obijcere ea Martiali in morborũ inspectionibus posset. Post hæc uero, cum ipse Romam ab Imperatoribus aduocatus, secũdo uenissem, ille nescio quo pacto mortuus erat. Libellus autem, iuxta ambitionem temporis illius, quo publice dicebã scriptus, (etenim iuuenis eram cum hæc facerem, annum agens trigesimumquartum) apud quamplures erat. Ex eo tamen tēpore & docere publice, & monstrare desii: cum ægrorum curatio felicius quàm optassem succederet. Cũ enim tot æmulos uiderem, qui, si quis medicus alius laudaretur, inuiderent, moxq; illum Logiatron exclamarent: ut inuidã istorum C linguam declinarē, deinceps nec apud eos quos curabam, plus quàm erat necesse profabar: nec in congressu, uelut antea, docebam, aut quicq; ostentabam: ipsis de cætero factis, qualem in hac disciplina facultatem consecutus essem, declaraturus. Tribus uero præterea annis Romæ cũ essem uersatus, ingruente magna peste, confestim urbe excedens in patriam properaui.

Desunt hic pauca.

In eo autem tempore libros, De Hippocratis Platonisq; placitis sex, adhortãte Boetho, scripsi. Et de usu præterea partium, unũ, qui primus est. Quibus Boethus acceptis, & ipse ex urbe profectus est: uerũ prior me, Syriã Palestinã tũ prouinciam obiturus, in qua postea & mortuus est. Ve- D rum longo post tempore opus utrunq; multis subinde negocijs intercurrētibus, post reditũ meum in patriam quæ mox commemorabo absolui.

Libri quidam à me conscripti, postea q; mihi ad patriam è Roma proficiscenti, ab amicis traditi. Cap. II.

Profectus itaq; sum è Roma in patriam, cõpleto iã mihi septimo & tricesimo ætatis anno. Tres aũt libelli à me scripti, anteq; Smyrnam ex Pergamo, Pelopis medici, & Albini Platonici gratia proficiscerer, à quibusdam mihi redditi sunt. Erat uero unus, De uteri dissectione: perparuus quidem ille. Alter De cognoscendis oculorum morbis: & is paruus. Tertius autem iustæ magnitudinis, De experientia medica. Quorum primus destinatus erat obstetrici cuidam. Secundus adolescenti

ſcenti oculos curanti. Poſtremus aũt ex ea diſputatione, quã Pelops cum Philippo Empirico per biduum habuerat: illo quidem aſſerente, medicinã per ſolã experientiã conſiſtere non poſſe: hoc autem contendente poſſe, deſumptus erat. Eorũ igitur ultro citroq; habitas orationes cum in ordinem redegiſſem, mei tantũ exercitandi gratia cõſcripſeram: uerum neſcio quomodo & ille, ignorante plane me, ad alios deuenerit. Præterea tres etiam alios libellos, interim dum Smyrnæ agerẽ, compoſui: De pulmonis uidelicet & thoracis motu: condiſcipulo his, qui ſecundũ illos anatomicã facere quandam demonſtrationem, paulo poſt in patriam abiturus, cupiebat, gratificatus. Demortuo itaq; interim adoleſcẽte, libelli apud quoſdã, ſed qui meos tamen ſuſpicarentur eos eſſe, fuerũt: & deprehenſus quidã eſt qui procemiũ his quoddam præfixerit, deinde tanquam proprios legeret. In prædictorum autẽ libellorum Tertio, mea quoq; nonnulla quæ ipſe adinueneram, ad finem adſcripſi: nam quæ tribus iſtis tractauerã, præceptoris mei Pelopis (apud quem Smyrnæ uerſans eos conſcribebam) dogmata erant.

Deſunt paucula.

Poſt eam igitur è Roma profectionem cum tandem in patriam perueniſſem, iſtic conſidens, cum amicis uerſabar. Verum breui poſt tempore, ex Aquileia mihi literę ab Imperatoribus miſſæ perferuntur: quibus illi me reuocabant. ſtatuerant enim ex hybernis expeditionem contra Germanos facere. Hac igitur ego neceſſitate compulſus, redibam: ſperans tamen interea poſſe excuſationem me aliquam nanciſci. Alterum nanq; qui ſenior erat, uirum modeſtũ, æquum, facilem, & humanũ eſſe perceperam. Is aũt primo quidem Verus uocabatur: ſed poſtquam Antoninus (ille qui proxime poſt Adrianum imperauit) ſucceſſorem ſibi eum in principatu cõſtituiſſet, ſocium hic ſibi, antea Lucium dictum, aſciuit, & eum quidem Verum, ſe autem Antoninum trãſnominauit. Cæterum ipſe Aquileiam cum perueniſſem, peſtis, quantum antea nunquam, graſſari cœpit. Vnde Imperatores ſtatim Romã, cum paucis militibus fugere coacti: nos uero cum multis longo uix tempore euaſimus: abſumptis pleriſque, non tam ob peſtis uehementiam, quàm quòd media hyeme malum id ſæuiret. In itinere autem è uiuis cum exceſſiſſet Lucius, Romam deportatus ab Antonino, funeratusq; eſt. Et poſt hæc ſuſceptam aduerſus Germanos militiam urgens, omnibus modis me ſecum abducere laborabat. Perſuaſus autem ille ut dimitterer, cum ex me audiuiſſet, diuerſa deum patrium Aeſculapium (cuius me eſſe cultorem dicebam, ex quo ille me à lethali abſceſſu ſeruauerat) iubere: reueritus deum, expectare me reditum ſuum iuſſit: ſperans breui poſt tempore bellum ſe iſtud confecturum. Et ſic ipſe profectus eſt, relicto filio Commodo, ætate tum admodum puero: omni cura illius ſalutem nutritoribus tuendam mandans: ſicq; forte in aduerſam ualetudinem incideret, ut me ad eius curationem ac

A cerſerent. Interea autem temporis, quæ uel à præceptoribus meis didiceram, uel ipſe inueneram, collegi, & in habitum conſtantiorem redegi. ac ſi quid nonnullis quærendis circa eorum inuentionem habebam, conſcripſi: ſtudioſe me ipſum in uarijs tum medicinæ, tum philoſophiæ quæſtionibus exercens: quæ pleraque in magno illo Templi Pacis incendio, cum alijs multis perierunt & conflagrarunt. Cum uero præter omnem ſpem iſti expeditioni diutius immoraretur Antoninus, omne illud tempus ad pulcherrimam mihi exercitationem ceſſit. Vnde & tractatum De uſu partium, ſeptemdecim libris compleui. Et reliqua libris De Hippocratis & Platonis dogmatibus adiunxi. Quędam etiam Anatomicorum theorematum, quę olim Boetho dederam, De uſu uidelicet
B partium librum primum: amplius inquirens, in ſecundo inſuper muſculos, cuiuſq; digiti articulos mouentes, à me inuentos expoſui: qui omnes ignorati diu fuerunt, uelut uniuerſis qui ante me extiterunt. Diſtuli autem in opere illo, de motibus ſuperciliorum dicere, ſolum hoc in eo rurſus demõſtrato, falſo eos motus à quibuſdam hactenus eſſe traditos. Quare cum mihi ipſi primum, & deinde alijs, quibus hæc commõſtrabam, & hos motus, & alia quæcunq; in Anatomijs aut perperam à prioribus aſſerta, aut omnino fuerant omiſſa, inueniſſe me perſuaſiſſem, tunc iam & anatomicas adminiſtrationes perſcripſi. Cũ uero libri De uſu partium, priuſquam hi ederetur, ad plurimos iam
C perueniſſent: diligenterq; medicis ferè omnibus, quotquot ueteri medicinæ ſtudebant, tum philoſophis Ariſtotelicis legerentur: poſtea de illis tãlia mihi oborta ſunt negotia: cœperunt mox maleuoli quidam, inuidia ſtimulante, flagitioſis implere urbem rumoribus: me eſſe qui, cũ ſtudeam uideri quamplurimum ueteres exuperaſſe, multa quæ omnino non appareant, inuexerim, in que Anatomicis meis ſcripſerim. neque enim latere ea omnes poſſe. Ego uero ridebam quidem illos, contemnebamque: cæterum amici rei indignitate commoti, me adhortari, ut in aliquo magno auditorio ueritatem meorum in Anatomicis theorematibus ſcriptorum, publice aſſererem. Poſtquam autem perſuaderi me non poſſe æmuli ſen-
D ſiſſent, (iam enim eius gloriæ contemptum præ me ferebam) ſpem illi concipiebant ueluti timidum me reprehendendi: qui quanquam eorum nugas non parui facerem, magnanimitatem tamen quandam ſimularem. nec ſcommatum finis erat. Iam uero & quotidie in templũ Pacis, quem admodum & ante incendium congregari ſolebant, quicunque artibus logicis erant dediti. Tandem igitur ab amicis compulſus, publice multis diebus demonſtrare cœpi, me quidem nuſquam falſa tradidiſſe: prioribus uero multa non ſatis comperta fuiſſe. Eorundem porrò hortatu commentarios tum ſcripſi demonſtratorum & dictorum: titulum habentes, De ignoratis Lyco in Anatomijs. Hanc igitur ob cauſam, cum demonſtraturus nihil tradidiſſe me in commenta-

rijs meis Anatomicis falſi, proceſſiſſem: in medium omnium Anatomicorum libros propoſui, liberum unicuiq; præſentium faciẽs, quam uellet partem diſſecandam proponere, meq; mox oſtenſurum, quãtum reuera cum priorum ſcriptis mea pugnarent. Propoſito igitur thorace, cum ipſe à uetuſtiſſimis facerẽ exordiũ, eorũq; libros in manus ſumerem, rogauerunt me inſignium medicorum quidam, in iſto conſeſſu ſedentes. ne inaniter tempus cõſumerem. Cæterum quoniam quidem Lycus Macedo, Quinti in Anatomicis omnium expertiſſimi, quõdam diſcipulus, ea quæ ad ſuam uſq; ętatem inuenta fuiſſent, omnia cõſcripſiſſet: uolebant ut alijs dimiſſis, illius tantũ ſcripta meis conferrem. Eorum igitur petitioni morem gerẽs, ita in ſingulis, quoquo die propoſitis, feci. Hęc autem om̃ia propterea neceſſe habui commemorare, ut cognoſcãt illi, qui ſunt aliquãdo libros meos lecturi, qua ętate quoſq; ſcripſerim, & quã ob cauſam. inde enim intelligere poterũt, quæ ſint tanq; imperfecta ab ijs quæ elaborate abſoluta ſunt, diſcernenda: & quę in arrogantium cõfutationem, quæq; rurſus ad inſtitutionem ſunt ſcripta, dignoſcere. Quod porrò in ſequẽtibus etiam, ſicubi res poſtulabit, indicabo. Nunc uero ad libros à me editos qui extant recẽſendos pergam, initio ab Anatomicis ſumpto.

De Anatomicis libris. Cap. III.

Ex hoc primum numero iſte libellus eſt, quem De oſſibus Introducendis ſcripſimus. Poſt eum uero alij libelli, itidem Introducendis inſcripti: ut eſt ille De uenarum & arteriarum ſectione: & alter De neruorum anatomia. Eſt præterea liber alius De muſculorum ſectione, qui quidem exacte compendio tradit omnia quæ in Anatomicis adminiſtrationibus De muſculis ſcripta ſunt. Quòd ſiquis perlecto De oſſibus libro, protinus Anatomicas aggredi adminiſtrat iões cupiat, poterit quidem illos De uaſorum neruorumq; diſſectione libros præterire: quemadmodum & eum, qui De muſculis eſt ſcriptus. Sunt enim uniuerſa in adminiſtrationibus ſcripta. In horum autem librorum Primo, De manuum muſculis & ligamentis: Altero, De pedum muſculis & ligamentis: Tertio, De artuum neruis & uaſis: Quarto De muſculis genas & labra mouentibus, & ijs qui ſunt circa inferiorem maxillam: Præterea etiam de his qui caput, collum & ſcapulas mouẽt: Quinto, De muſculis thoracis, epigaſtrij, lumborum, & ſpinalibus: Sexto, De organis nutritiuis, qualia ſunt inteſtina, uenter, hepar, lien, renes, ueſica, & quæ ſunt huiuſmodi alia: Septimo & octauo, De partium ſpiritualium anatomia: illo quidem de ijs partibus quæ cordi, pulmoni, & arterijs, tam mortuorum quàm uiuorum adiacẽt: hoc autem quæ circa uniuerſum pectus ſunt, tractatur. Nono porrò libro, cerebri & ſpinalis medullæ cõtinetur anatome. Decimo oculorum, linguæ, gulæ, & confinium partium: Vndecimo eorum quæ ad laryngem ſpectant, & os hyoides uocatum & quæ ijs continuantur. præterea neruis

A ad ea peruenientibus: Duodecimo, arteriarum & uenarum: Tredecimo, neruorum ex cerebro deſcendentium: Quartodecimo, neruorum à medulla ſpinæ deuenientium: Quintodecimo, tandem genitalium partium, anatomia continetur. Et hæc quidem ſunt, quæ ad Anatomicam theoriam ſunt neceſſaria. Præter autem hæc, alia quoque ſunt utilia quidem & hæc quæ Marinus uiginti Anatomicorũ libris, nos autem poſtea Epitomate quatuor librorum (quemadmodum & Lyci duobus) complexi ſumus. Subijciam uero hic utriuſque tractationis, ex primo noſtrorum Epitomatum libro ſummam: & prius librorũ Marini, quos uir ille in Anatomia reliquit. Eorum igitur ſex priorum Primo, totius theoriæ præfatio:

B inde De cute, De pilis: poſtea De unguib. & carnibus, De adipe & pinguedine, continetur. In Secundo, De glandulis pelliculis, ex membrana tunicis, nempe peritonæo, & ſuccingente, & diaphragmate commentatur. In Tertio porrò, De monſtrabilibus ſermone uaſis, uenis, arterijs, earumq́ue anatomia: & Num naturaliter in arterijs ſanguis contineatur. In Quarto, quæ ſit arteriarum operatio, quis uſus, unde proueniant: & quæ alia circa eas quæri ſolent, exequitur. Deinceps autem tractat De ureteribus, & urinarijs meatibus, & uracho [hoc eſt eo, ex quo hæret pendẽtque fœtus ad umbilicum] & uaſis ſeminarijs. De humorum bilioſorum uaſis, & meatibus. De glandulis. De eo quod à glandulis eſt uaſe. De gut-

C ture. De uaſis mammarum, quibus lac continetur. De ijs quæ fuſa ſunt per corpus uaſiſq; contenta, & qui humorum atque chymorum quibus uaſis contineantur. De alimentis. In Quinto, De capitis tum alijs partibus, tum ſuturis. De faciei ſuturis & iuncturis, ac omnibus capitis oſſibus. De capitis & faciei cauernulis. De inferiori mandibula, & eius foraminibus, & num habeat iũcturam. De dentibus. De capiti adiacente gutturis oſſe, quæq; iuxta ſunt, & locum circa tonſillas occupãt. In Sexto ſcribit, De ſcroto, De oſſe ſacro, De uertebro coxarum. De latere. De pectore. De humeris. De ſcapulis, iugulis, brachijs, cubitis, radijs. De oſſibus palmæ, & digitorum. De femore. De chartilaginoſis oſſibus ab utraque ge-

D nu parte. In ſecundo autem noſtrorum commentariorum quod Anatomicæ Marinæ contemplationis compendium eſt, Septimum, Octauum, Nonum, & Decimum Marini librorum ſumus complexi. Capita uero libri Septimi ſunt. De caluæ cum pelliculis alijſq́ue membranis cerebri coniunctione. De totius faciei neruis. De temporum & mandibularum muſculis. Item de ijs quæ ſupra maxillas & labia exiſtunt. Item De cauernarum in quibus dentes infixi ſunt, malarũq́ue muſculis. Item de interioribus inferioris malæ muſculis. Item De malæ inferioris muſculis ſeorſim. De muſculis naſi. De muſculis iuxta linguę exortus. De muſculis iuxta linguam. De lingua eiuſq; muſculis. De oculorum muſculis. In Octauo autem Marini libro, hæc capita continentur.

De

De ore. De labris & dentibus. De gingiuis. De columella. De locis circa tõsillas. De lingula. De tonsillis. De glandulis. De naso, naribus, auribus, collo, eiusq; musculis. De musculo sub latere, qui sub clauicula est. De colli natura. In nono libro, De musculis, qui circa septum transuersum, spinam, medium costarum spatium, & superiorem uentrem, sunt. Præterea De musculis brachiorũ, scapularum, cubitorum, extremarumq; manuum tractat. In Decimo uero, De cubitis, pedibusq;, & eorum musculis. De articulis genicularibus. In tertio porrò Epitomatum meorum libro, Vndecimus, Duodecimus, Tredecimus Decimus quartus, & Decimus quintus Marini liber includitur. Quæ igitur in Vndecimo scribit hæc sunt: Num feratur ex dorso humiditas aliqua ad pulmonem. An uentus per inspirationem & esum in uentrem attrahatur. Deinde De gula. De gutture. De pulmone & corde. De membrana circum cor. In Duodecimo autem operis sui libro, Marinus tractat, De hepate & eius bile: De splene, & uentre, & mesenterio. In Decimo tertio, De primis intestinis. De renibus, uretere, uesica, uracho, itinere urinali. Inde De uirga uirili, pudẽdoq; maris & fœminæ. De utero & fœtu. De testiculis, quos didymos appellat: Denique de glandulosis tractat. In Decimoquarto anatomiam omnium quæ supra hepar sunt uenarum aperit. In Quintodecimo uenam quæ à corde ad hepar defertur: & eas omnes quæ subter diaphragma: & quæ in uniuersum per totum corpus sunt, arterias indicat. Quarta denique & postrema Epitomatum pars, reliquos Marini quinque libros, à quindecim uidelicet ad uiginti continet. In Decimosexto igitur De cerebro quæstiones, & apparentia, ut an pulsatilis in ipso motus: & Num spiritus quẽ trahimus ad id perueniat, exequit̃. Et deinceps De spinali medulla, & pelliculis cerebri. In decimoseptimo, De dominatrice cerebri ui disserit. In Decimo octauo, De actionibus animalibus ac uolũtarijs, Tum singulorũ neruorum differẽtijs: & unde quidã eorum exoriantur, docet. In Decimonono libro, De neruis, distillationibusq; ex cerebro prouenientibus: et unde incipiat sensibilitas eius: & De oculorum neruis, quos Herophilus & Eudemus poros uocant, scribit.

Hic in Græco exemplari multa desiderantur. *Cap.* IIII.

Præterea libri De morborũ & symptomatum differentia sunt. Sequitur aũt librum De morborum differentia, liber alter, De causis morborum: quemadmodum & alterum De Symptomatum differentia, Tres de Symptomatum causis libri sequuntur. Post hos libri sunt De locis affectis. Et liber De temporibus morborum: qui ex illis est, qui Therapeuticam materiam præcedũt. Et liber De febrium differentia. Liber item De plenitudine. Et ille De præter naturã tumoribus. Præterea liber De causis morbum antegressis: & liber De causis morbum cõtinentibus. Et liber De tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione: Et tãdem ille qui inscribitur Ars medica.

A *Libri Therapeutici.* *Cap.* V.

Quatuordecim porrò libri De methodo curãdi mihi scripti sunt. Duos preterea eiusdẽ generis ad Glauconẽ, & tres De phlebotomia composui. Primũ quidẽ contra Erasistratum. Alterum contra eos qui Romæ sunt Erasistrateos. Tertium uero quo meam de curandi ratione sententiam super intuli. Extat etiã libellus quidam meus Therapeuticus & ipse, De tabe inscriptus. Conscripsi quoq; amico cuidam meo libellum, cuius nuper postquam ad multorum manus peruenisset, antigraphum recepi. titulum autem habet, Cõsilium puero comitiali morbo laboranti datum: quare Therapeuticis adscribo. In quorum quidem numerum & tres illos De alimentorum facultatibus libros: & librum De extenuante diæta: & alium De boni maliq; succi cibis, non inepte quis referet. In hoc autem Therapeutico negocio nihil recẽsitis inferiores etiam isti sunt: quos De curandi ratione secundum Erasistratum scripsimus. Et duo illi quos Glauconi philosopho dicauimus. In hunc ordinem ponere quis & eum libellum potest, quem de Hippocratis in morbis acutis diæta, edidi: poterit sanè idem collocari & cum ijs commentarijs quos in Hippocratem scripsimus. In his autem quamplurima curationũ theoremata continentur, quemadmodum etiam conseruatiua & prognostica.

Libri Prognostici. *Cap.* VI.

Primum quidem in hoc genere tres libri De iudicialibus diebus extant. Secũdo loco tres De crisib. Deinde tractatus De pulsibus: in quo primũ quidem De eorum differentijs libri quatuor sunt: quos secundo sequuntur, De pulsuum dignotione libri totidem: & tertio libri De causis eorum, numero suo pares: & quarto De præsagijs ex his sumẽdis. Qui sunt in uniuersum sedecim. Præter uero hos seorsim introducendis scriptus, De usu pulsuum libellus habetur. In quo cum nonnulli quæsiuissent, quæ nam esset causa, quòd febricitãtium pulsus, non proprio notaretur nomine: respondemus ijs, maiorem esse hanc, altiorisq; inuestigationis quæstionem, quàm quæ istuc ad introducendos faceret. Et hæc quidem in libelli huius initio nobis dicta sunt. Duas uero medicis esse opiniones ibidem ostendimus. Alteram nempe quorundã talem, ut arbitrentur, etiam arteriarum systolen sentiri posse: Alteram uero eorum qui insensibilem illam asserant. Nobis autem cõsultius uisum est, eos qui introducuntur, facilioribus primum exerceri. quare ad priorem tum partem nos accessimus, & insensibilem esse huiusmodi systolen asseruimus, febrisq; nullũ esse in pulsibus proprium indicium. Iuxta alteram uero sectam, in magno illo sedecim librorum opere, ostensum nobis est indicium febris proprium. Sed has questiones illi mouent, qui absq; præceptoribus discunt, similes, iuxta parœmiã, ex libro gubernatoribus. Mihi uero alibi satis est expositum, aliam esse eorum qui introducuntur primum: & aliam rursus omnino diuersam, eorum qui omnia perfecte edocentur

tur, institutionem. Porrò quoque libellum quendam unum sedecim supradictorum librorum cōpendium, scripsi. Et præter hos omnes, octo libros, De pulsuum tractatione Archigenis expositionem ac usum continentes, edidi. In hunc ordinem, & tres illos De difficili respiratione, non absurde quis retulerit.

De libris commentariorum in Hippocratem. Cap. VII.

Quemadmodum nec aliorũ meorum, quos amicis dederam librorum, quenquam facile ad plures perventurum opinabar: ita enarrationes quoque has meas in Hippocratem, mihi tantum scriptas speraueram. Nam à principio quidem ipsum me exercens, in ista quondam commentaria conscripseram. Quod idē & in uniuersa adeo medicinæ contemplatione, circa unamquanꝗ eius partem feci: mihi tantum libellos quosdã parans, qui omnia Hippocratis in arte Medica, dogmata cōplecterentur: dilucidamꝗ & undequaꝗ absolutam institutionem continerent. Sic enim priuata mihi commentariola, De Crisimis diebus secundum Hippocratis sententiam, & similiter De Crisibus, De difficili respiratione, & sic in alijs singulis, composui. Item & curationum Methodum uniuersam eodem consilio, libris quatuordecim cōplexus sum: Omnes autem libros curatorios, insuperꝗ hanc ipsam methodum, ex illius sententia scripsi. Extabant autem aliorum ante me complurium in singula Hippocratis dicta, non spernenda commentaria. In quibus quæ perperam scripta mihi uidebantur, ociosum arbitrabar arguere. Ostendi uero hoc in ijs quæ nuper adhortantibus dedi, raro quicquam dicens contra eorum interpretes. Ego etenim à principio nullos eorum cōmentarios Romæ habebam, cum libri mei in Asia essent omnes. Sicubi igitur meminissem quod ab eorum aliquo dictum praue admodũ esset, ut magnopere circa hanc artem exercendam lædatur qui ei confiderit, id indicaui. Cætera autem omnia nullam aliter exponentium mentionem faciēs mei ipsius iudicio dixi. Et hoc modo cōmentaria à me in Aphorismos: in librum De fracturis: & librum De articulis: & in Prognostica: & librũ De ratione uictus in morbis acutis: & librum De ulceribus: & libros De capitis uulneribus: primũ quẽ librũ Epidemiarum, hoc est, morborum passim grassantium scripta sunt. Postea uero cum forte commendantem quendã reprobam Aphorismi interpretationem audiuissem, cepi cōsilium et reliqua etiam mea quæ quibusdam communicarem ita composui, ut ad communem editionem respicerem, non ad illorum solum, qui à me acceperant, captum. Sunt autem hęc. Commentaria in Secundum, Tertium, & Sextum Epidemiarum librum scripta. Præterea in librum De chymis, De alimento, De prædictione, De natura hominis, De medico uulnerario: & in librum de locis, aere, aquis: quem ego De habitationibus & aquis, & temporibus, & regionibus assero inscribendum esse. Feci igitur in Aphorismos cōmētariorum libros septē. In libros De fracturis, tres. In libros

A De articulis, quatuor. In Prognostica, tres. In librum De in morbis acutis diæta, tres quidem in eam partem quæ citra controuersiam huius est: duos uero, in eam quæ illi attribuitur. In librum De ulceribus, & illum De uulneribus cerebri: in utrunꝗ libros singulos. Interpretationum porrò in Primum Epidemiarum libros tres scripsi: & totidem in Tertium. In secundum autem sex. In sextum octo. In librum uero De chymis, commentarios tres, quemadmodum in Prognostica: & medicum uulnerarium: & librum De locis, aere, aquis: quem ego de habitationibus & aquis, & temporibus & regionibus inscribendum dixi. In librum autem De alimento, libros quatuor composui. Tum in libros De natura hominis, duos.

B Quibus iam absolutis, cum audiuissem calumniari quosdam hunc librum, tanquam adulterinum, commotus sum alios adhuc tres libros conscribere: qui huiusmodi habent inscriptionem. Quòd Hippocratem in alijs suis scriptis concordem habere sententiam, cum eo De hominis natura libro, appareat. Denique ad Hippocratē & illi pertinent, De uiuendi ratione in morbis acutis, secũdum Hippocratem. Similiter & Expositio antiquarum apud eum dictionum. Et liber contra Lycum, super Aphorismo, cuius initium est: Crescētia plurimum habent natiui caloris. Item liber cōtra Iulianum Methodicum, de ijs in quibus Hippocraticos Aphorismos reprehenderat. Ad Hippocratem & ille libellus faciet, in quo dissero, Optimum Medicum eũdem esse & philosophum:

C qui libellus ob breuiorem titulum ijsdem uerbis inscriptus est.

De libris ad Erasistratum pertinentibus. Cap. VIII.

In primum quidem Erasistrati De febribus, cōmentarios tres scripsi. Post commentarios autem de febribus, tractationis curatorię Erasistrati sunt cōmentaria. Ipsa uero curatoria tractatio, De Erasistrati medēdi ratiocinationibus inscribit. Quinque autem commentarijs illa constat. Sunt prætere a & De anatomia Erasistrati, libri tres. Et De phlebotomia duo. Ad hos unus contra ipsum Erasistratum, & alius aduersus eos qui Romę sunt Erasistrateos scriptus. Ad Erasistratum & ille libellus pertinet, in quo quærimus, Num secundũ na-

D turam in arterijs sanguis contineatur. Similiter & ille De usu respirationis. Et tres De naturalib. potentijs: qui iudicium omnium eorum, quæ ab Erasistrato in uniuersum de naturalibus operationibus scripta sunt, continent.

De libris qui ad Asclepiadem spectant. Cap. IX.

De Asclepiadis quoꝗ dogmatibus libros octo scripsimus. Et alium adhuc libellum De essentia animæ secundum Asclepiadem, inscriptum.

De libris ad Empiricos spectantibus. Cap. X.

De Isagoga Theodæ cōmentarij quinꝗ. De libris Menodoti ad Seuerum, undecim. De libris Serapionis contra sectas, duo. Informationes Empiricæ. De Medicinali experientia. De Empiricorum controuersiis, tres. Contra obiecta ad controuersias Empiricorum, & Theodæ capita, commentarij

mentarij tres. In Menodoti ad Seuerũ librum, oratio suasoria ad artes. In libros Heraclidæ de Empirica secta libri septem.

De libris ad Methodicos pertinentibus.

Methodicæ sectæ, sex. Contra obiectiones Iuliani in Hippocratis Aphorismos.

De libris qui ad Apodixes conducunt. Cap. XI.

Posteaꝗ omnes mortales in quacunq; disceptatione, & sua se demonstraturos, & alios confutaturos, promittere solere, animaduertissem: nihil prius, neq; studiosius discendũ mihi Demonstratiua theoria duxi. Quare mox philosophos (nam illos docere eam audiebam, ut si quid aliud in rationali philosophiæ parte docetur, solereq; eorum quos instituissent dolorem, ob demonstrationũ cupiditatem, conceptum sedare, ne rursus uexet) rogabam, quænam esset Methodus, quam doctus aliquis, tum alterius disputationes Apodicticas exacte dignoscere, utrũ ueræ sunt illæ uel in speciem quidem, instar adulterinorũ numorum apparentes, sed ad ueritatem collatæ prauæ: tum ipse uia quadam insistens, circa quodq; eorum quæ inuestigari solent, ad inuentionem eius peruenire possit. Ob hæc autẽ cum deinceps me & Stoicorũ & Peripateticorũ, illis tẽporibus celeberrimis mancipassem, discebam quidem Logicorũ theorematum alia multa, sed quæ postea considerans inutilia prorsus ad Apodixes inueni. Videbã enim inter illas, paucissimas eas esse quæstiones, quæ utilitatem aliquam continerent, & ad potiundũ proposito scopo conferre possent. Quinimo & cõtrouersa ab illis pleraq;, nonnulla etiam naturali rationi pugnantia reperiebam. Quare profecto ad Pyrrhoniorum ferè per præceptores hæsitantiam & ipse recidissem, nisi Arithmeticę, Geometriæ, Dialecticæq; cognitione, quibus ab auo etiam proauoq; desumptis, à patre iam ab initio institutus fueram, retẽtus essem. Cum uero mecum reputarem manifeste ueras esse Eclipsium prædictiones, Horologiorum, Clepsydrarumq; instrumenta, quæq; alia iuxta Architectonicen inueniuntur, satius arbitrabar typorum Geometricorum demonstratione uti: maxime cum eos etiam philosophos qui Dialectices callentissimi habebantur, non inter se solum, uerumetiam sibiipsis discordare uiderem: quanquã ex æquo omnes Geometricas has apodixes cõmendarent. Vnde plenius etiam cognoui abstinendum esse ab illorum dictis, sequendos uero characteres illos & lineares demonstrationes. Discrepare quidẽ inter se dico in logica theoria philosophos, Peripateticos, & Stoicos, & Platonicos manifestũ est: à seipsis uero rursus quosq; priuatim in sua. Et parua quidem inter Peripateticos discordia est, magna uero apud Stoicos et Platonicos. Qui igit̃ uolent in linearibus istis demonstrationibus exerceri, cõsulo ut in ijs ipsi primum se instituant, postea uero nostrum legant De demonstrationibus opus, quindecim libris expeditum. Scripsi autem & alia multa meipsum exercitandi gratia: quorum alia quidem in incendio illo quo & templum Pacis conflagrauit, perierũt: alia

A autem amicis data, apud multos adhuc integra, quemadmodum & reliqua nostra, extant. Eorum autem quæ scripsi cõmentariorum quædam ipse amicis dederam: quædã uero à domesticis furtim surrepta, & euulgata sunt, quæ deinceps ab alijs qui habebant, accepi. Quo quidẽ in numero sunt, Tres illi, in Aristotelis De interpretatione librũ, cõmentariorũ libri: & quatuor item in Priorẽ De syllogismis: similiter & in Posteriorem, pari numero. Inscribunt autem hos omnes ferè hodie Resolutoriorum priorum: quemadmodum illos de demonstrationibus, Resolutoriorum posteriorum. Ipse sanè Aristoteles illorũ tanquam de Syllogismo, horum autem tanquam de Demonstratione sibi scriptorum meminit. In quos quidem utros- B que & nostra extant cõmentaria: sex in priorem librum, quinque in posteriorem. Horum igitur commentariorum nullum ad editionem scripseram: quemadmodum neq; sex illos in Theophrasti librum quem De affirmatione & negatione inscripsit. Cõmentaria quoq; in primũ Eudemi De dictionibus, antea alijs me rogitantibus, scripserã. In decem uero categorias ipse quidem cõmentationes nullas feci: neq; mihi, neq; alijs unquam tale aliquod cõmẽtariolum paraui. Vnde cum post aliquando rogaret à me amicus quispiam in eum librum ad earum disputationum solutionẽ, Commentationes, uti tantum ijs iussi quæ à præceptore fuerant istum in librum prælecta: aut omnino similibus, ex aliorum cõmentarijs, sicuti Adrasti C & Aspasii erant. Cæterum & puer adhuc cum sub patre instituerer, isq; mihi post Logicã theoriam Chrysippi & celebrium Stoicorum libros proposuisset, in illius tum syllogisticos libros cõmentaria conscripsi. Quæ ipsa quoq; postmodum apud multos fuere, in Pergamo cum alijs quibusdam lucubrationibus, quæ iuuenis scripseram, relicta: atque per familiarem postea rogãtibus quibusdam cõmunicata. Quę uero ipse post tractationem De demonstratione elaborata latius scripsi cum in illis breuiter essent dicta, nominatim hæc sunt. De requisitis ad demonstrationes, liber unus. De ijs propositionibus quę in dictione demonstrationũ omittuntur, liber unus. De æquipollentibus propositionibus, liber unus. De demonstrationibus D propter quid, unus. De numero syllogismorum, unus. De exemplis libri duo. De inductione, liber unus. De imagine, unꝰ. De similitudine, libri tres. De ex hypothesi principijs. De generis, speciei, eorumq; coniugatorum significatione propria, liber unus. De possibili, unus. De eo quod multipliciter dicitur, libri tres. De cõmunibus & proprijs artiũ, unus. De implicantibus se ipsas orationibus, unus. De contingentibus propositionibus, unus. De syllogismis ex mixtis propositionibus, unus. Quomodo discernenda sit negocialis quæstio à nominis & significati quæstione, liber unus. De Clitomacho, eiusq; demonstrationum solutionibus. De communi oratione, libri duo. De optimo docendi genere, contra Phauorinum. Pro Epicteto contra Phauorinum, unus. De usu syllogismo-

rum. De usu in syllogismos, theorematũ libri duo. De optima secta, liber unus. De nominum rectitudine, libri tres. Ex his quę sunt, unumquodq; & unum esse & multa. Quòd ad opposita unũ et idem ex necessitate consequi impossibile sit, unus. De demonstratiua secta, unus. De ui & contemplatione Logicæ, unus. Dialogi ad philosophum, præsertim eum qui est de cõmunibus notitijs. Contra eos qui omnem calumniandi occasionem ex uerbis aucupantur, liber unus. De artium constitutione, libri tres. Compendium Demonstratiuæ theoriæ, unus. De discernendis dogmatum controuersiis. Quòd separari à prima substantia quantitas non possit, liber unus. De demonstratione per impossibile, unus. De ijs quæ sui causa fiũt, unus. De nominis & significatorum quæstione.

XII Quæstiones autem Moralis philosophiæ, quantũ mihi uidebatur, infra scriptis libris exposui. De suis cuiq; passionibus & uitijs dignoscendis, libri duo. De moribus, quatuor. Contra Phauorinum pro Socrate. De indolentia, unus. De fine philosophiæ, unus. De congressu auditores ostentantium, unus. De submisse legentibus, unus. De pœnis & peccatis exæquandis, unus. De consolatione, unus. De diatriba in aula Marci, contra Bachidem & Cyrum, unus. Quale genus cõgressionis obseruari debeat in Dialogis, unus. Contra forenses rhetoras, unus. De uoluptate & dolore, unus. De ijs quæ unumquodq; uitæ propositum consequunt, unus. Concionũ contra sectas, unus. De concordia, unus. De pudore, duo libri. Concionum contra adulatores, duo. De calumnia: in quo & de priuata uita tractatur. Cronisci septẽ, in uno uolumine. Cõcionũ cõtra sectas habitarũ sub Pertinace, unus. Quatenus sit honor et gloria apud uulgus persequenda. De testamentis condendis.

XIII De pertinentibus ad Platonicam philosophiam. De secta Platonica, liber unus. De medice dictis in Platonis Timæo, libri quatuor. Ad amicos, siue Plato. De proprijs suis placitis, libri tres. De Logica theoria secundum Platonẽ. Compendij dialogorum Platonis, libri octo. De egressionibus quibus in Philebo Plato usus est, unus. De animæ partibus & potentijs, libri tres. Quòd animi mores temperaturas corporis sequantur, libri duo. Et alius quidam, qui aliter editus est. De Hippocratis & Platonis dogmatibus.

XIIII De spectantibus ad Aristotelicam philosophiam. Cõmentariorum in librum De interpretatione, libri tres. In priorem analyticorũ posteriorum, libri sex: in posteriorẽ quinq;. In decem prædicamenta, cõmentaria quatuor. In librum Theophrasti, De affirmatione & negatione cõmentaria sex. In librum quot quidq; modis dicatur, commentaria tria. In librum an primũ mouens immobile. In librum De dictione Eudemi, libri tres. De demonstrationibus propter quid, unus. De contingẽtibus propositionibus, & syllogismis, unus. De syllogismis ex mistis propositionibus, unus. De fallacijs quæ in dictione consistunt.

XV De his quę ad Stoicorũ philosophiam pertinent. De Logica theoria secundum Chrysippũ, libri tres. Chrysippi Syllogisticæ primæ, libri tres. Secundæ, unus. De Logica facultate & theoria, septem. Quòd Geometricæ resolutiones præstantiores quàm Stoicorum, liber unus. De usu syllogismorum, unus. De usu theorematũ in syllogismos, libri duo.

XVI De spectantibus ad Epicuream philosophiam. De felici & beata uita secundum Epicurũ, libri duo. De uoluptatis secundum Epicurum defectu, duo. Quòd effectiua uoluptatis imperfecte ab Epicuro sint expressa, unus. De uoluptuaria secta. Num Philologia morum studio conferat, unus. De illis qui sophistis conuersantur, unus. Metrodori epistola ad Celsum Epicureum. Epistola Pudentiani Epicurei.

XVII Quæ cõmunia Grammaticis & Rhetoribus. De uocabulis Atticorum scriptorum, libri xlviij. Forensium apud Eupolidem uocabulorũ, libri tres. De forensibus uocabulis apud Aristophanem, libri quinque. Forensium uocabulorum apud Cratinum, libri duo. De exemplis uocabulorum Comicis propriorũ, unus. Num utilis ijs qui erudiuntur lectio ueteris Comœdiæ. Contra illos qui incessunt solœcissantes uoce, libri sex. In alijs septem. Electus Atticorum, in uno. De perspicuitate & obscuritate. Num idem possit esse Criticus & Grammaticus, liber unus.

ARGVMENTA CAPITVM LIBELLI DE ORDINE LIBRORVM suorum, quem ante illum de libris proprijs scripsit, ut apparet in fine capitis 5.

Cap. I. De libris suis in genere, q; plerįq; eorum scripti sint uel in amicorum gratiam, uel ad introducendos tantum, non eo animo ut in publicum prodirent. Quur inconsiderate plerįq; medici & philosophi, alij alias sectas sequantur. II. Quòd in libro suo de optima secta rationem ostenderit, qua quis utens in quauis scientia hæresin statuat optimam: item q; demonstrandi scientia, & animi à prauis affectibus uacuitas necessariæ sint illi qui uel ipse inquirere uerum, uel ab alijs dicta recte iudicare uelit, ibidem se ostẽdisse. Contra dicẽtes nullam omnino demonstrationem esse: & alios, omnes natura demonstrandi rationẽ tenere. Quòd liber de demonstratione primũ legendus sit homini ingenioso: nisi quis tam candido & perspicaci fuerit animo, ut etiam absq; demonstratione sectam sequi optimam & uelit & possit. Exacta scientia & recta opinio quid differant. III. Quòd primum legi debeant libri ad introducendos inscripti, ut sunt tres isti, De secta, De pulsibus, De ossibus. Deinde anatomicæ administrationes. De facultatibus naturalibus libri 3. Anatome mortuorum. De anatome uiuentium libri 2. De dissensione anatomes libri 2. De thorace & pulmone libri 3. De causis respirationis libri 2. De uoce. De motu musculorum. De elementis: de quibus plura cogniturũ remittit ad lib. 13. de demonstratione, & quintũ ac sextũ de dogmatib. Asclepiadis. De purgantiũ medicaminũ facultate in libro proprio, & in libro de elementis secundũ Hippocratẽ. De temperamentis libri 3. De facultatibus simpliciũ pharmacorum. De cõpositione pharmacorũ, libelli tres. De optima constitutione, De bono habitu, De inæquali intemperie

A perie, Quorũ argumenta satis tractantur etiam in libris de sanitate tuenda. IIII. De cõmentarijs suis in Hippocratem: & aliorũ, ut Pelopis, Numesiani, Sabini, Rufi Ephesii, quæ præfert alijs: uidelicet Quinti & discipulorum eius & Lyci commentarijs: ea enim reprehendit. Quòd Satyrus omnino sequatur Quintũ, Ephicianus uero Quinti quædam immutauerit secundũ Stoicorũ opiniones. V. De libris suis logicis. Et q̃ libri de demonstratione sufficiãt illis, qui ad medicinã tantũ rectã aspirant: reliquis etiã alios legẽdos esse: nisi quis ita fortunatus & ingenio & educatione à puero sit, & insuper assidue exerceatur (quæ omnia Galeno contigerunt) ut in philosophia simul & medicina excellere possit. VI. De libris 48. quos de Atticis nominibus ordine literarum conscripsit: non q̃ uellet omnes loqui Attice, cum rerũ cognitionẽ longe præferret, sed propter plurimos sui temporis medicos & philosophos noua Græcorum nominum significatiua introducentes. Postremo meminit libri de uocabulorum rectitudine propter illos perperam utentes scripti.

CL. GALENI DE ORDINE LIBRORVM SVORVM LIBER AD EVGENIANVM, A IOANNE FICHARDO FRANCOFORDIANO latinitate donatus.

RECTE tu quidẽ mi Eugeniane facis, qui libellum à me, ordinem cæterorum qui scripti sunt mihi librorum exponentem efflagitas. illorum nanq̃ omnium neq̃ scopus idem, neq̃ uis, neq̃ tractatio eadẽ est. Etenim quosdam ut nosti amicis me id rogitantibus scripseram, eorum modo captum conijciens: quosdam uero tantum introducendis adolescentibus destinaueram. Mihi autem neutrobi fuit interim propositũ, uelle istos nostri seculi hominib. edere, & ut ad posteros seruarent: q̃ uidebã nec eos admodũ, quos iam ante emiseram, curæ multis esse. Admirant enim nunc alij alios & medicorum, & philosophorũ: licet illi nec suam ipsorum professionem ullam'ue demonstrãdi scientiã satis teneant, aut falsos à ueris discernere sermonibus nouerint: admirantur tamẽ, uel quòd patres ipsis fuerint empirici, aut dogmatici, aut methodici: uel quòd præceptores, uel quod amicos habeant: uel deniq̃, quòd maioris eos in urbe gloriæ & existimationis sectæ suæ nomine esse uideant. Sic in philosophia quoq̃, alius aliam ob causam sibi aliquam sectam eligit: Platonicis, aut Peripateticis, aut Stoicis, aut Epicureis sese adiungens. Et hoc tempore, ex quo successiones etiam esse cœperunt sectarum, eam pleriq̃ profitentur, indeq̃ se cognominant, unde alunt, maxime quũ alia uictus quærendi facultas ipsis non sit. Quare cum ipse sic mihi persuasissem, ne si ipsas quidem nunc musas librum scribere cõtingeret, acceptiorem multo futurũ illum, uel indoctissimi alicuius hominis scriptis: cupiebã sanè mearũ lucubrationũ nihil in uulgus editũ. Quando uero apud multos iam illæ extabant, me inuito adeo, (quod quidem scis) de cætero quicq̃ cõmentationũ mearũ, grauatim profecto amicis impertiebam.

Desunt quædam.

II Compulsus itaq̃ sum ab his, ut librum De optima Secta conscriberem. Non quidem qualem iam antea superiorum medicorũ philosophorũq̃ multi scripserant, suam nominatim Sectam extollentes, laudibusq̃ uehentes: sed quo eam solã demonstrarem uiam, qua quis insistens, optimã sectam uel ad medicinam, uel ad philosophiam, aut

B aliam quamcũq̃ artem constitueret. In eo uero libro dictum demõstratumq̃ est mihi id cuius paulo ante mentionem feci, Demonstrationũ primũ esse peritum illum debere, quicunq̃ sectarum rectus esse iudex cupiat. Neq̃ tamen hoc unum sufficit, sed & affectiones præterea quatenus amant aut oderunt sectas eum exuere conuenit: ne ueluti multi, circa illas excæcetur. Qui enim sepositis his, uel iuxta demonstratiuã Methodum inuestigabit ueritatem, uel de aliorum dictis iudicabit: is demum solus eam, quæ est optima, Sectam inueniet. Nosti uero & tu, quàm ex medicis philosophisq̃ multi, cum demonstratiuã Methodũ nihil exercuisse coarguantur, in contrarias uias deflexerint: quibusdam ex his Apodixim omnino negantibus, quibusdam uero adeo cõcedentibus, quòd

C etiam natura eam omnibus usq̃ eò notã dicerent, ut neq̃ disciplina ad hãc, neq̃ exercitatione opus habeamus. Quibus quis tandem respondere dignetur, eò stuporis deuenientibus? Sed hic aliquis forte illorum (ut sunt pleriq̃ audacissimi, præsertim in ijs pronunciandis quæ maxime ignorant) maiorẽ in me audaciam esse dicet. Quo igitur neque ipse hæc audiam, neq̃ apud alios defendere me necesse habeam, cogito iamdudum nihil uelle librorum edere. Verum cum illi, quos amicis destinaueram, ad plures iam peruenissent, cogebat sanè necessitas, propter eosdem de optima quoq̃ Secta cõmentari. Eius autem tractationis causa in eo tum mihi libro satis dicta est. Hos igitur si quis omniũ primos legere uoluerit, recte prudenterq̃ fecerit. Quòd si persuasus his ille, anteq̃ discipli-

D nam iudiciumq̃ Sectarum omnium cõsecutus sit, Demonstrationũ etiam peritus esse cupiat, habet De demonstratione tractationem, à nobis descriptam. Ex qua ille si nõ methodos solas percipiat, sed secundum eas etiam se in omni rerũ sylua exerceat, ueritatẽ inueniet. Quod fiet, si & eius rei studiosus accedat, neq̃ temeraria affectione sibi aliquam deligat: eorum instar qui in Equestribus ludis diuersorum colorum studio, citra rationem ducunt. Idem uero hic, ubi quos supra cõmemoraui, aggressus fuerit, absq̃ negocio, quæ uel uere illis cognita, uel falso fuerint recepta, discernet. Quare nostrorum quidem librorum, unum hoc initium esse lectionis debet illis hominibus, qui & natura

dociles, & alioqui ueritatis ſunt ſtudioſi. Porrò autem citra hoc ſiquis & noſtram ipſorum uitam & clara artis huius facta, quæ forte apud ægrotos deſignarim, fuerit expertus, ut ſit perſuaſus uel ex animi mei moribus, neq; inuidia, neq; contentione neq; temerario quodam amore quo erga Sectam aliquam ſim affectus, agi omnia: aut ex operibus deniq; meis circa hanc artem mihi elaboratis, ut dogmatum ueritati reſpondent, etiam præter Apodicticam illam contemplationem poterit ſanè is libris noſtris iuuari. Et quanquam id non per exactam rerũ cognitionẽ (iſta enim ſolis illis demonſtrationibus paratur) per opinionẽ tamen rectam conſequetur: qua de ueteribus merito dictum eſt, nihil illam ad operationem eſſe ipſa ſcientia inferiorem, licet ei legitimum illud, ſolidumq; abſit.

III Leget igitur is illa primũ omniũ, quæ ſunt Introducendis ſcripta. Librũ uidelicet De Sectis, qui eo etiam titulo eſt inſcriptus, De ſectis pro Introducendis. Et illũ, De pulſibus pro Introducendis. Tertio, De oſſibus librum, & ipſum Introducendis inſcriptum: qui inter Anatomicos primus eſt. Eum igitur ante alios aggrediatur, qui ad Anatomiæ cognitionẽ ſtudet peruenire. Tradit enim is omnes in Anatomia apparentes particulas: cuiuſq; magnitudinis, ſitus, formæ, cohærentiæ, coloris, & ſocietatis adinuicem ſint, oſtendit. Qui autem in Anatomiarum inſpectionibus exercitatus fuerit, earum deinceps Operationes diſcet, alias quidem Naturales, tribus à me libris expoſitas, & De potentijs naturalibus inſcriptas: alias uero Animales dictas, in alijs pluribus à me tractatas. Quas præcedit liber De Anatomia mortuorum. Hunc autem duo ſequuntur, De ſectione uiuorum. Et eos rurſus alij duo, De ſectionis cõtrouerſia. Poſt hos ſunt tres illi, De thorace & pulmone. Vnus item De cauſis reſpirationis. Vnus etiã De uoce. Ex hoc genere ſũt libri quoq; De motu muſculorũ. Et quæ De uocabulis tradidi. Et uero quę De demonſtratione elemẽtorum traduntur, non omnia ſum in libro executus, ſed quatenus ipſe Hippocrates uſus fuerat. Quòd ſi quis abſolutiſſimam elementorum corporis noſtri cognitionem requirat, legẽda ſunt illi quæ in decimotertio Demonſtrationũ libro, & in quinto & ſexto De Aſclepiadis dogmatibus, à nobis expoſita ſunt. Præterea quæ De purgantium medicaminum potentijs ſcripſimus. Diſſeruimus etiam quædam in eo quem De elementis ſecundum Hippocratem inſcripſimus, cõmẽtario. Seorſim deniq; in alio quodam libello ea de re tractauimus. Poſt librum uero De elementis ſecundum Hippocratẽ, ſequuntur De temperaturis, libri tres. Et eos rurſus tractatus De ſimplicium medicaminum facultatibus. Hunc autem alter ille De compoſitione medicamentorum tractatus. In prioribus igitur, de proprio cuiuſlibet indicio, in poſterioribus autem de pharmacorum compoſitione diſſeritur. Si porrò quis poſt duos illos, aut tres, uoluerit & eum De optima conſtitutione corporis, & De bona habitudine, & De inæquali temperatura libellum A legere, conuenienter, nec ſine ordine id fecerit. Parui quidem ſunt illi tres libelli, & amicis tantum ſic exigentibus conſcripti, ab illis uero in plures deinceps euulgati. Nam & eorum facultatem in tractatu ſanitatis tuendæ expedieram, qui differentiam conſtitutionis corporis noſtri complectitur.

Hic deſiderantur multa.

IIII Habebis præterea & noſtros in quædam Hippocratis Cõmentarios. qui quando iam partim ſcripti ſunt, etiam reliquos adijcere tentabo. quod omnino quidẽ ſi uixerimus, fiet. Sin autem morte præuentus, antequam utiliſſima uiri illius ſcripta expoſuerim, uita excedã, habebunt tamen ſtudioſi eius ſententiam, meaq; ut dictum eſt, opera: unà cum ijs quæ nunc extant, cõmentarijs. B Atque utinam Pelopis mei pręceptoris, & Numiſiani (pauca enim illorum ab interitu adſeruata ſunt) & præterea Sabini, Rufiq; Epheſii, in Hippocratem interpretationes omnes haberẽtur. Quintus autem, eiuſq; diſcipuli, uiri illius ſententiam non planè ſunt aſſecuti: unde factum, ut in ſuis expoſitionibus multoties aberrarint. Lycus autẽ reprehendit quoq; nonnunquam Hippocratem, mendacijq; illum (cuius tamen non intelligit dogmata) arguit: nota enim paſſim eius Cõmẽtaria ſunt. Noſter uero præceptor Satyrus (nam huic primo cõuerſati ſumus, poſtea uero Pelopẽ audiuimus) non eaſdem Lyco Hippocraticorũ librorũ expoſitiones faciebat. Confitetur uero Satyrus diligentiſſime ſe Quinti dogmata obſeruare, adeo ut nec C addere quid illis, nec demere uellet. nam Ephicianus aliquanto etiam magis ad Stoicorũ ritum cõceſſit. Nos autẽ cum poſtea audiuiſſemus, primo Satyrum Quinti interpretationes recitantem: deinde quædam etiam Lyci legiſſemus, utrunq; reprobauimus, ut qui Hippocratis ſententiam non exacte perceperit: melius enim Sabinus & Rufus ſenſerunt. Quod facile quidẽ iudicare poterit qui in noſtris fuerit commentarijs præexercitatus: ex quibus & quæ bene recteq; dixerint, & ubi lapſi fuerint cognoſcet.

V Sed de exegeſibus in Hippocratem iam ſatis dictum: quare ad reliqua noſtra uolumina, quę ad rem logicam pertinent, pergamus. Ex illis autem, tibi quidem, mi Eugeniane, & quotquot uni D medicinæ ſtudent, ea quę De demõſtrationibus ſcripſimus, ſufficere poſſunt: alijs autem quicunque philoſophiæ ſe addixerunt, cætera quoq; legenda ſunt. Niſi ſi quis fortaſſe utraſque, & medicinæ & philoſophiæ theorias, cõmode beneq; poſſit perdiſcere, eum uero & ingenioſum, & memorem, & laborioſum eſſe oportet: præterea eam ſortitũ felicitatem, quæ nobis contigit, qui ſub patre docti, arithmetica, logica, grammaticaq; ſumus inſtituti: in hiſq; humanioribus diſciplinis, uſq; ad ætatis annum decimumquintũ enutriti, ad dialecticãq; ab illo contemplationem, ut ſoli deinceps philoſophiæ uacaremus, perducti ſumus. Annum poſtea decimumſeptimum agens, claris inſomnijs patris monitus medicinam ſum aggreſſus, cum philoſophia illam cõiungens. Talem uero ego meam felicitatem

licitatem, quanquam maiorem etiam redderem, quòd citius meliusq; reliquis omnibus, quęcunq; docebar, discerem: nisi tamē per uniuersam adeo uitam, in illis medicinæ philosophiæq; theorematibus me diligenter exercuissem, nihil præclarum excellensq; eram consecuturus. Quapropter mirum non est, in tanta hominū multitudine, qui in medica & philosophica exercitatione, studioq; uersantur, inueniri tam paucos, qui recte in illis profecerunt. Aut enim natura parum ad eas sunt appositi: aut non, ut cōueniebat, sunt instituti, aut studijs nō fideliter sedulo q; institerūt: sed ob rempublicā capessendā, ab his discesserūt. Et hæc quidem obiter nobis dicta sint: quanq; non omnino extra propositū. Post eos igitur De demonstratione libros, nostras philosophicas theorias legere oportet. Quæ uero illarum subiecta, & quot sint, circa quasque earum scripsimus. Sed hæc latius in eo libello, quem De omnium librorum meorum conscriptione conficiam, exequar.

A

VI Quod autem me de tractatu in quo usurpata apud scriptores Atticos nomina secundum ordinem primarum in ipsis literarum ex eorum scriptoribus collecta sunt, rogasti: quæ iam antea tibi respondi, operæpreciū arbitror hic etiam tibi cōmemorare. Nam compertum habeo, alios quoq; multos, quodnam eius libri sit argumentum quærere. Et quidē in eo tractatu nō hoc agimus, quod hoc nostro seculo multi: qui omnibus Attice loquendi syncaeritatem imponunt: siue illi medici, siue philosophi, siue geometrici, siue musici, siue Iuriscōsulti, aut nihil etiam horum, sed alioqui uel opulenti, uel diuites sint: uerum contrarium intendo, neminem prorsus, ob orationis solœcismos, esse reprehendendum incessendúmue. Præstat etenim lingua, q; uita, solœcismos, barbarismosq; cōmittere. Quin & libellus aliquando mihi scriptus est contra eos, qui in solœcissantes uoce, inuehuntur: tantum abest ut eruditionis esse partem aliquam Atticismos asseram. Præterea quoq; propter multos & medicorum, & philosophorū, qui noua nobis Græcorum uocabulorum significata præscribunt, & his aliter utentes reprehendunt,

B

Cōmentaria uocabulorum, octo ac quadraginta libris conscripsi: ex Atticis illa scriptoribus congerens, quemadmodum etiam alia ex Comicis. Quod opus mihi, sicut recensui, scriptum est propter significationes. Illud autem qui legent, simul & Atticorū nominum notitiam adipiscentur: quę ipsa per se quidem nihil magno studio dignum habet. Sed & alius à me tractatus De uocabulorum rectitudine editus est: propter illis perperā utentes: quem sane uel primum omnium diligentius euoluere fuerit consultum.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI DE SECTIS. CAPITA IN textu minoribus numeris notata, in alijs quibusdam editionibus reperiuntur.

Cap. I. Medicina est scientia salubrium & morbosorum, ut omnes cōcedunt: unde uero scientia hæc acquiratur, dissentiunt. Empirici (qui & teretici & mnemonetici) experientiam solam sufficere dicunt: logicis (qui & dogmatici & analogistici) ratio etiam & indicatio non parum conferre uidetur. De tribus partibus Empiricæ medicinæ: primam periptoticam à casu uocarunt, quorum alius naturalis, alius fortuitus sit: Secundam autoschediam: Tertiam imitatoriam. De eiusdem sectæ theoremate, autopsia, empiria, historia, & transitione ad simile, & experientia tribica, id est, usu confirmata. II. De rationali secta, & octo medendi indicationibus, quibus utitur. Exemplum in curanda febri acuta. III. Comparatio Empiricorum & dogmaticorum, cum argumentis, quibus utriq; sectam asserūt suam, quid commune habeant, quid diuersum. IIII. De methodicis & cōmunitatibus ipsorum. Definitio sectæ methodicæ.

C

Thessalus. V. Duplicē esse iudicandi uiam. Methodicus introducitur sectam suam defendens. Causarum inquisitionem methodici reijciunt. VI. Empiricus contra Methodicum introducitur. Exemplum in morsis à cane rabido, quòd non apparentia solum curanda sunt, causæ uero & quæcunq; latent negligenda. Aliud exemplum copiosum circa curationem phlegmones.

VII. Dogmaticus introducitur contra Methodicos disputans, illos primū qui cōmunitates suas secundum humorum præter naturam inanitiones retentionesq; metiuntur. Nam ne ipsi quidem quid sit cōmunitas cōsentiunt. VIII. Contra Methodicos illos qui cōmunitates suas accipiunt ex corporum affectionibus siue meatuum habitu. Contra eosdem quòd diuersas profluuij causas non distinguant. IX. Contra eosdem q; de phlegmone non recte sentiant, aliam esse astrictā, aliam mixtam, eamq; solum in ore, oculis, naribus.

CL. GALENI DE SECTIS
AD EOS QVI INTRODVCVNTVR.
LVDOVICO BELLISARIO MVTINENSI interprete.

D sanè quō medicina intēdit, sanitas est: hāc ipsam uero parare artis eiusdē finis est. quibus autem rebus aut absens cōparetur sanitas, aut eadem conseruetur præsens, cognoscant medici necesse est: uocanturq; ea, quibus absens illa creatur, remedia auxiliaq;. quæ uero præsentem

D

eandē custodiūt, salubris ratio uictus. quapropter ars ipsa medendi salubrium, insalubriumq; scientia ab antiquis scriptoribus dicta est. qui salubria dixerunt, & quæ præsentē sanitatē conseruant, & quæ eandem corruptā resarciunt. insalubria uero quæ illis contraria sunt. utraq; enim cognoscant medici necesse est, ut illa eligant, hæc aūt effugiāt. unde uero harū rerū parata scientia sit: non itidem inter omnes conuenit. sed alij solam experimentorum

torum notitiā arti satis esse dicūt. alijs aūt non parum ratio in artē eandem cōferre uidet. nominanturq; qui à sola experimentorū notitia procedūt, nomine ab empiria, hoc est, experientia deducto, empirici. eodemq; modo qui à ratione ducuntur, rationales. duæq; sunt hæ primæ in arte medendi hæreses, altera quæ per experimenta ad inuenienda medicamina procedit, altera, quę per indicationem. illisq; imposuere nomina, empiricā rationalemq;. empiricā aūt nominare, Græci solent tereticen, & mnemoneuticen, hoc est obseruatricem memoremq;: rationalem uero dogmaticen & analogisticen, hoc est dogmaticā & ratiocinatricē: ac uiris quoq; perinde atq; hæresibus dedere nomina, empiricos tereticosq; & mnemoneuticos, hoc est empiricos obseruatoresq; ac memores eorum quę euidentia sunt uocātes eos, qui sibi experientiam elegerunt. logicos autē dogmaticosq; & analogisticos, hoc est rationales dogmaticosq; & ratiocinatores eos, quibus admissa ratio est.

2 Artem uero empirici sic cōstitutā dicūt. cum multi uisi sint affectus incidere, alij quidem sponte ægris hominibus sanisq;, ut sanguinis fluxus è naribus aut sudores, aluiue profluuia, aut quæ similia sunt iuuantia lædentiáue, non quæ tamē efficientem causam sensu deprehensam haberent: alij aūt quorū causa euidēs esset, euenire uisi sint, non ea tamē è nostro instituto, sed quæ fortuito incideret. ut cuipiam lapso percusso'ue, aut aliquo aliter modo uulnerato sanguinē contigit effluere, frigidamq; ut cupiditati obsequeretur in morbo sumere, uinum'ue aut aliquid generis eiusdem, quę singula in utilitatē noxam'ue desiuerunt. quæ igitur è primo genere iuuantia lædentiáue sunt, naturalia uocarunt. quæ uero è secūdo, fortuita: primāq; amborum faciem casum appellarunt, ut ex eo nomen imponerent, quòd homines in ea inconsulto caderent. quod igitur experientiæ genus casu uenit, huiusmodi est. quod autē consulto fit, cum aut insomnijs hortantibus, aut aliunde ducto arbitrio ad experimentum uolentes uenerint. at uero tertium experientiæ genus, imitatorium est, cum rursus in ijsdem affectibus ad ea experienda ducuntur, quæ aut natura, aut fortuna, consultóue profuerint, obfuerint'ue. atq; hoc ipsum quidem est, quod maxime artem eorum constituit. non enim bis tantum aut ter, sed sępius id quod ante profuit imitati, idemq; in ijsdem affectibus ut plurimum proficere inuenientes, ac eiusmodi memoriā præceptum uocantes, iam fidele id artisq; partem statuunt. ut autem multa fuere ab ipsis congesta præcepta, id omne congestum medicina fuit: qui uero cōgessit, medicus: uocatumq; ab ijsdem est huiusmodi congestum autopsia, hoc est intuitus proprius, qui memoria quædam est eorum, quæ sæpe eiusdemq; modi uisa sunt.

3 Hoc idem etiam experientiam nominarunt. eiusdem uero traditionē historiam. hæc enim eadem res ei, à quo obseruata est, proprius est intuitus. ei autem qui quod obseruatum est didicit, historia. quoniam aūt morbis quibusdam interdum

A occurrebāt, quos ante non uiderant, aūt quos nouerant quidē, sed in eos his locis ortos incidebāt, ubi non erat quæ experimento obseruata essent medicamentorū facultas, certū inueniēdi auxilia instrumentū finxerūt, ad simile transitū, quo utentes idem sæpe auxilium ab affectu ad affectum similem transferunt, & à loco ad locum. itemq; ab auxilio ante cognito ad aliud simile transeunt. uerbi gratia ab affectu ad affectum, si ab erysipelate ad herpetem se transferant, à loco uero ad locum, si à brachio ad femur. ab auxilio aūt ad auxilium, si in alui profluuijs à cotoneo malo ad mespilum transeant. omnis autem huiusmodi trāsitus uia ad inuentionem est, nondum autem ante experimentum inuētio, sed quando iam quod in spem uenit
B experimento traditum est, id fidele iam tum teste eodem experimento est, idq; nihilominus quàm si sæpe eodem modo obseruatum esset. id autē experimentum quod transitum à simili sequitur, exercitatorium uocāt, quod exercitatum in arte esse oportet eum, à quo quidpiā hoc pacto inueniendum sit. Superiora autem omnia experimēta ante notitiam experimentorum habita, quibus opus erat ad artem constituendam, hominis uel cuiuscunq; esse possunt. hæc est quæ per experimenta ad artis finem uia est.

II. 4 Ea uero qua per rationem procedimus, naturam corporis quod curandum tentatur, disci iubet, uimq; omnium causarum, in quas quotidie corpus incurrens, ipsum se aut salubrius aut insalubrius
C redditur. iamq; post hæc aeris naturā aquarumq; atq; locorum eamq; quæ uitæ studijs inest, quæ cibis ac potionibus, necnon assuetudinibus, scire medicum aiunt oportere: quo & morborum omnium causas, & facultates remediorum inueniat, isq; sit, qui conferre ratiocinariq; possit huic generi causæ hanc uim habens adhibitū medicamentum ut certum aliquid efficiat natura esse aptum. negat enim illum inuenire posse remedia priusq; in omnibus his multifariā sit exercitatus. ut autem ex breui exemplo rem totā cognoscas, pone partem corporis aliquam dolentem, duram renitentemq;, quæq; in tumorem sublata sit. hic causam medicus inueniat oportet, primumq; noscat humido aliquo naturæ modum superante in
D partem prolapso, eam intumuisse, eodemq; intendente in dolorem inuectam. deinde uero id si influat adhuc, fluxus ab eodem sit cohibendus: si nihil superest, educat id quod sit in parte contentum. quo igitur modo quod influit adhuc inhibebis, educes quod in parte contentum est? si refrigeres adstringasq; partē, inhibebis quod influit. sin eandem humectes laxesq;, educes quod cōgestū est. sic illis ab ipsa affectionis causa, eius quod utile est, oritur indicatio, quam solam tamen satis esse negant, sed aliam esse quæ à potentia laborantis sit, ab ætate aliam. quibus etiam accedit ea, quę à propria ægroti natura ducitur, eodemq; modo à tempore anni, lociq; natura, uitæq; studijs, & assuetudinibus è singulis propriam eius quod conducat indicationem oriri.

5 Verbi gratia ut hoc etiam exemplo res magis innotescat: esto quē febris acuta occupet, cui tardi motus, grauisq; sensus corporis sit, qui corpore tumidiori quàm ante, ac pleniori rubore suffusus, ideoq; uenas habeat magis intumentes, cuiq; perspicuum est copiam sanguinis homini sic affecto calidioris exuperare. quęnā igitur curatio est? nōne liquet euacuationē esse? contraria enim hęc multitudini est, contrariaq; cōtrariorum remedia sunt. quo autem pacto, aut quoad illa dematur, nō potest etiam ex sola causa cognosci, cum insuper uirtutem oporteat ætatemq;, & anni tempus, ac regionem, cæteraq; paulo ante proposita considerare. nam si ualidior potentia sit, ætasq; in consistendi uigore, uer tempus anni, lociq; natura temperata, non tibi errare continget, si uena incisa tantum sanguinis mittas, quantum causa iubet emitti. sin imbecilla uirtus est, ætasq; aut pueri natu admodum parui, aut senis in senium longe prouecti, regioq; aut frigore algeat, qualis Scythia est, aut calore exusta sit, qualis est quam Aethiopes incolūt, anniq; tempus uehementer uel frigidum sit, uel incalescat, nemo est qui uenam discindere audeat. ita iubent quoque & assuetudines & uitæ studia naturasq; corporum considerari. ex his enim omnibus propriam eius quod conferat ipsis indicationem oriri.

III Ex quibus autem rebus indicatio nascitur ijs, qui rationalem medicinam profitentur, ab ijsdem obseruatio eius quod utile sit, empiricis est.

6 Eorum enim accidentium quæ superius in febricitanti retuli, congeries, quę concursus ab illis nominatur, exinanitionis admonet rationalē medicum, obseruationis memoriam suggerit empirico: nam cū sępius ijs, qui sic affecti essent, exinanitionem uiderit utilem esse, eandem si utatur sperat hoc tempore quoq; prodesse. idemq; ab ijs, quorum est ætas in consistendi uigore, per ea quę sæpius ab ipso uisa sunt, sat exinanitionis nouit sine molestia ferri. ita uere magis q̃ æstate: & si temperata regio est. si uero æger euacuando corpori assuetus sit, qualis est quæ per hæmorrhoidas aut quæ per nares euacuatio euenit, iccirco etiā plus sanguinis detrahat ab ipsa rei natura prouectus rationalis medicus: hoc idem uero empiricus faciat, quoniam sic ab ipso obseruatum sit.

7 Et, ut summatim dicam, eædem in ijsdem affectibus medelę & ab ijs, qui rationem profitentur, & ab empiricis medicis trahuntur. de ratione inueniendi eas inter eosdē dissensio est. ab ijsdem enim accidentibus quæ circa corpus apparēt, oritur ijs, qui rationales sunt, causæ indicatio, ex qua curationē inueniunt: empiricis aūt memoria repetuntur ea, quæ sæpe simili modo obseruata sunt.

8 Cum autem nullum ex ijs, quæ apparent accidentia, rationales habent, ex quo causa pateat, tunc sciscitari causam euidentem uocatam non dubitant, quale est, si canis rabiosus momorderit, uiperáue, aut eius generis aliud: nam ulcus ipsum nulla re ab alijs ulceribus diuersum per omne tempus aut certe per initia apparet. si enim à rabioso cane est, alijs morsu alterius illatis simile per omne tempus ostenditur: si autem id ab ictu uiperæ est, primis quidem diebus se cæteris simile repræsentat, post autem ubi iam laborans ipse grauiter habet, ei circa corpus affectus quidam superueniunt perniciosi. quippe casus eius generis omnes, qui à pestiferis uocatis animalibus eueniunt, nisi per initia protinus recte curentur, eò deueniunt ut summe perniciosi sint. quæ igitur recta curatio est? an scilicet uenenū extrahere, quod unà cum ictu corpori percusso inhæsit? ideoq; ad cicatricē perducere claudereúe quæ huiusmodi sunt non accelerant. sed contra agunt: eaq; insuper minutim admodū sępe concidunt: iam ijsdem quoq; quę calida acriaq; sunt, quibusq; attrahi uenenum siccariq; possit medicamentis ob eandem causam utuntur. adhibentur quoq; hæc eadem ab empiricis medicamenta, qui non duce natura rei ad ea inuenienda procedunt, sed eadem, quæ usus ostenderit, memoria repetunt. ut enim ipsis ex ætate et anni tempore lociq; natura cæterisq; quæ memorata sunt, per experimentorum notitiam curationis habebatur cognitio: sic ex causis quoq; quas euidentes uocant, ijsdem cognita curatio est.

9 Quòd si utraq; inueniendi uia mutuū inter eos consensum habuisset, nil opus illis longiori oratione fuisset. quoniam autem experientiā accusant ij qui rationalem artem profitētur, eamq; alij constitui posse negant, alij mancam esse dicunt, alij artis expertem: cōtrà autem empirici rationē quidem probabilem, ut quæ tamen non uera sit, accusant: iccirco duplex utrisq; longaq; admodū decurrit oratio, cum alternas accusationes defensionesq; adhibent. Quæ enim aduersus experientiā ab Asclepiade disputata sunt, qui fieri nō posse monstrauit, ut ad eundem modum posset quicq̃ sæpe uideri: ea neque posse ulla ex parte constitui eam, neq; aptam quidem ad minimum quidpiam inueniendum esse asserunt. Quæ aūt ab Erasistrato dicta sunt, qui simplicia quidē atq; in simplicibus per experientiā cōfessus est inueniri remedia (quale est stupori dentiū portulacā mederi) hoc idem uero cōpositis esse atq; incōpositis negauit, ea eandē inueniendi quidē facultate nō ex omni parte carere, ad omnia tñ inuenienda non idonea esse astruunt: tū uero quæ explicata sunt ab ijs, qui per experientiam quidem ea inueniri concedunt: hanc ipsam aūt q; infinita longaq; sit, &, ut eorum uerbo utar, amethodos, hoc est methodo careat, accusant. itaq; rationem inducunt: ea ipsam non qualis constitui aut subsistere nequeat, sed quale aliquid est q̃d sine arte sit, experientiā esse uolunt.

10 His igitur qui adeo uerbis insultant, respondēt empirici, conanturq; experientiam eiusmodi esse monstrare, ut constitutionem recipiat, ut quod satis sit habeat, ut in se artem contineat. ijdemq; rursus multis modis ipsam rationem reprehendunt: ut rursus quoq; necesse sit ijs, qui rationalem disciplinā profitentur, ad singula reprehensionis genera respōdere. his enim cū se naturā corporis, morborumq; omniū ortus, uiresq; reme

diorum nosse proponunt: tunc instant empirici, qui hęc omnia iccirco crimini dant, quod eatenus quidem procedunt, ut probabilia uerisimiliaque sint, nulla tamen eorum certa cognitio sit: interdum ijdem cum earum rerum cognitionem concedant, eandem tamen conantur sine usu esse monstrare: interdum cum illis hoc ipsum dent, eam superuacuam esse coarguunt. Hæc sunt quibus inter se generatim empirici rationalesque certant.

11 In quibus etiam omnibus multa particulatim contendunt: quale est quod in quæstionibus, quas de rebus inueniendis abditis tractant, rationales quidem corporum dissectionem indicationemque ac dialecticam speculationem laudant: hęc siquidem ipsis instrumenta esse, quibus ea uenentur, quæ in obscuro posita sunt. empirici autem neque inueniri quicquam membrorum dissectione cōcedunt, neque si fieret, id arti necessarium esse: ac ne omnino quidem indicationem esse, neque aliud ex alio posse cognosci, quia omnia postulent ex semetipsis agnitionem: neque id quod suapte natura abditum sit, ullo signo indicari, ac nec ulli quidem arti opus dialectica esse. dein aliquid contra dialecticas suppositiones dicunt, contraque diffinitiones, ac ne esse quidem demonstrationem pronunciāt rei ullius quæ incerta natura sit, itemque de uitiosis demonstrandi modis, quibus uti solent ij qui rationalem medicinam sequuntur, deque omni ratiocinatione loquuntur. eamque quod profitetur inuenire non posse, eademque nec artem iam ullam constitui, neque hominum uitam proficere.

12 Quem autem epilogismū Græce uocant, quem ijdem euidentem rationem esse dicunt, utilem ad ea inuenienda esse, quæ ad tempus latentia sunt (sic enim isti nominant quæ sensibilia quidem non tamen adhuc euidentia sunt) eundemque ad eos arguendos utilem, qui contra euidentiam audent dicere: utilem quoque ad ostendendum id, quod inter euidentia præteritur: utilemque ad occurrendum sophismatis, quique nunquā ab euidentia absit, sed cum ea semper uersetur: quod tamen ratiocinationi esse negant, sed eam ab euidentib. rebus initium trahere, desinere in ea, quæ perpetuo abdita sint. ideoque uarios eius esse modos, cū ab euidentibus ijsdem rebus aliud ad aliud quod additum sit accedat, indeque discordiā, quæ dijudicari nequeat, esse paratā. quam indiciū esse incomprehensibilitatis dicunt. nam ijdem isti quæ uera firmaque cognitio est, comprehensionem uocant: incomprehensibilitatē uero, quod ei contrarium est. itemque incōprehensibilitas ab ijsdem causa dicitur dissensionis, quę iudicari nō possit. rursus autem dissensio incōprehensibilitatis indicium. quę aūt de rebus obscuris contentio est, eam posse iudicari negāt, posse autem eam, quæ de perspicuis est. in his enim cum singula qualia sint appareant, si uera loquimur, sic esse testificātur: si mentimur, coarguunt. Hæc similiaque innumera sunt, quibus empirici rationalesque medici certant, à quibus eadem tamē in ijsdem affectibus adhibetur curatio, ijs quidē qui in hæresi sint sua legitime exercitati.

IIII. 13 Qui autem methodici uocantur, sic enim ipsi se nominarūt, quasi rationales ij, de quibus ante retuli, non se methodo dicant artem tractare, ij mihi non uerbis tenus uidenť ab antiquis sectis dissidere, sed ipsa etiam artis opera multa inuertere, cum neque locum affectum utile quidpiam ad curationem indicandam dicant habere, neque causam ipsam, neque ætatē, nec tempus anni, neque regionem, denique nec uirtutem ęgroti considerandam, aut eiusdem naturam habitúmue: ijdemque uitæ studia assuetudinesque reijciunt, cum se dicant eius quod conferat indicatione cōtentos, quæ ab affectibus solis trahatur: ac ne ab his quidem per species, sed cōmuniter & generatim: ponantque ac nominent morborū cōmunia ipsa hæc, quæ ubique in singulis affectibus sunt. Iidemque conantur, alij morborum omnium qui uictu curātur, alij omnium absolute, cōmunia in morbis ostendere duo, itemque tertium aliud mistum. illisque imposuere nomina adstrictionem profluuiumque. sic morbū omnem aut adstrictum dicunt aut fluentem, aut ex utroque mistū. si enim naturales suppressæ sint corporum excretiones, adstrictum uocant: sin magis ferātur, fluentem: sin autem, & suppressæ illæ sint, et ferantur, ea de re mistionem oriri. quale est, si oculum inflāmatio simul fluorque occupet: nam ab inflammatione, quæ adstricta affectio est, cum nō sola nunc, sed cum fluore in uno eodemque loco orta sit, totum ipsum affectum mistum effici. At uero indicationem eius quod conferat, laxitatem in adstrictis esse: in fluētibus uero, compressionem. nam si genu uerbi gratia inflāmatione laboret, relaxare aiunt oportere, si fluat aluus, cohibere atque comprimere. in mistis autē contra id instare quod maxime urgeat: etenim quod magis turbet periculumque inferat, hoc idem est cui illi magis occurrere uelut uehemētiori malo oportere quam alteri dicunt. Cur igitur non ipsi se rationales uocarunt, cum præsidia per indicationem comparent? quoniam inquiunt, rationales obscura scrutantur, nos autem in rebus uersamur euidentibus. totam denique sectam suam ita definiunt, ut eorum cognitio sit, quæ communia euidentia sunt. quæ ne cæteris omnibus artibus uideatur cōmunis definitio (nā illas quoque eorum, quæ cōmunia euidentia sunt, notitias esse putant) addunt ut ea sint, quæ finem medicinæ sequantur: eorumque aliqui non quæ sequantur, sed quæ eiusdem fini cōsentanea sint, adiunxerunt: pars autem maxima, hæc ambo componens, methodum, inquit, notitiam eorum esse quæ communia euidentia sunt, eaque medicinæ fini consentanea cōsequentiaque: quidam autem, ut Thessalus est, sic ut eadem proxima ac necessaria sint ad sanitatem. Ita neque rationales se nominari, non enim se rebus obscuris egere, ut illi, neque empiricos uolunt, & si maxime in euidentia uersantur: ab illis enim per indicationem esse remotos. ac ne modum quidem ipsum quo in euidentibus rebus uersantur, communem esse sibi cum empiricis dicunt. illos enim recedere à rebus obscuris, quia cognosci non possint. ipsos autē quanquam

hoc

hoc idē, sed tamen faciat quia inutiles sint. itemq́ è rebus euidentibus empiricos obseruationem, ipsos indicationē habere. his rebus igitur ab utrisq́ dicunt se differre. maximeq́ quòd anni tempora ætatesq́ ac regiones quæq́ omnia similia sunt abscindunt, quæ manifeste quidem inutilia sunt, ut illi putant, sed gloriæ gratia apud priores medicos celebrata: eamq́ maximam esse dicunt methodicæ sectæ uirtutem, gloriunturq́ ea de re, seq́ admirabiles putant.

14 Atq́ eum qui uitam breuem dixit, artem uero longam reprehendunt: rem enim ipsam contrà ex omni parte se habere, ut breuis illa sit, uita longa. demptis enim omnibus iјs, quibus ars iuuari falsò putatur, nobisq́ ea, quæ morborum communia sunt sola intuentibus, neq́ longam medicinam esse, neq́ difficilem, sed facillimā atq́ apertā, quæq́ sex mensibus disci omnis celerrimeq́ possit. ita enim in morbis iјs, qui uictu curantur, rem omnem in angustū ualde esse deductā, eademq́ ratione in iјs, qui manu, quiq́ medicamētis curantur, in quibus etiam generatim cōmunia quædam inuenire conantur, scoposq́ remediorum paucos subiјciunt. quare, ut mihi uidetur, nō uulgato illo semestri spatio discere, sed longe celerius totā eorum artem liceret. his itaq́, ni mentiuntur, gratiæ doctrinæ breuioris agendæ sunt. sin autem mentiuntur, negligētiæ sunt accusandi. quo autem potissimum modo hi mihi uideantur iure iudicandi, cæcutiant'ne in re utili, an quod superuacuum est recte ipsi soli effugiant, nunc dicam. non enim exigua mihi uidetur huius rei consideratio, neq́ huiusmodi, ut uerbotenus tantummodo inter se procedat, ut quæ de empiricis rationalibusq́ est, qui quicquid de inueniendis auxiliјs primum contendunt, deinde de usu eorundem cōsentiunt: sed aut magnopere lædantur à methodica secta artis opera, aut eadem magnopere iuuentur necesse est.

V Cum aūt in rebus duo sint genera iudiciј, alterum quod à sola ratione procedit, alterum à rebus iјs, quæ euidenter apparent: quod à sola ratione procedit, maius est quàm pro modo eorū, qui introducuntur. ideoq́ nunc importunū. quod autem ab euidentia sola deducitur, id cōmune omnibus est. quid igitur prohibet hoc esse, quo primo utamur, cum sit & iјs, qui introducūtur apertum, & apud ipsos methodicos honoratum? à quibus nil aliud quàm euidentia celebratur assiduè, eaq́ rebus omnibus anteponitur: quæ aūt abdita sunt, omnia inutilia esse dicūtur. age igitur primum de causis, quæ dicuntur euidentes, consideremus, sic euidentia posita, ut iudiciј regula sit.

15 Primusq́ accedat ipse methodicus, fereq́ in hunc modum dicat: Cur de frigoribus æstuq́, cur de ebrietatibus, de cruditatibus, de satietate, fameq́, cur de lassitudine, deq́ actionibus, cibi generibus mutatisq́ assuetudinibus ô rationales empiriciq́ curiosi estis? an omissis iјs affectibus, qui in corpore sunt, hæc illa sint, quibus uos mederi debetis? quorum ne ullum quidem est, quod adhuc adsit, sed ipsa quidem recedunt. quod autem

A ab iјsdem genitum est, in corpore manet, eiq́ mederi oportet. id enim affectio est. hoc ipsum igitur cōsiderandū est, quale nam sit. si enim adstrictum est, relaxandum: si fluens, cōtinendum, quæcunq́ ea causa sit, à qua genitum alterutrum est. quid igitur est, ad quod causa cōferat, cum neq́ fluens unquam laxari postulet, neq́ adstrictum contineri? reuera penitus nihil, ut profecto res ipsa ostendit. similiq́ ratione iјdem methodici de obscuris causis & morbos continentibus loquuntur. nam eas quoq́ superuacuas esse dicūt, cum ab affectu propria indicetur curatio, eius etiā causæ, à qua is ortus sit, cognitione remota. eundem sermonis modum habentes ad tempora anni, ad ætates locaq́ transeunt: in quibus etiam admirantur cur ab antiquis medicis res tā euidens intellecta non sit. non

B enim inflammatio quæ adstricta affectio est, ut aiunt, æstate quidem laxantia præsidia, hyeme autem ab his diuersa postulat, sed eadem in utroque tempore, neque in puerili ætate quæ laxant, in senili uero quæ continent. neq́ in Aegypto laxantibus, Athenis autem cohibentibus eget. itemq́ si inflammationi contraria fluensq́ affectio sit, nunquam laxantibus, sed semper cōtinentibus, opus est, siue sit hyems, siue æstas, siue uer, siue autumnus, necnon si puer ægrotat, si cui consistens est ętas, si senex, aut si quempiam in Thracia accidat, aut in Scythia, aut in Aethiopia ægrotare. nullam igitur alicuius ex his utilitatem esse dicunt, sed omnia uana curiositate tractari. quid partiū corpo-

C ris consideratio? an nō inanes hæ sunt ad indicandam curationem? an quispiam sit, qui dicere audeat, inflammationem in parte neruosa, relaxandam esse? eandē uero in arteriosa uenosaue aut carnosa comprimendā? aut omnino si quid adstrictum in aliqua parte corporis eueniat, sit qui audeat dicere nō id esse laxandum, aut quod fluens sit non continendum? igitur si partis natura nihil rationem curationis euariat, sed pro genere affectus remediј inuentio est, manifeste inutilis est adhibita partis consideratio.

VI Talis ut breuiter dicā methodicus est, post quem secundo loco prodeat empiricus, eaq́ ferè proponat: nihil est quod ego ultra euidentiam intuear, neq́ sapientius quicquam profiteor, quàm

D ea quæ mihi sępe conspecta sunt. tu si euidentiam uituperas, ut ex sophista quodā superioribus diebus audiuisse mihi uideor, oportunum mihi est ad eos me diuertere, à quibus honos euidentiæ habetur. tu autem uiceris iam uictoriam cadmeam. si autem, ut inter initia ex te audiui, id omne quod additum sit inutile dicis, te sequi uero quod euidens sit confiteris, fortasse erit ut tibi quod prætermittitur ostendam, si quod uisum est id ego commemorem. duo fuere qui à cane rabioso morsi ad eos medicos, quibus cum consuetudo intercederet, confugere medicinam petentes: eratq́ ulcus utrique exiguum, ut ne tota quidem esset discissa cutis. è medicis autem unus ulceri tantummodo curationem adhibuit nulla alia solicitus de re, paucisq́ diebus sanam partem ostendit. alter ue-

ro

ro qui canem rabioſum eſſe nouiſſet, tantum non feſtinauit ut ulcus ad cicatricem perduceret, ut cõtra etiam id magis amplum maiuſq; ſemper efficeret, ualidis utens acribuſq; ad multum tempus medicamentis. itemq; ægrotum interea cogeret medicamenta bibere, quæ ut ille dicebat, rabiei remedia eſſent. ac ita quidem res ceſſit utrique, ut qui medicamenta bibiſſet is ſeruaretur in ſanitatẽ reſtitutus: alter qui nihil ſibi mali ineſſe putaret, repente & aquam formidauit, & conuulſus interijt. an hic tibi fruſtra euidens cauſa quæri uidetur? an alia de cauſa mortuus homo eſt quàm medici negligentia, qui neq; in cauſa quidpiã ſciſcitaretur, neq; curationem poſt hãc obſeruatam aſſumeret? mihi quidem nullam præter hanc ob rem interijſſe uidetur.

16 Qui quoniam euidentiam ſequor, nullam huiuſmodi cauſam poſſum prætermittere. ita nec ætatem poſſum pręterire ſpernerêue. etenim huic quoque credere ab euidentia cogor. cum ijdem ex omni parte affectus non omnino tamen eandem curationem habeant. ſed adeo quandoq; diuerſam in diuerſis ætatibus, ut non ſola medicinæ menſura modóue, ſed etiam genere toto euariẽt. nam pleriſque pleuriticis in conſiſtenti ætate conſtitutis ualentibuſq; uidi ego ſæpe à uobis etiam ipſis ſanguinem mitti. ſed neque uos aut in ultima ſenectute cuiq;, aut puero natu admodum paruo, neque quiſpiam alter unquam mittere eſt auſus. quid Hippocrates cum ſcribit ſub cane & ante canem purgationes eſſe difficiles? quid rurſus cum inquit, æſtate uentrem ſuperiorem purgare, hyeme inferiorem? utrum uera dicere, an mentiri uobis uidetur? difficilem uobis in utroq; reſponſionem eſſe arbitror. ſi enim mentiri dicatis, ipſam euidentiam ſpernitis, quam à uobis plurimi fieri ſimulabatis. ita enim uerum eſſe euidens eſt quod ab Hippoc. ſcribitur. ſin eundem uera dicere reſpondetis, fit ut anni tempora admittatis, quę à uobis inutilia pronũciata ſunt. Quin etiam exiſtimo uos neq; peregre uſquam procul à patria ueſtra fuiſſe, neq; locorum differentias experimentis percepiſſe. omnino enim neſcij non eſſetis ſeptentrionis incolas ſanguinis euacuationes non pati aceruatas: Sicut nec eos, qui Aegyptum aut omnino meridiem incolunt. qui autẽ inter hos medij ſunt, ab ijs ſæpe euidens ex ſanguine miſſo commodum accipi.

17 Illud uero quòd partes non ſpectentur corporis, eſt, in quo uos ego ualde demiror, & quod mihi turpe grauiter uideatur, quod non ueritati ſolum, ſed ijs etiam quæ ueſtræ operæ ſunt contrarium eſt, ó per Deos immortales quacunq; in parte orta ſit inflammatio eandem curationem poſtulat, ſiue id in crure accidat, ſiue in aure, ſiue in ore, ſiue in oculo? cur igitur ego ſæpe à uobis crurum inflammationes & ſcalpello conciſas, & oleo irrigatas inſpexi? oculos autem nec unquam quidem? cur his ipſis oculis, cum inflammati ſunt medelam per aſtringentia medicamenta adhibetis, crura autem non etiam ijſdem inungitis? cur A non aures quoq;, cum inflãmatæ ſunt, ijſdem quibus oculos remedijs medemini? cur non oculos ijſdem, quibus aures? ſed inflammatis aliud auribus aliud oculis medicamentum eſt? etenim cum roſaceo acetum bonum eſt inflammatis auribus medicamentũ. ſed neminem exiſtimo tam audacem eſſe, ut idem inflãmatis oculis infundat. quod ſi quis tantum audeat, hunc futurum ſatis intelligo, ut audaciam non exiguo cum detrimento experiatur. iam cum inflammatio gurgulionem occupat, ei ſpinæ Aegyptiæ fructus utile medicamẽtum eſt. utile quoq; ſciſſile alumen: utrum autem eadem hæc inflammatis oculis auribuſq; conueniant, an cõtra omnino ſe res habet ut ad ſummum lædant? quæ omnia dico, eo uobis conceſſo quod B primum poſitum eſt, inflammationem ſi in cruribus ſit, aut in manibus laxari oportere, nõ autem quę in oculis aut in gurgulione, aut in auribus eſt. quod ſi eam quoq; quæ in crure aut manibus inſeſtat non cuiuſcunq; modi ſit laxandam eſſe commemorem, fortaſſe contingit uos noſſe ſi reſipiſcetis, in quãto errore uerſamini. eritq; quod ego nũc etiam dicam commemoratio eius quod euidentia patet. quibus enim in aliqua parte corporis inflammatio non ex ictu, ſed ſponte ſuborta ſit ex affectu plethorico à Græcis uocato, nulli laxitate partis ante egent, quàm de toto corpore detracta materia ſit. id enim ſi feceris nõ modo nihil imminues, ſed etiam augebis eam quæ orta inflammatio eſt. quapropter per id temporis adſtringentia C refrigerantiaq; parti admouemus: mox autem ex toto corpore detractione iam facta, tũ pars, quæ inflammatione laborat, laxantia patitur.

18 Quod ſi dum hæc ipſa propono non uobis perſuadeo, profecto tempus eſt, id quod etiã inter initia ſermonis retuli, ad eos me diuertere, à quibus habetur euidentiæ honor.

VII His ab empirico propoſitis, prodeat rationalis: eaq; ferè expromat. fortaſſe tibi, ſi ſapis, ſatis hæc erant, quo minus ætatem, tempus anni, regionem, itemq; cauſam euidentem, aut aliquam corporis partem inutilem putares. at uero ſi tibi nõ adhuc perſuaſum ab empirico eſt, à quo commemoratæ res euidentes ſunt, ſed inſuper ratione aliqua eſt opus, eam adijcere uideor mi- D hi debere. tuamq; ſectam in caduco poſitam eſſe oſtendam. audio enim uos cum dicitis cognitionem eorum, quæ communia in morbis euidentia ſunt, paſſimq; interrogãs qua maxime re communia hæc contineantur, & quo dignoſcantur modo, id ne adhuc quidem cognoſcere mihi uideor poſſe: eáque cauſa eſt, quoniam inter uos nominibus tenus conuenit, de rebus diſſidetis, cum è uobis alij per ea, quæ natura excernuntur, quod aſtrictum, & quod fluens eſt metiantur, qui ſi ea ſuppreſſa ſint, adſtrictionem uitium nominant: ſi ſine modo excernantur, profluuium. alij in ijs affectibus, qui in corporibus reliqui ſunt uitia poſita dicunt, grauiterq; eos accuſant, qui quod educitur reſpiciunt. Ego autem quo in errore uerſari utriq; mihi uidentur fortaſſe iam expo-

nam

nam. primumq; in eos à me uerba fiant, qui per ea quæ secundum naturam excernantur morbos iudicant. miror enim cur isti nec sudoris unquam, neque urinæ, neque uomitus, neq; deiectionum plus quàm pro modo naturæ uiderunt bene in morbis educi, itemq; id quod omniũ maxime absurdum est, cur ne sanguinis quidẽ è naribus cursum in quo crisis esset, unquã inspexere. at huius uero non mensura solum, sed totum etiam genus præter naturam est. sudoris autẽ, urinæ, quicquid per aluum, aut per uomitum ruit, genus quidem non præter naturam, multitudo tamen nonnunquam tam immodica est, ut ego quosdã uiderim quibus tantũ sudoris effluxerit, ut tomenta etiam madefacerent, alios quibus deiecta aluus triginta heminas superaret: sed tamen inter hæc nihil mihi uisum est esse sedandum, quoniam educebantur ea quæ molesta erant: quanquã si quis ĳs, quæ excernuntur secundum naturam, regula usus in omni genere esset, huic inhibenda huiusmodi accidentia erant.

VIII Quapropter probabilia magis quodammodo sentire uidentur ĳ, qui eos affectus, qui in corpore sunt, morborum communia statuunt. at in his uero est in q̊ admirer, cur illa ipsa ausi sunt euidentia dicere. si enim non quod fluit è uentre, sed quæ in corpore affectio est, ex qua ducitur idipsum quod fluit, profluuium est, eamq; nulli è sensibus patere licet, quomodo cõtigerit, ut illa morborum communia etiam possint euidentia dici? Nam quum & in laxiori intestino affectio esse & in tenuibus possit, & in uesica uentriculoq; atq; mesaræo, & pluribus aliĳs partium interiorum, quarum nulla neque ipsa potest percipi sensu, neque eius affectus.

19 Quomodo igitur illa morborum communia possint etiam euidentia dici, nisi quod per signa dignoscitur, id euidens quispiam uelit uocare? quod si ita est, non uideo quid iam ab antiquis medicis differant. sed quomodo breui semestriq; temporis spatio artem edocere profitentur? cum non exigua opinor opus sit methodo ad aliquid quod sensum effugiat, percipiendũ. sed qui recte hoc ipsum præstet, huic opus sit & corporum dissectione, ex qua partes interiores quomodo singulæ natura se habeant, ediscat, & physica speculatione non exigua, ut operationem cuiusq; utilitatemq; consideret. priusquam enim hæc inuenta sint, non potest ullius in imo corpore partis affectus dignosci. quid illud monuisse oportet, huc etiam magnã à dialectica opem afferri? ut ex quibus quid concludatur aperte percipias, neque ad sophisma uel ex te uel ex altero offendas. nam ipsi à nobis interdum sophismate imprudentes capimur. at uero libenter ex istis requirerem quid profluuium sit, si modo loqui didicerunt. non enim id tantummodo satis esse arbitror, quòd eorum aliqui dicunt, quendam præter naturã affectum profluuium esse. nisi enim qui sit hic affectus didicerimus, nihil erit quod plus à nobis noscatur, laxitásne quædam an mollities an raritas sit? nihil enim ab illis audire est quod dilucide dictũ sit, sed quicquid occurrit, modo hoc modo illud, sæpe uero omnia simul, tanquam inter se nihil differentia. si quis autem eos tentet, quid inter illa intersit, docere, singulaq; propriam speculationem postulare, eum audire ne sustinẽt quidẽ. sed etiam antiquos reprehendunt q̧ hęc similiaq; frustra distinxerint. adeo illis ueri quæstio intolerabilis est. ac ne illud quidem laxo quod intentum est, esse contrarium, molli quod durum, raro quod densum, audire patiuntur. itemq; præter hæc omnia aliud esse naturalia excremẽta supprimi fluereq;. atq; omnia hęc ab Hipp. esse distincta. ĳdemq; & de his temere rebus pronunciant, inflãmationemq;, sic durum renitentem, afficientem dolore, calidum tumorem nominant, facile admodum inconsideratoq; adstrictum malum esse proponunt. alias uero rursus inflammationes mistas appellant, quales quæ in oculis accidunt, ubi fluxioni admistæ sunt, quæq; in tonsillis, in uua, in palato, in gingiuis. deinde foramina ponunt alia rara esse facta, alia clausa, eáq; ob rem utroq; uitio affici. sunt aũt qui dicere non dubitent in uno eodemq; foramine profluuium simul & adstrictionem consistere. quod ne animo quidem comprehendi facile est. adeo in omnem temeritatem feruntur. quidam autem eorum, ĳdemq; pauci, qui pati possunt ut aliquãto plus de his rebus omnibus audiant cõsiderentq;, ut ipsos pœniteat, uix tandem adducti ad ueritatem se uertunt. His igitur cæterisq; qui paulo diligenter discere de primis aliquid cõmunibusq; morbis uolunt, liber est separatim conscriptus. nunc autem ut ĳs, qui introducũtur, res utilis sit, aduersus eosdem methodicos æquum est pauca dicere.

20 Quæ tamen optarim aliquid illis quoque prodesse. quod fieret, si contentione remota idipsum quod dicitur secum ipsi exquirerẽt. id autem quod dicitur est, ut quæ ab illis etiam ipsis uocata inflãmatio est, præter naturam sit tumor dolore afficiens, prementibus digitis renitens, durus, calidusq;, eademq; nihilo magis aut rarã, aut duram, aut densam quàm antea esset propria ratione partem efficiat: sed fluente materia, & ea quidem superuacua impleat: ideoq; intenta pars eadem sit. non tamen si quid intentum est, id omnino densius quàm ante aut durius est. illudq; in corĳs discas lorisq; & nexu aptatis rebus licet, si undique ea distendere tentes. ita partium quæ per inflammationem repletæ sunt, medela est materiæ detractio. hæc enim repletioni contraria est. cum autem partes ipsæ exhauriuntur, protinus consequitur, ut eædem remissiores efficiantur. quæ repleta sunt, eadem ut intenta sint necessario sequitur. ueluti quæ exhausta sunt, ut remissa sint, quorum neutrum uel densitas uel raritas necessario sequitur. ac ne profluuiũ quidem suppressióue. neq; enim si quid rarum est, ex hoc aliquid fluat omnino necesse est. quid enim si crassum exiguumq; sit id q̊d intus est? neque si spissum, in eo supprimi necesse est: nam quod multum & tenue est, id etiam per densa foramina effluit.

Satius

21 Satius igitur fuerit illos antiquorum uolumina legere, discereq; quot modis quicquid prius in parte contentū est, idem rursus excernatur. si rarefiat quod continet, si quod contentum est attenuetur, idemq; si incrementum assumat, si uehementius moueatur, si à re aut exteriore trahatur, aut interiore pellatur, ac ueluti ab exterioribus quibusdam absorbeatur. quibus omnibus prętermissis, si quispiam raritatem foraminum unicam educendæ materiæ causam existimat: is uidebitur ne euidentia quidem cognoscere. siquidem lanam spongiam'ue aut in quibus similis raritas est, si quod intus habeant, exiguum sit, id non deponere, sed continere manifeste uidemus: si multum, effundere. cur igitur illi non in oculis naribusq; & ore, & quæ simili raritate sunt, hoc idem animaduerterunt: licere aliquando non quòd rara foramina sint, sed quòd humor multus in his partibus sit, idcirco aliquid effluere. ac fictilia quoque sæpe uidemus, quæ tam raro corpore sint, ut etiam aquam transfundant, quæ tamen eadem, si mel infuderis, nihil transmittant. nam crassior mellis substātia est quàm pro ratione foraminum quæ in fictili sunt. ita nec illud alienum erat intelligi, sæpe aliquid ob tenuitatem mitti, quanquam corpus ipsum quod continet, non sit à natura perforatum. itemq; nec illud. plerunque naturam, à qua gubernatur animal, quicquid superuacuum erat, id per corpus ipsum continens euacuasse, tanquam exprimentem expellentemq;. Quid igitur difficile erat intelligere eum, qui diligentius in artis operibus uersatus esset: plerunq; enim sic morborum crises eueniunt. reliquas educendæ materiæ causas prætereo. itemq; eas, quæ eiusdem continendæ totidem sunt, illisq; contrariæ: siquidem audire talia non ad aures eorum spectat. quod autem mihi fortasse assequi posse uidetur, ad id rursus reuertor. oculum humore fluere interdū posse, non quòd ulla sit in parte ipsa à modo naturæ facta mutatio, sed quòd fluens materia uel multa sit uel tenuis, uel à natura per hanc partem expulsa. scilicetq; oportere fluentem materiam, si tenuis est, crassam reddere: si multa, educere: conatum uero naturæ si opportunus sit, admittere, nihilq; in ipsum oculi corpus agere, quippe quod nullam fluxionis causam continet.

IX Id autem opinari, inflammationum aliam adstrictum esse uitium, aliam mistum, non uideo quo modo non desipientiæ sit. primū enim quod ab ipsis dictum est, eius obliti sunt, non uel fluentem morbum effluxu iudicari debere, uel adstrictum suppressione, sed ipsos oportere corporum affectus spectare. cum igitur ex parte omni hi similes sunt, nullaq; in re quæ nunc inflammatio est ab ea quæ antea fuit, differre uidetur, nisi quòd aliquid ab altera defluit, nihil ab altera, quomodo non uehemēter absurdum est, hanc mistam, illam adstrictam putare: deinde uero quomodo nec il-

A lud, quod facillimum erat, ipsis in considerationem uenit, neq; in manu neq; in pede, neque in cubito, neq; in brachio, neq; in crure, neq; in femore, neque in ulla corporis parte alia uisum unquam fuisse huiusmodi genus inflammationis, ut aliquid foras efflueret: sed ijs tantummodo id euenire, quæ os oculosue aut nares occupant. an illis morborum cōmunibus omnibus quæ mista sunt Iupiter interdixit, ne ullum unquā eorum ullam aliam corporis partem attingeret, sed in oculos tantummodo naresq; & os sæuiret: nam inflammatio potest partes corporis occupare omnes, quæ natura sunt aptæ ut causas illius gignendæ suscipiant. quòd uero aliæ sunt raræ natura, aliæ densæ, eo fit, ut ab illis quicquam effluat lapsæ materiæ, B in his autem cōtineatur. si enim utrem impleas humida re, aliáue quibus ita corpus continens sit, nihil effunditur. idem si in spongiā agas, quæq; ita raro corpore sunt, protinus id omne, quod superuacuum est, effunditur. quid igitur difficultatis erat eos animaduertentes quàm maior omni reliquæ cuti densitas sit, q; quæ oculis naribusq; atque ori inest, partium naturæ causam ascribere, mistione longisq; nugis dimissis: hoc enim ita esse declarant inflammationes eæ, quibus in partibus alijs admista exulceratio est. siquidem ab his id effluit, quod tenue est, perinde ac si in oculis naribusq; atq; ore essent. dum autem illæsa cutis densaq; ex omni parte est, cur nihil effunditur, hoc ipsum causa est non inflammationis genus. rursus ut C siue melle, piceue liquida nec id quidem sine modo, spongiam lanamq; madefacias, nihil effunditur, propter humoris crassitudinem: uelut contingit si ex aqua tingas aut quibus similis tenuitas est, uel exiguo adhibito modo: sic arbitror, non semper ab oculis aliquid effluit, idq; aut ob crassitudinem humoris, aut quia nō is superuacuus est: ut in ijs, qui se habent in statu naturæ. itaque licet idem inflammationis genus nulla alia differēs re, quàm crassitudine influentis materiæ lippitudinem sine fluore facere, quam sapientissimi methodici adstrictam nominant. eamq; differre putant à mista, uerborū suorū obliti, quos sursum ac deorsum transferāt, & morborū effectus in corporib. consistere, non in humidis uolunt. quomodo igi- D tur cum eadem in corporibus affectio est, nulla re dissimilis, solam autem humidorum naturam quæ tenuia crassa ue sint, sequatur, modo effluere aliquid, modo contineri, dissimilia morborum communia esse putatis: ita fit ut ista uestra mistio ne animo quidem concipi possit. cætera autem quæ non solum in ijs qui uictu, sed etiam qui manu, quiq; medicamentis morbi curantur, particulatim peccatis, aliàs fortasse discetis, nisi per hæc uobis adhuc persuasum est. nunc uero cum satis hæc sint ijs, qui introducuntur, pręsentibus finem imponam.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI GALENI DE OPTIMA SECTA.

Ciphræ numerus in textu capitum distinctionem in aliis æditionibus indicat.

Cap. I. Theorema quoduis artificiale quale esse oporteat, nempe uerum, utile ad uitam humanã, & consequens ad principia. Et quòd medica etiam theoremata talia esse oporteat. II. Quomodo cognoscamus an uerum sit aliquid. Rerum quæ cognoscuntur species quatuor. Aut enim apparent sensui, uel statim per se, ut colores: uel ex aliis, ceu signis, ut ignis ex fumo. Aut sensui quidem occultæ sunt, rationi uero manifestæ, eæq́ uel statim euidentes, ut bis duo, 4. uel per demonstrationem discendæ. incipit autem demonstratio ex aliqua præcedentium, id est ex apparẽtibus, uel euidentibus, aut certe ex demonstratis antea. Primam speciem sensus iudicat, Secundam συμπαρατήρησις, Tertiam κοινὴ ἔννοια: Quartam consensus ad confessa, siue ea apparentia sint, siue euidentia, siue prius demonstrata. III. Theorematis utilitas quomodo cognoscatur. Vtile theorema ad finem artis referri oportet, & de illis esse quæ in rerum natura extant. Apparentia quomodo in arte, & quomodo eius principium sint, quomodo non: & ꝙ theorematum inuentionis potius quam artis initium sint. Cõstituuntur enim theoremata quædam ex apparẽtibus, uel per se, uel per alia: quædam uero ex euidentibus, quædam ex demonstratis antea. Exempla singulorum. IIII. Adhuc de utilitate. Theorema omne uniuersale & constans esse in quauis arte. Medicã uero & alias quasdam artes cõiecturales dici, propter actiones & euentus instabiles, non propter theoremata. Quoniam usus ex fine spectatur, de fine loquitur: primum autem diuidit artes. Artium aliæ noua opera faciunt, ut quæ naues compingit: aliæ iam facta conseruant, ut gubernatoria: aliæ utrunq; faciunt, ut ædificatoria & medicina. Duorum priorum generum simplex est utilitas. Tertii etiam scopus quidem & finis unus: modi autem ad scopum assequẽdum diuersi, ut in medicina, unius sanitatis gratia, res noxias uel declinamus, uel iam præsentes tollimus.

V. Quomodo consequens & consentiens theorema noscatur. VI. Cum omne theorema ex trib. prædictis, (capite primo) probetur, tres istas notas singulis medicorum sectis accommodare instituit: Prius uero quæ tribus illis sectis (empiricis inquam, methodicis, & logicis) aut communia, aut peculiaria sint, hoc in capite prosequitur. VII. Pro logicis contra methodicos & empiricos, ꝙ non inutilis sit latentium rerum & causarum inuestigatio: quodq́ apparentia nõ sola sufficiant: nec omnia ad cognitionem faciãt. Et primum contra utrosq; communiter, deinde seorsim contra empiricos. VIII. Contra methodicos seorsim, ꝙ ex apparentibus non possit colligi indicatio utilium remediorum: neq; ex affectione sola. (Opium oculis inflammatis conuenit, stomacho & hepati alia quædam.) IX. Adhuc contra methodicos. Quid sit indicatio, obseruatio, ratiocinatio: & quomodo utilitas à singulis accipiatur. Et quòd indicatio similis sit apparẽtibus per se, obseruatio per signa: ratiocinatio autem ratione tantum fiat in transitione ad simile. (Quomodo Cnidiaci medici pus è pulmõe expurgare conati sint.) Quòd Methodici dum ponunt transitionem ad simile, quæ ratione tantum fieri potest, cum ipsi ex apparentibus omnia satis cognosci dicant, pugnantia sibi statuãt. Latentia cognosci posse. Indicatio, obseruatio siue experientia, & ratiocinatio definiuntur. X. Deinceps peculiaria quædã Empiricis refutat: & primum quòd obseruatio remediorum circa symptomata sine ratione cõstitui nequeat: Quodq́ omnino nulla huiusmodi obseruatio fieri possit ex symptomatibus simpliciter, cum secundum numerum eorum (ut uno uel deficiente uel abundante) & magnitudinem, & tẽpus affectionis, plurimum uariet curatio: item secundum ordinem symptomatum: hæc autem in diuersis corporibus eadem euenire impossibile est. Quamuis enim forte in duobus aut paucis eadem euenirent, nondum constitueretur obseruatio illis dicta. Replicatio Empiricorum. Eiusdem solutio. XI. Adhuc contra Empiricos. Logicorum obseruatio qualis sit: & quòd symptomata interdum ea tantum curationi utilia statuant, quæ uel à causa, uel loco, uel uirtute: interdum etiam alia quæ à tempore, magnitudine, & ordine sumuntur, &c. (Portulaca quem dentium affectum & quibus ex causis curet.)

XII. Historiam etiam Empiricorum inutilẽ esse ipsis: & ꝙ pugnantia inter se Empirici probauerint: quibus discernendis rationem adhiberi oporteat. Deinde ꝙ neq; ex authoritate illorũ, qui historiam scripserunt, per omnia utilis & uera historia existimari possit: neq; num ex aliquo affectu scripserint à medico iudicari, sed à philosopho. Item ꝙ ne ex consensu quidem medicorũ aliquot uera historia censeri debeat, cum in plærisq; ferè non desint qui contrarium tueantur, &c. (Petronas, Apollonius, Dexippus.) XIII. De transitu ad simile apud Empiricos, quo uti se aiũt, ne quando copia remediorum eos destituat. Et quot modis eo utãtur, scilicet à remedio, uel loco, uel affectu, alio ad alium. Inutilem esse hanc ab eis confictam à remediis ad remedia transitionem: & perinde etiam à symptomate uel affectu uno ad alium. XIIII. Quomodo rationales medici utantur transitu ad simile, quem ratiocinationem uocare aliqui malunt: Et quid ab Empiricis differat. Quod non semper neq; circa eadem symptomata curatio eadem sit, differentibus scilicet causis: neq; circa diuersa symptomata curatio semper diuersa, ut in opisthotono & emprosthotono. Et quõ rationalis symptomata distinguat utilia ab inutilibus, non ut Empiricus uniuersa confuse consideret: sed alia à corpore patientis esse perpendat, alia à causa, à loco, ab effectu, à uirtute: Et suas à singulis remedia adhibẽdi certo modo & quãtitate, &c. indicationes sumat. Anacephalæosis omniũ contra Empiricos dictorum circa obseruationem, historiam, & transitionem ad simile. XV. Cõtra Methodicos, indicationis quidem usum esse ad inuenienda auxilia (quod Empirici negabant) ex apparentibus uero eam non sumi. Item ꝙ licet indicatio nec ab uno symptomate, nec à pluribus sumatur, non prorsus tamẽ ceu ad indicationem inutilia negligenda esse symptomata. Primum autem ipsorum argumenta proponit, deinde refutat ex propriis eorum curationibus, in quibus symptomatum sæpe maiorem q̃ affectuum rationem habere uidentur: ut cum lethargicos propter fluxum in luce delirantes, in tenebris ponunt astringendi gratia. Replicatio Methodicorum, & eiusdem refutatio. XVI.

Eisdẽ rationibus quibus methodici symptomata nihil ad indicationes conferre probant, affectus quoq; nihil conferre probari posse, cum tamen ipsi ex solis affectibus, astrictione scilicet & fluxione, omnem indicationem desumant. Quod in eodem affectu causa tamẽ differente, curatio uariet: & in diuersis affectibus, causa tamen eadem, curatio eadem uel similis sit. Verũ nõ ideo indicatio ab affectibus tollitur, & tota in causas reiicit. Similiter de symptomatibus iudicandum est. Obiter, Communitas quid secundum illos. Affectus non indicare quid faciendũ sit: sed simpliciter ablationẽ sui: curandi autem modum & usum auxilii à causis sumi, & auxilia causis non affectibus opponi. Tandem concludit contra Methodicos, symptomata non prorsus ad indicationes inutilia esse. XVII. Quod communitates,

quas Methodici introducunt, per se manifestæ sint: & num ab ipsis indicationes sumi possint, quod 19. capite demum prosequetur. Quòd apparentis uocabulo abutantur pro euidenti. Quod non omnem cum raritate aut retentione affectum, ut ipsi quoq; fatentur, sed illos tantũ qui cõtra naturam tales fiũt, στέγνωσιν aut ῥύσιν appellent Methodici. Symptomata eadem aliis natiua, aliis contra naturã esse: distingui aũt nõ per se, sed aliis signis, ut per causam, usum, locũ. Sic etiam astrictio & raritas per alia quædã, secundum naturámne an cõtra sint, discerni debent. Aiunt aũt Methodici ꝙ ex mediocritate uel immoderatione discernatur: quod si uerum est, sic etiã aliunde, non aũt per se, manifestæ erunt ipsorum cõmunitates: præsertim cũ modus & modi excessus, nõ appareant, id est nõ omnibus & uulgo cognoscãtur, sed medicis & peritis tantum. Nõ rectè ergo definiuerunt illi, medicinã esse cognitionem apparentium cõmunitatum. Synonyma methodicorum, κοινότητες, διαθέσεις, πάθη. Στέγνωσις, πίλησις, σφίγξις, σύγκρισις, ἐποχὴ παρὰ φύσιν. Ῥύσις, ἀραίωσις, ῥοώδια, ἔκκρισις παρὰ φύσιν. XVIII. De retẽtione & raritate seu fluxu singillatim, ꝙ neutra per se manifesta uel apparens sit. Et primum de retentione: deinde de raritate seu fluxu: atq; tantum abesse ut fluxus qualis sit statim manifestus fiat, ut ueteres etiã ἔκκρισιν & σύντηξιν discernere difficillimum iudicauerint. Fluxionem contra naturam non posse ex symptosi locorum aut uasorum satis cognosci: & ꝙ nõ idem sit fluxio & symptosis siue collapsio: ut neq; στέγνωσις & διόγκωσις, id est astringi & turgere. Quòd si diuersa sunt, cõmunitates aũt ex illis cognoscũtur (ut hoc illis detᷣ) ergo per alia nõ per se apparent. Item neq; ex mollicie corporũ, fluxum qui per insensilem euaporationem fit, deprehendi, cum cutis illorũ magis magisq; durescat. XIX. Quod, ut cõcedamus per se apparere cõmunitates, nihil utile ad remedia per eas indicetᷣ, ut methodici affirmant: quanq; ad particularẽ indicationẽ aliquid ab eis sumi possit, ut etiã à theorematis & uniuersalibus dictis (quales ferè Hippocratis aphorismi sunt) indicationes quædã per accidens accipiuntur. Sed diuersa est indicatio, ad huius uel illius morbi curationẽ proximè & per se pertinẽs, quæ sumi ab illis nõ potest. (Obiter explicat aphorismũ, lassitudines spontaneæ morbos indicãt.) Methodicorum replicatio & solutio. Quòd nulla prorsus communitas, quatenus species quædã sunt pluribus cõmunes indicationem faciat, ut molestia, rubor: proinde ne Methodicorũ quidem cõmunitates indicabunt. Et ꝙ eædem ne πάθη quidẽ, id est passiones uel affectus dici debeat, &c. XX. Quòd Methodici nõ duas modo dictas cõmunitates in curatiua parte faciant: sed alias etiã in uictus ratione, alias in chirurgia: & morborũ tempora tũ uniuersalia tũ particularia distinguãt: Atq; ex istis remediorum differentiã indicari aiunt, cum ex prioribus simpliciter auxiliũ indicetur, nõ aũt quando & quantũ usurpandũ sit. Ostendit aũt Galenus ne à cæteris quidem ipsorum cõmunitatibus rectè aliquid indicari. XXI. Quòd ne morborum quidẽ tempora rectè indicent auxilia: Et primũ quomodo diuersa sint morborũ & auxiliorũ tẽpora, quæ aliqui confundunt. Rationes illorũ, qui morborũ & auxiliorũ tẽpora confundũt, & nõ subiecto, sed ratione tantũ ac respectu differre dicunt. (Vena quibusdã inciditur, anteq; hernia eis scindatᷣ.) Quòd reipsa & nõ respectu solũ differãt rationes 4. XXII. Quintũ argumentũ super eodem, quod huiusmodi est: Tempora morborũ tũ uniuersalia tũ particularia, quõ differant secundũ principiũ, augmentũ, statũ, & declinationem, scribi posse & definiri: Auxiliorũ uero particulariũ tempora certa definiri nõ posse: neq; morbi uel causæ motũ ea cõsequi, neq; ab interuallis temporũ in morbis accipi: sed quouis tempore causa morbi suadente, & uirtute ægri nõ prohibente, auxilia in genere loquendo, adhiberi: particulatim uero & alia quædã cõsiderari, ut remissionis tempus, &c. Quoniã uerò remissionis interuallũ nõ omnibus idem est, & si maxime sit, differunt tamen ægri alii aliis circũstãtiis & quibusdam suæ naturæ propriis tã diuersimode, ut quæ nã huius interualli pars auxilio usurpando magis cõueniat, dici nõ possit: Itaq; reipsa differre tẽpora morborũ & auxiliorũ concluditᷣ. (Obiter de phlebotomia, exẽpli ratione.) XXIII. Quòd ex differẽtia temporis morborũ methodici nõ rectè indicationes alẽdi & medendi accipiant. Et quõ Thessalus Hippocratis uerba de uictu in statu nõ rectè acceperit: Videri autem Hippocratẽ tempus pro scopo usurpare, qui nõ hoc senserit, sed ex tẽporis differentia de uirtute cõiecturã fecerit, quæ initio fortior est, inde ad statũ usq; debilitatur. Quod aliquid fieri prohibet, id quatenus prohibet nõ debere dici scopũ aut indicationem eius. Cur ab initio Hippocrates mouendũ dixerit, si quid mouendũ uideatur. Et quõ uirtus seu natura ad remedia se habeat.

XXIIII. Ne à uirtute quidem uel sani uel ægri (ne quis ex iam dictis fallatᷣ) auxilii indicationem sumi: sed ut à tẽporibus, sic etiã à uirtute, uel prohiberi tantũ uel permitti id quod causa morbi faciendũ indicabat. Et iterũ, nõ respectu ad tẽpora, sed ad uirtutẽ, uictũ crassiorẽ tenuiorẽue dari. XXV. Quòd Methodici ex morbi tẽpore nõ modo quantitatem sed etiã qualitatem uictus indicari, ineptè dixerint: & ab eodem tempore etiã cõtrarios scopos sumi. XXVI. Quòd morborũ tẽpora auxiliorum etiã differentias nõ indicent. Eosdem ineptè dixisse, principiũ morbi indicare utendũ esse remediis quib. augmentũ morbi impediatur: ea uerò reprimentia esse: Cũ in peracutis morbis, ut apoplexia, principiũ cum uigore statim iungatur, ut nõ prius incipiat q̃ uigeat morbus. Et ꝙ nõ in omnibus morbis quatuor dicta tẽpora habeantur. XXVII. Super eodẽ, Quòd nõ oporteat in omnis morbi principio reprimẽtibus uti, qualibus ferè in principio inflammationũ utimur. Inflammationũ initiis reprimentia conuenire: nõ ꝙ corpora inde passionibus magis resistãt, sed ut noxii humores ad partes robustiores ab imbecilliori repellantur. Alia ratio ad idẽ, ꝙ principiũ nõ indicet utẽdum esse remediis quibus augmentum impediatur. Ex reprimẽtibus & astringentibus δυσπαθείαν non fieri: neq; duriora & astrictiora corpora, continuo δυσπαθέστερα & robustiora esse: alioqui senes iuuenibus, & inflãmatione aut quouis duro tumore affectæ partes, sanis robustiores dicerentur.

CL. GALENI DE OPTIMA SECTA LIBER AD THRASYBVLVM.

IVNIO PAVLO CRASSO PATAVINO INTERPRETE.

INGVLA medica precepta, atque uniuersim omnia præcepta in primis uera esse debent, secũdo utilia, tertio iactis principijs cõsentientia ac cõsequẽtia. ex his tribus enim legitimũ præceptum dijudices. nam si unũ ex dictis præcepto desit, statim neq; præceptũ id dici merebitur. cum artes namq; ex præceptis, & his nõ quibuslibet constent: sed primũ multitudinẽ quandam cõprehẽsionum esse oporteat: deinde & ad aliquod conducibile pertinere: propterea omne præceptum uerum esse & utile & consecutionem quandam non solum ad præmissa principia, sed etiam ad reliqua præcepta habere necesse est. Quatenus enim sub cõprehensionem quodlibet preceptum cadit, ea ratione uerum esse opus est: falsi namq; comprehẽsio nulla est. quatenus autem ad finem aliquem uitæ commodum pertinet, eò singulum præceptum utile esse affirmandum est. cõprehensionum autem collectionem ad præceptorum inter se, & cum subiecto principio consensum quærere opus est. at quoniam quemadmodũ sub uno principe subditorum multitudo mẽte cõcipitur, sic & præceptum ad ante iactum principiũ refertur: ob id omne præceptum uerum utile consequensq; esse necessario dicendũ. Quare si tribus ijs omne artificiosum præceptum censetur, liquidum est & medica precepta ijsdem esse dijudicanda. Igitur quãdoquidem uerum quale nam sit, & quomodo ẽstimetur, nõ semper in conspicuo est, neque utile neque consequens facile deprehendi possunt, notas horum aliquas iudicandiq; instrumenta in primis tradere necesse fuerit.

II 2 Verũ sane ex orationis cũ rebus cõcordia æstimabit. at rerũ aliquæ sensui euidentes sunt, aliquæ sensum latentes: euidentiũ aliquæ per se innotescũt, ut albus aterq; color, aliæ nõ per se, sed ab alijs claritatẽ adipiscuntur, ut quæ signis deprehendũtur: rursum rerum sensui abditarum aliquæ intellectui perspicuæ & sunt, & dicuntur, ut bis duo quatuor cõstituunt, aliæ per demonstrationẽ cognoscunt, ut id, quo bene uti licet, eodẽ & abuti, & quæ sequuntur. Oportet autem semper sermonem ac præceptum ad speciem propositæ rei, de qua sermo est atq; præceptum, referre, ac si de re aliqua sensui euidenti sit, ad illam accommodare: sin uero de re sensui occulta, considerandum, num alicui occultarum rerum sit consentiens. Iudicia autem de rebus sensui euidentibus atque occultis differunt. Quæcunq; enim sensui euidentium rerum per se de seipsis notitiam pariunt, sensu dijudicantur, ut album & atrum. quare medici illi iure sunt deridendi, qui de rebus sensui euidentibus sententiam non sensorijs, sed demonstratione aliqua ferre conantur: quemadmodũ & Asclepiades de mẽbranulis in corde insitis disputãs Erasistratũ deceptũ esse cõtendit: Herophilũ eñ qui multa corpora inciderit, eas nõ uidisse: cũ ipsi liceret ad sensui euidentis rei scrutationẽ, ut decebat, accedẽti, de re postea ferre sententiã, et non fatuis opinionibus credere. Itaq; rerũ sensui euidentiũ, quæcunq; per se deprehendi ualent, iudices sunt, ut supra retuli, ipsa sensoria. Sed euidentium quidem sensui, non per se autem cognitorum iudex est obseruatio, eorum dico, quæ per signa percipi utitur. Iterum sensui abstrusarum rerum sicut plures sunt differentiæ, ita & diuersa iudicandi instrumẽta: ex abstrusis autem sensui, aliqua intellectui perspicua sunt, ut hoc, fieri nõ posse, ut idẽ homo Athenis simul atq; in Aegypto sit: aliqua per demonstrationẽ cognoscunt. de perspicuis intellectui iudiciũ ex cõmuni omnium hominum cõceptione habetur: at quæ demonstratione percipiũtur, per consensum cũ his, quæ ab omnibus conceduntur, dijudicantur. rursus concessi dijudicatio in plura diuiditur. aut enim ex consensu cum sensui apparentibus, aut cum perspicuis intellectui, aut cum demonstratis concessum discernitur. Igitur quomodo uerum & ad iudicium ueri ducentia iudicari oporteat, explicauimus.

III 3 Deinceps de utili præcepto differemus. Vtile præceptũ cũ ad artis finem refert, dignoscitur. Oportet aũt ipsum primum quidem comprehendi posse: si hæc enim desit conditio, ut hippocentauri fel attonitis medetur, quoniam comprehendi nequit, propterea inutile præceptum redditur. Deinde ipsius apprehensionẽ nõ conuenit cũ uulgaribus esse communem, sed artificum propriam: idcirco namq; eos falsos esse nos dicimus, qui sensui euidentia artis initium esse opinantur. neq; enim ex sensui euidentibus ars constituitur, neq; per sensui euidentia fit eius traditio: quandoquidem nemo sensui nota tradit, sed ea quæ ex sensui notis præcepta oriuntur, quæ plane sensui subiecta non sunt. Hæc igitur artis principium esse nõ ab re quispiam dixerit. præcepta dico ex euidentibus sensui nata principium tradendæ ab sensui euidentibus artis euadunt. Quòd si quis nota sensui principiũ esse artis affirmet, se inter artẽ & artis ignorantiam nullum ponere discrimen ignorat. etenim si sensui patentium deprehensio eadẽ in artifice atq; imperito fuerit, clarum est huiusce rei causa nihil artificem imperito præstare: quin neq; iam artifex erit, siquidẽ artifici atq; inscio eorundem eadem inest cognitio. Quamobrem sensui nota præceptorũ inuentionis principium esse

iure dicentur, artis uero principium minime. nam quemadmodũ leporis uestigia inueniẽdi leporis principiũ non iniuria quispiam dixerit, leporis autem esse principiũ nullus mente constans affirmauerit: neq; enim lepus ex uestigijs cõponitur: ita nota sensui prçceptorum inuentionis principium recte dixeris, quòd ab his profecti artis inuẽtores ipsam cõstituunt, artis uero principium nõ item. principia namque in eius qualitatem, cuius sunt principia referre conuenit. Itaque & artis principia uulgo ignota esse debent. neque enim ars ulla ipsi nota est. præterea artium principia traduntur, euidentia uero sensui non tradũtur. quo fit, ut nemo rationabiliter sensui subiecta artis esse principia contendat.

4 Præcepta namq; aut in sensui notis, aut in his quæ ex alijs percipiuntur, aut in his quæ prius demõstrata fuere, aut in manifestis intellectui cõsistunt. in hunc sanè modum in euidentibus quidem sensui sic: Quidã plures intuitus sauciato corde morientes, mortis causam scrutatus est: cõsiderans igiť inuenit neq; ob facultatis deliquiũ, neq; propter materiæ medicinalis penuriam, sed propter necessarium membri illius usum istos interire. quare cognoscẽs absq; membri huius actione, utilitateq; ab ipso corpori subministrata animal superesse non posse, rationeq; ea quæ in sensui manifestis inuenit, colligens, hoc prçceptũ cõstituit, quicunq; in corde sauciatur, morietur. Quod igiť ex manifestorum sensui consequentia ac consensu, per rationem inuentũ est, & in uniuersum prolatum, præceptum dicitur. quin potius in manifestis sensui præceptũ cõsistit, ut à sensui euidẽtibus in phlegmone: si quis phlegmone afficitur, ille tumorem habet durum, renitentem, pulsatiuum dolorem inferentem. sunt itaq; nota sensui præceptorum inuentionis primordia: at præcepta ex sensui euidentium consensu reperta constituendæ artis sunt principia. & à sensui euidentibus ad hunc sanè modum præceptum conflatur. Ab his aũt quæ ex alijs percipiuntur, hoc modo præceptum colligitur: siquidem hi casus infestant, hic sanguinis copia laborat: cui hçc eueniũt, illi iecur, aut renes, aut id genus aliquod afficitur. Ab his autem quæ prius demonstrata sunt, hoc modo cõficitur: si ante demonstratũ fuerit, quod sit concoctio, & quæ concoquuntur, fundi & eliquari, atq; ita mox distribui, & ægrotantes non multo labore conficiendis cibis indigere, ab his huiusmodi præceptũ nascitur: liquidi cibi omnes febricitantibus benè faciunt, Sed ex manifestis ita præceptum oritur: quicquid est multum, naturæ aduersatur. & illud, non saturitas, non fames, neque aliud quicquam bonum est, quod naturæ fines egreditur: & illud, ubi saturitas morbos creat, euacuatio medetur. nam cum per se constet, in illis quidem, si facultatem uincentia, in hoc uero, si efficiens causa repellatur, quod fiebat, non futurum esse, dicta præcepta fuere composita.

IIII Omne autem præceptum commune est, & firmum. Quamobrem errant illi, qui eò artem coniectricem aiunt, quòd coniectorijs præceptis continetur. non enim à præceptis coniectrix denominatur, hæc nanq; perpetua sunt: sed ab actione & medentium opera, hæc enim incertum euẽtum habens coniectricem artem reddit. nam omnium artium præcepta æque perpetua sunt & æterna: uerum quoniam non omnium artium finis semper attingi potest: eo fit, ut ipsarum nonnullæ coniectrices appellentur, quæ incertum ancipitemq;, ut dixi, euẽtum habent. cæterum quoniam utile dijudicandum esse dicebamus, si ad finem referretur, artis finẽ proponere necesse fuerit, ut eo patefacto perspicuum fiat, ad quid referẽtem utile æstimare oporteat.

5 Artium igitur aliquæ ea quæ non sunt, efficiunt, ut nauiũ structoria: nonnullæ quæ facta sunt, conseruant, ut nauium gubernatoria: nonnullæ utrunque præstant, ut ædificatoria. in facientibus artibus, aut seruantibus unus est consequendi finis modus: propterea in his simplex est utilis æstimatio, sed in his, quæ iuxta faciunt & conseruant, non facile est dijudicare: non enim tanquam inutile refutandum est, quod ad conseruationem nõ conducit: sed diligenter perquirendum, nũ quippiam ad eius, quod non est, productionem conferat. Ars itaque medica inter eas est, quæ faciunt & conseruant: non idcirco tamen geminum esse artis finem credere oportet, & quod non est, facere, utpote, sanitatem: & eam, quæ est, conseruare: per eadẽ enim præcepta, ut aiũt, sanitatem creãs, eandemq; conseruans geminum habere finem uideatur. profecto nisi euidenter eadem essent præcepta ad utrunq; finem ducentia, differentibus etiam finibus diuersæ utiq; essent artes, & duæ medicatiuæ: at quoniã eadẽ cum sint præcepta, proposita euariant, una ars differẽtia habebit proposita. sed me hercule ignorant artis unum esse propositum sanitatẽ scilicet, finemq; unum, qui est eius cõsecutio, modos autem consecutionis multiplices. non uariat igitur propositum, neq; finis secundũ uarium habẽdæ sanitatis modũ: siquidem nobis apta officere cognoscentes, modo ipsa nocentia summouentes sanitatẽ acquirimus, modo ea deuitãtes ipsam præsentẽ conseruamus. quare utile in medicina recte æstimabimus nõnunquã, si ad sanitatem accersendam, nõnunquam, si ad eã retinendam confert, nobiscum reputantes.

V. 6 Consecutionem autem præceptorũ nõnulli ex eo, quòd unà sint, iudicandã censent, multa simul esse ignorantes, inter quæ nulla consecutio esse dignoscitur, quemadmodum & diem esse, & simul respirationem fieri dicimus, inter quæ tamen nulla intercedit consecutio. non igitur cõsecutionem ex eo, ꝙ simul sint, dijudicare oportet: sed quo sublato necessario quippiam aufertur, & posito ponitur, id ei consequens consociatumq; iure putãdum est, atq; in uniuersum quæ mutuo inter se dependentia colligãtur per appellatã epicrisim à Græcis, à nostris adiudicatio dici potest, iudicãda sunt: in quibus sanè consequentem epicrisim facere opus fuerit. ad quarũdam ergo orationum

tionum epicrisim, necessario quærendus est con-
sensus & consecutio. an uero & ad medicinalium
præceptorum iudicationē ea cōducat, forsan dis-
quiret aliquis: neq; enim ꝙ medicinale præceptū
utile uerumq; sit, cognoscere satis fuerit: sed nihi-
lo secius ipsum cum aliis cohærere consentireq;
opus est.

VI. 7 Quandoquidē igit omis oratio omneq;
præceptum tribus hisce perpenditur, tres uero in
medicina sectæ celebres sunt, rationalis, empiri-
ca, & methodica, ut Græcis utar nominibus: age
& hisce iudicandi rationibus usi istas singulas di-
ligentius contemplemur: ut syncerae ac salutari cę
teris posthabitis adhæreamus. In primis aūt quid
inter eas conueniat, quid cuiusq; proprium sit, ex
ponere necesse est: deinde his peractis singulas
ad examen redigemus. Trium itaq; sectarum pro
fessores in hisce consentiunt: quòd euidentia præ
cepta utilia sunt, analogismus, obseruatio, histo-
ria, ad simile transitus, quòd historia sine iudicio
non admittenda, instrumenta, applicandorum
remediorum modus: quòd ex aliis alia depre-
henduntur: ꝙ iisdem præsentibus malis eadem
sunt faciēda: ꝙ adiectionibus, & subtractionibus
sanitas seruat, & morbi fugatur, quòd ad sanitatē
retinendā & morbos tollendos nocentium usus
fugiendus est, quòd ad materiæ adhibendæ noti-
tiam experientia potens atq; utilis est: quȩ nutriūt
enim & quæ nō nutriunt, purgātia, & mortifera,
experientia omnia comperta sunt.

8 Sub hoc cōmuni empirici subsistūt, non solū
facultates, sed etiā cōferentia obseruatione fuisse
inuenta testātes. At uocati methodici ultra id cō-
mune dictū quiddā ab empiricis diuersum adiici
unt: aiunt enim anteq; adhibendorum remedio-
rum uires quis didicerit, nihil aliud utile ab expe-
riētia prouenire: nullum enim cōferens ex obser-
uatione accipi posse, cum simpliciter conferentia
ex quibusdam sensui apparentibus colligantur.
Rationales uero medici inter hos medii ingrediū
tur. Neq; enim omnia utilia ex obseruatione aiūt
deprehendi, quemadmodum declarāt empirici:
nō tamē ex indicatione inueniri, ueluti uolebant
methodici: sed nōnulla ex obseruatione deprehē
di, ut mortifera, & uenenum morsu fundentia: nō
nulla ex indicatione, ea uidelicet, quorum causæ
reperiuntur. Inter methodicos igitur atq; rationa
les eatenus conuenit, quatenus utriq; ex indica-
tione utile percipi arbitrātur: quatenus uero à di-
uersis accipiunt, eatenus dissentiūt: siquidem me-
thodici ex sensui euidētibus quibusdam utilia pu
tāt indicari & accipi. at rationales ab huiusmodi
quidem minime, sed ab occultis. nam cum à cau-
sis indicationes fieri censeāt, causæ uero ut causæ
sensui euidentes non sint: iam cōstat, apud eos ab
sensui notis indicationes non fieri, sed ista esse prȩ
uia & ueluti manuducere ad eorum, quȩ indicare
possunt, notitiam asserunt. In hoc itaq; rursum em
pirici rationalibus cōsentiunt, à nullo sensui appa
rente utilis indicationē proficisci. Hoc uero aliud
commune est & ab omnibus medicis concessum,

A sensui nota uidelicet usui esse: ut aiunt empirici,
ad obseruāda ea, quæ ex ipsis utilia colligūtur, cū
obseruatio in eorū aliquibus sit: ut rationales ue-
ro, quòd ex ipsis indicare potentia deprehendan
tur: ut methodici, uelut ipsa utilia sint, huiusmodi
euidentia ex usu sunt. rursum hoc loco inter empi
ricos methodicosq; conuenit, occultum ex euidē
tibus non agnosci, ex quo cōferentium indicatio
oriatur: empiricis autem atq; rationalibus cōmu-
ne est, in claris sensui utilia obseruare. inter metho
dicos autem & rationales, consensus est, ex sensu
cognitis utilia deprehēdi. methodici nāq; ipsum
utile aiunt ex talibus elici: rationales uero ipsa uti
le indicare potentia ex euidentibus, utile autem
nullum erui decernunt. Sed ad eos, qui ex patenti
B bus causis utile quidpiam inueniri putāt, ut in pa
lo exempli causa, dicendum est, non ut ex perspi-
cuis, sed ut ex causis, in huiusmodi utile ipsum re-
periri: causa uero, ut causa est, nō est sensui euidēs,
sed ex symptomatibus accidentibus deprehēdi-
tur. igitur si extremæ cuti arenula paxillusúe inhȩ
rēs dolorem nō moueat, neq; sui sensum excitet,
nō percipimus. causa enim alicuius nō est, quodli
bet faciens. quicquid enim causa est, sensui nō ap-
paret, ut causa. nam quæ ad aliquid se habēt, iuxta
id quod ad aliquid se habēt, nō sunt nota sensui: ip
sa uero, quȩ ad aliquid se habēt, cōspicua sensibus
sunt, ut pater, seruus, frater, & id genus alia: ipsa
quidem singula cernūtur, sed ipsorum ad alia rela
tiones non sentiuntur.

C VII. 9 Postquam igitur diiudicādarum ora-
tionum rationes docuimus, communiaq; & pro-
pria sectarum perstrinximus, deinceps necessariū
fuerit unamquamq; sectam diligēter excutere ac
diiudicare, atq; ita meliorem, quæ uisa fuerit, am-
plecti. empirici sanè ac methodici rationalibus cō
tradicētes inutilem esse aiūt rerum abditarum no
titiam: nihil em̄ ex abditis utile reperiri. Ad hóc ra
tionales respōdent separatim utriq; sectæ. Ac pri
mum empiricis dicūt, sensu cognita nō satis esse,
ut in ipsis utilia obseruatione deprehēdatur: nam
& occultis opus est, siquidem ab his cōferentium
indicationes enascuntur: cuius rei testimoniū est,
quòd uos ipsi nō in omnibus sensu perceptis ob-
seruatione utimini, sed in quibusdam, quæ quid-
D dam plus, quàm cętera euidētia sensui, cōtineant,
in quibus obseruandum est, quod non patet sen-
sui: quod si est, abdita nō inutilia fuerint. nota igi-
tur sensui, aut ut talia ad utilium inuētionem capi
untur, & omnia ad id cōducent, aut nō: at omnia
ad id conducere si dicamus, incredibile fuerit: ꝙ
si nō omnia conducibilia, necesse fuerit plus ali-
quid, quàm euidentiam ipsa utilia cōtinere, quod
percipere nō ad sensum, sed ad rationabilem potē
tiam pertinet, hæc uero abdita dignoscit. quare &
rationabilis facultas & res abditæ nō incommo-
dæ sunt: nam si nota sensui ut nota sensui sunt, in-
ter se non differūt: patet omnia, quantum in ipsis
est, æque ad obseruationem esse idonea. quare &
minima quæq; tam præterita quàm præsentia cō-
moda fuerint: id aūt fieri nō potest. quomodo em̄

in stragulis uestibus & cubili, ubi æger cubauerit, atque id genus alius quippiam aliquis obseruauerit: manifestum igitur est nō in notis sensui, quatenus talia sunt, obseruationem, æque enim in omnibus uersaretur, sed in quodam altero, quod non apparet. si hoc uerum est, iam id efficitur, occulta usui esse. Sed & unde, inquiunt, dignoscitur in hisce euidentibus obseruationem posse fieri, in illis uero non item: haud enim facile est ab ipsis euidentibus, quatenus ita euidentia sunt, istud accipere. ita enim omnes uel triuiales dignoscerent, in quibusnam euidentibus obseruandum esset, atque ita nihil uestra experientia à uulgi imperitia distaret: quòd si non omnibus constat, quibus euidentibus obseruatio sit adhibenda, solis autem id artificibus notum est: sequitur in sensui euidentibus, non, ut euidentia sunt, conferentia obseruatione deprehēdi. quoniam enim hoc est euidens, in quo obseruandum est, id utique non est euidens, sed occultum: admodum autem istud nouisse expedit, propterea & occulta ex usu sunt. ultra dicta etiam, quandoquidem dicant empirici & in præteritis & in præsentibus obseruandum esse, idcirco & trāsacta curiose disquirūt, infinita uero sunt etiam præsentia, & in infinitis obseruatio fieri nō potest: clare sequitur eorum obseruationē ex his esse, quæ fieri non possunt.

VIII In Methodicos autem sensui perspicua cōferentium indicatiua esse putantes, hæc adducunt rationales. sensui nota ex seipsis percipi possunt, & uulgo igitur nota erunt. quoniam uero & communitates indicant, simulque cum indicātibus indicata sese offerunt, uulgaribus utique communitates indicabunt, atque ita nihil à uulgaribus ô methodici differetis. quòd ab affectibus uero conferentium indicatio non proueniat, per hæc demonstrare licet. eodem affectu, exempli gratia, phlegmone differentes corporis sedes occupante ut oculos, aut iecur, aut stomachum, non eadem curatione, sed diuersa utendum: oculo namque inflammato opium conuenit, stomacho autem, uel ori uentriculi & iecori aliud quippiam: at oleum oculo nocet, in alijs uero inflammatis partibus dolorem mitigat: ex his manifeste concluditur, ab affectibus conferentia non indicari. idem enim in omnibus eidem affectui remedium admoueretur: siquidem affectus conferentium esset indicatiuus. hoc pacto etiam methodicorum placitum demoliri possumus: eodem affectu eundem locum uexante pro causarum differentia differente curatione homines indigent: ut in urinæ suppressione, si sit calculus excisorem adhibebimus, si urinæ copia, fistulam demittimus, si phlegmone, cataplasma super damus. quòd si ab affectibus conferentium indicationes orirentur, uno affectu proposito, una & eadem etiā curatio assumeretur. sed una non sumitur eiusdem affectus curatio, non igitur ab affectibus conferentium indicationes accipiuntur.

IX 10 His itaque summatim expositis nō inutile fuerit, indicationē, quid sit, circūscribere, & quo

A modo ab indicatione utile capiatur: quid sit obseruatio, quomodoque ex obseruatione utilia deprehendant: quid sit analogismus, & qua ratione ab eo utile sumatur. Quemadmodū igitur sensui euidentiū aliqua per seipsa percipiunt, ut album & atrū: nōnulla adhibita obseruatione, ut ea, quæ per notas dignoscunt: ita & iuuātia quidem per indicationem patefiunt. simul enim cum indicātibus obuia sunt, nulliusque cogitationis ope indigent. Hanc enim ob causam & animantia ratione carentia æstum, algorem, semelque omnia nocere ualentia, quoad eius fieri potest, uitare conantur. Simul uidelicet eo, quod iuuat, sese offerente. Paxillo enim aut aliquo alio in membrum defixo nullus cogitatione præmissa reuellit. Quare quod in

B apertissimis & sine controuersia concessis reperitur, (omnibus enim demōstrationem transcēdentibus mens nostra propter euidentiam assentitur) id nimirum & in perceptis ex indicatione cōtigerit. quædam igitur proportio indicationi cum sensui intellectuique manifestis intercedit. quando eñ cum nocentibus iuuātia pariter occurrunt, tunc neque obseruatione, neque analogismo utendum, quandoquidē ipsa nocentia, quid expediat, manifestent. At obseruatio proportiōe ad ea respōdet, quæ per notas cōprehenduntur. sicut enim ea per uocatam coobseruationem comprehēdi affirmamus, ita & hic iuuantis obseruatio fieri dicitur. In quibusdam enim plerūque eodem modo occurrentibus absque agentium causarum cognitione iu-

C uātis obseruatio efficitur: ut est in dentium stupore portulaca. neque enim contentiua causa hic quicquam demonstrat, neque aliqua cogitatione auxilium reperitur. In his, qui hyoscyamū epoti sunt, aut quippiam id genus mortiferū assumpserunt, inter initia sanè curatio à causa & loco accipitur, sed causa ignorata iam deinde obseruatiōe perceptis utimur. uomitum enim ab initio admittimus, causa huius electionem indicāte, & loco modum electionis suscipiente: postea uero causam ignorantes, obseruatis uino scilicet & lacte utimur. Verum ex analogismo iuuās percipitur, quando causa quidem delitescit, nullaque obseruatio habetur, sed affectus quàm simillimus ex symptomatis est. in huiusmodi eñ ab indicatione profuturū colligi

D nequit: causa namque ignoratur. nullaque præterea facta obseruatione, symptomatū similitudinē intuentes cogimur ad simile trāsgredi. aliquis nāque à serpente hæmorrho uocato demorsus fuerit, inde sanguis largius effluat: nos causam, quare id patiatur, nescientes, neque obseruatione instructi, auxilijs ad sanguinis ob incisionem profluuia facientibus opitulabimur. Atque hac ratione Cnidij medici pulmones purulentos habētibus succurrere tētabant transitu ad simile utentes. quoniam enim quicquid in pulmonib. est, per tussim extruditur, linguam amouētes aliquid humoris in arteriā instillabāt, quod tussim uehementē cōcitare posset, ut ex symptomatis similitudine pus reijceret. analogismus itaque per transitū ad simile fit, analogismo namque utētes à similib. ad similia trāsimus. Empirici

pirici uero secus atq; nos huiusmodi transitũ usurpant. nam à simili transitum ab auxilijs ad auxilia, aut ab affectibus ad affectus fieri affirmant. ab auxilijs ad auxilia hoc modo: cum eadem adsint symptomata, quæ & in aliàs uisis ægritudinib. aderãt, tũ à simili transitũ facimus, ut à cotoneo ad mespilum. Verũ aduersus ipsos dicendum est, fieri à uobis non potest huiusmodi à simili transitus. utrum enim ratiocinatione utentes à simili ad simile trãsitis, an obseruatiõe? si obseruatione, obseruatio est eius, quod fit, & quod cognoscitur, & non ad simile trãsitus. sin ratiocinatiõe, ab ipsis sciscitabimur, num omnium symptomatũ similitudinẽ spectantes, transitũ à simili ad simile faciunt, an aliquorũ. Si omnium responderint, nihil unquam alicuius secundum omnia simile reperietur. quæ enim inter se aliqua ex parte non differunt, hæc non similia, sed eadem planè sunt. Sin aliquorũ symptomatum similitudine se cõtentos affirment: iterum sciscitabor, nũ similitudinẽ in figura, aut in colore petitis? an in duritia & mollitudine? an potius secundum gustatũ olfactumq; similitudinẽ æstimatis? q; si secundũ gustatũ dixerint, aut aliud quippiã, clarissime fatebuntur iuuantia, quatenus iuuant, se deprehendere: ex quo efficit, ut ipsos etiã confiteri necesse sit, se nocentia, ut nocẽt dignoscere. quo enim iuuantia nocentibus aduersantur, eo iuuare dicuntur. Si mespilum igitur, quoniam gustatilem qualitatem cotonei saporis similem habeat, dysentericis exhibetur: scire oportet ipsum gustatili qualitate prodesse. cumq; ipsam adstringere in confesso sit, simul etiam contrariæ qualitatis facultatis'ue esse nocẽtia cum huius perceptiõe succurrit. quòd si comprehensibili causæ remedia cõtraria sunt, manifeste cõcluditur, occulta posse deprehendi, & ad usum idonea cognosci.

11 Quomodo itaq; ex indicatione utile percipitur, supra positum est. In præsentia uero dictorũ cuiusq; descriptionẽ explicabimus. Est igitur Indicatio iuuãtis cõprehensio simul cum comprehensione nocentis aduenieńs, sine obseruatione aut ratiocinio: Experiẽtia uero est eius, quòd frequenter & eodem modo uisum est, comprehensio atq; memoria. aut sic etiam describere potes, Indicatio est, quãdo rebus percipiendis simul & quod confert, percipitur, absq; demonstratione & obseruatione: at experientia est eius, quod sæpius & eodem modo uisum est, obseruatio atq; memoria. idem est uero obseruatio & experiẽtia. Analogismus autem est comparatio & perceptio causarũ iuuantium per similitudines.

x At deinceps propria cuiusq; sectæ cum exposuerimus, aduersus singulas empiricã dico, & methodicam rationes inducemus. sunt uero hæc empiricorum propria: iuuantium in concursibus obseruatio, historia, à simili transitus, quemadmodum ipsi faciendum præcipiunt. alio enim modo rationales medici à simili trãsitum usui accommodant, ut posterius differentiam ostendemus.

12 Verũ empiricis cõtradicentẽ duobus modis in cõcursibus obseruationẽ accipere opus est:

A nam facultatum obseruatio cõmunis est, accidentium uero symptomatum, illorum propria. aut enĩ ipsam prorsus tollere, tanquam esse non possit, opus est: aut esse quidem posse cõcedere, sed absq; ratione explicari non posse. Primum igitur quòd & absq; ratione obseruatio explicari nequeat per hæc quispiam ostenderit. confitentur empirici se non omnia euidentia symptomata obseruare, neque enim se flauitiem exempli causa aut albedinẽ, aut simitatẽ aduncitatem'ue obseruare affirmant, quamuis & in coloribus discrimen aliquod animaduertant, ut in auriginosis, & in figura, ut in fracturis luxationibusq;, sed in antedictis minime. quemadmodum enim, ab indicatione cõferentia sumi profitentes non omnia tamen indicare te-

B stantur, methodici namq; euidentium aliqua indicare affirmãt, non omnia: rationales uero abditorum aliqua, & non omnia: ita & empirici in quibusdã symptomatis, non in omnibus obseruationem ponunt: neq; enim præterita omnia, neq; præsentia utilia ad obseruationem esse arbitrãtur. ut, exempli causa, quispiam à rabiente cane demorsus est: accedens empiricus id tantum satagit, à rabiente'ne demorsus fuerit, aliorum antegressorũ nihil explorat, pariter & circa præsentia nihil laborat: neq; enim ut antediximus, capillos rectos crispos'ue considerat. Quocirca ab ipsis causa iure petenda est, quamobrẽ non in omnibus symptomatis, sed certis quibusdam cõferentia obseruẽt: quando quidem symptomata, quatenus sensui e-

C uidentia sunt, tam illa, in quibus fit obseruatio, q; cætera inutilia nulla ex parte dissideant. Dicunto igitur quidnam utilia symptomata indicat, apparens'ne, aut occultum? si apparens esse dixerint, quo utilia symptomata produntur, & in quibus obseruandum est: Inferemus iterum, hoc apparẽs, quatenus apparet, nihil ab inutilibus symptomatis distare. quòd si occultum esse utilia symptomata indicans affirment, occulta ad symptomatum obseruationem conducere fateantur necesse est. At occulta nulla ui alia quàm ratione comprehendi queunt: quare si occulta utilia sunt, in concursibus occultorum est obseruatio: & si nihil aliud ea, quàm ratio comprehendit, apertum iam est, absque ratione obseruationem fieri non pos-

D se. hæc sanè argumentatio eos fateri cogit rationem in obseruando esse percommodam. Verum empirici nobis refragantes inquiunt, & utilia symptomata experientia posse deprehendi, & in aliquibus symptomatis obseruandum esse, in aliquibus uero nõ, idq; se obseruatione cognouisse. Ad hoc præstò responsio est, cum infinita sit symptomatum multitudo, in quibus non sit obseruandũ, in omnibus id ipsum obseruari non potest. in ipsis scilicet obseruationem non esse faciendam. infinitum enim obseruari custodiriq; non potest. Vltimum itaque ipsis undique oppressis confugium relinquitur, ut forte euenisse dicant in hisce symptomatis obseruationem factam esse, in illis uero minime. quo quid magis ridiculũ fuerit? hic quidem sermo iste finiatur.

13 Quod autẽ in concursibus obseruatio colligi nequeat per hæc argumẽta declarabo. Sic enim aiunt empirici, obseruatio non in uno duobus'ue, sed in plurimis frequenter cõspectis & eodem se modo habentibus fit. interrogati igit̃ num in ijsdẽ symptomatũ generibus utilia obseruent: necessario in ijsdem se generibus obseruare affirmabunt: nam si in hoc, exẽpli causa, febris sit, aut phlegmone, in hoc biliosa per uomitũ aut sedem fiat excretio, nequit eadẽ esse obseruatio. Eadem igitur genere symptomata satis fore neutiquã dixerint, sed etiam numero æqualia esse oportet: nam si eadem genere symptomata fuerint, non omnia autẽ, aut plura adsint, cõcursus euariat, atq; aliam obseruationem exigit: opus est enim ijsdem generibus & æquis numeris obseruationẽ fieri. Quomodo autem omnis curatio ob excessum defectumq; symptomatũ commutabitur, hinc iam cõsiderandum est. Est igitur quædam in phlegmõe obseruata curatio, quòd si unũ aliquod phlegmonæ symptoma abfuerit, utpote sensus, & curatio mutãda est: nam phlegmõe iam in scirrhũ euasit, neq; eadem curandi ratio cõuenit: atq; ita penes symptomatis absentiã curatio diuersa est. penes uero abundantiã ad hũc modũ. Si phlegmonæ febris aut syncopa adiungitur, ob symptomatũ abundantiã cõcursus differens factus est: quare & differens adhibetur curatio. Neq; solum genere eadem & numero æqualia symptomata esse debent, uerum etiã magnitudine neq; excellere neq; deficere conuenit: quandoquidẽ & penes symptomatũ magnitudinem permutatur curatio. neq; enim superficie'tenus factas diuisuras suimus: neq; etiã ieiunio quispiam utetur: at si profundior sit incisio, ieiuniũ imperamus, uenam soluimus, fibulas adhibemus, & huiusmodi. Neq; satis est symptomata genere cõuenire, numero æqualia esse, & magnitudine similia, uerum etiã tempus oportet obseruatione complecti: alia namq; incipientibus morbis auxilia adhibent, alia uigentibus: incipiẽtibus enim si quid uidetur mouendũ, moue, uigentibus quietẽ agas, præcepit Hippocrates: & phlegmonæ incipienti quidem reprimentia adhibemus, post id autẽ cataplasmata, & irruentẽ materiã dissipare ualentia. Præterea & ordinem dictis omnibus in obseruatione adiũgere opus est: uariãte em̃ ordine & cõcursus euariat, iccirco & medendi rationem uariare necesse. aliter enim prius furentes, deinde febricitantes curamus: & aliter febricitantes prius, deinde furentes: siquidẽ mortiferi, & non mortiferi, prout habet symptomatũ ordo, affectus euadunt: quẽadmodum euentus ostendunt. à neruorũ quidem cõuulsione febris nõ solũ periculo uacat, uerum & morbum propulsat: sed à febre conuulsio mortalis est: permutato uero penes symptomatũ ordinẽ concursu, necessario cõcedit (ut ex euentibus patet) & medicationẽ permutari. Quamobrẽ cũ prorsus oporteat symptomata nõ modo genere eadẽ, numero æqualia, magnitudine similia adesse, sed etiã idem tempus, eundemq; ordinem seruari necesse est, si debeat integra absolutaq; obser-

A uatio fieri: cumq; in om̃i uita ne duobus quidem ægrotis, nedum pluribus omnia supra enumerata symptomata accidere similiter queãt: clarũ est huiusmodi obseruationem in istis concursibus fieri non posse. Nõ posse autem prædicta omnia in omnibus aut pluribus reperiri, ita quispiam demonstrauerit. Quoniã causis, passis locis, ætate, consuetudine, symptomatum acerbitate, laborãtis natura, anni temporibus; regionibusq; dissidẽtia uitia gignuntur: duobus hominibus prorsum cõtingere nõ potest, ut similiter in omnibus sese habeant: quam ob causam in cõcursibus obseruatio fieri nequaquam potest. quòd si duo etiã nulla in re differentes inuenti fuerint, neq; tamen propterea obseruatio concedenda est, quãdoquidem ipsam in
B pluribus fieri opus sit.

XI Cæterum quomodo uos (illi inquiunt) nostrum ipsorum placitum cõfirmatis, nos uero symptomata et facultates obseruare posse non uultis? ueratrum enim purgare, aliqua animalia uenenũ ictu infundere, obseruatione compertum est: et in dentium stupore causa quidem comprehensa nõ est, sed portulaca ipsum dissolui obseruatũ fuit. Sic uero ipsis respondendum est, nos quidem utilia symptomata circumscribẽtes, eo quòd ad proposita referamus, ex usu utile iudicamus. cum igitur & à causis illata omnia symptomata comprehenderimus ut grauitatem: & à locis, ut ægre spirare: & à facultate, ut animo deficere: inuenimus hæc esse utilia, reliqua uero superuacua. quoniam igit̃
C utilia symptomata per relationẽ ad proposita circumscripsimus, quæcunq; causę, loci, facultatis'ue sunt symptomata, ea utilia reputamus, quæ nõ huiusmodi sunt, inutilia. igitur tametsi neq; morbiferas causas, neq; perpessos locos cognouimus, cũ facultatem, ut dixi, habeamus utilia symptomata ab inutilibus distinguentem, neque agentes causas affectas'ue sedes obseruare possimus, uelut sanguine infestante, non dignoscentes sanguinẽ esse morbi causam, à grauitate, quæ symptoma est subsequens, causam esse rimati, à grauitate ueluti manuducti in ipso obseruationem facere possumus. sic & in spiritus difficultate: id uentriculi, aut pulmonis, aut iecoris, aut transuersi septi, aut alius cuiuspiam affecti loci symptoma esse ignorantes, so-
D lum id locum affectum esse sciẽtes, perinde in ea, atq; in ipso affecto loco obseruare poterimus. quę autem neque loci, neq; causæ, neq; facultatis symptomata sunt, ea tanquam abundantia reijcimus. Vtile igitur atq; inutile in quibus propositis obseruemus empiricis dicendũ, nos scilicet in solis symptomatum generibus obseruare, in quibus neque potentia, neq; tempore, neq; magnitudine, neq; ordine, neq; alio quopiam opus est, ut in dentium stupore portulacam. quid igitur prohibet, fortasse dicent, & nos ad hũc modum obseruare? si in istis respondebimus symptomatum generibus obseruatis, quemadmodum & nos modo diximus, nulla est controuersia: at si in reliquis etiam, ubi tempus magnitudo & potentia requiritur, iam inter nos non cõuenit. cæterum si dicant morsum hæ-

morrhoi plura symptomata comitantur, & uos nihil in his obseruatis: nos cōtra respōdebimus, non in illis symptomatis, sed in externa causa nos obseruationem facere: symptomata uero ad externarum causarum cognitionem, in quibus obseruationem statuimus, exploramus. causam namque ignorantes, & facultate curādi ex indicatione carentes, obseruationem in externis causis præstamus: obseruamus autem non solum in causis, sed etiā in loco unō: in iecoris itaq; atq; in lienis affectu quædā obseruauimus. si uero dixerint ista singula unum symptoma comitari, dicemus nos, interdum non unum, sed plura: multa uero curiose persequimur, non ut in ipsis obseruationem conficiamus, sed ut id, in quo fit obseruatio, consequamur. in iocinorosis affectum esse iecur, in quo obseruatio statuitur, & in alijs ad hūc modum. cæterum plerumque in externa causa fit obseruatio: non enim cum dentes stupent, portulaca obseruatur, sed affectus ab acidis acerbis'ue creatus. igitur cum ex fluctione aut uomitu aut secātis serræ stridore dentes obtorpuerunt, nihil in portulaca præsidij est. prius itaq; causam rimati, ob quam dentes stupor obsedit, deinde sic ea utimur. quæ in his uero accipiuntur, externis causis minime aduersantur. neque enim alia cōtinentibus causis adhibentur. Hæc sanè aduersus obseruationem in concursibus facientes afferri possunt. Interrogandi prætereà sunt empirici, quomodo administrādorum auxiliorum modus aut tempora sint obseruanda, aut quomodo ciborum tempora & mensura.

XII. 14 Verum enimuero ipsorū historiā inanem esse, neq; confici posse in præsentia patefaciā. Vtunt̄ sanè empirici historia eam ob causam: frequenter morbi quidā exoriunt̄, ad quos nullū auxilium ab ipsis obseruatū est. ut igitur & hac in difficultate aliquibus remedijs abūdare possint, neq; fortuitum euentū expectēt, historia usi sunt: neq; hac tantum de causa, uerum etiam ut breuior esset traditio: non potest enim nouus medicinę discipulus omnibus symptomatis obuiā fieri, atq; in omnibus obseruationem facere. ne quis igitur omne uitæ curriculum discendo consumat, sed aliquando & arte utatur, idcirco ad medicandum utilem historiam esse asseruerunt. conficitur autē aut præsentium historia, ut illud carmen,

Ferro homines cædūt, ignis late omnia uastat,

aut præteritorum, ut illud,

Curetes pugnam simul, Aetoliq; ciebant:

sed futurorum neutiquam: illud enim,

Ille dies aderit, quo procidet Ilios alta:

non historia, sed potius diuinatio dicenda est. Empirici præteritorum historia frequentius usi sunt, sic enim eam diffiniunt. Historia est rerum sæpius circa eadem probatarum narratio. Sed contra ipsos ita dicendum: si omnia in historia narrata uera esse affirmant, aliquem profecto iudicem habere debuerunt, qui recte historiā institutam esse iudicaret: uerum cum non ita res habeat, aliquod dijudicandæ historiæ instrumentum reperiēdum est, quo uera à falsis discreturi simus. etenī circa idem non solum medici dissident, immo & cōtraria opinantur. febricitātes enim adeo nōnulli inedia macerabant, ut ne aquam quidem concederent: nonnulli ab initio cremorē hordei propinabāt, nonnulli summopere cauebant, ne unquam hordeaceo uictu laborās uteretur. Petronas autē & suillas carnes assatas exhibens & uinum nigrum meracius, ad uomitum compellebat, & frigidā ad laborantis arbitrium potui dabat. Apollonius uero atq; Dexippus Hippocratis auditores neq; aquā propinabāt, nedum uinum: præparauerāt aūt scyphos quosdam cereos numero duodecim, ut essent singuli heminæ sexta pars, ex his duos tres'ue alternis diebus ægrotantibus dabant. tanta igitur cum sit inter medicos controuersia, cur dijudicādæ historiæ instrumentum aliquod comparari nō debuit? quare cum ipsos fateri coegerimus neque inutile esse historiam admittere (sic enim superuacuam esse historiam declarabimus) percunctabimur experientia'ne an ratione historiam iudicēt. ratione quidem, nequeunt, cum ipsam exterminent etiam aliàs, qua singula hæc percipiuntur ac iudicantur. at experientia, quæ iuuant, deprehensa fuisse prædicant. experientia igitur etiam iudicari necesse est: quemadmodum enim in alijs, ita & hoc loco res sese habet. Quidam in historia, niuem refrigerare, tradidit, si de historia sententia ferenda est, eodem instrumento utendum est, quo scriptor ille rem hanc deprehendit. Rationalis sanè medicus per causam dijudicare historiam poterit. quodam enim in historia scribente, hominem distenta uascula & oppressa grauitate habentem sanguinis profluuium superueniēs ab instante noxa liberauit, & à grauitate. Hanc historiam examinat, num uera sit, in causam symptomata inferentem respiciens, consideransq;, num sanguinis profusio potēs sit causæ resistere: inueniens ergo grauitatem distentionemq; à plenitudine prouenire, & sanguinis effusione plenitudinem inaniri, historiam ueram esse cognoscit, nullaq; re alia ad hanc dijudicationem indiget: ubi uero causam nancisci non possumus, historiæ iudicium experientiæ committimus. si quis enim historiæ tradidisse uisus fuerit, portulacam dentium stuporem discutere, huic rei iudicandæ experientiam adhibebit. ad hunc itaq; modum empiricū necesse fuerit de historia per experientiam iudicium facere. quòd si experientia historiam iudicat, efficitur, superuacuam atq; inutilem esse historiam. Cæterum nonnulli empiricorum dicunt, nos autoritati scribentium fidem habentes, historiam iudicamus: nobis uero interrogātibus quomodo ipsorum autoritatem æstimatis, cum ipsorum alij in alijs fallantur, & recte sentiant? respōdent, cum scriptor aliquis non ob inanem gloriam, neq; decretorum amore compulsus, neq; altercandi studio irritatus quicquam scribit, tunc uera ipsum scriptis mādare censemus. hoc eorum dictum in primis facile refelli potest. cōtingit enim primū ob nullam ex antedictis causis, sed proprio errore ductum scriptorem quempiam historiam condere: num igitur, quia

neq;

neque gloriæ cupiditate, neque sectæ suæ placitis fauens, neque contradicendi gratia scripsit, propterea quicquid eius scriptis continetur, uerum esse dicendum est: secundo cum historiæ autorem sapientem medicum esse autumant, à iudicanda historia discedentes uirum sapientem iudicant: sed huiusmodi iudicium ad philosophos non ad medicos pertinet. præterea unde iudicium illud accipi potest, eum neque gloriæ comparandæ, neque sectæ suæ tuendæ, neque rixādi causa scribendi prouinciam suscepisse: alterius dum conantur, quò agnoscēda sit scriptoris autoritas, declarare, instrumento ab ipsismet repudiato utuntur. dicentes enim eum non gloria, non concertandi causa scribere, causas exponunt, ob quas scriptori fides adhibenda sit. quare si non ob aliud quicquam, ob id saltem causarū uestigatio perutilis fuerit, nosque etiam nihil plus quærimus, sed quæque res propter quid facta sit, curiose explorandum esse contendimus. quod sanè & ipsi in historia dijudicanda facere uidentur. nos uero propter quid quodque sit, uestigare consueuimus, atque in totum causa ad rei naturam dijudicādam utimur, empirici autem ad mores scribentis dignoscendos: mores autem æstimare nō medicorum, sed philosophorum officium est. amplius & hoc aiunt empirici, nō opus esse historiam experientia iudicare, idque ita probant: quemadmodū uos Cretam insulam esse quibusdam scribentibus, Cretam esse insulam cognouistis, quamuis proprijs oculis ipsam nunquam aspexistis: ita & nos multis de ijsdē eadem sentientibus experientia ad historiam iudicandam nō egemus, sed multorum opinioni accedimus. Nos uero istorū rationi occurrimus iam dicentes, Cretam esse his uerisimilibus argumentis moti credidimus: quoniam inde huc aliquis, iterumque hinc istuc nauigat, quoniamque nonnulli Cretenses hic nostri amici sunt, aut isthic, ad quos etiā literas damus, & à quibus accipimus. præterea quoniā omnes homines de ipsa licet inimicissimi idem referunt. de medicinalibus autem rebus nihil ferè inter medicos conuenit: cum præsertim respectu ad om̄es homines exiguus sit medicorum numerus, neque solum dissentiunt, sed & pugnantissima, ut paulo ante monstrauimus, opinantur. quocirca aliquo instrumento opus est ad dijudicandam medicinalem historiam. Cæterum cum dicant empirici, quæ comprehenduntur, aliqua sensu comprehendi, ut ruborem, alia per reminiscentiam, ut ea quæ notis quibusdam ac signis in memoriā reuocantur, per indicationem autem nihil dignosci, ac neutro ab ipsis probato modo Cretam esse insulam comprehendunt: nihil dubium est, aut ipsos, Cretam esse insulam, non comprehendisse, aut si comprehenderunt, tertium quendam alium comprehēsionis modum reperiri. hæc dixisse ad ostendendum adeo ab ipsis concelebratam historiam superuacuam esse, abunde sit.

15 Cæterum nullius iuuantis notitiam ex historia haberi posse non magno quis negocio probauerit. quandoquidem enim obseruatio, ut supe-A rius tradidi, non solum in symptomatum genere & numero facienda est, sed etiam in magnitudine & tempore & ordine: hęc autem describi sine propositis scopis nequeūt: manifeste sequitur historiā dari non posse: penes magnitudines autē & tempora, & ordines medendi conditionē differre probatum est. Verum & per quæ conclusimus in cōcursibus obseruationem fieri non posse, per eadē efficitur, neque historiā posse condi. neque enim obseruationem fieri non posse, posse uero non obseruata describi, quispiam dixerit.

XIII 16 Deinceps de trāsitu ad simile disputādum est. indiguerūt aūt trāsitu ad simile empirici hac de causa: cū plurima & penè infinita essent, in quibus obseruationes erant faciēdæ, & opē ferentia essent quoque infinita, ac nemo posset, in omnibus B aut plurimis obseruare: id fuit in causa ut historia trāsituque ad simile egerēt empirici: adhuc quoniam rationales medici ipsis obijcientes aiunt, nihil æque artifices, ac facilitatē in artibus copiamque præstare discupiunt. at uos unū in uno obseruātes infiniti in curationibus eritis, aut plura in eodem obseruare coacti, nunquam arte utemini, sed aliqua semper notabitis. Hanc ipsi obiectionē ita diluūt: nos trāsitu ad simile utimur, ex quo nobis facultas copiaque suppetit. uertiginoso eīm in humū procidente, sanguineque ob casum effuso, atque ita morbo eo liberato: nos id notantes in altero uenā secabimus. Sed primū eos quispiā sciscitabitur, unde ipsi certiores facti sunt, ex sanguinis profusiōe C & non ex ipso casu uertiginosum fuisse sanatum. Sed nondum aduersus eos quippiā afferre tēpus est, priusquā, quot modis transitu ad simile utanī, ostendero. Dicunt itaque se trāsitu ad simile uti, nōnunque ab auxilijs ad auxilia, nōnunque à locis ad locos, nōnunquā ab affectib. ad affectus: ab auxilijs quidē ad auxilia, ut quando mespilū uice cotonei dysentericis exhibent: à locis autem ad locos, ut quando ea, quę in musculosis aut neruosis mēbris obseruarūt, talibus etiam applicuerūt, queadmodum exempli causa à femore ad humerum transferimus: ab affectibus uero ad affectus ita transeunt, ueluti cū remedia ad sanguinis effluuiū probata ad hæmorrhoi morsum accipimus. tot sanè modis transitu ad simile utuntur empirici.

D 17 Verum ipsos libēter interrogem primū de auxilijs, quomodo ipsis utanī, num facultatis aut accidentiū inhærentiū similitudinē attendentes: ueluti cum mespilū pro cotoneo assumūt, num astrictione similia putātes accipiūt, an quia rotunda ambo, colore, tactuque similia cōspiciunt: si eīm facultatē (adstrictionē dico) attēdentes se transitū facere asserēt, se causas adstrictiōis, per quas iuuātia prosunt, explorare fatebunī: simul aūt cum iuuantium facultate & nocentium facultas addiscitur. quinetiā & plus quiddā eos perscrutari oportet, non solum quod mespilum adstringat: complura enim eadem ui prædita sunt, quæ propterea non idem præstant, ut æris squamma adstringens partes etiam consumit. nam si piper calefaciēdo iuuare cognitū sit, iam pro certo habetur, quod in pręsentia

sentia nocet, frigiditate officere. sin autē acciden-
tium similitudinem spectantes similia se deligere
profiteantur: utrū dicemus, ut si omnia accidentia
similia sint, ita similitudo attenditur? at id prorsus
esse nō potest, ut aliquorū omnia accidentia simi-
lia sint: sic eñ eadem essent, nō similia. certū igitur
est eos aliquorū accidētium similitudine inspecta
transitum se facere dicturos. aut igitur plura (di-
cemus nos) aut totidem, aut pauciora accidentia
spectantes transibitis. si pauciora, fermè omnia si
milia fuerint, in aliquo enim omnia cōcordant: ꝙ
si totidē aut plura, cur in sanguinis effluuio (dice-
mus) quēadmodum porri coma usi estis, nō item
& allij & cepæ comam adhibuistis? hæc enim in
plurimis similia sunt. & in pernionib. pariter, qua
re quēadmodum rapa, nō item & raphano ei ma-
lo succurritis? præterea & stomacho imbecillis
quare absinthio carentes, non & marrubij succo
medemini? ferè enim hæ duæ herbæ non differūt:
itē aqua inter cutē suffusis quā ob causam plerūq;
uice raphani rapam non exhibent? atq; in uniuer-
sum considerandum est aliquod obseruatis simile
contrarias tamen uires habere: ipsosq; percontari
opus est, propter similitudinem ne ijsdem morbis
hęc remedia cōducāt? similitudo uero sit sensibus
(ut ipsi reputant) iudicanda? hoc idem argumen-
tum aliquis in reliqua ipsorū decreta cōtorquere
poterit: nam protinus ipsis ostendendum est, neq;
à symptomatis ad symptomata, neq; ab affectibus
ad affectus eos transire posse. nunquid enim (dice
mus) symptomatū similitudinē in facultate attēdi
tis? hoc uero negabūt. non enim facultatē sympto
matum, sed sensui manifestam similitudinem ex-
plorant. utrum igitur plurium symptomatum an
totidem similitudinem? at phlegmone & scirrhus
in plurimis sunt persimiles, sed nihilominus fer-
mè contrariā nihilq; consentientē curationem po
stulant. sic etiam œdema & ramex, struma, & me-
liceris magna similitudine inter se cōueniunt, sed
medendi ratio maximè distat. pręterea ex uenę ru
ptura sanguinē reijciētes oīa fermè symptoma-
ta illis quamsimillima habent, quę sanguinem ob
erosionem aut apertionem spuētibus insunt: non
tamen iccirco eadem medicatio omnibus idonea
est. Atq; ea ferè, quibus empiricorū ad simile tran
situs confutatur, persecuti sumus.

XIIII 18 Nunc uero declarandū superest, quo
modo rationales transitū ad simile usurpare uale-
ant. quod alij nō ad simile trāsitū, sed analogismū
nominare cōsueuerūt: nā ad simile transitū perti-
nere ad empiricos asserūt: modū aūt illi proximū
analogismū uocāt, quē rationalib. familiarē esse te
stanť. Verū nos aduersus nomina mutantes mini-
me pugnamus, sed rem ipsam proponemus, cui
quisq; suo iure nomē imponat. itaq; symptomatū
aliqua causas, aliqua passos locos, aliqua faculta-
tes, aliqua ęgrotātes ipsos subsequi statuimus. hęc
rationalis oīa distinguit, noscitq;, ubi obseruan-
dum sit nec ne. ꝙ alia uero adsint, aut absint, nō la
borat: cū nihil ad medelā conferant. cumq; cōcur-
sus in aliquo inutili symptomate uariare uidea-
A tur: haud secius ijsdem utiť, ac si penitus assimilis
cōcursus esset. At empiricus quia cōfusum ex om
nibusq; aceruatum concursum obseruat, faculta-
te discernendi symptomata carens, quocunq; ex
illis deficiente, abūdanteúe, perinde atq; cōcursu
euariāte diuersa quoq; curādi ratione uti debet, i-
gnorans in nonnullis symptomatū defectu afflu-
xuúe cōcursum reuera permutari, ut in phlegmo
ne, scirrho, œdemate, atq; ramice: in nōnullis aūt
minime. nā in ijs, qui à priore parte cōuelluntur,
& in ijs, qui à posteriore, quos Græci emprostho-
tonicos, & opisthotonicos uocant, differre quidē
cōcursus uidetur: sed quoniā patientis symptoma
est, non causæ, non loci, nō facultatis, ideo non fit
diuersa curatio. id quoq; ignorat empiricus, non-
B nunq; similem esse concursum, non tamē iccirco
eadem curatione esse utendum. Ecce enim totidē
similiaq; symptomata in sanguinē reiectante ex
uenæ ruptura, ex apertione, & ex erosione reperi
antur, esto etiam tussis in singulo istorum eadē, &
proiecti sanguinis copia sit æqualis, aliaq; etiam
sint cōsimilia, nihilominus tamen differens cura-
tio adhibebiť. Quamobrē rationalis medicus uti-
lia symptomata ab inutilibus distinguens, sæpius
dissimili apud multos apparēte concursu eadem
medicamēta sectatur: ueluti quidam emprostho-
tonici, id est in priorem partem distēti, & opistho
tonici, id est in dorsum distēti, & tetanici, id est æ-
qualiter in utranq; partē cōuulsi dicuntur, isti di-
uersum cōcursum habere uideň. At rationalis in
C telligens sanguinis (si ita forte euenerit) copiā in
causa esse, musculorūq; esse uitiū, & eundem esse
morbū (phlegmonē enim) eadē medendi uia in-
cedet. sola enim prædicta symptomata notat: sed
patiētis symptoma tanq; inutile repudiat. nam in
priorem, aut in posteriorem, aut æquabiliter in u-
tranq; partē cōuelli patiētis symptoma est, quod
obseruatum nihil in curando utilitatis affert, quē-
admodū neq; lachrymari. contra nonnunq; simili
apparente cōcursu, idem medicus rationalis pe-
nes diuersam causam differenti curatione utiť, ut
in illis, qui ob erosionem, aut uenæ rupturā cruen
ta per os reijciunt. partiens eñ symptomata ratio
nalis, ad utile indicantia respiciens, atq; utilia tan-
tum symptomata deligens, auxilijsq; aduersus ea
D pugnare ualentibus utens, plerunq; diuerso appa
rente cōcursu, eodem ipse modo curabit: aut con
tra, simili apparente, diuersam curationē adhibe-
bit. curatio nanq; remedia causis symptomata ge
nerantibus aduersari ualentia admouet. Rationa
lis itaq; unumquodq; auxiliū morbiferis causis ad
uersarium comprehendit, & cui symptomati resi
stere ualeat, non ignorat: eo ꝙ concursum, ut iam
diximus, partitus est. At empiricus in cōfuso acer
uatoq; concursu iuuantia obseruans, quid cui resi
stere aptū sit, discernere nequit: id ignorans uero
transitu ad simile uti nō potest: secundum quid e-
nim iuuans prosit & ipse se ignorare fatetur.

19 Cæterū quomodo (dicet aliquis) utilia sym
ptomata à uanis distinguit rationalis? ad indican-
tia proposita referendo, respondeas. cum enim

quædam

quædam symptomata propositum utile indicans manifestantia, quædam uero id non præstantia cognouerit, utilia sanè adnotat, inania et superuacua dimittit: ex huiusmodi uero utilium symptomatũ perceptione transitus ad simile facultas exoritur: quandoq; autem non integram curationem, sed aliquam eius particulã transponit. queadmodum enim concursus, ita & curandi rationẽ distinguit: atq; in primis perspicuum habet, quænam curationis auxilia symptomatis à causis illatis aduersantur, quæ symptomatis à loco, facultatéue productis. sciens nanque hoc à causis symptoma enasci, istud à locis, id uero à facultate, à causa præterea auxilij genus indicari, à loco utendi modum, à facultate (ut ita nunc statuam) mensurã, siquidem eadem causa sit, & causam prodentia signa appareant, sed neq; locus idem sit, neq; facultas, idem utiq; remedij genus ab ipso accipietur, sed utendi ratio & mensura mutabitur: contra, si causa planè diuersa fuerit, sed locus & facultas sint ijdem, non idem auxilij genus, sed utendi ratio & mensura eadem seruabitur. postquam igitur rationalis medicus & concursus & curationes metiri est idoneus, potest secundum concursuum similitudines, aliquas curationis partes, prout ipsi uidebitur, commutare. At empiricus neq; causam, neq; causarũ, aut loci, aut facultatis proditoria symptomata rimatus id neutiquam facere poterit. quocirca neque transitum ad simile in curando rite usurpauerit, quandoquidem quomodo inter se concursus sint similes, turpissime ignorat. ideo neq; medicationem partiri ualet, neque remedium præsenti symptomati occurrere potens adhibere. quòd si id se posse facere affirmat, ut scilicet & concursuum symptomata, & curationem partiatur, quid unumquodque prodest atque officit dignoscens, se abditarum causarum contemplatorem esse fatebit. quòd si hoc, & ab indicatione se remedia posse capere confirmabit.

20 Quamobrẽ cum ea, quibus Empiricorum secta insignitur, atq; informatur, frustratoria sint, atq; esse non possint, obseruatio scilicet, historia, & ad simile transitus, obseruationem quidem ratione carentem inutilem prorsus ac per se subsistere nequeuntem ostendimus. inutilem, quia rationis usus exigitur, quibus symptomatis curatio sit adhibenda declarantis. neq; enim in omnibus aut iam præteritis, aut ægrum in præsentia uexantibus, obseruationem faciendam autumant. id uero effici non potest, ut plura cum sint, omnia prorsus adesse, quo idem concursus emergat, reperiantur, genus inquam symptomatum, & numerum eundem, & magnitudinem, & ordinem, & temporis opportunitatem. & id genus alia. historiam uero per hæc abũdare probauimus, quòd experientia quæ scribit, dijudicat, idq; recte facere non ualet. magnitudines enim symptomatum atque tempora adscribi nequeunt, sine quibus prosperi medicamenti nulla est comprehensio. ad simile autem transitum eo argumẽto sustulimus, quòd ipsum necessario in salutarium, perniciosarumq; fa-

A cultatum inquisitionem dirigere oporteat.

XV 21 Cæterũ postquã hactenus Empiricorum decreta ueluti per summam refutauimus, modo superest ultima acies cum methodicis depugnanda. uerum aduersus eos depugnaturus omnium sectarum communes sententias cõcedat necesse est, quod autem illis controuersum est oppugnet atq; conuellat. Empirici igitur ab indicatione remedia sumi non posse aduersus methodicos astruere conabuntur: Nos uero ab indicatione remedia sumi posse cõcedimus, sed ab euidentibus indicationem enasci non itidem ipsis condonabimus, adhuc illud methodicis assentimus, neq; ab uno symptomate, neque à pluribus indicationem produci: rursus uero illud negabimus, inutilia in

B totum esse symptomata. nobis enim symptomata plerunq; ea significare uidentur, quæ salutare auxilium patefacere ualeant, sed ad docendam indicationem penitus ignaua & superuacua symptomata arbitramur. Huiusmodi uero sunt methodicorum instituta, cum eadem symptomata sunt, affectus autem quibus hæc inhæreant, differunt, nõ eadem medendi ratione utendum est: exemplum de phrenitide afferunt, & ea quæ sub astricto, & ea, quæ sub fluxo genere collocatur. item si ijdem sint affectus, symptomata differant, eadem, inquiunt, curatione utemur ut in costarũ cerebriq; phlegmone, si utraq; sub astrictionis genere uitia sunt. quãdoquidem igitur eadẽ symptomata cum sint, diffidente tamen ratiõe in medendo utimur, cũq;

C illa differũt, eodem nonnunquã modo curamus, ideo prorsus inutilia ad curãdum symptomata esse aiebant. sublatis enim affectibus simul & symptomata pereunt, positis & ipsa perdurant. hac de causa utiles esse affectus aiunt, qui hæc exorientes producũt, euanescẽtes interimũt, at symptomata inepta & uana, quæ nulla ui prædita sunt. quòd si quicquam symptomata indicãt, aiunt, utile nihil, sed potius noxium perniciosumq; indicant, quẽadmodum febris refrigerationem indicat, aut me dius fidius potionem dandam, uel uini cupiditas aut balnei, uinum exhibendũ, & in balneum ducẽdum esse declarant. quapropter cum symptomata nihil, aut saltem nihil utile, sed potius lædens detrimẽtosumq; ostendant, iccirco symptomata reijci-

D mus, inquiunt, morbos autem utpote utile indicare ualentes admittimus. Interrogant præterea huiusmodi quasdam ratiunculas, ut à iuuantiũ numero symptomata excludẽda esse cõfirment: Si idem contraria nõ indicat, qui uero astrictione fluxuq; afflictantur, contraria ope indigent, profecto afflictatio cõferentium indicationem non generat. sed in ipsos hæc ratio facile reflectitur, per quam neque morbus quicquam indicare probabitur in hunc sanè modũ: Si corpus frigore corruptioneq; astrictum diuersa medicamenta requirit, idem uero diuersorum esse indicatiuũ nequit, igitur astrictio conferens nõ ostendit. Alia etiam uia methodici interrogant: si differentia idem non indicant, febricitantes uero ac tussientes idem quandoque indicant: à febri igitur ac tussi conferentis non fit

indi-

indicatio. at nos hanc etiam ipsorum rationem in ipsos ita retorquemus: si bile astricti & laxati eadem remedia postulant, ac diuersa idem non indicant, efficitur astrictionem ac fluxum conducibile non indicare.

22 Hæc ferè sunt, quæ à methodicis afferũtur, ut inutilia symptomata demonstrent. Verum enimuero à nobis primum declarandũ est methodicos per ea, quæ faciũt, utilia esse symptomata fateri. usum uero, quem symptomata præstant, cum rationalem sectam exponemus, exquisite declarabimus. Methodicos itaque symptomata in curatione conducibilia putare hinc maxime patebit, homines enim utcunque insanientes tenebricoso loco continendos esse autumant, siue ob effluxum, siue ob astrictionem insaniant. lucem nanque B in insaniam addere arbitrantur, at ueternosos loco splendido detinendos siue astrictione, siue fluxu laborent: tenebris enim ueternũ augescere putant. quomodo igitur, si nihil symptomata indicant, astrictione delirantes in tenebris uersabunt, tenebris astrictionem augentibus, aut contra fluxu ueternosi in luce fluxum concitante remanebunt? in his enim mihi affectus negligere uidentur, solaque symptomata intueri. igitur qui inutilia fuerint ea, quę tantã uim habent, ut proposita ista posthabere, neque tantũ posthabere, sed etiam contrarium, ac ipsa indicent, facere cogant? astrictio nanque, ut laxetur, nunciat, isti uero in tenebris deliros cõcludentes nõ laxant, quin è contrario astringunt. fluxu etiã cohibitionẽ indicãte, isti ex fluxu C ueternosos in lucem producunt. atque ita fluxui incrementum adijciunt. ad hæc sanè respõdent methodici, non quia symptomata indicẽt, ideo se illa accipere, sed quia contra indicent, illudque efficere, quod propositum imperet, prohibeant: id enim cõtra indicãs appellant. quod, cũ utile ab affectu indicatũ, id fieri, quod affectus postulat, nõ permittit. at hæc nos ita refellimus, si cõtra indicãtia inutilia censent. facultas etiã à proposito indicatũ plerunque accipi nõ permittens inutilis putanda erit. sed facultatẽ nobis aliquid ad medelam cõducibile suggerentẽ, tametsi & ipsa cõtra indicet, cõtemplari oportet. queadmodum itaque facultatem contra indicantẽ ex usu esse statuitis, uobis pariter & symptomata utilia cõfiteri necesse est. præterea ri D dicule admodum phreniticis tenebras conferre aiunt. nam si tenebræ astrictionem augent, aucta uero astrictio delirium maius facit. crescunt enim symptomata minuunturque cum affectibus, contrarium nimirum faciunt quàm oportet. Augẽtes enim affectum, augent etiam delyrium. & de symptomatis sermonem satis abunde fecimus.

XVI 23 Modo neque affectus conferens indicare (ut opinantur methodici) ijsdem illis rationibus, quibus ipsi inutilia esse symptomata probare nitebantur, commõstrare decreuimus. ita nanque asserimus, si ijdem affectus sint, causæ uero differant, nõ eandem curationem admittimus. Vrinæ namque suppressio unius quidam affectus est, uerũ si calculus sit in causa, excindimus, si phlegmone, A cataplasma illinimus, si uesicæ supra modum distentio, specillum, aut fistulã, quem cathetera nominant, immittimus, siue, ut inquit Erasistratus, ægrum in genua statuentes, atque aphronitro extremum urinariæ fistulæ illinentes, & alia, quæ deinceps sequuntur. Sin autem ab affectibus conducibilium indicationes fierẽt, idem cum est affectus, ipsius quoque conducibilis eædem forẽt indicationes. non sunt autem, neque etiam diuersi affectus idem indicauerint. At una cum est causa, licet affectus dissideant, idem curandi genus admittimus. cholera nanque & arquatus morbi dissimiles quod fermè & ipsi confitentur. etenim astrictus hic, ille uero fluxilis morbus est, in utroque tamen fit inanitio. Quapropter quoniam sublatæ causæ affectus auferunt, positæ constituunt: Et insuper quum diuersæ sint causæ, quamuis ijdem sint affectus, diuersa curatione utimur: & quum eædem fuerint causæ, quamuis affectus sint diuersi, eandem curationem adhibemus: nõ iniuria nos & causas & affectus & passos locos exploramus. Possumus uero & hisce rationibus idem comprobare, à discordibus scilicet causis eundem affectum procreari, exempli causa, astrictum. ignis nanque in corpus incidens superficiem densat, id pariter frigus efficit: nihilominus hunc, qui idem affectus est, differenter curamus propter causarum differẽtiam. illum enim qui ab igne est, calidæ perfusionibus & cataplasmatis crustas separare ualentibus sanitati restituimus. eum uero, qui à frigore, fomentis, raporũ decoctis, & id genus alijs sanare studemus. quòd si laxatorio utrunque curandi genere sanari contendant, ita occurremus. si idem est curandi genus, id si permutemus, nihil errabimus, ut si ab igne ægrotantem ijsdem fomentis calefaciemus, & frigore affecto eadem cataplasmata superdabimus, & medicamina ad crustas faciẽtia adhibebimus. sed nequaquam ista facimus. grauiter enim læderentur. haud igitur eandem esse curationem dicendũ est. Amplius eadem causa diuersos morbos generat. plenitudo enim aliàs phlegmonẽ excitat, hæc uero astrictio est. interdum sanguinem profundit, at sanguinis profusio fluxus uocatur, neque tamen ob id, licet morbi differant, est diuersa curatio. siquidem in utroque euacuatio sanat morbo contraria. quandoquidẽ non ab affectis, sed ab efficiẽtibus, queadmodum & ipsi profitentur, indicationes accipiẽdę sunt. affectus uero causarũ loco methodici habẽt, quòd symptomatũ effectiui sunt. sed non qua causę sũt, inquiũt, sed qua cõmunitates, quas cœnotetas uocant, uim habent indicandi: nihilque uetare, idem & pro causa & pro communitate & pro alio quopiam accipi. ut enim malum gustatile, olfactile tactileque est: cunque ipsum dulce esse dicimus, non quatenus sub tactum uenit, dulce dicimus: haud secius affectus ab alijs enatos alia quædam producere quid impedit? quando uero ipsos indicare, inquiunt, asserimus, non quatenus effectus, aut aliorum effectiui, sed quatenus communitates sunt, ipsos indicare censemus. quemadmodum igitur symptomata methodici, quoniam à di

uersis eadem, & ab iisdem diuersa proueniunt, nihil indicare commodi testantur: itidem & nos à diuersis causis eosdem & ab iisdem diuersos gigni affectus intuentes, eos ad utiliũ indicationem incommodos esse dicimus. neque enim unum idem semper indicat, alioqui urinæ suppressionem eadem semper uia tolleremus. ut igitur illi ruborem non indicare aiunt, quòd effecti speciem ipsum reputent, sic & nos affectus ad indicationem nonnunquam causarum, nonnunquã effectorum inutiles esse statuimus. Quispiam uero ita illis obiiciat, quid ruborem ipsius alteratione indicare negatis, quandoquidem & communitatem in ipso spectatis, in pluribus enim differentibus cernitis: quid aliud uero est communitas, quàm res in pluribus eadem? igitur si indicat, & pluribus communis est, cur non ab ipso aliisq; id genus symptomatis euidenter apparẽtibus indicationes accipitis, sed potius ab affectibus, astrictione scilicet & fluxu nequaquam euidẽtibus? quòd si affectus, qua affectus est, indicat, maxime ridiculum fuerit, affectum sensu comprehensilem inficiari. si fluxus itaque & astrictio solæ communitates forent, uero proximum quis diceret eas solas indicare dicens. uerum cũ & symptomata pluribus cõmunia reperiantur, quare & ab ipsis iuuantium indicatio non oritur? Sin autem respondeant, iccirco symptomata repudiamus: quia proximæ & necessariæ medentibus communitates nõ sunt. nam eosdem affectus diuersis symptomatis eodem modo curamus, & diuersos affectus, etiamsi eadem symptomata fuerint, diuersa tamen, ut supra declarauimus, ratione discutimus. His de causis & nos (dicemus) idem in affectib. euenire cernentes, quod uos in symptomatis obseruastis, ueluti incommodos & superuacaneos ipsos reiicimus. istud enim probare, affectuum uidelicet comprehensionem esse inutilem, abundans est & frustratorium. ad curationem enim satis est causæ perceptio, loci uexati dignotio, & facultatis mensura. sit'ne fluxus an astrictio superuacuum puto cognoscere, sed huiusmodi ratio posterius agitabitur, cum de usu affectuum perceptionis differetur.

A

B

C

24 Illud autem aduersus methodicos dicendum est, affectus non quid agendum sit, sed suam ipsorum sublationem destructionemq; indicare. quod sanè & quis uotis expetere possit. id uero nec uulgus, neq; brutæ animantes ignorant, morbos sublationẽ, sanitatem cõseruationem indicare. Artifices sanè huiusmodi indicatiõe non egẽt, sed illa scire exoptant, per quæ languores pelluntur, & sanitas conseruatur. propterea illis opus habent, quæ particulatim remedia indicãt, quibus accersitur sanitas ac retinetur: atque per id artifices uulgo præcellunt, quòd ea percipiunt, quibus particulatim remedia patefiunt: quandoquidem si morbi sui ipsorum remedia edocerent, laborantes ipsi per quæ ad sanitatem redirent, intelligerent. at istud ignorant, quid uero morbus indicet, certum habent, sublationem scilicet: quare pellendi morbi causa medicos acciri iubent.

D

25 Quin & ex adhibitis auxiliis non morbos, sed causas medelam indicare agnoscendi facultas dabitur. auxilia nanq; non effectis, sed facientibus aduersantur, ut euacuatio multitudini contraria est, morbo uero nulli, ut phlegmõe aut febri. multitudine igitur ab euacuatione subtracta, simul & genitus per eam morbus tollitur. Sed non propterea quòd simul cum efficiente causa morbus recedit, auxilium morbo aduersari dicendum est: possumus uero & ex symptomatũ à multitudine atq; euacuatiõe orientiũ collatione, cui opponatᵣ auxilium dignoscere, siquidem multitudo redũdantia grauat, euacuatio redũdantiam subducens grauitatẽ tollit. deinde multitudo cõceptacula distẽdit, euacuatio ut subsidant, efficit, & collabantur. alia quoque remedia causis semper resistere inuenies, morbo uero nomine. Amplius ex hoc quispiã dixerit, si neque astrictio neque fluxus auxiliũ aliquod, sed potius affectum quendã indicent, & astrictioni contrarius fluxus est, nõ inanitionẽ, sed fluxũ indicabit astrictio, et fluxus astrictionẽ, qđ igitur admittimus nõ idem morbo indicatur. at lędentes causæ sibi contraria demonstrant, quodq; ab ipsis indicatᵣ, admittimus. quocirca nõ morbi, sed causæ, quod conducit, aperiunt.

XVII 26 Itaq; non prorsus incommoda esse symptomata, neq; à morbis conducibile, sed à causis indicari satis ample dilucideq; ostẽsum est. Deinceps considerandum superest, communitates, quas supponunt methodici, euidentes sint necne, atq; utrum à communitatibus indicationes accipi possint. Medicã igitur facultatem iuxta ipsorũ sententiam definiemus, euidentium communitatum cognitionem esse. euidens autem non, quod sensu percipitur, appellant, siquidem nulla affectio sensui comprehenditur, sed euidens illi nominant, quod per seipsum, licet sensui nõ subiaceat, comprehendi possit. nam ferè manifestum illi euidens uocant. Quapropter contradicens illud quoque ostendat oportet, eos neq; Græcis nominibus scire uti. cæterum ne dictiones uitio dare uideamur, ipsis concedentes euidens, ut lubet accipere, communitates non ex se comprehensibiles esse declaremus, in primisq; eorum sectæ principem Thessalum communitatum, ut non ex se perceptilium, signa tradentem adducamus. in laborante enim astrictio inquit ex corpore ægre difflabili agnoscitur, pariter & fluxus nonnullas notas exponit. sed forte respõderint, aduersus hominẽ, non aduersus sectam nostram obiicitis. Thessalum itaq; dimittentes ad propositum reuertemur. primum igitur cõmune quoddam argumentum in utraq; affectione sumemus, ipsas neq; euidentes, neq; ex se perceptiles esse declarans. deinde separatim ipsarum singulam neutiquã ex se cõprehendi posse cõfirmabo. Fatentur itaq; & ipsi non omnem corporis densitatem, aut excretionis suppressionem astrictionẽ esse. nam rustici cõcretione laborãt, non tamẽ astrictione. neq; omnis soliti excrementi cohibitio astrictio est. nã & muliebre purgamentũ cum ab prægnatione supprimitur, so

liti sane excremēti retentio est, neq; tamē ob id a- A
strictio uocanda. item non omnis corporis raritas
& excretio fluxus est. pueri nanq; & mulierculę ui
riq; nonnulli sub umbra uictu molliore usi, natura
sunt rariores, & quædā inutilis materiæ expulsio,
fluxus nō est. præterea quorū per alui deiectionē,
aut lotiū aut sudorē, aut sanguinis profluuiū iudi-
catio fit, neque ipsos fluxu laborare dixerint, alio-
qui supprimenda esset excretio. quoniā ergo non
omnis densitas & retētio astrictio est, neq; omnis
raritas aut excretio fluxus, clarissime constat, sola
ipsa symptomata respicientē fluxū aut astrictio-
nē deprehendere nō posse, sed ex alijs dijudicāda
sunt. quemadmodū enim & alia symptomata na-
turaliáne sint an præter naturam, nō ex seipsis, sed
ex alijs percipiūtur, ad eum sanè modum & astri- B
ctio & fluxus dignoscēda sunt. per hæc autem hu
iusmodi sententia firmabitur. naturalia sympto-
mata & præter naturam magna similitudine inter
se cōueniunt: eadem nanq; his naturalia, illis præ-
ter naturam sunt: ut ater color præter naturam si-
milis est atro colori qui naturalis sit, nobis quidē
præter naturam, sed Indorum genti naturalis. fi-
guræ quoque non naturales naturalibus sunt per
similes. nonnulli nanque magis quàm alij extor-
tos habent artus: acuminatæ nares & oculi caui,
quibusdā mortifera signa sunt, alijs uero hæc ea-
dem congenita: motus ac immobilitas si uolunta-
tis imperium sequentur, naturales dicito, quòd si
inuolūtarie in corpore fiant, præter naturā omni-
no sunt. per hæc manifeste affirmamus, eadem tan C
tum symptomata attēdentes nō posse ingenitum
ab extraneo dignoscere, sed in nōnullis agentem
causam explorare opus est. quemadmodū de mo-
tu utrum uolūtarie an inuoluntarie prodeat: sic e-
tiam de colore. cum enim color ab humoribus o-
riatur, & ex colore sanguis appareat, consideran-
dum est num sanguis naturaliter affectus sit, id ue
ro ex usu cognoueris. cum reliquum enim usum
sanguis minime impeditū præbet, neq; grauat, ne
que distendit, natiuū esse colorem dixeris. uerum
figuram num salubriter & secundum naturam se-
se habeat ex mēbri ipsius utilitate percipies, ut in
extortos artus habentibus. nonnulla sanè & ex lo
co, in quo fiūt, an naturaliter habeāt, dignoscūtur.
densitas & raritas istius generis sunt, ut nonnullis D
ingenitę, alijs aduentitiæ & pręter eorū naturam
sint. nam senum densitas ipsis quidē ingenita est,
sed pueris extranea. contrà pueris raritas natura-
lis est, senibus autem uiolēta. nōnullis pręterea ex
uitæ ratione spissescit cutis, ut rusticis, ob cæli sta-
tum, aut curas urgētes, alijs qui nihilominus natu
raliter habent. quocirca fieri nequit, ut solam cor-
porum densitatē, fluxumq; spectātes eorum affe-
ctiones cōprehēdere possimus. oportet igitur in
aliud quippiam hæc referētes ita secundum natu-
rámne sint an uitiosa dijudicare. Adhæc ipsi ita di
cere solēt, moderatione excessuq; naturalia sym-
ptomata ab extraneis distinguimus. quādo enim
corpus moderate densum rarūq; fuerit, rectè ua-
let animal: cū uero istorū alterutrū increscens mo-
dum superat, morbo uexari necesse est. Aduersus
quæ ita respondendū est, moderatū modoq; carēs
pro uarijs affectionibus uariare: q; si ab excessu ui
tia iudicētur, non ex se cōprehensibilia esse cōsta-
bit. deinde sic etiā eorum ratio cōfutatur: Modera
tum atq; immodicum non est euidens, sed ab effe
ctis agnoscitur: si iuuat, moderatū est: si nocet, im-
modicū. qui fiat igitur, ut moderatū atq; immodi-
cum, non euidēs sit, ab ipso uero cōprehensa sint
euidētia? Verū si & ad uiriū facultatē, moderatū
immodicūq; censetur, neq; sic tamē immodicum
perspicuū fuerit. facultas enim conspicua non est,
immodico aūt non euidēte, iam proculdubio ne-
que communitates apparebūt, quādoquidem &
ipsę immodica quædam sint. Amplius in istos di-
cendum est, quòd nihil eorum quæ secūdum natu
ram sunt, aut præter naturam, apparet. Sed q; qui-
dem sunt secundū naturā, aut contra naturā, appa
ret. Dolor enim & alia huiusmodi præter naturā,
apparent. At medici uolunt cognoscere, non q;
sunt præter naturā, sed qualia sunt. siquidem acu-
tus nasus & caui oculi cunctis hominibus perspi-
cue apparent: secundum naturam uero an pręter
naturā sint, solis id medicis patet. hoc enim uulgo
medici præstant, quod ex euidentibus occultum
quiddā eliciunt. quod uulgo negatū est. Amplius
quod pręter naturā est, euidens nō est. quare com
munitates, cum præter naturā sint, euidētes non
erunt. Illud etiam considerandum est, num quis-
piā unquā medicū accersierit, quia spissitate rari-
tateúe immodica uexatus sit. quòd si nemo unq;
communitates sensu percepit, quomodo rationi
fuerit consentaneum eas esse euidentes asserere?
communitatibus itaque non apparentibus, qua-
re ipsi artem euidentium communitatum noti-
tiam esse definiunt?

XVIII 27 At uero in præsentia separatim con
tra ambas affectiones disputabimus, atque in pri
mis de astrictione loquemur. Hanc igitur densita
tem, & necessariorum excrementorum suppres-
sionem esse decernunt. cæterum quæ supprimun
tur aut noxia sunt, aut utilia, aut neutra. si sint uti-
lia, ea excernere absurdum est: si neutra, constat
iam neq; morbum esse. dicendum igitur superest,
cum retenta nocent, adstrictionem esse. quæ læ-
dunt uero, causæ sunt. unde fit, ut ex causarum an-
ticipata notitia astrictio cōprehendatur. nam ut
astrictionem adesse cognoscamus, suppressa no-
cere præsciendum est: sed cum nocentium notitia
simul & causarum concurrit agnitio. quin immo
nocētium cognitio causarum est comprehensio,
itemq; ipsa nocentia, quæ utiq; causæ sunt, non ex
seipsis in notitiam ueniunt. quare non solum astri
ctio ipsa nō est euidens, sed neq; illa etiam, ex qui
bus astrictio dignoscitur.

28 Fluxum autem definiētes, corporis immo
dicā rarefactionem, & eorum, quę manere debue
rant, excretionem esse testantur. at immodicam ra
refactionē non ex se posse comprehendi, declara
tum est. quæ excernuntur autem, retineri debeāt
nec'ne, unde percipiunt? non enim ex seipsis per-

ceptilia sunt,atq; sic efficitur, neq; fluxum, quan- A
tum in se est,comprehendi posse: siquidem ut flu-
xum dignoscamus, ante familiare conueniensq;
sciamus oportet: familiare aũt ex usu percipitur,
usus ex multis successibus, hi tandem ex se ipsis.
quamobrẽ non ex se cõprehensus fluxus quomo
do recte euidens dici possit? quodq; rationales co
gnitu obscurissimũ esse affirmant, id ferè methodi
ci(si dijs placet)clarum patensq; esse contendunt.
quandoquidẽ ab his uocatus fluxus ab appellata
apud priscos colliquatione nisi nomine non diffe
rat. colliquationem uero atq; excretionẽ difficul-
ter adeo prisci illi distingui posse censebãt, ut Era-
sistratus palàm difficillimũ id esse iudicium fatea-
tur, atq; hæc uerba pronũciat: sanè perdifficile est
excretionẽ colliquationemq; discernere. sed Hip- B
pocrates laborãti ægre, aut leuiter ferenti iudiciũ
committit, hæc inquiens: si qualia purganda sunt,
purgentur iuuat, & leuiter ferunt. Quapropter cũ
duo ueteres medici inter se de principatu certan-
tes hac in opinione consentiant, excretionem ui-
delicet ab eliquatiõe uix posse distingui, ex ipsisq;
unus neq; signum ullum excretionis posuerit, sed
solam rei difficultatẽ ostenderit, alter ad regulam
fermè imperceptilem iudicium transtulerit: quo-
modo id methodici apparere euidensq; esse pu-
tant? Amplius autem in his qui obscurè exhauri-
untur ac exoluuntur, quomodo & unde se fluxũ
percipere dicent? Nam à collapsione nõ possunt.
Collapsio enim non solum corporibus ob fluxum
euacuatis contingit, sed etiam ob astrictionẽ, men C
sibus suppressis. Nam & tumefactio non astrictio
ne solum illis retentis, quæ excerni debuerant, sed
etiam fluxu fusis humoribus, & corpora distendẽ
tibus efficitur: nõ idem aũt esse corporis collapsio
nem sensilem, & fluxũ, hoc sanè modo patere po-
terit. si collapsio sensilis est, collapsioni uero con-
traria est tumefactio, atq; unũ uni tantum aduersa
tur, fluxui non tumefactio, sed astrictio contraria
fuerit. at si astrictionem tumefactionẽq; idem esse
affirment, ipsos definitionum cõtrarietatem indi-
care opus est. aiunt enim adstrictionem, inculca-
tionem, arctationemq; corporũ esse. est igitur ar-
ctatio conculcatioq; corporum, astrictio: at tume
factio, eorundem fusio atq; distentio. distendun-
tur autẽ multitudine aut fusione corpora. constat D
igitur q̃ diuersæ sunt tumefactio atq; astrictio. si fa
tentur aũt collapsionem à fluxu distare, & tumefa
ctionẽ ab astrictione, morborũ communia nõ ex
his deprehendi fatentur, affectionumq; notitiam
ab alijs non ex se ipsis emergere: cũ ex collapsione
tumoreq;, quæ ab affectionibus differũt, oriatur.

29 Nonnulli dicunt, in his qui obscure exhau
riuntur, fluxum ea cõiectura dignosci, quòd mol-
lia sint corpora fragilia atq; effœminata: quorum
opinio ita refutanda est. si corpora durata fuerint,
& circumtenta, fluxum adesse negabunt, quẽ ta-
men ipsos fateri necesse est. Si igitur tales fortè æ-
groti fuerint, quales narrauit Hippocrates, per
summam indigentiam ad hoc deducti, ut dura sit
cutis & circũtenta: aliaq; adsint, qualia his, qui ex-
hauriũtur, euenire solent, utemúrne ductus ratio-
ne exhaustis corporibus conueniente? id utiq; cõ
cedant necesse est. quomodo igitur ex raritate flu-
xus percipitur? nam tentiõe duritiaq; præsente ni
hilo secius effluuium aderit.

XIX 30 Deinceps uero demõstrare quispiam
poterit, cõmunitates, etiamsi euidentes sint, nihil
tamẽ utile demõstrare. idq; ita sanè probauerit, di-
uersa esse dicens, ipsa cõmunia indicare, aut indi-
care ualentia ex cõmunibus deprehendi. Metho-
dici sanè ipsa cõmunia indicare affirmãt: nos uero
cõmunium notitiã ad ea percipienda, quę particu
latim indicare ualẽt, cõducere asserimus. atq; præ
cepta quodammodo cõmunia cum sint, particula
rium cognitionẽ ostendunt. in eo nãq; præcepto,
spontinæ lassitudines morbos nunciant, habitum
particularis spontinæ lassitudinis, ad multitudi-
nem comprehendimus. illam dictionẽ inter Mor
bos, prout præsens sensus exigit, in hanc Multitu
dinem scilicet, conuertere opus est: Vniuersi igi-
tur cognitio particularis utile indicare ualẽtis no
titiam subministrat.

31 Ne putet autem quispiam nos eius esse sen-
tentiæ, ut ex præceptis palàm utilium demonstra
tiua percipiantur. neq; enim ex præceptis occulta
produnt, quorum usũ ad curationẽ tanq; indican
tium indigemus, sed inter occulta atq; euidẽtia co
hærentiam manifestant: ita uero diligentius præ-
ceptorũ usum ex hoc ipso discemus. lassitudines
temere orientes nunciãt morbos. lassitudinem e-
nim temere euenientẽ manifestã esse uel rudes e-
tiam homines sciũt: per huiusmodi autem lassitu-
dinem humoris copiam significari imperitos qui
dem latet: abditũ enim est, sed nouerunt artẽ cal-
lentes, spontinæ lassitudinis cum plenitudine co-
hærentiam intelligẽtes: ab ipsius nanq; spontinæ
lassitudinis cum plenitudine cognatione permo-
tus præcepti illius conditor, plenitudinisq; effe-
ctum esse spontinã lassitudinẽ cognoscens, ipsum
literis cõmendauit. causarum enim duplicem cõ-
munissimam differentiam cum sciret, ipsarum ali
quas uidelicet in nostro corpore cõtineri, aliquas
exterius accedere, necessarium putauit cum ab ali
qua externa causa pulsamur, nos lędi minime pos-
se, nisi & intestina aliqua causa delitescat: quoniã
uero quæ in corpore sunt grauãtia, materiæ copia
grauãt, mediocris enim materia neq; grauat, neq;
ullo pacto diuexat, in unam ratiocinationem hæc
omnia redigens huiusmodi præceptum cõstituit,
lassitudines spontinę nunciant plenitudinem. qui
bus enim rationibus impulsus præcepti huius au-
thor ipsum tradidit, ijsdem etiam motum præce-
pti utilitatem indicare opus est. hoc igitur cõmu-
nẽ præceptum illud significat, quod ubi spontina
lassitudo est, ibi prorsus est multitudo: non tamen
iccirco ex præcepto quispiam multitudinem, sed
lassitudinis multitudinisq; cohærentiam, & ex co
hærentia multitudinẽ cognouit: quodãmodo igi-
tur etiã ex lassitudine multitudinẽ percepit, quod
autem ita perceperit, præceptum fuit in causa, &
aliorum sanè præceptorum eundem usum consi-

derantes inueniemus. ad hunc itaqꝫ modum in uniuersum & ueluti communem comprehensionem ex usu esse arbitramur.

32 Cæterũ methodici ab ipsis cõmunitatibus utilia indicari autumant: strictam nanqꝫ affectionem laxamẽti necessitatem indicare aiunt, fluentem uero suppressoriã curationem requirere, atqꝫ alia cõmunia euidenter diuersa indicare contendunt, de quibus dicetur posterius. Verũ communia non indicare per hæc nos cõfirmabimus: quibus sublatis ægri sanescũt, ab auxilijs ista delentur, ab his uero utiliũ indicatio sumit, quæ ab auxilijs præcipue destruuntur. at particulares causas, aut morbos saltẽ remedia principaliter destruũt. particulares igitur causæ, aut morbi saltem & non cõmunia, utile indicabunt. ꝙ si cõmunia utile indicent, adhibitaqꝫ auxilia indicantia destruunt, à particularibus auxilijs cõmunia destruentur. cõmuni aũt deleto omnes eo tẽpore sub eo cõmuni ægrotantes sanescent, nulla penitus re in ipsis sublata. quãobrem si quod indicat, id destruitur, cõmunia uero indicant, iam satis constat, destructũ iri communia. Hanc rationem ita methodici diluũt. nos, inquiũt, cõmunitatẽ eandem et unam asserimus, non ꝙ unum quoddã sit corpus ipsum sibijpsi cõtinuum, si quis in pluribus contẽpletur, sed quatenus eadem species est: nam queadmodũ & humanitas cõmunitas quædã esse dicitur, non aũt corpus quoddam unum, si quis in omnes homines respiciat, sed quædã in pluribus similitudo: itidẽ & de cõmunitate sentiendum esse dicunt. queadmodum igitur sublato aliquo homine non simul aufertur, quã in omnibus cernimus, humanitas, sed unius cuiusdã planè humanitas: ita & singulari cõmunitate sublata, nõ ea, quæ in omnibus reperit, sed singularis tantũ cõmunitas deletur. istis aũt ita respondendũ fuerit. si cõmunitates, quatenus cõmunitates sunt utile indicant: & humanitas, communitas cũ sit, utile indicabit. at nihil humanitas indicat: quare neqꝫ alia quæpiã cõmunitas utilitatis indicatiua fuerit. præterea siquidẽ cõmunitas in pluribus identitas (ut ita dicã) est, & cõmunitates, quatenus cõmunitates sunt, indicãt: anxietas & rubor in pluribus affectibus cõsiderata aliquid utiqꝫ cõmodi indicarent: sed nihil indicãt. neqꝫ reliquæ igitur cõmunitates indicatiua natura præditæ sunt. ab illis etiam id sciscitari conuenit, cõmunitates affectus sint nec ne: si sint affectus, quomodo nullus adhuc earum sensum habuit: sed febrẽ, phlegmonẽ, grauitatem, distẽtionemqꝫ homines percipiunt, medicosqꝫ harũ causa accersunt, astrictionẽ autem fluoremqꝫ nullus unqꝫ percepit. neque me hercle quispiam unquã medicum accersiuit, quòd immodica astrictione aut raritate uexaretur. quod si affectus non sunt, quomodo ab affectibus indicationes fieri testantur, quãdoquidem astrictio fluorqꝫ affectus non sunt.

XX Illud amplius adijciendum est, si communitates profecto indicatiuæ forent, omnium maxime cõmunitatum communitas indicaret: astrictionis enim fluxusqꝫ similitudo quædã est, qua- A tenus utraqꝫ communitas est: hæc autẽ nihil prorsus indicat, igitur neqꝫ etiam reliquæ. non solũ autem duas cõmunitates, sed plures etiam statuũt, aliasqꝫ in uictus ratione, alias in manuum effectione collocant: in uictus quidẽ ratione astrictum & fluens, & ex his mixtã magnitudinẽ. Et morbi tẽpora esse quatuor, initiũ, incrementum, summum impetum, & decrementum, celeritatem item siue acumen & longinquitatem, intensionem & intermissionem: in manuũ uero effectione, quod à natura alienũ est, ponebant loco, tempore, & plura alia. neqꝫ enim in præsentia omĩa proposita ad manuũ actiones pertinentia diligẽtius exequi mens est. satis enim modò fuerit proposita in ratione uictus ab ipsis posita explicare.

B 33 Prædictas nanqꝫ cõmunitates, quid in singulis rebus sequerentur, nõ habentes, introduxerunt. quoniã enim ex eorũ dictis efficiebatur ut in omni fluore, quolibet suppressorio remedio utendum esset, contra quolibet in omni astrictione, laxante: cũ nihil quod auxiliorũ differẽtias indicaret, reperirẽt, antedictas cõmunitates inuexerũt, ut iuxta ipsarũ diuersitatẽ diuersa curatio reperiretur. itaqꝫ remediorũ differentiã ab cõmunitatibus demõstrari cõtendunt, siquidẽ penes aliquarũ ex his congressum, euarians curatio reperitur.

34 Verum enimuero nihil eorum, quæ dicta sunt, remedia posse indicare monstrabimus, & primum ꝙ communitatũ magnitudo remediorum magnitudinẽ nõ indicet, ex his aliquis discere po- C terit. in curãdis morbis nõ simpliciter auxiliorum magnitudine egemus, (omnia enim auxilia cum magnitudine quadã sunt) sed huiusmodi certa magnitudine. at communitatũ magnitudo non hanc huiusce auxilij magnitudinẽ, sed simpliciter magnitudinẽ indicabit. opus est aũt, ut diximus, non simpliciter auxiliorũ magnitudinẽ, sed quantam quandam magnitudinem accipere. nam si absolute magnitudinem accipiamus, cum remedia omnia cum magnitudine intelligantur, omnia utiqꝫ remedia absqꝫ ullo discrimine accipientur, quod à ratione alienissimum est. at si communitatum magnitudine auxilij magnitudinem simpliciter indicante ipsi hanc quampiam magnitudinem accipiant, nõ id, quod propositũ indicat, assument. pro- D positũ nanqꝫ magnitudinẽ in uniuersum indicat: ipsi uero hanc certam magnitudinem accipiũt. respondebũt forte, ꝙ non quatenus particularis est magnitudo, sed quatenus cõmunitas est, adhibetur: idem autem & cõmune esse & particulare cõtingit. id uero nos ita refellimus. si communitas indicat, & quod indicat, nõ particulare est, discrimine carere oportet, quoniam magnitudo omni auxilio inest: hanc eandem autẽ rationem & ad alias communitates transferre oportet.

XXI 35 Deinceps neqꝫ morbi tempora utile indicare declarabimus, sed antequam hũc sermonem aggrediamur, aliqua de temporum differentia tractanda sunt. duæ igitur temporum differentiæ apud medicos celebrantur: aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum tempora dicuntur, atqꝫ

hinc iam manifesta curatio fiet. causarũ autem mo-
tiones morbi tempora esse dicũt, motionis autem
differentiæ quatuor sunt, initium, incrementum,
summum, & declinatio, hæc eadem sunt & tẽpo-
rum nomina, auxiliorum planè tempora ea, quæ
ad ipsorum adhibitionẽ idonea sunt, prædicant.
ea sunt autem idonea, quando remedium postu-
lantia adsunt, prohibens uerò nullum.

36 Pleriq; aũt auxiliorũ morborumq; tẽpora
nõ re ipsa sed cogitatione tantũ differre credide-
runt. aiunt eñ auxilij morbiq; tempus simul inci-
dere, nam in quodã tẽpore cum sit morbus, auxi-
lio tempus idoneũ reperitur. sed idem inquiũt ad
diuersa relatũ differenter nũcupari cõtingit. quẽ-
admodum eñ ascẽsus atq; descẽsus, una eademq;
uia cum sit, secundũ ascendentiũ descẽdentiumq;
rationem nonnunq; ascensus, aliàs descensus ap-
pellatur: ad hunc sanè modum & in temporibus
habet. unũ enim atq; idem est morbi auxilijq; tem
pus. aliàs enim ad causæ motionẽ referens, morbi,
aliàs ad applicãdi auxilij occasionẽ respiciens, au-
xilij tempus nominabit, euenireq; affirmant, ut u-
traq; tẽpora simul sint, neq; auxilij tempus absq;
morbi tempore posse deprehendi.

37 Contra quas rationes ita pugnandũ est: si
eadem auxiliorũ morborumq; tẽpora forent, neq;
re ipsa distarent, quocunq; morbi tempore & au-
xilij esse tẽpus oporteret. at non quocunq; morbi
tẽpore auxilia adhibemus. Incipiẽtibus eñ inquit
Hippocrates morbis, siquid uidetur mouendum,
moue, in morborũ impetu quietem agere melius
est. non igitur eadẽ morborũ auxiliorumq; tẽpo-
ra sunt. plerũq; etiã remedia ut purgationẽ & san-
guinis missionẽ adhibemus, cũ morbus quidem
nõ adest, sed futurus timeat̃. ut exempli causa chi-
rurgi in his, quibus ramex exectus est, facere con-
sueuerunt, cum eos ualdè humorũ plenos uident,
uenã soluunt. hortatur etiam Hippocrates ut ex-
quisite bonus habitus nõ tarde soluat̃, solutio au-
tem per remedia fit. quòd si in morborum impetu
auxiliorum tẽpora non adsunt, & adhuc nõ præ-
sentibus morbis auxiliorũ tempora sunt, iam pa-
tet nõ sola cogitatione, sed re ipsa etiam huiusmo
di tẽpora differre. Vno præterea morbi tempore
plura quis auxiliorũ tempora accipit. age eñ mor
bi decremẽto clyster, inũctio, cataplasma, cibusq;
adhibetur, & istorũ cuiusq; proprium tempus est,
in pluribus aũt morbi temporibus idem nõnunq;
auxiliũ affertur. initio nanq; morbi atq; incremen
to sanguis mittitur: ex his iam efficit̃, re ipsa quan
dam esse istorũ temporũ differentiã. ultra dicta e-
tiam illud sciendum est, morborũ quatuor tẽpora
esse, initiũ, incrementũ, summũ impetum, & decli
nationẽ, sed auxiliorum ista tẽpora non sunt. neq;
enim initium, aut incrementũ, aut summus impe-
tus, aut remissio, sunt auxilij tempora.

XXII Pręterea morborum tempora aliqua ge
neralia, aliqua particularia describuntur. at reme-
diorũ tempora generalia quidem scribi possunt,
particularia uero nequaquã: huiusce rei id in cau-
sa est, quòd morborum tam generalia q̃ particula

A ria tempora uno eodemq; instrumento iudican-
tur, instrumentum aũt illud scribi potest. sed auxi-
liorum tempora neq; eodem instrumento iudicã-
tur, neq; particularium temporum iudicatoria in-
strumenta scribi queunt: quo aũt id modo sit, iam
ostendemus: morbi tempora ex quali quadã cau-
sæ motione censentur, estq; initium, ascensus, sum
ma uehementia, atq; remissio, quæ morborũ tẽpo
ra uocamus, cũ sint certæ cuiusdã motionis causæ
nomina. quòd si motio, quæ prius non erat, nobis
inesse incipit, atq; ita diuexat, huiusmodi motũ ini
tium morbi appellamus: si ulterius motus proce-
dat, incrementũ: si incrementũ consistat, summus
morbi impetus dicitur. cũ motus imbecillior red-
ditur atq; decrescit, remissio nominat̃. ergo cũ ge
B neralium morbi, particulariumq; exacerbationis
temporũ eadem nomina sint, eadẽ quoq; iudican
di instrumenta erunt. ex certa eñ quadam causæ
motione proueniũt. Quocirca iam in confesso est,
posse utraq; tẽpora describi. sic enim describi sin-
gula dicimus, ut causas, locos passos, id genusq; a-
lia, quãdo proposita, ex quibus singula percipiun
tur, scriptis mãdari queunt. At morborum spatia
tẽpora non sunt, neq; ex spatijs tempora sumũtur,
neq; in morbis uniuersis, neque in particularibus
exacerbationibus, eo quod non in omnibus tem-
poribus eadẽ spatia sunt. eandẽ autẽ rem tempora
uocari, nemo est qui nesciat. præterea q̃ uniuersi
morbi tẽpora à particularis accessionis tẽporibus
differãt ex eo facile patebit, q̃ unũ morbi uniuersi
C tempus plura singularum accessionum tempora
concludat. initio nanq; inuadentis morbi particu
laris accessio & incipit & crescit, in summo impe-
tu cõsistit, atq; declinat, cumq; uniuersus in sua ue
hementia morbus est, particularis aliqua accessio
incipiet, atq; ita quomodo utraq; morborum tem
pora conscribi possunt, exposuimus.

38 Sed remediorum utraq; tempora calamo
scribi non posse modo subijciemus. Remediorũ
applicandorũ tempora nõ ex causæ motione atq;
essentia capiuntur. idem enim semper remediũ ac
ciperetur, ut quocunq; morbi initio sanguinis de-
tractio. cumq; dixerit Hippocrates, Inchoantibus
morbis siquid uidet̃ mouendũ, moue, in summa
enim uehementia quietẽ agere præstat: non à mor
D bi tempore impulsus auxilia decernit. nouerat eñ
morborum initijs facultatem ualentem esse, pro-
ptereaq; remediorũ applicationi non obstare, sed
in morborũ uehemẽtia iam flaccescẽs remediorũ
agitationẽ nõ sustinet: itaq; non ratione temporis
Hippocrates, sed uiriũ, auxiliorum adhibitionem
decernit: neq; etiam ex morbi temporũ spatio, ut
nonnullis placuit, auxilij occasio reperitur. longe
enim inter se differentibus spatijs quales'nam res
spatio nunciari quis asserat, explicari non potest.
quamobrem auxilijs in uniuersum opportuna tẽ-
pora & ex remedia postulãtium præsentia depre-
henduntur: hæc autem causæ sunt: & ex potẽtium
impedire absentia, id uero est uiriũ imbecillitas.
At particularium auxiliorum occasiones non ex
his modo, uerumetiam ex alijs, quę minime scribi
possunt

possunt, reperiuntur. quandoquidem enim in remissionibus potissimum remedia adhibetur, tunc enim & postulans adest, & uires ferunt, non idem remissionis spatium in omnibus est: sed esto exempli causa, sex horarum remissionis spatium: quam igitur istarum idoneum particulari auxilio tẽpus statuemus, cum non ad eundem omnes modũ habeant? requirat enim tunc cõditio uenæ sectionẽ, neq; facultas refragetur: quantũ ad id pertinet, uenam secare opus est, atq; illico post cibus dandus, ꝙ inediam nõ ferat ægrotans: alteri autem inedia cõducet: alij somno ante missionẽ sanguinis egẽt: alij alio sese habent modo, quæ omnia literis mandari nõ possunt. in tanta igitur uarietate, quã quis horæ partem idoneum cuiq; auxilio tempus constituat: aut quod quis propositũ describat, ex quo particulare tempus accipiatur, tradi non potest. alia enim alijs eueniunt: quocirca cum & remissionum spatia, in quibus adhibentur remedia, nõ æqualia omnium sunt, & conditiones absimiles, & symptomata dissidentia, atq; ad hæc singula particularis auxilij tempus mutatur, non posse propositum quodpiam, ex quo percipiatur, describi, euidenter constat. præsens aũt medicus ex præsentibus & auxilia requirentibus permotus, & ex potentium impedire absentia, & ex remediorum postea sumi debentium consideratione singularium opitulandi temporum coniecturam capiet. Nunquid igitur propositi re ipsa inter se non differũt? quandoquidem igitur proposita, ex quibus uniuersalia remediorum tempora colliguntur, scribi possunt, ex quibus autem particularia, neutiquã, propterea haud iniuria uniuersalium remediorũ tempora describi, particularium uero minime, testantur, atq; hoc iam constante, morborum auxiliorumq; tempora quo differant patefactũ est. nisi enim re uera differrẽt, perinde auxiliorum utraq; tempora atq; morborum monumentis literarum tradi ualerent: differentibus autem propositis unde tempora dignoscũtur, longe etiã tempora differre consentaneum est. ut enim in morbis temporum proposita à temporũ, quæ ad auxilia spectãt, propositis essentia aliena sunt: ita & ipsamet tẽpora re ipsa differre uerisimile est.

XXIII 39 Atq; hæc satis de temporibus præscienda narrauimus. Tempora sanè indicare Methodici hac ratiõe impulsi crediderunt, ꝙ tempora non omnia ad cibi medicinæ'ue assumptionẽ apta cernebant, cumq; temporibus nõnullis hęc utiliter exhiberi, nonnullis uero noxie, spectarẽt, id ob temporum discrimina incidere arbitrabantur: quare ex eodem fonte & cibi proposita & remediorum tempora manare putauerunt, Thessalumq; fefellit Hippocrates inquiens, cum morbus in summo est, tunc & tenuissimo uictu necessario utendum est. suspicatus est enim ipsum natura tẽporis ductum alimenti qualitatem præscripsisse, modum scribendi huiusce uiri non intelligens. nõ enim tempus propositum faciens Hippocrates hanc uictus rationem instituit, uerum à tempore quidem uirium facultatem mensus est, à facultatis uero mensura cibi qualitatem accepit: id uero ex ijs, quæ subiunxit, declarauit. cõiectandum enim inquit, an æger duraturus sit. plerunq; eñi tẽpora, quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne accipiatur, impediunt, nunquam autem, quid faciendum sit, edocent.

40 Quamobrem id, quod aliquid postulat, quoniam eius, quod postulatur, propositum est, quod autem nos postulatum sumere impedit, propositum non erit, iccirco & morbi tempora nos interdum postulatum accipere impedientia proposita non fuerint. nam siquis omnia prohibentia proposita faciat, uires quoq; ægrotantis euacuationis propositum dicere cogetur, eiusdem etiam timiditatem, & patrem, & dominum. hæc enim plerunq; multitudine in corpore exuberante euacuationem facere prohibent, & uires subtractionem non ferentes, & præ timore ægrotans nõ permittens, & pater, & frater, aut dominus prohibẽs. quemadmodum igitur istorum nullum quispiam recte sentiens propositum uocauerit, ita neq; tempora, eo quòd nos auxilijs aut cibis uti plerunque impediant, proposita esse affirmabimus. male igitur, (quispiã subijciet) inquit Hippocrates, Inter morborum initia siquid uidetur mouẽdum, mouero, uigentibus autem quiescere melius est: nos uero ipsum non male dixisse contendimus. non enim morbi initium propositum sibi faciens tunc ad mouenda remedia præcepit, sed ab initio nondum uires infirmas esse significat, posseq; eas inanitionem ferre, conijcitur. at morbi summus impetus facultatis imbecillitatem manifestat: tunc enim causæ ualentes sunt, facultas uero languida, atq; ideo quiescere iubet. maxime nanq; rationabile esse uidetur in morbi uehemẽtia, cum multo ualentissimæ causæ sunt, illas conuellere atque prosternere: uerum si innoxie omnino adhiberi posset remedium, id planè fieret, sed nõ ita habet. siquidem remedia cum in primis omnia pręter naturã sint, necessario & facultatẽ adhibita uexãt: secũdo, cũ naturalia morbosis causis permista sint, in recidendis causis nihilominus bonorum quàm uitiosorum detractio fit.

41 At primum auxiliorum naturam, quamq; ex usu sint, non ignorare opus est. ipsa nanq; per se auxilia causas extirpare nequeunt, sed naturæ adminiculum requirũt, & fermè solum impetum, motusq; initiũ naturæ adijciunt, reliqua per se natura administrat ac perficit. igiẽ ualida cũ est, remediorũ uiolentiã perfert, & bonę ingenitæq; substãtiæ detractionẽ facile sustinet, atq; ipsam diuexantia excutere potest: sed in morbi uehemẽtia, quod usu euenire solet, ualde laborans adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur, & proprijs opibus direptis infirmior redditur, & lædentibus causis magis succumbit, morbiq; autores nullatenus potest expellere. cũ uero natura conata sibi infesta discutere nõ ualuit, magnopere ex ipso conatu imbecilla efficiẽ. hæ itaq; causæ sunt, cur morbi initio, siquid uideẽ mouendũ, moueri iussit Hippocrates, cum ad summũ increuit, quiescendum.

XXIIII 42 Cæterum ob id fortassis quispiam facultatē conferens nūciare crediderit, sed ex his nullum remedium à facultate indicari, cognoscat. nam si cōstans uis remediū indicat, in sanis quoq;, quoniā constat, remediū indicabit: sed in sanis remedium non indicat, ergo neq; etiam in ægris modum seruans facultas indicabit remedium. Quam obrem si ubi facultas indicare deberet, quum id quod postulat non adest, auxilium non admittimus, ideo iam in confesso est, nihil opem ferens à facultate demonstrari. opus est enim propositum demonstrare præsentia. sed quod requiritur, prohibere ne accipiatur, ut supra posui, facultas ualet, remedij uero propositum nequaq; est.

43 Quam rationem aūt in exhibendis remedijs facultas gerit, eandem in dandis cibis morbi tempora: Item ut ad remedia se habent eorum appetentes causæ, ita & ad alimenta facultas: facultatem uero exiguam escam postulare, non tempus aut incrementum, inde declaratur, quòd ex ægritudine conualescentibus modicum cibum præbemus, quem facultas requirit. nam si modicum cibum incrementū ostendit, istos ad saturitatem impleri permittere oporteret. absente enim paucum cibū indicāte proposito, deridendus sit ille, qui id, quod nō postulat, accipiat. at principiū, aiūt, subtractionem cibi esse faciendā indicat: in omnibus igitur morbis inter initia subtrahendum erit, & in uitiligine aut alpho laborantibus usq; ad incremētum: diutius aūt durante principio satis constat, quòd huiusmodi uictus ratione utens cōtabescet. fortassis aūt ita nobis obijciēt, quare uos in pulmonum phlegmone atq; id genus alijs acutis morbis ab initio cibum interdicitis, cum tamen ab initio sint robustæ uires? respondebimus, quoniam tempus nos exhibere prohibet facultate id requirēte. non igitur subtrahere indicat, sed quod appetit facultas, si ab aliquo sumi impediatur, illud contrarij indicatiuum haud iure quis appellet: perinde & alia tempora requisitis uti aut impediūt, aut permittunt, prout magis aut minus in ipsis facultas mutata est, ipsa uero nihil unquam conferens demonstrat. Cum dicunt autem, morbi summū paucas escas requirere, declinationem uero uarias, illos percunctari oportet, quonam modo propositis utentur, si duo laborantes fuerint, unus pulmonum phlegmone, & iam se morbus remittat, alter lippitudine, quæ adhuc in summo sit. nūquid priori plura magisq; uaria nutrimenta dare audebunt, quàm lippitudine laboranti? at non ausint credo largiores escas concedere: quare si hoc uerum est, iam euidenter constat, non à morbi temporibus, sed ex facultatis mensura multitudinem paucitatemq; alimentorum deprehendi.

XXV 44 Alicui uero fortassis orietur dubitatio, quonam pacto morbi tempus nonnunq; cibi quantitatem, aliàs qualitatē indicare arbitranť, quatenus uidelicet methodici censent, interdum morbi tempora ciborū diuersitatē indicare, interdum auxiliorū diuersitatē expetere. quādo enim asserunt morbi incrementū exiguū cibum requi- A rere, principium ampliorē, remissionem uero magis uariū, qualitatē alimenti & quantitatē à morbi temporibus indicari affirmant. at cum dicūt, morbi principiū prohibitionem incrementi ostendit, eiusdē adauctio haud ita curiose subtrahere & remittere, summus impetus ad mitius inclinare, decrementū morbi solutioni suffragari admonet, remediorū differentiā à morbi tēporibus postulari fatentur. Qui igitur non absurdum dictu sit, idem nullum discrimē accipiēs diuersa indicare? ad hāc sanè interrogationē ipsi fortasse respondeant, & apud rationales etiā medicos idem indicare differentia. bilis nanq; redundans in corpore sui nocēs ablationē ac temperationem indicat. sed illos ita refellimus, sui quidem sublationem tātum bilem B indicare, plures aūt sublationis esse modos. nam sublata contēperat seipsam. præterea bilis quidē, dicemus nos, secundū aliud diuersorū uideť esse indicatiua: quatenus em̄ grauat, expulsionē, quatenus uero mordet, ut tempereť ostendit. at tēpora ipsa nullā huiusmodi differentiā habentia quomodo res diuersas postulent, dici nequit.

45 Non indicari autem alimenti qualitatem quantitatem'ue à tempore hinc maxime patescit. q̄d genus indicat, id & qualitatē indicare necesse est, nam sine differētia unumquodq; indicans rei postulatæ genus indicat, sed differentiā accipiens ipso genere differens indicat: quandoquidē igitur alimenti genus facultas indicat, illius etiā qualitatem & quantitatē indicabit. nā sine differentia ali- C menti genus indicat, differentiā uero accipiens & discrimen in genere demonstrabit. Hippocrates sanè & ipse ciborum quantitatis propositum facultatem statuisse uidetur, augescentia, inquiens, plurimum habent insitum calidum, plurimo igitur alimento egent, sin minus, corpus extabescit. item qualitatem pro facultatis differentia manifeste accipit: ubi inquit, cibus iuuenibus quidem in summo ætatis flore non mutatus, senibus autem exquisite permutatus. ex his nanq; uerbis clarissimum est, facultatem sine differentia escarum genus expetere, differentia uero addita qualitatem. at tempus neque ciborum qualitatem, neq; quantitatem demonstrat. Præterea siquidem morborum tempora ciborum qualitatem & quantita- D tem edocent, aut in sui conseruationem aut in sui abolitionem edocebunt: quodlibet enim indicās aut sui custodiam aut sublationem indicat: igitur si quanti & qualis cibi indicationem, ut ipsa permaneant, tempora faciunt, nihil me hercle magis ridiculum, quàm propterea tantum talem'que cibum assumere, ut morborum tempora conseruentur. quòd si in sui interitum tempora indicant, talem tantum'que cibum aliqua aduersus tempora contrarietate præditum esse uideri oportet. à solis nanque contrarijs contraria tolluntur. at temporibus neq; tale, neque tantum alimentum aduersatur, neq; initio, neq; incremento, neq; consistentiæ, neque remissioni. pluribus enim eadem causa non aduersatur. nam unum uni tantum aduersari natura institutum est. Hac eadem ratione efficitur

tur, ut nec remediorũ differentiã morborũ tẽpora indicent. nam si neq; in sui durationẽ, neq; ut aboleantur, tẽpora indicant, quoniã pluribus unũ esse contrariũ nequit, aliusq; indicandi modus non relinquitur, iam absq; controuersia sequitur, nihil quod expediat, à tẽporibus indicari. quin etiam si contrariorum naturam quis rite consideret, neq; cõtrarium à morbi temporibus indicari cognouerit. nam quæ in eodem genere plurimum inter se distant, cõtraria sunt. cibi autẽ qualitatis aut quantitatis tempus non sub eodem genere collocatur. igitur neq; remediorum qualitatem, neq; quantitatem neq; differentias à temporibus demonstrari abunde à nobis disputatum est.

XXVI 46 At in præsentia principiũ nõ indicare augeri prohibẽs declarabimus, quod ab ipso indicari Methodici censuerũt. multis eñ morbis simul atq; incipiũt, in summo cõsistẽtibus, ut apoplexia & acutis ęgritudinibus, quid in hisce quispiam principiũ indicare dixerit? neq; eñ ipsum incrementũ prohibere indicat. statim nanq; ab initio summã magnitudinẽ accepisse morbum dicit. aut nihil igitur in hisce morbis indicare principiũ dicet, aut quippiã aliud q̃ incrementum prohibere. at agnitũ propositũ nihil indicare, dictu perridiculum est. quod si quippiã aliud, quàm ipsi putent, indicabit, inepte ab initio dixerãt, principiũ incrementi prohibitionẽ requirere.

47 Huiusce autẽ erroris origo ipsis ex altera falsa opinione manauit. credentes eñ quemlibet morbũ per quatuor tẽpora trãsire, idq; tanq̃ uerũ sibijpsis persuadentes, ei consonũ esse oportere arbitrati sunt, ut morborũ initia incremẽti suppressionem postularent. id igitur eos latuit, nõ omnẽ morbũ incipere, augeri, in summo consistere, atq; remitti. acuti nanq; morbi, qualis apoplexia est, simulatq; inuaserunt, ad extremã ascendunt magnitudinẽ, & qui iudicantur morbi, uno tempore, remissione scilicet mutilantur: siquidem iudicationes in sua uehemẽtia morbos adhuc etiã augescẽtes discutiũt. potest præterea inter initia remedijs adhibitis morbus deleri, atq; ita cętera morbi tempora præuerti atq; succidi continget.

48 Itaq; si ab initio euacuatio per auxilia fieri potest, morbusq; dissolui, quid nã isti potius initium incrementi prohibitionẽ indicare, q̃ minutionẽ aut sublationẽ statuerunt? si dixerint autem imminutionẽ sublationẽq; morborũ nõ à principio, sed ab effectu demonstrari, propter quid igit̃, ipsis respõdebimus, nõ quod ab affectu, sed quod à principio demõstrat̃, accipitis? nam propter id, quod ab affectu requirit̃, illud quoq;, quod à principio indicat̃, exoritur: morbũ enim retũdens aut destruens, incrementũ quoq; ne fiat, præoccupat. sed fortassis ipsi se tuentes dixerint, propinquiorẽ principij cõmunitatem nos ad accipiendũ, quod ipsa indicat, cogere, cum proxime, quid faciendũ sit, nobis suggerat. affectus uero oportere quidẽ morbos tolli postulans, quibus id fieri debeat, nõ manifestat. contra nos dicimus, per quæ particulatim remedia incrementũ impediẽdũ sit principiũ nõ declarat, sed tantũ esse prohibendũ. quibus uero id auxilijs pręstari debeat, ab alijs petẽdum. hæc eadem quoq; ratiõe et affectus solã morborũ expulsionem nũciat, quibus uero expellẽdi sint, ab alio, ut par est, petere conuenit. atq; iccirco satius fuerit nõ principium, sed affectum in propositum asciscere. Deinde illud etiã in ipsos dicendũ est, q; ex nostra sententia omne principiũ nexus quidã esse uidetur: duæ nanq; communitates principiũ uidelicet atq; affectus in idem coierunt: quarum utraq; diuersum quiddã indicat: propinquior autem, magisq; necessaria communitas, quoniã hãc consideratis, principiũ uobis esse uidet̃. ex dictis itaq; palàm est affectus omẽs cõmunitatũ plexus quosdã esse, quandoquidẽ affectus quilibet in aliquo tẽpore gignit̃. quare non tempus modo, uerumetiã affectus cõmunitas est. male igitur facitis unũ esse affectuum connexũ arbitrantes, & nõ omnes affectus connexus esse asserentes.

XXVII 49 Id præterea methodicorũ decretum fatuum est, quòd inter morborũ initia astringentibus semper utendũ sit. causam uero inde placitum illud accepit, quod multæ phlegmonę per astringentia reprimentiaq; inter initia desinũt: & quælibet secundũ ipsos phlegmone astrictio est. absurdum igitur uidebatur astrictos affectus per condensantia tolli, nobisq; dicentibus propter uexantium repulsam apparentium sublationem fieri: id respicere nequeuntes principio in totum astringentia adhibẽda esse contendunt, non ut causæ reprimantur, sed ut corpora firmiora, minusq; patibilia reddantur. compressio nanq; corporum atq; constrictio, aiunt, corpora solidiora efficiens, ipsa à morbis tentari prohibet. neq; enim per morborum imminutionem tantum incremento, dicunt, resistitur, sed etiam per corporum id firmitatem soliditatemq; præstatur. quibus ita respõsum uelim, minime fieri posse, ut nocentibus causis simul auctis corpora ægre patibilia reddãtur, cum alioqui etiam corporibus, antequam langueant, firmitas ac uires comparãdæ sint. nam ut morbus ne inuadat, ui ac resistentia indigemus, affectis autem corporibus propellenda sunt efficientia. Verum quoniam astrictus affectus densitas est, & difficilis corporum exhalatio, stringentia uero superficiem densant, ægreq; difflabilem reddunt, planè liquet stringentia densatis corporibus offutura magis quàm profutura, & quam magnitudinem affectus proprijs temporibus accepturus erat, ad eam statim ab initio remedijs accelerantibus perueniet. Videtur præterea contrarium, ac principium postulet, adhibere. principium enim incrementi prohibitionem significat, sed applicatorum qualitas incremento fauere uidetur. Quare duorum alterum, aut principium, ut perperam indicans accusandum est: aut remediorum qualitas non rite adhibetur.

50 Cæterum quòd inchoantibus phlegmonis utiliter stringentia admoueantur, nemo non fateatur, sed ab ipsis huius facti causam quærere dignum est: nam firmitatem corpori ab astringentibus

bus cōparari, ridiculum, ut modo exposuimus, dictu est. at à nobis discunto, noxiorū repercussū & in alios salubres locos traductione astringentia remedia minuere morbos atq; discutere. illud etiam addidero, ut principiū uetantia incrementum remedia non indicare euidentius pateat, hæc autē secundum ipsos erant astringentia. morborū principia aut qualitate aliqua, aut nulla prorsus prædita sunt: ipsa quidē omni qualitate carere, risum, qui dixerit, mereatur: neq; enim sub sensum uenirent omni qualitate carentia. aut igitur principiorum qualitas à singulis affectibus diuersa est, aut singulorū principiorū qualitas ab eo cuius sunt, affectu, non est differens. si diuersa itaq; est principiorum qualitas, emerget hęc quędam ab affectu diuersa communitas, quam illi prætermiserāt. sin autem eadem sit utraq;, principij uidelicet & secūdum id affectus qualitas, cur nō in morborū principijs ad constrictionem laxantem ductum, ad fluxum uero astringentem adhibebimus? haud ēm rationabile est principio nos aliter obsistere tanquam non eadem qualitate prædito, qua & ipse affectus, cuius est principium.

51 Quod præterea illa sit deridenda sententia, quæ ex astrictoria ratiōe firmitatē corporibus cō- [A] ciliari autumat, per quam densant astringūturq; corpora, hinc uel maxime intelligi poterit: si densitas, contractio, duritiaq; corporum firmitatis roborisq; causæ forent, phlegmone scirrhoq; affecti & cutem rigidam ac distentā præ egestate habentes, ualentiores bene sanis existerent. nā qui secunda ualetudine utūtur, molliora corpora rarioraq; possident, tantoq; id magis, quanto melius ualēt. item si duritia firmitas æstimetur, senum corpora, puerilibus cum sint duriora, firmiora etiam salubrioraq; dicentur. etenim cum eam, quam methodici arte creari prędicant, firmitatem beneficio naturæ possideant, cur non iure etiā adolescentibus robustiores censeantur?

52 At ignorant methodici, quonam pacto ho- [B] minis firmitatem ac robur dijudicare oporteat, quocirca neq; etiam eam præstare poterint. neq; enim ut in lapide, ferro, ac ligno, id genusq; alijs duritie ac mollitudine hominum firmitas æstimāda est, sed eo quòd corpora sua ipsorum munia expedite obire ualeant. Itaq; qui ipsis firmitatem cōparare uoluerit, minime, qui durum corpus reddatur, cogitet, opus est, sed qua ratiōe membrorum uires augescant, quibus libere atq; explicate proprios usus exhibent.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI DE OPTIMA DOCTRINA, contra Phauorinum & Pyrrhonios.

Cap. I Contra Phauorinū & Academicos seu Pyrrhonios, qui epochen, id est disputationē in utranq; partem, omnia in dubio relinquentem, ceu optimū doctrinæ genus approbant. Et ꝙ Phauorinus cōtraria sibi dicat in diuersis libris. [C] De Stoico uocabulo catalepsis, & inde deriuatis. II. Quòd nihil opus esset nobis huiusmodi præceptoribus, qui omnia nostræ sentētiæ permitterent: atq; ipsi interim opinioni tanq; ubiq; deprauatæ nusquā fidem habendam assererent: Vt Carneades qui ne principijs quidem Mathematū credendum asseruit. III. Contra Phauorinū, ꝙ methodo aliqua sit uerum à falso discernendum. IIII. Quoniā Academicorum non solum non optima doctrina, sed ne simpliciter quidem doctrina esse potest: omnino alium doctrinæ modū esse oportet: & naturali iudicio credere, neq; id in dubium uocare conuenit: nec illud iudicare uelle quo cætera omnia iudicantur. Et quòd ut cæteræ artes uel sibi instrumenta faciunt, uel aliunde accepta iudicant: Sic etiam animus in rerum cognitione alia, utpote euidentia, statim per se cognoscit, alia aliunde demōstrata aliqua methodo iudicat: Atq; hæc confundenda non sunt. Oportet autem methodum quæ pro instrumento est, multis etiam exercitijs & exemplis confirmari. Conclusio quàm ridicula & pugnantia sibi afferat Phauorinus.

CL. GALENI DE OPTIMO DOCENDI GENERE LIBELLVS.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

TRactationem in utranq; partem, optimū docendi genus esse, Phauorinus asserit. Appellāt autem sic Academici eam quæ etiā oppositam adstruit. Proinde uetustiores ipsam in assensus retentionē desinere putāt, uocātq; eam assensus retentionē epochen, quasi dicas suspensam sententiā, hoc est de nulla re decernere, neq; cōstanter pronunciare. At iuniores (neque enim solus hoc fecit Phauorinus) aliquādo eò usq; euehūt assensus retentionē, ut neq; solē esse cōpræhēdi posse confiteanť. Aliquādo uero eò usq; cognitionē perducūt, ut etiā discipulis ipsam permittāt, antequā perite iudicare didicerint. Neq; ēm aliud quiddā est quod Phauorinus dixit in lib. De affe- [D] ctu Academico, qui Plutarchus inscribiť. Idē uero dicit in lib. ad Epictetū, in quo sanè est Onesimus Plutarchi seruus, cū Epicteto disputās. Sed & in libro postea scripto Alcibiade appellato, laudat etiā alios Academicos, qui utrosq; inter se oppositos sermones adstruūt, discipulis aūt permittūt ut deligāt ueriores. At in hoc quidē lib. dixit, ꝓbabile sibi uideri, nihil cōprehendi posse. Verū in Plutarcho cōcedere uideť, cōstāter aliquid cognosci posse. pręstat. n. sic appellare, stoica cōprehēdēdi uoce relicta. Atq; ego per deos miror, ꝙ Phauorinus singula noīa in Atticā linguā transmutare solitus, nō desinit his uocib. uti, sed & cōprehēsibile, et cōprehensionē, & cōpræhēsiuā imaginationē dicit, & his opposita quę priuatiuè dicunť, incōprehēsiuam imaginationem, aut incomprehēbilitatem. Quare etiam tribus libris scriptis, uno ad Adrianum

num

num, altero ad Dysonem, tertio ad Aristarchũ, oẽs de comprehensiua imaginatione inscripsit: & per oẽs hos libros strenue decertat, dum demõstrare conatur compræhensiuam imaginationem non esse. Ego uero nihil aliud significare arbitror compræhensibile, q̃ cognoscibile. Neq; aliud esse compræhẽdere, q̃ constanter cognoscere: Ad eorum autẽ proportionẽ dici, tum cõpræhensionẽ, tum cõpræhensiuam imaginationẽ. Quandoquidem enim aliqua putamus nos aut uidere, aut audire, aut omnino sensu percipere, quẽadmodum in somnijs & insanijs: aliqua uero non putamus solum nos uidere, sed etiam reuera uidemus, aut omnino sensu percipimus: Hæc quidẽ posteriora omnes homines, exceptis Academicis et pyrrhonijs, in certã cognitionẽ uenire putãt. Quę uero per somnum aut deliriũ anima imaginatur, ea falsa esse. Si itaq; hoc ipsum ita se habere concedunt, deleãt de libris suis id quod isthic produt: Ad rerũ cognitionẽ nec prudenti maiorẽ fidem habendam esse q̃ insano, nec sano maiorẽ q̃ ægroto, nec uigilãti q̃ dormienti. Si uero nihil magis illis cognosci potest, q̃ his qui contrario modo affecti sunt: profectò confusa sunt ueritatis iudicia, neq; ipse præceptor Academicus, neq; discipulus ipsius iudicare poterit sermões in utrasq; oppositas partes, platos.

II Amplius uero talibus doctoribus omnino non opus habebimus, quũ possimus ipsi ea quæ à diuersarũ sectarũ magistris scripta sunt legere, & nõ minus q̃ Academici scire. Et si quid apud ipsos obscurũ fuerit, quod quidẽ apud Chrysippũ eiusmodi fuerit, Stoici doctores clarius interpretari poterint: quod uero apud Theophrastũ & Aristotelẽ, Peripatetici: & ad eundẽ modũ de alijs. Quare nihil reliquũ fuerit quod doceãt Academici, in quãtũ sanè Phauorinus asserere uidet. Veterũ etenim hoc ipsum dogma erat, nullum iudicandi instrumentũ homini à natura cõtributum esse, quo collatis inter se rebus singulis, exacte cognoscere possit: ideoq; de nulla re pronunciare uolebãt, sed de omnibus semper sententiã suspendebãt. At uero si naturalib. iudicandi instrumẽtis sensum esse, cõcesserint nobis, nihil amplius opus habebimus, tractatione in utranq; partẽ, sed aliud quiddã exigimus. Nã & artifices uidemus artẽ discipulis statim exhibere. Verũ illud ipsum aliud, Ratiocinatio est, quã pleriq; cõputationẽ appellant. Est autẽ hæc ipsa cura quã artifex circa eum quem exercet adhibet, & animaduersio, ut in quibus ille delinquit, ea solũ corrigat. Similiter aũt etiã pædotriba luctãtiũ errores corrigit. Et grammaticus, & rhetor, et Geometra, & Musicus eodẽ modo docent, nõ concutientes neq; turbãtes discipulorũ fidem, quã in naturalib. iudicãdi instrumentis habẽt, sed instantes ipsis quos exercẽt, donec singulas actiones citra delictũ absoluãt, tantũ abest ut suspẽsam sententiã inducãt. At illi sunt qui tum actionibus, tũ sensibus, fidẽ derogant, & qui ea quæ ab aliquo constanter cognoscunt contẽnunt. Itaq; Carneades neq; hoc quod omniũ euidentissimũ est, credere permittit, quod scilicet magnitudines eidem

A æquales, sint etiã inter se æquales. Rationes igitur quibus destruere conat tum hæc, tũ alia plurima, quæ tibi euidenter esse apparent ac credunt, adhuc in hũc usq; diẽ superstites habemus. Sunt ẽm à discipulis ipsius collectæ, & in literas relatæ. Verũ solutiões neq; ab illis, neq; ab alio quodã posteriorũ Academicorũ traditæ sunt. Proinde etiamsi nihil aliud, hoc tamen solum indicauit, quod omnes hæ rationes sophismata sunt ac captiones, & uobis ò discipuli quærenda est ipsorũ solutio. Improbum equidem hoc est, non minus tamen improbe fecerunt, qui ipsas quidẽ scriptis prodiderunt, nobis uero quales sint non declararunt.

III Libenter aũt interrogarim si adesset Phauorinus, utrum iubeat me omnib. istis rationibus B credere, aut cõsiderare an ueræ sint aut falsæ. Vnũ ẽm sanè, ipsum hoc cõsiderare cõcessit. Postea uero omnino interrogarim, An à natura omnib. hominibus insit uis, ratiões ueras à falsis discernẽdi, aut methodus sit et uia quędã cognoscẽdi utrasq;. Si ẽm à natura inest, quõ nõ cõsentimus inter nos omnes, neq; similiter de ijsdem pronũciamus? Si uero methodus est aliqua, ipsam primũ didicisse oportebat. Deinde uero magistros exercere uarijs modis discipulos in plurib. exẽplis, quõ exercent hi qui luctari discũt, aut artẽ coriariã, aut ædificatoriã, aut nauiũ fabricatoriã, aut artẽ dicendi, aut legẽdi, aut scribẽdi, aut quiduis aliud secundũ C artẽ operari. Siquidẽ igit quispiã Academicorũ scripsisset, qualis res est demõstratio, qualis res sophisma, & quõ ipsa discernere oportet, & quõ in ipsis exerceri: habuissemus sanè nos, ipsos, pproriorum dogmatũ magistros. Si uero neq; quispiã de differẽtia ipsorũ scripsit, neq; exercuit: simile quiddã faciũt, ac si faber lignarius discipulũ iubeat metiri, & põderare, & dirigere, & circulũ describere: nec tamẽ det cubitũ, & librã, & regulã, & circinũ. At fortassis dicet nihil tale esse in philosophia & dogmatibus. Ne igit posthac simula te aliquid cognoscere, neq; pronuncia, neq; assensus retentionẽ à ueterib. Academicis inductã desere, neq; gloriare dum grãmatici opus facis, ut qui ea quę ueteres dixerũt tractasti. Quod aũt nihil sani ipsorũ doctrina habet, manifestũ est intelligentia prædito. Neq; ẽm hoc doctoris est, sed garrulitas & nugæ. D Vnde igit spes est reliqua cognoscẽdæ ueritatis? Cui ẽm nullũ est iudicãdi uera & falsa instrumentum, de huius cognitiõe desperandũ est. Porrò soli Sophistæ aggressi sunt docere, nullũ nobis iudiciũ à natura insitũ esse. Quare post hoc audacter, nobis tamẽ fortassis, inquit, sensum & intelligentiã manifesta ueritatis iudicãdę instrumẽta esse cõcesserit aliquis, qui in rationalib. inani spe uolutari nos uelit. Quicũq; uero omnẽ spem sustulerũt, quẽadmodũ illi, frustra nugant. Perspicuũ est igitur Phauorinũ turpiter omnia subuertere, & nihil cognosci inde esse cõfiteri, unde etiã priores Academici ac Pyrrhonij esse dixerunt: & simulare q̃ discipulis iudicium permittat, quod neque ipsis priores permiserunt.

IIII Quòd igitur talis doctrina quancunq; artem

tem discentium,qualem uidelicet intelligit Phauorinus,non solum nō præstātissima sit,sed ne doctrina quidē,omnino euidenter demonstratū esse arbitror.Quas uero reliqui om̄es tradunt, doctrinæ quidem sunt,an aūt optimæ,cōsideremus initio rursus ab ijsdē sumpto. Apparet em̄ nobis hoc euidenter,etiamsi Sophistæ ꝙ maxime studio habeāt,ut sibiipsis negēt ullum naturale iudiciū esse. Etenim circinus depingit circulū. Cubitus discernit longitudines quemadmodū libra grauitates.Hæc aūt ipse homo fabricauit,ex naturalibus organis ac iudicandi instrumētis progressus, quibus nullū aliud antiquiꝰ aut preclarius habemus. Hinc itaq; initiū sumere oportet.Ipsa em̄ mēs rursus dicit,ꝙ naturali iudicandi instrumēto aut credere quidē,aut nō credere possumus: Verū iudicare ipsum per aliud quiddā nō possumus. Quo em̄ alia omnia iudicant̄,quomodo fieri possit ut id ab alio iudicet̄? Credere uis oculis clare cernētibus,& linguæ gustāti,hoc quidē malū esse,illud uero ficū:an nō credere? Subijciā & illud. Quod uelis faciendi uoluntatem in nobis esse. Si quidē igit̄ mecum disputare uoles,nō autē credis,discedam autem uelut pręter naturā affecto.Ponamus primū te nō credere,neq; sperare ut aliquid ex me discas.Hoc em̄ iam dicere desiui.Ponamus rursus te credere,& sperare futurū ut ex me discas iudicare. At ego sensibilia ex his quæ euidēter sensui apparent iudico,intelligibilia uero ex his quæ clare intelligunt̄. Quandoquidem aūt ex naturalibus iudicandi instrumentis,omnes artes fabricant organa,& artificialia iudicandi instrumēta,per quæ alia quidem sibiipsis cōponunt, alia uero ab alijs cōposita iudicant:ego quoq; om̄ino organa & iudicandi instrumenta,alia quidē quibus ueros sermones cōfirmes,alia uero quibus eos qui ab alijs ꝓlati sunt iudices,docebo.Sic em̄ totū habes. Etenim si quid ex seipso euidēter appareat sensui,aut intellectui,hoc nō opus habet quæstione.Si uero nō tale sit,cognitione ex alio opus habet.Ego igitur promitto tibi,me docturū esse quędā,quę proportionē habeāt ad artiū organa,ex quib.id quod quærit̄ reperies:quædā uero quæ proportionē habeant ad iudicādi instrumēta, ex quibus id quod inuentū esse putat̄,iudicabis.Postꝗ aūt hæc didiceris,per multa exempla exercebo te,ut celeriter

A simulq; exacte inuenias, ac iudices id ꝙd quærit̄: ut neq; libro aliquo tibi opus fuerit posthac,ad ueritatis inuentionē,neq; alia doctrina: & statim cognoscere possis eos qui aliud à tuis inuētis discrepans dicunt.Quemadmodū em̄ qui rectā uiam rectā esse nouit,nō opus habet alia doctrina ad deprehendendas ac redarguendas erroneas.Sic qui rectā demōstrationis uiā edidicit, statim simul cū hac etiā erroneas cognoscit.Phauorinus aūt uidetur mihi simile quiddā facere,uelut si quis dicat te esse cæcū,posse tamē iudicare uter nostrum sordidior sit,aut candidior,nō illud cogitans,quod qui id iudicaturus sit,uisum prius habere oportet. At qui nihil interest quantū ad iudicandū attinet,aut omnino uisum nō habere,aut habere, & ipsi non

B credere. Ad eundem modum, quòd aliquid est quo iudicamus,& quòd eidem æqualia,etiam inter se sunt æqualia,sicut nemo permiserit asinis iudicare:ita neq; hominibus,si neq; hi firmam mentem habeant.Nihil enim differt, quantum ad iudicandarum doctrinarū incertitudinē attinet,aut om̄ino nō habere aliquod iudicādi instrumentū, aut ipsi fidem nō habere.Ridiculus igitur est Phauorinus,dū discipulis iudicare permittit, quū deroget fidē iudicandi instrumentis. Si em̄ nihil est euidens intellectui,aut firmū per se,omniū rerum iudiciū perijt.Si uero est qualis oculus corpori,talis mens in anima,nō tamē omnibus æqualiter acuta:fieri potest ut uelut qui acutius uidet, adducit ad spectaculū hebetius cernentē, Ita etiā in re-

C bus intelligibilib. hebetissima mēte præditus, ab his qui iā euidenter intelligibile cognouerūt, ad speculationē eius adducat̄.Atq; hoc præstat præceptor,uelut Plato ait,& ego credo. Et scriptū est à me de his amplius in tractatione de demōstratione,quòd talis quædam sit doctrina euidens ad intelligētiam.Scriptum est etiam quomodo quis ab elemētis & principijs in unaquaq; re progressus,demonstrare maxime possit omnia, quæ modo possibile sit demonstrare: non quemadmodū admirandus ille Phauorinus,qui unum integrum scripsit librum,in quo docet neq; solem esse, comprælendi posse:& tamen alibi uelut harum rerū oblitis nobis disputationem proponit, & aliquid constanter cognosci posse concedit, atque hoc discipulis eligere permittit. D

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI DE SVBFIGVRATIONE EMPIRICA,siue compendij descriptionis Empiricæ sectæ,incerto, sed erudito interprete.

Cap.I. De nomine Empiricorū,& sectæ ipsorū authoribus. II. Empirici introducunt̄ loquētes, De cōstitutione artis per experientiā. Quid sint, Experiētia, Autopsia fortuita uel cōsulta: experientia imitatoria,& alia tribica.i.usu cōfirmata.Experimentalis disciplina quid.Theorematum quadruplex differentia, circa res quæ uel semper,uel ut plurimū,uel ex æquo in utranq; partē,uel raro eueniūt.Experiētia singularis Menodoto quæ.Ars ex plurimis experimētis conflat̄:experimēta uero multis experientijs cōstituunt̄. De autopsiæ nomine & significatione. Obseruationis nomine Theutam abuti pro cognitione uel memoria. τριβὴ, τρίβων, ἔμπειρος, ἐμπειρία. Empiricos sectæ ipsorū inuentores uocare solēt:empirian uero totā artē,quā ex autopsia,historia, & cōgruo ad simile transitu cōstare asserunt. Transitus ad simile an artis pars sit, uel usus, uel instrumentum. Quodꝙ & hic,& historia,& obseruatio,instrumēta potius ꝙ partes artis uideant̄.Et ꝙ hæ omnes cōmuni nomine memoriæ appellent̄.De obseruationis uocabulo. III. De(Empiricæ) medicinæ diuisione in indicatoriā, curatoriā,& salubrē:& rursus de subdiuisiōe illarū. De Herophili definitione,medicina est sciētia sanorū, ægrorū,& neutrorū: corporū scilicet,signorū & causarum. IIII. De prima cōstitutione empiricæ medicinæ per autopsiā,quæ multa superuacua obseruauit, & progressu cōfirmationeq; eius per historiā. (Rubeus color sangui

nem

nem expuentib. nocet.) V Symptomatũ à morbo distinctio. Quorũ symptomatum concursus morbus nominet, & unde morbis nomina. Symptomatũ diuisio: Sunt em̃ quædã cognatã aut affinia morbo: quædam signa, quæ uel diagnostica uel prognostica sũt, id est præsentiũ aut futurorũ: quædam Curationũ indicatoria.

VI De obseruatione & memoria illorũ quæ semper, uel ut plurimum, uel ex æquo in utranq; partẽ, uel nunquã cõtingunt, cũ exẽplis. De proprij & cõmunis symptomatũ cõcursus ad effectuũ dignotionẽ distinctione. (inter distinctionẽ & determinationẽ quõ aliqui discernant.) Exempla in pleuritide & peripneumonia. De eorundẽ distinctiõe in signis prognosticis: Itẽ in signis ad curationẽ attinentibus, cum exẽplo an uena plethorico & pleuritico secanda. VII Empiricorũ & dogmaticorum differẽtia, tũ in rebus, tum in uocabulis quibusdã. (Crus cũ uulnere luxatũ cur nõ reparet.) VIII De utilitate historiæ, & q; Empirici ei plus æquo confidãt. (Menodotus quõ Empiricos per contẽptum Tribonicos uocet.) Quomodo historiam alij aliter definiant.

IX. Quõ historia iudicãda sit an fidẽ mereat. Ea credenda esse, in quibus multi cõsentiunt, præsertim in rebus sensibilibus, & experimẽto uel autopsia probatis: ut q; macer uentrẽ sistat, & rhaponticũ reiectiõi sanguinis cõferat. An credendũ sit scribentiũ concordiæ, qui nõ ipsi conspexerunt, sed id scribũt quod singulis probabile uidet. Dogmatici forte credent, Empirici nõ, cũ apparentia tm̃ curent. Alterũ ueræ historiæ argumentum est à moribus & eruditiõe authoris. Tertiũ, si quæ scribunt his fuerint similia, quæ prius ipsi cõspeximus, transitũ ad simile uocãt: & Menodoti super hoc sententia. X De transitu à simili ad simile: & quid in eo dogmatici ab Empiricis differãt. Et q; fiat in mẽbris, morbis, ac remedijs. Ab opposito etiã ad appositũ transire Empiricũ aliquando, dogmaticũ nunq;. Plura de trãsitu ad simile: & quænã similia sperare possimus, tũ medicamenta, tum nutrimenta, odore scilicet & gustu præcipue similia, deinde etiã colore, substãtia, & figura. Exẽplum in ulcerũ & dysenteriæ curatione per astringẽtia. In tali transitu gradus etiã secundum magis & minus obseruãdos esse, ut in ijs etiã æqualitas sit, quo magis similẽ speremus effectũ. Similia autẽ uident & illa quæ ad similes affectus à probatis uiris laudant. Similiter

A res se habet in trãsitu ad affectum uel mẽbrum simile: quo maior nẽpe similitudo fuerit, eò plus ut speremus.

XI In historiæ iudicio maxime credendum quod & multi probati uiri dixerint, & nos experti fuerimus: minus, quod illi quidẽ dixerint, experiẽtia uero nostra nõ accesserit: minime, quod pauci asseruerint, & uix semel aut iterum cõtigerit. XII Exemplis aliquot probat multa casu inueniri, & imitatione cõfirmari. Sunt autẽ historiæ duæ de duobus Elephantiacis uino epoto, in quod uiperæ inciderant curatis: Tertia de philosopho, qui similiter medicato uino hausto ab elephantiasi ad lepram deuenit: Quarta de quodã ab eodẽ affectu esitatis uiperis sanato: Quinta de Thrace quodã elephantiaco, medicamento è uiperis poto forisq; illito, Aesculapio monẽte, curato. Hinc se commotum Galenus scribit ut theriacã è uiperis & sales theriacos parauerit: Et quõ uiperæ ut edantur parandæ sint in pastillos: Quodq; purgatio aut uenæ sectio præcedere debeant. XIII Hæc

B sufficere ad empiricæ sectæ descriptionẽ, licet alij plura addiderint, exẽplo declarat circa medicinæ finẽ, quem illum Empiricus esse dicat. (Citat libellum suum de fine medicinæ.) Verum Empiricum dialecticã contẽnere, pauca & rarò loqui, minime ambitiosum & superbũ: sed per om̃ia ut scepticus in philosophia est. Et q; idem excellens in arte futurus sit, & pleraq; curaturus quæ alij curare non poterant, & futura prædicturus, & cæt.

XIIII Serapionẽ & Menodotũ tanq; non ueros Empiricos reprehẽdit. Contra Menodotum se scripsisse in libro in Seuerũ. Pyrrhonis sceptici laus, & ueri cuiusdã Empirici sophisticas contentiones declinãtis. Contra Heraclidem Tarentinum dialecticas exercitationes cõmendantem. Contra Menodoti epilogismum. Empirici non esse sophismata soluere: hæc enim qui faciunt à fundamento artis suæ recedunt. Quòd in commentarijs suis super Theutæ introductorio, illum nimis minutim ostendere docuerit principio nobis insito cõsonantiam

C rerum & discrepantiã iudicandi experientiã conuenire.

XV Medicinã empirice constitui posse, quod Asclepiades negarit. Experientiã tamen cũ ratione arti cuiq; plurimũ prodesse. (Citat libros suos, De therapeutica methodo, De ratione cõmuni, De Empiricorũ discrepãtia) Laus modestiæ, reprehẽsio arrogãtiæ tum in diuersarũ tum in earundẽ sectarũ aut artiũ professoribus.

CL. GALENI DE SVBFIGVRATIONE EMPIRICA

INCERTO INTERPRETE.

OMNES empiricæ sectæ cultores cognomẽ ab Hippocrate ductũ renuentes, se ab animi affectu denominari maluerunt, queadmodũ & philosophi, quos q; in singulis hæreant, scepticos græco nomine appellãt. Ergo nõ sicut cęteri medici Hippocratici, aut etiã Asclepiadei, Praxagorei, Erasistratei, ita & ipsi Acronei ab Acrone primo empiricæ disciplinæ scriptore, uel à Critone, Philistione, Serapiõe cognomẽta traxere, qui Acrone quidẽ iuniores, reliquis aũt Empiricis uetustiores habent. Atq; hæc quidẽ quantũ cognomini attinet, dicta sint. In Empiricorũ uero doctrina summa cautio est, ne quis ullo pacto ab indicatione quippiã inueniri opinet. neq; em̃ ueluti Rationales medicã artẽ indicatione simul & experimẽto cõstare putãt, sed experiẽtiæ totã inniti, quã ex eorũ obseruatiõe quæ sæpe simili modo obtigere, cõflari affirmãt. Hãc ego tibi empiricę sectę disciplinã quæ qualisue sit, si modo mentem adhibueris, sub compẽdio clarissime colligam. Tu uero

D quæ deinceps dicturus sum, tanquam ab Empirico dicta suscipies.

II Medicã artẽ nõ ab indicatione, sed ab experiẽtia tantũ constitutã asserimus. Experientiã uero appellamus, quã à se quispiã intuitu ipso deprehenderit, sicut indicationẽ, quã rationis discursu assecutus fuerit. ut em̃ nos sensus ad experientiã, ita ratio ad indicationẽ dogmaticos ducit. At cognitio, quæ ex intuitu habet, uel fortuita est, uel cõsulta. fortuita appello, quę sine humano cõsilio uel casu, uel natura eueniũt. casu, ut si quis cui occipitiũ dolore afficiat deciderit, atq; inde uena recta frontis incisa, sanguineq; effuso iuuet. Natura, ut si febricitanti sanguis per nares effluxerit, statimq; desinat febris. Consulta ab intuitu cognitio est, ut

si quis in febre perdite sitiens, ad bibendam aquã, uel mala granata edenda coactus, febrem euaserit, uel in monte aliquis à serpente ictus, herbam quæcunq; sibi fuerit oblata, uulneri adhibere placuerit, sanitatemq; inde recuperauerit. Sed imitatione experientia cõparatur, ubi quispiam imitatur quod semel, aut bis, aut etiam frequenter effectum conspexerit, non ita tamen frequenter ut iam semper ex alio consequatur. sufficit enim uel plerunq; uel utrouis modo, uel raro contingere. Est alia quoq; τριβικὴ, quasi iam trita experientia, quã ab experimẽtali disciplina ductam soli artifices usu exercent. Experimentalem uero disciplinam uocamus eorum habitum, quæ ita frequenter apparuerũt, ut iam inde theoremata sint comparata, perceperimusq; nunquid illa semper, aut plerunque, aut utrouis modo, aut raro euenire soleant. tot enim id est quatuor sunt theorematum differentiæ, propterea & theorema uocamus habitum rei, quam sæpe uiderimus, cum euentus oppositi distinctione, ut si sit aliquid, quod semper contingit, sciamus eius oppositum nunquam euenire: quod uero plerunq; accidit, illius oppositum, aliquando quidem, sed raro continge gere. At eius quod utrouis modo est, æqualem esse oppositi euentum, sicut illius, quod raro accidit, contrarium plerunq; apparere. Quæ uero huiusmodi distinctionibus perspecta non habuerimus, eorum notitiam cõfusam imperfectamq; haberi, quæ nullo pacto experimentalis disciplinæ pars appellanda sit. Atq; hanc Menodotus experientiam particularẽ uocauit, tanq; ex alijs experientijs singularibus non cõflatam, propterea primam & simplicissimã esse. Nam sicut ex plurimis experimentis tota conflatur ars, ita singula experimenta ex multis experientijs cõficiuntur, quas, quot esse oporteat uelle determinare, incidere est in ambiguam rationẽ, quam quidam Soriticã uocant, de qua in libro De medicinali experiẽtia copiose tractauimus, cum superius experientiam ex αὐτοψία, id est proprio intuitu fieri dixerimus. Quantũ nomini attinet, apud antiquos αὐτόπτην quidẽ sæpe legimus, αὐτοψίαν uero nequaq;. Sed & hic sicut in alijs multis nomen usurpantes dicimus intuitorem proprio intuitu magis operari, q; cognitionẽ acquirere: quia tamẽ ex hac intuitionis operatiõe cognitio quoq; cõsequitur, placuit Empiricis propriũ intuitum cognitionẽ appellare, immo nõ cognitionem tantũ, sed experientiã quoq; nuncupauere, quos ego nunc imitatus simili modo proprium rei euidentis intuitũ, & cognitionem, & experientiam ex multis intuitionibus comparatam uocabo. Cur uero Empirici obseruationis nomen cum cognitione, & memoria cõfuderint, nõ satis compertum habeo. Nam Theutas cũ prius dixisset partes medicæ artis, ob quas plerunq; finẽ adipiscimur, per experientiam comparari, quæ ex proprio intuitu ex historia & congruo de re simili ad similẽ trãsitu generat, postea experiẽtiam diffiniens, quæ à propria intuitione nihil differt, ita subiungit: Experientia igitur tota

A rei euidentis obseruatio appellatur, pro memoria scilicet, & cognitione obseruationis nomine abusus, quam & conseruationem uocamus, quæ est actus cõseruatoris. neutra uero appellatio secũdũ rectam loquẽdi cõsuetudinem ad memoriam & cognitionem accommodari potest. At τριβὴν, id est exercitationem non male actionem ab ipsa experientia ductam nominarunt, & τρίβωνα, id est exercitatum, qui huiusmodi actionem frequẽtat, sicut & ἔμπειρον, id est expertum, qui ἐμπειρίας, id est experientiæ particeps est. Empirici uero nomẽ ad artis sectæq; suæ inuentores transferre maluerunt. nam & Empirian non solũ unius theorematis cognitionem, sed totam quoq; medicã artem nuncupauerunt, quam ex αὐτοψία, id est propria
B intuitione, ex historia & cõgruo de re simili ad similem transitu cõstare asseruimus, historiam quidem proprie intuitionis enarrationem uocantes, transitũ uero de re simili ad similem iter ad exercitationem, sumpta scilicet similitudine ab ijs, quæ iam per experientiã comperta sunt. Quæritur autem nunquid, quemadmodũ existimauit Serapion tertia pars medicæ artis sit de re simili ad similem trãsitus, quod aperte negauit Menodotus, sed usui tantum accõmodari uoluit. cõstat autem non idem esse uti, & ut parte uti. Cassius Pyrrhonius illum ab usu quoq; abdicauit, integrumq; de hac ipsa re uolumen conscripsit. optime uero omnium Theutas de re simili ad similem transitũ iter ad exercitationẽ esse iudicauit. Sicut alij instrumẽ
C ti potius rationẽ habere uoluerunt. Nec peius fortasse historiam & obseruationẽ instrumẽta magis q; medicinæ partes uocabimus, ideo recte, ut mihi uidetur, Theutas ita de illis prodidit. Partes medicinæ ob quas finem adipiscimur, per experientiam nobis accedunt. fit autẽ experientia ex propria intuitione, historia, & congruo de re simili ad similem transitu. ab experientia em̃ medicinæ partes deriuari affirmat: quæ cũ omnes inter se differunt, in hoc uno tamen cõueniunt, q; omnes communi nomine memoriæ appellantur: propterea rectius aliquis experientiã dicet esse memoriam eorum, quæ sæpe & eodem modo perspecta sunt. Quod si quis pro memoria obseruationem posue
D rit, erit experiẽtia obseruatio eorum, quæ sæpe eodem modo perspecta sunt. At si obseruatio operationem significet, ut loquendi usus obtinuisse uidetur, memoria uero sit impressio in anima quiescens, possumus ambas cõprehendẽdo dicere, experientiam esse obseruationẽ & memoriam eorũ, quæ sæpe eodẽ modo perspecta sunt: forteq; præstiterit solam ponere memoriam, cum sub illa obseruatio contineatur. neq; enim memorari possumus ea, quæ sæpe eodẽ modo perspecta sunt, nisi prius obseruauerimus.

III Hactenus quantum compendio licet de experientiæ diffinitione tractauimus. Theutas autem totam medicinam in tres partes diuisit, indicatoriam, curatoriam, & salubrem: has uero uniuersas acquiri per propriam intuitionem, historiam, & congruum de re simili ad similẽ transitũ.

pro-

propterea qui hæc tria proxima medicinæ partes esse uoluerunt, non absolute partes, sed cum additione partes constitutiuas appellauere, ut priora illa partes finales, partium scilicet genus in duas primas differentias dissecando, finales & constitutiuas: si quis tamen nominibus abuti noluerit, non has constitutiuas appellabit partes, sed quasdam medicorum operationes: ille uero animi habitus, quo medicus uel indicare, uel curare, uel sanitatem custodire potest, merito pars medicinæ uocabitur. abutantur igitur nominibus qui uoluerint, nos in partes tres medicinam secabimus, indicatiuam, curatiuam, salubrem. Porrò indicatiuam in dignotionem præsentium, & futurorum prænotionem, sicut curatiuam in chirurgiam, uictus ratione͂, & pharmaciam. Salubrem uero quidam indiuisam seruarunt, quidam in specie͂ generi cognominem. salubrem inquam, & in Euecticam, id est boni habitus effectricem. alij addiderunt præseruatiuam, resumptiuam, & gerocomicam, id est senum custoditricem. Sunt qui ex rationis diuisione partes medicinæ uenati sint. cum enim sicut Herophilus uoluit, medicina sit scientia sanorum, ægroru͂, & neutrorum, tria excogitauerunt, quibus singula istorum conueniunt, corpora scilicet, signa, & causas. nam sicuti corpora, ita signa, & causas congrue sana, ægra, & neutra nuncupamus. licebit igitur secundum hac rationis sectionem empiricam quoq; disciplina͂ in suas partes diuidere: non prohibebo tamen si quis & aliter diuidendam putarit, dummodo nullum artis membru͂ omittatur. propterea & Theutas in principio libri De partibus, nihil obstat, inquit, si medicinæ partes in indicatiuam, curatiuam, & salubrem sectæ, in alia quoq; membra secentur. quo fit, ut minime mirum sit, si empiricæ artis alij duas partes, alij tres, quida͂ quatuor, nonnulli quinq; posuerint, fortasse enim eandem omnes rei rationem intuentur, sed ut diuersa concipiunt, ita & diuersa explicare necesse est. quę uero sit rationis diuisio paulo inferius declarabitur.

IIII Co͂stitutiuæ igitur medicinæ partes, quę omnium utilissimæ sunt, clarius ita pernosce͂tur. Medicus qui ab obseruatione artem effecit, seipsum Empiricum, suam facultate͂ Empiricam nuncupauit: primisq; temporibus, ut credi par est, noxia pariter & innoxia, similiq; modo utilia & superuacua obseruari cœperunt, post longo rerum usu multis multa obseruantibus compertum est, plurima inutiliter fuisse obseruata. propterea sicut in principio propria rerum intuitio, ita nu͂c historica commodissima est. Nos enim historia docetiam deprehensum esse colores in multis quidem morbis superuacaneos, in quibusdam uero non parum interesse. nam lippientibus cœruleus, uiridis, nigerq; color confert, albus & splendidus summe aduersatur, reliqui inter utrunque ambigunt. Eodem modo rubeus color sanguinem expue͂tibus nocet, & ad cæteros morbos superfluus omnino compertus est. Sicut & me͂sa eburnea'ne sit, an lignea, seu phiala aurea'ne, uel argentea, uel

A uitrea. nihil enim horum salubre magis, q͂ insalubre appellatur, sed penitus superuacuum, non ita tamen odorem neutro modo se habere ad sanitatem uel ægritudinem dixeris. neq; enim paru͂ refert appetitiuę digestiuæq; facultati, fœtida'ne, an bene olentia offerantur, omninoq; capiti nocent, quęcunq; odoratiora sunt: ueluti cupressus, populus, buxus, nux, præcipue quæ adhuc uirent: ideo nec lectos, aut fores, aut uasa ex his fieri probamus. fugiendi enim omnes odores sunt, qui uel caput repleant, uel appetitu͂ euertant, cu͂ natura nos doceat utilia eligenda esse, noxia uero euitanda.

V Ergo his ita se habe͂tibus, necesse est, ut medicus salubria, insalubria, neutraq; pernoscat, nec causas tantum tales esse, sed & corpora, & signa.
B nihil aute͂ refert seu pernoscere, seu scire dicamus. sicut neq; artificem, aut doctorem artem, uel doctrinam addiscere. parum etia͂ interest, si infla͂mationem, exempli gratia, ægritudine͂ uel affectum appellaueris. Symptoma tamen ab ægritudine distinguendu͂ est. nam symptoma simplex affectus est, & non ex alijs conflata co͂geries. sic enim lateris dolor symptoma uocatur, tussisq; eodem modo, & sputu͂ seu flauum, seu liuidum, siue crue͂tum fuerit, ite͂ difficultas anhelitus, & calor præter naturam. quod uero ex omnibus his co͂ficitur ægritudo appellatur, quæ affectus quoq; & ualetudo & morbus, si libet, uocari potest: nominibus tame͂ utemur, quoad eius fieri poterit apud Latinos q͂ maxime consuetis, sin minus, his saltem de quibus inter nos inuicem conueniat. Quantum
C igitur præsenti institutioni attinet, symptoma satis idonee nuncupabimus simplex aliquod ince͂modum, quod humano corpori præter naturam accesserit. sicut calorem, tumorem, inflammationem, difficultatem anhelitus, pulsus asperitatem, dolorem, tussim: affectum uero, uel ægritudinem concursum qui ex his simul co͂ficitur. Periti enim Empirici non quęcunq; symptomatum aceruum morbum nominauere, sed concursum tantum eorum, quæ ex longa obseruatione ita simul conuenire comperta sunt, ut pariter incipiant, augeantur, uigeant, declinent, & recedant: quem concursum compendij & luciditatis gratia uno tantu͂ nomine explicuere, quandoq; ab affecto loco nun-
D cupatione͂ ducentes, ut pleuritim, peripneumoniam, quandoq; ab aliquo symptomate, ut inflammationem, furorem, nonnu͂quam à similitudine, ut elephantem, cancru͂, quandoq; ab ipsomet co͂cursu, ut œdema, scirrhum. Symptomatu͂ igitur quæ simul incipiunt, augentur, uigent, & desinu͂t, cognata uocari possunt. quæ uero plerunq; consequuntur, affinia. Quòd si eadem in concursu, tanquam signa considerentur, quædam eoru͂ diagnostica, quasi præsentium declaratoria uoca͂tur, quędam quòd futura prænuncient, Prognostica nuncupantur. quædam quòd curatione͂ indicent non male indicatoria dicentur.

VI Omnes autem concursus ab obseruatione prodidere. obseruatio enim memoria͂, memoria experie͂tiam peperit, à qua proxime ars emanat,

dum meminimus quid cũ quo, quid ante quod, quid post quod obseruauimus, atq; id quidem uel semper, uel plerunq; uel utrouis modo, uel raro. semper, ut uulnerato corde mortẽ sequi. plerũq;, ut scammonia uentrem purgari. utrouis modo, ut percussa superiori cerebri membrana, interire hominem. raro, ut uulnerata cerebri substantia salutem cõparari. Atq; ita ex obseruatione & memoria constituta arte necessarium est proprium à cõmuni distinguere, quam nimis ambitiose quidam Empiricorum distinctionem, quidam determinationẽ appellandam esse contendunt. ego enim siue hoc siue illo modo dixeris, parũ interesse arbitror, dũmodo per euidentes notiones propriũ à cõmuni separetur. quidam tamen ita rem præscribunt, ut distinctionis uocabulum ad nominũ differentias, determinationẽ autem ad res ipsas magis cõuenire opinentur, sed nomina, ut recte Plato consulebat, spernenda sunt, rationũ uero soliditas inquirenda. Proprium igitur à communi ita distinguetur, in affectuũ quidem dignotione, ut si cũ febri acuta difficultas anhelitus, tussis, & coloratum sputum apparet, et percunctetur à nobis aliquis cuius nam morbi sit iste concursus, respondebimus: pleuritidis quidem & peripneumoniæ cõmunem esse, neutrius tamen proprium. Quòd si addatur dolor lateris pungitiuus, pulsusq; asperitas cũ tensione, hunc morbũ planè pleuritidem esse affirmabimus. at si nõ dolente latere, nec pulsu duro existente, impotentia spirandi adsit, nisi ceruix erigatur, sitq; omnino tanta anhelandi angustia, ut prope suffocationẽ accedat, talis cõcursus peripneumonia uocabitur. ita ergo in affectuum dignotione commune à proprio distinguetur.

In prænotione uero hoc modo. sint nares acutæ, caui oculi, collapsa tẽpora, atq; interroget aliquis, quidnam cõcursus portẽdat: dicemus in processu quidem ægritudinis mediocre malum portendere, in principio uero letum minari. Atq; ista quidem à tempore ægritudinũ prima distinctio est, ab ijs autem quæ præcessere consideratur, an æger uentris fluxu laborauerit, uel medicamento purgatus fuerit, siue uigilijs, fame, aut alio euacuationis genere attritus. In signis uero ad curationem attinentibus cõmune à proprio separatur, si quæratur, an plethorico uena secanda sit. respõdetur enim non cuicũq; secandã esse, sed illi cui pleuriticus concursus acciderit, uel qui sine hoc cõcursu robustus sit adolescẽs, atq; ne hos quidem omnes. neq; enim si pleuriticus concursus in sene aut infante fuerit, uena secanda est, aut in Scythia degat æger instante hyeme frigidissima, uel sub ardẽtissimo cœlo in summo æstatis feruore, aut certe syncopam pati assueuerit. nam nemini istorum uenam secandam ducimus: non hæc tamen sufficiunt. Sunt enim aliæ quoq; determinationes, ut si ad clauim dolor incubuerit, potius uenam secamus, si ad hypochondrium declinauerit, uentrem purgandum eligimus. Talis igitur rei determinatio est, quam describentes dicunt esse orationẽ propria à cõmunibus distinguentẽ. Quidã tamẽ,

A ut prædiximus, nõ determinationẽ, sed distinctionem appellare maluerunt. nos autem siue determinatio, siue distinctio uocetur, nihil interesse decemus, dummodo concursuum dogmaticorũ & empiricorum differentia seruetur.

VII Empirici enim euidentibus, dogmatici uero ratione magis nituntur. Pari modo dogmatica ratio hoc ab empirica differt, quòd hæc euidentiũ rerũ, illa occultarũ est: quæ ut nomine quoq; distinguerentur, rationẽ quidem empiricam epilogismum, dogmaticã uero analogismum uocitauere. Quin & breuissimas rerum declarationes, nõ diffinitiones, sed descriptiones empirici appellauerunt: cũ tamen nihil prohiberet rei rationem, quę ex euidentibus cõsistit ita diffinitionẽ uocari, si-
B cut & dogmatici uocãt eam, quæ ex occultis colligitur. Atq; hæc quidem est inter utrosq; de nominibus discrepãtia, quã & modeste, & arroganter tractari licet, arrogantia tamen plerunq; utuntur empirici. In rebus autẽ dogmatici & empirici differũt, quemadmodum in principio quoq; declarauimus, quòd empirici ijs tantum credant, quę uel sensui pateãt, uel memorię per sensum mandata sint. Dogmatici uero præter hæc, illis quoque, quæ ex naturali rerũ consecutione per rationem acquiri solent. Sed & empiricus præter descriptiones, & determinationes, quę à sensibus sumũtur, causas etiã reddit, & demõstrationibus nititur, quas à sensibus mutuatus est. Si enim exẽpli gratia interrogetur, quare crus cũ uulnere luxatũ non
C reparatur: quoniã, inquit, conuulsionem inde sequi obseruatũ est. hoc enim maxime cauet, ne aliquid unquam ex rationali consecutione, sed ex memoria, & euidenti obseruatione semper affirment.

VIII Atq; hoc pacto Empiricus artẽ suam tum cõficit, tum docet. in quo maxime à dogmatico differt, tum quia plurima indeterminate agit, tum quia plus æquo cõfidit historiæ, quã ego nõ uitupero. cũ enim unius hominis uita ad omniũ inuentionem sufficere nequeat, lõgi tẽporis obseruationes historia colligit, ut eius beneficio tãquam ex multis tot seculorũ hominibus unus efficiatur eruditissimus. Si igitur ita singula quæque memoriæ mãdata forent, ut cum suis distinctionibus clare ab Empirico percipi possent, nihil ultra quæren-
D dum esset, quod ad ueritatẽ artis referret. Sed quoniam qui scripserũt, partim cõfuso experimẽto nimis propense crediderũt, partim etiã non perspexere quæ docuerũt, partim dum in rationales demonstratiões incidere uererentur, rudes & procul à ueritate aberrãtes deprehẽsi sunt: ideo cogimur nõ ita facile cuilibet historiæ fidem adhibere, nisi prius experimento probetur, postea ad usum accõmodetur. quod quidẽ dogmaticis non contingit, quos Menodotus per contemptum Tribonicos uocat. Antiqui eñ Tribonẽ appellauere, qui in aliqua facultate lõgo se usu exercuerit, ut in ea iam perfectus uideri possit. Menodotus igitur deridens, Tribonicos appellat Dogmaticos, quasi qui Tribones appellari non mereantur, cũ experiẽtiæ nõ credant. sed rebus occultis ignotisq; studeant

deant,& historiã cõtemnant, quã ne legerint quidem. Quoniã uero & hic de historia longæ ambages perferuntur, nos de illa quoque summatim tractabimus. Historiam igitur quidam esse uoluerũt enunciationẽ eorum quæ uisu percepta sunt, alij enunciationẽ eorum quæ euidẽter appareãt, alij enunciationem propriæ intuitionis. cæterum omnes istæ orationes uerbotenus inter se discrepant, re prorsus nihil differentes, quas dialectici æquipollentes appellãt, ubi sub diuersis dictionibus idem uidelicet profertur. Illas uero orationes ab his differre dicemus in quibus aliquid adijcit, quod sensum immutet, qualis exempli gratia huiusmodi est. Historia est oratio eorũ, quę uisu perspecta sunt, aut sicut perspecta. Ex additione efficit, ut quædã historia possit esse falsa, cum ex nulla priorum descriptionum quicquã tale sequatur: atque ex eadem additione illud quoque cõtinget, ut historiæ duplex iudicium futurum sit. alterũ, quo perpenditur an quædam uere appellanda sit historia, alterum (si uere ita esse concesserimus) an etiam uera debeat appellari.

IX Hoc tamen nomẽ accipiat unusquisque quẽadmodũ sibi libuerit, nos potius doceamus quomodo historia sit iudicanda, ut postea recte ad usum deduci possit. quod idem est, ac si dixerimus, quomodo ueritatem & falsitatem eorum quę scripta sunt distinguere oporteat, & quomodo discernendum fieri ne an non fieri potuerint. est enim hęc quoque nõ inutilis differẽtia, sicut Menodotus asserit. Huic igitur rei toto animo aduertas obsecro, sinens quicquid libris mandatũ est historiam appellari. id enim ab omnibus ferè medicis usurpat. Primum ueræ historię iudicatoriũ secundum plerosque Empiricos est propria intuitio iudicantis. nam cum in aliquo libro scriptũ quippiã inuenerimus, quod nos alias ita esse proprio intuitu perspexerimus, uerã esse fatemur historiam. Hoc tamen iudicatoriũ disciplinę inutile est. neque enim ea nos ex libro discere oportet, quæ ante proprio intuitu cognouerimus. Sed cõcordantia optimũ est historię iudicatoriũ. finge enim à me macerem nunquam expertum esse, qui quidem arboris cortex est ab Arabia delatus: hunc omnes quicunque de medica materia scripserunt aluum constipare affirmãt, nunquid illis credendũ erit, uel non credendum? ego quidem credendum assero, cũ omnes ita esse cõueniant. talis enim conuenientia in sensibilibus omnino admittenda est. nam conuenientiæ, quæ de occultis sunt raro tantam habent certitudinem, ut de illis idem omnes prorsus consentiant. Quod si etiam concesserimus id nonnunquam fieri posse, talem tamen cõuenientiam non admittet Empiricus. Concordiæ igitur de rebus sensibilibus certæ et fideles in uita sunt. Nos enim licet nunquã in Cretam, Siciliam, aut Sardiniã nauigauerimus, eas tamẽ esse insulas credimus: quoniam omnes, qui eas proprio intuitu cõspexere, ita esse inter se conueniunt. Ergo cum pro cõperto habeamus de ijs, quæ sensu deprehẽdi possunt, ubi uera sint cõuenire omnes quicũque res historię

A cõmendarunt, propterea credimus à macere uentrem sisti. Eodem pacto licet nos rhapontici uires proprio intuitu nunquam experti simus, historiæ tamen de eo traditę quòd eiectionibus sanguinis conferat fidem adhibemus. Est alia quoque propositio huic ualde cognata, nõ quidem epilogistica, sed analogistica potius & dogmatica, an credẽdum scribentiũ concordiæ sit, ubi omnes cõueniunt, non quòd ipsi proprio intuitu rem conspexerint, sed quod singulis eorum probabilis admodũ uisa fuerit. Sunt enim aliqui nõ dogmatici tantum, sed empirici quoque qui credendũ esse affirmauerint. nam sine ambiguitate cõcordia manifestum signũ est ueritatis. cæterum id à sequacibus epilogismi, qui est ratio eorũ quæ sensui patent, non ita

B facile admittit. Conuenientiã enim historię de his tantum esse uolunt, quæ euidenter apparẽt. Ergo Empiricũ ueræ historiæ iudicatorium est conuenientia inter eos qui singula quæque proprio intuitu obseruauere. At cõcordia, quæ à rei natura producitur, dogmatica est. Sed præter hæc habetur aliud quoque ueræ historiæ iudicatoriũ: mores inquam & eruditio autoris, quæ ab alijs eius monumentis colligi potest. Nam si exẽpli gratia Hippocratem, Andreamque recẽseas, illum peritissimum studiosissimumque ueritatis inuenies, hũc rudem, temerariũ, prorsusque ab Hippocratis grauitate alienũ. Denique alio quoque instrumẽto historia iudicatur, ubi quæ tradũtur his fuerint similia, quæ prius proprio intuitu cognouerimus. namque ubi

C exempli gratia, sciuerimus macerem, & rhaponticum adstringẽdi uires habere, si alia simili modo tradantur adstringẽtia, facile credemus uentrem compescere, & sanguinis fluxum sistere. Menodotus tamẽ negauit transitum de re simili ad similem esse historiæ iudicatorium, sed eius quod fieri potest: si uero secum τριβὴν, id est usum, & exercitationem assumpserit, tum demum historiam quoque iudicare. Sed de his paulo inferius agetur.

X Transitus igitur de re simili ad similem si in seipso cõsideretur, est iter ad experimentum. Iudicatoriũ uero possibilitatis ad historiã attinentis, sicut et historia duplex est. Porrò ratiõalis trãsitus ab Empirico differt, quòd rationalis ab indicantis rei natura innotescat, Empiricus uero ea potius imitatur, quæ sensu præcognita fuerint, nõ qui

D dem quòd probabile uideatur simile à simili generari, aut agere, aut pati. neque enim cuiuspiam istorum gratia transitum faciunt. Sed quòd experimento cognouerint ita se inuicem habere, quæ sunt similia. De simili autem ad simile transitur, uel in mẽbris, ut de lacerto ad femur, de ulna ad tibiam, de manu ad pedem: uel in morbis, ut de fluore alui ad intestinorũ difficultatem: uel in remedijs, ut de citonio ad mespilũ, quæ omnia prius experimento firmanda sunt, quàm doctrinæ certitudinem faciant. Est quoque empiricæ artis quandoque non incongrue de opposito transire ad oppositum, ubi scilicet similia uniuersa in uanum tentata fuerint, quod quidem à dogmatico omnino alienum est. Transitus ergo de simili ad simile,

siue trahatur siue non trahatur ab historia, τριβικὴν id est exercitatam experientiā perficit, neq; propterea pollicetur, quod exquisitissime uerum est, sed quatenus fieri potest inuenire profitet̃, quod probatorum hominum historiæ maxime congruat. cui quidem etiam ante experiētiam credimus, non tamen transitioni de simili ad simile, nisi prius experimēto, & usu comperta fuerit. nō parum autē interest, quomodo magis, aut minus aliquid futurum speremus. singula enim ex ipsa similitudine perpendimus, quæ in rebus lōge diuersa obseruatur. nam quod figura, colore, mollitie, duritie simile est, nō propterea similes exercet actiones: at quæ odore gustu'ue assimilātur, in his iam non nihil habemus à quo similes functiones non desperemus, præsertim ubi simul odor, & gustus conuenerint. Quòd si postea substantia quoq; figura & color accesserit, spes prosperi euentus adhuc magis augebitur. Porrò quæ gustu similia iudicamus, non statim ab uno tantū sapore similitudo æstimāda est. Sicut ab acore, adstrictione, amaritudine, dulcedine, austeritate, acerbitate, salsedine, sed omnem singulorum uim exacte spectare oportet. Aloe enim & æris squāma utraq; adstringit quidem, sed absonum medicamētosumq; reddit saporē, ideo neutra malo citonio similis: propterea neq; edendo est. non est igitur à malo citonio, uel mespilo ad illa transeundum, neq; in urinæ intestinorumq; difficultatibus talia exhibere oportet. ubi uero ulcus ad cicatricem ducendum sit, tunc ad omnia, quæ adstringendi uim habent, etiamsi uirosa fuerint, tutò transire possumus. Experimento enim compertum est multa huiusce modi uniendis ulceribus recte accommodari. In difficultatibus autē intestinorum melius ab edulijs ad edulia transimus. deinde si ad ea, quæ edendo non sunt, transituri simus, eligere oportet quę cum adstrictione nullam aliam ualidiorē qualitatem annexam habeant, pręsertim amaritudinem, uel acorē. Huiusmodi enim qualitates omnia ulcera irritare obseruata sunt, etiamsi cū adstringendi facultate iungātur. At quoniā adstrictionis ueluti differentiæ quędā sunt austeritas et acerbitas: adstrictoria enim qualitas in acerbis intēditur, sicut in austeris remittitur: ideo si de hac qualitate ad illam transitum facies, maiorē inde futuri euentus spem recte cōcipies. nam si idem exquisite fuerit affectus, in quo obseruatum sit citoniū, uel aliquid ita adstringentium profuisse, ad id quod moderate adstringit, quale austerum est, tutò transitur. Si uero acerba felicius expertus fueris, rectius ad acerba permutaberis. Patet igitur quomodo euentus rei, quæ fieri potest in similiū transitu spes æqualis non sit. sed ea regula spes mēsuranda est, qua similitudo maior, uel minor cognoscit̃. Quod uero à probatissimo uiro ad alui fluorē exempli gratia laudabitur, id eis perquā simile uideri poterit, quæ experimento deprehensa sunt, ut & ante exercitatam experientiam aliquis illi fortasse tutò confidat. At quod neq; historia, neq; similitudo probauerit, illi merito diffidendū est. Quod au-

A tem de medicamentis diximus, idem omnino & de affectibus & de mēbris iudicare oportebit. In transitu enim de affectu ad affectum, uel de membro ad membrum eodem modo spes augēda uel minuēda est, prout similitudo alterius ad alterum maior, uel minor erit.

XI Quantum uero ad historiæ iudicium attinet, maioris & minoris ratio tanti refert, ut huic quidē planè iam fides adhibenda sit, illud uix tanquam probabile admittēdum. Quod enim à quāplurimis probatissimis uiris consone proditū fuerit, postea nō raro à nobis ita esse cōpertū, ac præterea uerisimile sit, neq; discrepās ab ijs, quę experimēto cognouerimus: id profecto est, cui procul dubio credere non minus ac experimēto debea-
B mus. At illud minus fore sperabimus quod probatissimi quidē uiri q̃ plurimi affirmauerūt, nunquā tamen à nobis uisum, neq; adeo uerisimile fuerit. Multo uero adhuc minus illi credendum, quod pauci admodū asseruerint, quodq; uix semel aut iterum fuerit.

XII Sanè illud commodissimum exemplum est, quod nunc mihi dicendū succurrit. Erat apud nos in Asia in pago quodam elephātiasi uir laborans, qui primo quidem reliquis conuiuebat, ac cum familiaribus uersabatur: ubi uero nōnulli ex cōsuetudine contagio maculari cœperunt, ipseq; iam fœtore, & horribili specie detestādus esset, in edito loco prope pagum iuxta aquæ riuulum pagani tabernaculum ægro habitandū struxere, cui
C deinceps diarium alimentū subministrarent. proxima æstate circa Canis ortum colonis uicinā metentibus segetem minister odorati uini lagenam, quam attulerat propè agri marginem dimittens, abijt. Coloni labore functi cum ad pocula accessissent, ac quidam eorum adolescens uinum in craterem funderet, ecce exanimata uipera simul collapsa bibituros nō minus abominatione q̃ metu consternauit. ac ipsi quidem aquam potantes, uinum ægrotanti attulerunt, humane se acturos existimantes, si tantam uiri calamitatē morte redimerent, quam ex eo ueneni haustu planè futuram arbitrabantur. at ille nouo quodam prorsusq; admirando euentu, ab hoc ipso potu sanatus est. excidit enim tota cutis dura & ueluti lapidosa, non secus ac si cancris locustisúe, aut cæteris huiusmodi
D crustaceis animalibus testam, qua conteguntur, absciderís. Nec dissimile in Mysia Asię nō procul à nostro municipio cōtigit. Vir erat prædiues elephantiacus, hic ancillam suam formosam deperibat. cōtra illa fœdum hominē odio habebat, alijsq; amātibus clandestine miscebat̃. cuius doli conscijs duabus ancillis contubernalibus utebatur, altera penui præerat, altera cellę uinariæ. Accesserat ęger inde sibi promissa salutis spe ad quosdam calidarum aquarum fontes, ubi multa uiperarum uis ob squalorem ariditatemq; loci scatebat. In uini igitur lagenam parum diligenter seruatā uipera irrepsit, quā cum suffocatā deprehendisset ancilla, rata fore, ut odiosus dominus eo ueneno facile interiret, cœnāti alacriter obtulit: eue-

nereq; omnino eadē, quæ paulo supra de pagano retulimus. Atq; hæc quidē duo sunt experientiæ monumenta, quæ casus attulit. nunc uero tertium adiūgam, quod imitatio effecit. Philosopho cuidam multos antea annos hac ipsa ægritudine efflictim laboranti, ut iam illi mors uitæ præferenda uideretur, geminos hosce euētus cum forte recitauissem, idem ipse etiam experiri cogitauit. ad quod obeundum augurio quoq; confirmatus (erat enim augurandi peritus) protinus uinū ita medicatū, quod parari iusserat, intrepide hausit: nec multo inde postea ex elephantiasi ad lepram deuenit. Quartus etiā præter hos omnes uiperarū uenator, dum primis adhuc huius morbi incōmodis teneretur, me pro salute consuluit, quem ego admonui, uiperas quas uenaretur, frustatim incisas, & anguillarū more decoctas esitaret. atq; ita per halitum ægritudo discussa est. Alium præterea diuitem uirum non nostratem, sed è media Thracia Pergamū somnio ita iubente profectum Aesculapius admonuit, ut medicamentū è uiperis quotidie potaret, atq; exterius corpus illineret. ac non multo postea transiuit in leprā, deinde hac medicina, quam deus docuerat, exquisite sanatus est. Tot igitur experimētis cōmoti, tandem dei quoq; admonitu confirmati, certam spem concepimus sanandi elephantiasim medicina è uiperis confecta, quam theriacā appellant, nec minus sale theriaco, quod iam uulgo confici cœpit, uiuis uiperis cum quibusdam alijs medicamentis in fictili nouo combustis, Sed & uiperas edendas pręcipimus, capitibus, caudisq; earum primo abscissis, deinde in pastillos confectas. non tamen cōfestim ad hæc remedia proficiscimur, sed prius corpus exquisite purgamus. nec raro uenā secamus, si robur & ætas tulerint. uere autē id potissime fieri ad plerosq; diuturnos affectus commune est.

XIII Tot igitur à nobis enarrata sunt, ut ostēderemus multa casu inueniri, & imitatione confirmari. obtulit enim fortuna, ut non incōmoda tantum, sed commoda quoque ex quibus ars confici posset, conspicaremur. Nec longiori sermone opus habemus ad empiricæ disciplinę formulam exprimendam, licet longe plura addiderint ij qui huiusce sectæ principatum usurpauere, atq; ita se habere manifestissime declarabo. Proponatur, ut passim proponi solet, quisnā medicinę sit finis: ad hoc empiricū, qui proprie disciplinæ modum exquisite seruauerit, ita responsurum intelligo, quęcunq; præter naturam corpori humano acciderint, uelle curare, quodq; intelligo non uerbis, sed actionibus comprobare. an uero quod acquirere studeo integritas uel sanitas appellari debeat, uel acquisitio sanitatis, uel integritatis, uel sanari, uel integritatem adipisci, siue quod secundum naturam est regere & custodire, nihil apud me refert, dummodo quod polliceor opere ipso cōfirmem, cætera sophistis facile permitto. neq; enim mihi in muneribus artis occupatissimo tantum ocij superest, ut nugis superuacuis, fabulisq; disserendis bonas horas amittam. Talem ego responsionem

A à uero empirico fore sperauerim. nā si de fine medicinæ dissensiones conciliare tentauerit, dialecticis speculatiōibus impingetur, quas euitari oportere affirmat. id autem in eo libello diffusius explicauimus, qui de fine medicinæ inscribitur. Sed nec idem causas ullas indagabit, quod Serapio & Menodotus fecere. artem enim suam non rationibus, sed operibus comprobabit, omninoq; dialecticam euitabit, sine qua neq; causæ conclusionū, neq; syllogisticæ orationes intelligi possunt. immo & scire dissimulabit, an aliquæ sint dissensiones, spernet etiā rationes diluere, quæ euidētia impugnare uidentur, haud ignarus sophisticas apparentias ab ipsis quoq; dialecticis nō tam facile solui. præterea sermonis multitudinē longitudinēq; B aspernabitur, sed pauca & raro loquetur: quemadmodum Pyrrhon Scepticus facere solebat. hic enim desperata ueritatis inuentione, quam diu frustra quæsierat, in singulis hæsitabat, nec amplius agendorum rationem quęrebat, sed euidentia sectabat, ut qualis in omnibus uitæ muneribus scepticus, talis in medicina empiricus sit, minime superbus, aut ambitiosus, neq; gloriæ inhians, non composite ambulans, neq; fucatis gestibus, sed interius exteriusq; totus integer, qualem Timon ait fuisse Pyrrhonem. Non minus autem hunc admirabuntur homines, quàm Hippocratem, si operibus magnum se in arte præstabit, melius quàm reliqui faciant, luxata emendans, & quæ luxationi parata sunt, in ualidiorem statum permutans, C ulnera & fracturas & hulcera, & quæ alij curare nō poterant, ipse facile sanans, nec minus quæ ægro euentura sunt, ante euentum profatus, & quæ iam euenerint, adsint'ue, ita euenisse uel adesse sine perconctatione, aut relatione coràm astantibus explicet.

XIIII His certe officijs Hippocrates omnium posteriorum iudicio Aesculapij gloriam adeptus est, nō quidē triplicis sermonis ambages explicans, sicut Serapion, neq; tripodem iactans, ueluti Glaucias, aut decem mille uersuum libros astruens, qui deinde in alios libros dissecarent, non ille canina iracūdia medicos improbe incessit, modo δριμυλέοντας quasi leones acres, modo δριμυμώρους quasi acres fatuos appellando, tum medi- D cos, tum philosophos omnes, qui ratione niterentur, quod impudentissime fecit Menodotus. uerum quod in empirica disciplina Menodotus reprehensione non caruerit, quodq; in his, quæ aduersus dogmaticos oblatrauit furiosæ temeritatis sit accusandus, licet tibi ex cōmentario intelligere, quod contra eius deliramenta in Seuerum cōscripsi. nec minus eiusdē furor apparet, ubi Asclepiadi contradicit, asserens se exquisitissime scire omnia Asclepiadis documēta esse falsa, quamuis in eisdem suis commentarijs sexcēties affirmauerit se obscura minime reprehensurum ueluti quæ tam uera, quàm falsa esse possint, putat se tamen Asclepiadē prorsus confecisse, necessitatemq; suis assertionibus inculcat, ubi plurima sunt contingentia. At Pyrrhon, quem ipse probat, non erat

huiusmodi, sed humanus admodũ pacatissimoq; animo sibi constans, nihil interim loquens, nisi ubi occasio postularet, quod olim modestũ quendam empiricum fecisse noui, qui operibus, & non uano uerborum ambitu gloriam sibi cõparabat. Erat hic quandoque pollicitus se magnam quandam ægritudinẽ tum chirurgia, tum medicamentis curaturum: cumq; iam ad secandum pararetur, interuenit alius furens medicus, qui multa rationum mole ostendere nitebatur hominem secari non oportere. tum ille se unico uerbo à sophistę molestijs explicaturus, Ego interim, inquit, recedo, dum uos deliberatis, utri magis credere oporteat, mihi ne, quem dudũ in artis operibus experiendo cognouistis, an huic qui uos nuper tot uerbis aggressus est. erit enim uobis libera optio eligendi qui magis placuerit, ac cum dicto facessit, nec multo postea sophista subsecutus est. illius enim neglectis deliramentis necessarij priorem reuocauerũt, qui operibus artem ostendebat. nedũ enim sophista ille, sed nec Demosthenes quidem omnium facundissimus persuadere posset unquã hominibus, ut corporis sui curam non illis potius committerent, quorum peritiam ex operibus cognouissent. Attamẽ aduersus maximum huius artis exornatorem Hippocratem temerarius Serapion tanquam nouus Aesculapius oblatrare ausus est tanta impudentia, ut suos commentarios passim uideas proprijs laudib. refertissimos. Antiquos autẽ uiros probatissimos, quorum monumẽta totam artẽ illustrauere præterit omnes, nec dignos putat qui uel minima quidem laude exornandi sint. Ego uero tantum absum, ut credã contradictiones, & rationes istas, quibus ambiguitates soluunt, empiricæ sectæ cõuenire, ut arbitrer summa reprehẽsione dignos esse qui talia consectati sunt. neq; enim si sibi in ea secta constare uoluerint, ad artiũ cõstitutionem putabũt aliud esse necessariũ, quàm sensum rerũ euidentium, & memoriã: nihilominus recte admittũt uim quãdam in nobis esse, qua eorũ quæ apprehẽdimus consonantiam & repugnantiã discernamus. Sed nõ propterea Heraclides Tarentinus recte putauit hanc prius exercendã, atq; arte acuendã. sufficiũt enim primordia illa, & ueluti lumina, quibus humanũ ingeniũ à primo statim ortu natura illustrauit. Videtur enim Heraclides in ea dudũ exercitatus, in

A operibus tamen artis Hippocrate fuisse lõge deterior, sicut etiam Menodotus fuit, qui præter sensum & memoriã aliud tertium introducit, quod epilogismũ uocauit, atq; interdum omisso sensu memoriã tantum posuit & epilogismũ, quemadmodum ego in examinatione eorum quæ contra Seuerũ scripsit diffusius explicaui. Quæ uero profitetur ipse argumẽta ad alios redarguẽdos empiricos nõ inepti tantũ hominis sunt, sed etiã rudis. neq; enim empiricis attinet sophismata soluere, sed Aristoteli, & Chrysippo, reliquisq; qui in disserẽdi arte uersati fuerint. At quòd principio illi nobis insito consonantiam rerũ & discrepantiam, iudicandi experientiam cõuenire oporteat, Theutas ita minutim ostẽdit, ut in quibusdam sit etiam

B superuacuus, quemadmodũ ego in cõmentarijs super eius introductorio exquisite declaraui.

XV Hic igitur à me libellus nunc propterea scriptus est, ut ostenderem posse aliquem empirice medendi artẽ constituere dimissa omnino inquisitione de rei substantia: Asclepiadi uero, qui falsò probare nititur Empiricam sectam nullo statu firmari posse, aliàs longa oratiõe occurri. Quantum autem unicuique arti constituendæ conferat, si experientia rationi adiũgatur, ostensum est à me in libris therapeuticæ methodi. in libro etiam, quem De ratione communi inscripsi, declaraui unam esse rationem, quæ uniuersis hominibus insita sit. ubi ostẽdi omnia, quæ cognoscimus, uel sensu deprehensa esse, uel ratione quadam quæ

C nobis ingenita est iudicandi conuenientiam rerum & repugnantiam, talemq; esse conuenientiæ notionem, ut quædam sit necessaria, quam omnes euidentissime intelligunt, qui natura ingeniosi sint, & prudentes: quædam contingens tantum & nulli necessitati obnoxia, errareq; hoc loco plurimos homines, qui distinguere nesciant contingens à necessario, unde etiam dogmaticorum discrepantia emersit. Hunc errorem, si nos legitime cauerimus, plura quidem erunt, quæ ignorabimus propter immensam difficultatem, in multis tamẽ quæ modeste profitebimur, ita simul conueniemus, sicut geometræ, & arithmetici faciunt. Neq; enim ob alium quàm hunc ipsum errorem etiam Empirici medici maxime inter se di-

D screpant, ut in commentarijs ostendi, quę de illorum edidi discrepantia.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI DE CONSTITVTIONE ARTIS MEDICAE.

Diuidunt quidam hunc librum in duas partes.

Prima pars est de illis ex quibus uenimus in notitiã corporum, hoc est partium tum simplicium, tum compositarum, & qui utrisq; accidunt affectuum.

Secunda de notitia remediorum, id est instrumentorum & pharmacorum & alimentorũ, in summa quæcunq; medicus adhibet aut fieri præcipit.

Cap. I. Præfatio ad Patrophilum collaudans & ad bonas artes cohortans, cum inuectione in desidem hominum imperitiam. II. Artium diuisio. Omnis ars aut est contẽplatiua: Aut actiua practice, quæ nihil post se relinquit operis: Aut effectiua, poetice, quæ uel facit quod prius non erat, uel antea factum corrigit (ex hoc genere est medicina:) Aut deniq; acquisitiua, ctitice, ut uenatoriæ. III. Medicinam artem esse factiuam, eius generis quæ res iam existentes reparat emendatq;. itaq; eadem hic methodus est quæ in alijs factiuis: scilicet nosse singularũ partium simplicium essentiam, conformationem, magnitudinem, numerum, cõsensum, & usum. IIII. Simplicibus cognitis facile instrumentales partes cognoscemus, in quibus duplices actiones intelligere oportet, ut per exemplũ de motu cruris docetur: nempe primas & præcipuas actiones partiũ esse similarium: secundo & per accidens totius organi.

V. Actionum & usus causam esse, certam uniuscuiusq; partis magnitudinem, & cõformationem, certũq; numerum & situm. VI. Rerum omnium composita

rum uirtutem uitiumq; in quatuor generibus conside- rari, scilicet magnitudine, cõformatione, numero, situ: &, si naturaliter mutuo iuncta sint, unione. Vnionis solutæ in diuersis partibus simplicibus, & diuersis modis factæ, nomina hæc sunt: Fractura, ruptura, conuulsio, uulnus, punctura, contusio, teredo uel erosio osis, ulcus. Hæc omnia in organicis partibus uno cõmuni nomine aposp asmata, id est diuulsiones uel auulsiones uocantur. VII. Simplicis cuiusq; partis naturam noscendam esse, utrum ex semine, aut alimẽto & sanguine constituta sit. Item simplex ne sit quæq; pars, quæ talis uidetur, uel cõposita ex particulis quibusdã: & quomodo. Diuersos autem compositionis modos proponit, secundum quorum unum aliquem simplices partes ex elementis suis constare necesse fuerit: nempe mixtionem, & appositionem, in qua uel particulæ omnes eiusdem sint generis, uel aliquo modo differentes. Alij enim affectus erunt si uno, alij si alio modo componantur. VIII. Vtile & non impossibile esse scire modũ, quo partes similares ex elementis suis constant. Septem esse necessaria ad inuentionem ueritatis in re qualibet, quorum nullum sibi deesse ipse sibi conscius sit.

IX. Simplicium, ut sensui uidetur, partium compositionis modum in carnis exemplo inquirit. Carnem non ex uno elemento constare, proinde non ex atomis, non anarmis, non minimis: sic enim nec pati nec dolere posset. Quòd etiam non plura uno & impassibilia elementa sint: Nam ne sic quidem compositum ex eis doleret. Non igitur ex homœomerijs caro & similia constant. Elemẽta minime impassibilia esse, sed pati & alterari oportere: ex quibus deinde diuersimode compositis, & magis minúsue alteratis, corpora alia sensibilia, alia insensibilia fiãt. De his copiosius in libris de elementis secundũ Hippocratẽ. Sensibilia esse nõ est necesse ut aliquid inde sensile componat. X. Quòd solæ quatuor qualitates, tangendo ea in quæ agunt, totam ipsorum substantiam alterent, caliditas quidem & frigiditas citius, humiditas & siccitas tardius. Proinde quatuor his qualitatibus solum subiecta, elementa esse oportere, ignem uidelicet, aerem, aquam & terram.

Imperiti homines & demonstrationis uim negantes, fugiendi. Ex his quatuor elementis corpora alia aliter mixta, temperamentis differre, quorum genera nouem statuuntur, ut in libris de temperamentis dictum est. XI. Corporum ita compositorũ & temperatorum quí nam morbi dicendi sint. Et quòd sani eucrati, alij dyscrati sint. Et latitudinem esse aliquam sanitatis, secũdum magis minusq;, ut morborum etiam & ægrotandi multæ differentiæ sunt. Optima & inculpata constitutio, quæ intelligitur magis q̃ existit, una & simplex est. XII. Anacephalæosis præcedentium.

Quòd sciendum sit, non modo in genere partes simplices ex elementis temperatas esse: sed etiam quænam in singulis huius temperamenti differentia sit: Item organicæ quæ ex quibus simplicibus quomodo cõstent. Similiter morborum non modo genera & differentias, sed quomodo hæc etiam per singulas partes se habeant, scire oportet. XIII. Quæ sit methodus medendi: Ea scilicet generatim, quæ contrario per contrarium medetur: speciatim autem, quæ uitium siue in qualitate, siue in magnitudine, formatione, situ, numero, ab immoderatione ad mediocritatem reducit, quod per contrariam immoderationem fit. XIIII. Indicatio quid fieri debeat, à re ipsa & ab affectu sumitur: quomodo autem & an fieri posit, à causa efficiente & materia. Circa humanũ corpus duæ sunt efficientes causæ, medicus inquam & natura. quænam igitur à natura, quæ item à medico effici possint, considerandum est. Huc multum facit & temporis & loci consideratio, cum alia aliâs fiãt, aliâs non. Discuntur autem hæc ex libris de generatione fœtus, & semine, & naturalibus facultatibus, quæ scilicet per naturam effici possint. Anacephalæosis, quæ quo ordine ad methodum therapeuticam scienda sint, Quòd hic methodos tantũ & summa capita eorum, quæ in alijs libris copiosè declarauit, perstringat.

XV. Particulatim exponit & per exemplum, quænam sint quæ natura efficere non possit propter materiæ defectum. Repetit species generales remediorum quæ per contraria in simplicibus uel organicis partibus, uel utrisque.

SECVNDA PARS METHODI DE notitia remediorum.

XVI. De inuentione materiæ remediorum, quo nomine & simplicia quæuis remedia & instrumenta & uictum complectitur, & quæcunq; æger uel medicus faciunt, & extrinsecus accidunt. Duo capita constitutionis artis, cognitio corporum, & auxiliorum naturæ.

XVII. Methodum aliquam tenendam, qua singularum partium morbi & loci affecti, præsertim interiores, dignoscantur. Tria esse præter naturam, causas, affectus, symptomata: & de singulis quid & quotuplicia sint. Causæ actu, potentia. Symptomatum differentiæ tres: et quòd ex eis tanquam signis affectus ipsi deprehendantur. XVIII. Explanat proximè dicta exemplo pleuritidis. XIX. Quòd in singulis partibus scire oporteat, essentiam, situm, actionem, usum, ut morbi et loci affecti deprehendantur: item causas morborum, magnitudinem, et naturam, et symptomata, et signa, cum exemplo pleuritidis iterum. (Naturæ, τοῦ ἤθους, morborum differentiæ secundum 4. humores.)

XX. Morbum et locum affectum deprehendi tum ab eo quod excernitur, tum excernente loco: et quomodo discernendi sint loci primariò aut per consensum affecti. XXI. Ad dextrum etiam usum remediorum sciri oportere cuiusq; partis essentiam, conformationẽ, et situm: et quæ indicationes à singulis sumãtur. Exẽplum ab obstructione iecoris primum, deinde ab alijs. Inflammationis euacuandæ aut discutiendæ indicationes. Discutientia q̃ uarient pro situ loci. Astringentia quomodo applicanda à situ loci affecti.

XXII. Quòd formam solum artis hic delineet, totam uero singularum partium essentiam alibi. Et quoniam de cæteris ferè satis hactenus in genere dixit, nunc prænotionis artem constituere pergit. Quomodo si quid parum ab ægro delinquatur, morbi quoq; solutio paucos dies producatur: si multum, plures: si plurimũ, pro certa salute mortis periculum fieri. Quomodo euenturus sit morbus, et quomodo prædicendũ. Mortem aut salutem, et præfinitum utriusq; tempus ex naturæ et morbi uirium comparatione prænosci. Quibus signis naturæ et morbi uis deprehendatur: huius quidem ex symptomatibus proprijs: illius aũt ex pulsibus consideratis. utra uero robustior sit, excrementis inspectis, uel totius corporis, uel partium singularum.

XXIII. Proponit de tribus adhuc partibus constituendis. Primum autem de prophylactica parte, quæ curat illos qui in morbum incidere periclitantur, ubi & causas & signa imminentium morborum rimari oportet, deinde remedia quibus eos præueniamus.

De causis, symptomatibus, & signis instantis morbi, particulatim. Remediorum morbos præuenientium scopi. Euacuationis modi & species. (De libris suis. De simplicibus, & de attenuante uictu.)

XXIIII. Analeptica ratio & sanitatis tuendæ in uniuersum constituitur. Quid differant à Therapeutica.

XXV. Epilogus supra dictorum, quomodo medicina ars factiua sit, quæ corpus à natura constitutum (cuius naturam ex anatome didicit, & tum simplicium tum organicarum partium ortum differentiasq; omnes rimata est) conseruet, aut restituat, naturæ operanti subseruiens. Quid ei cum cæteris factiuis commune, quid diuersum.

CL. GALENI DE MEDICAE ARTIS CONSTITVTIONE

Bartholomæo Syluanio Salonensi interprete.

QVONIAM diuino quodam prǽditus instinctu mihi uideris Patrophile, cum perdiscere omnia non sine demõstratione ac methodo expetas, propensioni animi tui inseruire decreui: tibiq; de ijs quæ audiuisti, aut de quibus addubitas, commentaria cõscribere. At quonam pacto hanc prouinciam non susceperim, cum te initium quoddam ducentis ad ueritatem uię comperisse uideam, cæterum eam, duntaxat ob altitudinem ac lõgitudinem asperitatemq;, ingredi nequaquam posse? Nam multos ipsam ne adire quidem adhortatos, uerum pigrescere auocariq; conspicio: te uero contra atque illi animatum: nempe auersantibus ad id usq; temporis uniuersis atq; ad alias uias deflectentibus, ueritatem ipsam, ueluti in editiore quodam loco sitam, cõtueri: factumq; eius acerrimum pulchritudinis amatorem neque pigere te uiæ, neque soli ipsi tibi iter committere. Cum itaq; in præsentia ueram medicę artis constitutionem inuenire cõcupiscas, toto animo concepisti dolorem. paulo post uero, ut ego suspicor, maiore appetitu impleberis, si ueritatis præfulgens fueris lumen conspicatus: cum nõ aliam ea quam nunc quęris honestiorem uiam repereris. Nam te circa ueri inuentionẽ quacunq; in materia cõminiscaris, recte comparatum uideo. Tu ergo cũ aures innumeris medicæ artis discendæ gratia subiecisse diceres, neq; unde nam auspicari conueniat, cum demonstratione ac methodo à quoquam audiuisse, ac multo magis sanè cum nullo cõgressum, qui uiam tibi à principio ad finem indicaret, id me quod cupis cõmonstraturum recepi: si prius in alijs quoq; artibus rationem experiri meditariq; sustinuisses. Cum uero tu nõ solum non abscesseris, nec aduocationem detrectaueris, sed iucundius esse hoc q̃ illo modo affirmaueris ad propositam disputationem uenire, modo eãdem tibi rationem ac uiam in cunctis artibus ostensurum pollicerer: deinde ego uel hoc promisso de prima in mediũ prolata contemplatione dissererem demonstrando, cernebam te ex speculationis ueritate gannientem. Itaq; cum multas similiter ordine dispexissem, atq; ex ijs factrices potissimũ, siquidem huius generis & ea est quæ ad sanitatem pertinet, tunc ad ipsam trãsiuisti, ad quam initio fueras concitatus. cumq; uel hic unam esse eandemq; perspexisses methodum, operæpretium esse censuisti, ne dicta quandoq; è memoria dilaberetur, quædam de ijs cõmentaria scriptis mandari. atq; ego tuo quo ueritatẽ prosequeris studio gratulãs A libros hosce duos composui: alterum, in quo exerceri eũ prius oportet, qui fieri artifex uelit, id ostẽdentẽ, quod ueteres aiunt philosophi, nẽpe omni arti constitutionẽ à finis notione effici. est autẽ in duo uolumina ob magnitudinẽ diuisus. alterũ ac secundũ, quem nunc inchoamus, aperientẽ quonam pacto eadẽ atq; una ratio ac uia ut artes alias uniuersas sic medicinã quoq; constituerit. & uero iam mihi sumendum sermonis exordium est.

B II 2 Quãdoquidem finem obtinẽt artium nonnullæ in sola natura earum rerum quas considerant spectãda, ut Arithmetica, & Astronomia, & Physiologia: aliæ certis quidem perfunguntur actionibus, ut saltatorum ars ac præconũ: uerum ostendere nullum ex sese habent opus ubi agere desierint: quædam contra, opera quæ cõdiderint ostentant, ut ædificiaria, materiariaq;: aliquę uero nihil procreant ipsæ, cęterũ munus ijs ac studium est aliquid rerum acquirere ac cõsequi, quemadmodũ piscatoria, ac quæ canibus uenatur, atq; ut uno dicam uerbo omnis ferarum sectatrix: tibi uero stat medicam artem cõstituere methodo: primum inspice ex quonam artium genere sit, num contemplatiuarum una, an actiuarum, an factiua C quædam, an acquisitiua. enimuero id neq; difficilem inquisitionem habet neq; inuentionẽ. quam enim ob causam prorsus istiusmodi artem adipisci concupiueris, ad memoriam reuoces oportet. Te igitur primum omnium idipsum rogabam, cũ talis nobis exercitamenti initium fieret: mihi uero uelle respondisti, homines quo corpore præter naturam essent affecto, maxime quidẽ si fieri possit prorsus naturæ reconciliare: quod si negetur, certe utriusque dignoscẽdi, qui sanabiles sint qui non sint, cognitionem aliquam comparare. Quoniam autem hoc dedisti initium sermoni, factiuarum te artium pronunciare eam dixi quam constituere exoptas, utiq; si artis demonstrare opus uales iam actione defunctus. Sunt porrò & artes cõ D plures aliæ factrices, fabrica æraria, sectrix corij, nauium cõpactrix, materiaria fabrica, figulina, pictura, ac quantus ferè non alius alterius generis apud homines numerus, artes habẽtur factrices. Quam igitur in eiusmodi artibus superiore libro didicisti methodum, hanc iam ad eam quam constituere studes opportunum est transferas, principium & hic sermoni idem statuens quod in omnibus illis posuisti, finis notionem: quam unde simus assecuti iam tempus est dicere.

3 Prima quidem nobis contigit tum nostri ipsorum sanitatẽ fruentium, tum cæterorũ hominum notitia: secunda uero ab hac morbo affectorum: unde nobis sane & ualendi cupiditas incessit: & cuiuspiam artis cõstituendæ quæ sanitatem uendicet. Verum quando ceu opus facere sani-

tatem uolumus, una quædam de factricium ge-
nere artium fuerit ea cuius constituendæ deside-
rio tenemur.

III At cum duplex, ut ostensum est, factriciū
natura existat, hæc quam quærimus, id quod iam
fuit restituentibus adscribetur, nō quod antea nō-
dum fuit condentibus. Nam artes quidē nonnul-
læ res ipsas creant, ut textoria, calceolariaq; : aliæ
reparant quæ sunt uitiatæ, ut quæ uestes pertusas,
aut diuulsos calceos consuunt. Ita uero rem sese et
in ædificiaria habere demonstratū est. est ergo &
huic opus duplex, tum extructio quæ nō est do-
mus, tum uitiatæ instauratio. Necesse quoq; esse
ad actionē utranq; obeundam monstratū est par-
tes domus uniuersas opifex cognoscat, quæ sint
substantia, qualia formatione, quāta magnitudi-
ne, quot numero, ac quomodo inter sese cohære-
ant. Ergo & artē corpori dicatā constituēti, quam
in præsenti qui de nominibus litigāt medicinam
nobis appellare concedant, partē quamlibet sim-
plicem quali substantia ac figura cōstet, quāta ma
gnitudine, preterea numerū earū uniuersum, mu-
tuāq; cōpositionem tenere erit necesse. Vt ergo
qui iam factam domum qualis nam sit nosse accu
ratius uult, ex resolutione dissolutioneq; ad eam
progreditur pernoscendam, eodem nobis modo
hominis corpus ex dissectione innotescet. Nam
deus quidem ac natura, uti is qui primū ædes con
didit, sic partes prænoscunt, usu nimirū ipsis exē-
plum pariente: nos uero perinde ac qui iam inspi
cit extructas atq; recognoscit. Tametsi ne nobis
quidem, nisi quoad eius fieri potest, cognitionem
deo proximam confecerimus, licebit dignoscere
utrum factæ omnes usus cuiuspiam gratia sint, an
frustra nōnullæ. nam & suspicari utrunq; id licet,
& ad hæc præterea quasdam uitiose procreatas,
& sane etiam hinc optime constitutorum corpo-
rum notitia proficiscitur. Sed de his alias.

IIII - 4 Ex dissectione uero, corpora quę si-
milaria nuncupant̃ edocti, quali formatione sin-
gula eorū, quanta magnitudine, quot'ue uniuersa
numero sint, ac qua ratione constent, composita-
rum partium scientiam obtinuimus: quas sane &
instrumentarias appellamus. tale crus est, talis ma
nus, talis digitus, oculus, lingua, pulmo, iecur, atq;
eiusmodi alia. Proinde est & actiones inuenire
partium duplices: alteras simplicium ac similari-
um, alteras compositarum instrumentaliūq;. Cer
nere igitur licet & crus totū moueri: licet & quēli
bet eius musculū: ac per transuersum quouis mu-
sculo in totum præciso motum cruris quendā in-
terire. Sed & quæ in corpore sunt rimanti licet ui
dere uulnerato qui in musculū deuenit neruo pri
mum ipsum quidem musculum sensu ac motu fru
strari, cum ipso uero & qui mouetur articulum.
Quamobrem & necessarium est, opinor, nobis ar
tem constituentibus, ut non partes ac cōpositio-
nem duntaxat, sed earum quoq; actiones teneā-
mus. atq; hac re differemus ab ijs qui domum ædi
ficarunt. nam illi quidem solas partes ac composi
tionē norunt: agit enim ex ijs nulla, quoniam nec

A domus animal est: nobis uero sunt etiam actiones
quærendæ. Porrò hic quoq; duplex inquisitionis
principiū est: nempe actionis ac partis cognitio:
actionis, ut ratiocinandi, memoria cōplectendi,
eligendi: partis, ut cerebri, dorsi medullæ, ac cor-
dis. Omnium igitur quas nouimus actionum par
tes, ac partium omnium actiones indagabimus.
at erit nobis omnino etiā hoc loco indagatio per
rationem quandam ac uiam, de qua pòst conside
rabimus. Nunc uero duplicem partium esse ac du
plicem actionum naturam dictū iam est, ac rursus
accuratius dicat̃. Actio cruris uniuersi ambulatio
est. fit autem ipsius articulaturis alternatim se inui
cem extendentibus incuruantibusq;: ut uerbi gra
tia in genu, anterioribus quidē molam supergre-
B dientibus musculis, ac sese per tendones in os ti-
biæ defigētibus, cū tibiam illic attraxerint, fit crū-
ris extensio: ꝙ si interiores similiter egerint, curua
tio. Sic in coxa quoq; & pede motiones fiunt cur
uante sese articulatura uel extendente. Euidenter
itaq; cōtrahi apparet musculus, ubi cute nudatus
circūuestiente fuerit, ac uelut ad sui ipsius caput
retrahi: non tamen descendens in ipsum neruus
sensili aliquo motu agitari cernitur: sed is uia esse
uidetur facultatis quæ è cerebro demanat. Enim-
uero cerebrum ipsum quod neruis cūctis princi-
piū eiusmodi sit facultatis, ex præciso quouis ner-
uo aperte didicimus: cū in partibus supernis qui
continuus cerebro est functiones seruet, in infer-
nis deperdat. Vtrum uero quemadmodum ner-
C uis ipsum, sic illi rursus pars alia quæpiam uires
immittat, an quidam fons ipsum earum sit, haud
satis adhuc constat. nam talis de anima perpensio
est principatum obtinente.

5 Sed redeamus unde deflexit oratio. Ambu
latio quidē uniuersi cruris actio est. hac uero ad-
ministranda musculorum genus inter cruris par-
tes principatum sibi uēdicat. ex musculis aūt ossa,
& cartilagines, & adeps, & glandia, & arteria, &
cutis, & uenæ, & mēbranæ, & colligamenta mo-
tus principiū obtinent. nam ossa quidem ab ipsis
cient̃ prima: cæteræ omnes, ꝙ ossibus circūquaq;
adiaceant, cum illis mouent̃. Est igitur pedis mo-
tus actio musculi. at cruris motus totius, actio cū-
ctarum eius partiū est. Proinde duplex actionum
D esse genus dicebamus: unum primum ac maximè
proprie cuiuslibet simpliciū partium agentis: alte
rum per accidens, uel secundo, uel non primo, uel
quo modo totorum actionum instrumentorū ap
pellare cuiquam libeat.

V Hoc quando diffiniuimus, quærendū post
ea est, ex quibus instrumentalium partium, ex
quibus simplicium actio compleatur. ac primū,
quandoquidem cruris meminimus, ab instrumē-
talibus ordiendum. Igitur ossa nisi tot, ac tanta,
eaq; formata ratione essent, atque eo construeren
tur modo, utique musculorum nihil motus effi-
ceret. Nam ossium in articulationibus alterum
recipiat, alterum ineat oportet: extrinsecus au-
tem circumiecta in orbem uincula sint, quæ eo-
rum constructionem, ne subsultent, cōstringant:

non tamen adeo contenta ac dura, ut motionibus officiant: sed nec adeo laxa, ut quę articulãtur exorbitare permittãt. Itaq; & uincula, magnitudinis cuiusdã, & formatiõis, & numeri, & cõpositionis egere uidentur. siue enim maiora uel minora, siue plura pauciora'ue sint quàm oporteat facta, siue in alia figura, siue alij loco inhæreãt, nõ articulaturæ motus etiamnũ fiet qui crimine careat. Quo igitur modo in ligamentis, ossibus, ac musculis nũc uerba fecimus, sic in omnibus de actione atq; usu dispicere cõuenit. Nam si pars quidem nulla quæ actione, aut usu uacet, sed pro sui ipsius substantia, & magnitudine, præterea & figura, & coordinatione optime cõstituta inueniatur, eam qualis est seruare oportet. at si errato aliquo teneatur, ad meliorem statũ ducẽda. quod facere non prius licet, quàm functionem & usum, & constitutionẽ singularum partiũ noris. Eæ igitur querendæ sunt: neq; pigere nos decet si salubris, ac ualetudinarij corporis scientiam obtinere debeamus.

VI 6 Quoniam autẽ huc sermo processit, est methodi uis memoria repetẽda. Neq; enim domus, neq; nauis, neq; lectuli, neq; alterius ullius omnium, aliter quis constitutionẽ, num accusatione careat, an crimini obnoxia sit, exquisierit, nisi cõpositiuas partes, quot numero, quantæq; singulæ sint, & quo pacto formã adeptæ, ac qua ratione constent, perspexerit: Nam in his cõpositorũ corporũ uirtus ac uitiũ omnium est. Porrò in his ipsis & domus & nauis affectus esse, nẽpe in magnitudine, & formatione, & numero, & situ partiũ, si uirtus quoq; ac uitiũ insit ostẽdebat. at lecti nõ in ijs erit? uestis ergo in quibusdam alijs? calcei uero non in ijsdẽ? In omnib. igitur instrumẽtarijs corporibus, quibus essentia ad cõpositionem spectat, in quatuor generib. uirtus & uitiũ & affectus cõsistunt. At uero partes, si unionem quoq; secundum naturam acceperint, hoc quintum quoddam genus sic talibus erit corporibus, ut optimũ quidẽ optimas habeat functiones, uitiosissimũ uero deterrimas. Quòd si uel aliqua soluta naturalis cõpactio fuerit, non culpabilis eiusmodi solũ affectio, sed morbus quoq; iam est. uocetur autem genus tale perspicuæ gratia doctrinæ unionis solutio. nihilq; refert si quisquam & continuitatis solutionem dixerit. Sed fieri in similaribus quoq; hunc affectũ operæprecium est intelligi. etenim & ossis, & nerui, & uenæ, & arteriæ, & carnis, cum pungitur, perroditur, secatur, diuellitur, rumpitur, continuum labefactatur. sed nominatur affectus in osse quidẽ, fractura: ruptio autẽ siue scissura ubi in carnosis musculorũ partibus ex distẽtione fit. Fibræ uero cum similiter tensæ rumpuntur, uulsura uocatur affectus: eadem ratione cum ruptione uulnus solutio in carne est continuitatis, non ex distentione, sed incisione. at si quod uulnus infert, acutũ ac tenue sit, punctura, & punctio nuncupatur: si graue cõtusum, atq; cõtusio. Quæ ex erosione proueniũt, si fiant in osse, teredo: si in alijs, ulcus. sed liceat & aliter nomines. Vniuersæ porrò quinti morborũ generis differentiæ tot talesq; sunt, ubi in primis

A partibus consistant. in instrumentalibus uero, uti diximus, circa genere differentiũ coagmentationes fiunt, uocantur'que auulsa omnia: Græce ἀποσπάσματα. Pars tamen similaris aliqua si tota præcisa sit, erit tum ipsius diuisæ, tum uniuersi instrumenti affectus, aliàs per accidens, ut cum uel musculus, uel pars eiusmodi affecta alia fuerit: interdum uero & primũ, ut quando id ligamento acciderit. Quemadmodũ igitur in uno morbi genere, in quo partiũ continuũ læditur, nunc sum ego discrimina persecutus, sic tu quoq; eodẽ pacto transire aliorũ quatuor generũ differentias experire: nam cõmemorare eas hoc uolumine, prolixũ mihi uidebatur: cum exacte descriptæ omes in libro De morborum sint differentia.

B 7 Itaque nobis iterum ipsis ad memoriam reuocemus, uelut in cæteris omnibus, quorum essentiæ species in compositione est, demonstrata esse genera quatuor uniuersa, totius eorum substantiæ, correctæq; insuper ac deprauatæ in ipsis figuræ, causas existere.

VII Postea uero scire etiam necessariũ esse simplicium ipsarum cuiuslibet partium naturam, si quis idoneus est harum uirtutẽ ac uitium cognoscere, affectusq; emendare. Labefactata igit. in domo tegula, uel latere aliquo crudo aut cocto, sciat artifex quomodo eiusmodi aliam finxerit oportet: ac qua ratione eximet læsam, in cuius locũ integram aliam reponat. Verum illi qui artem humano corpori prospicientem cõstituit, præter cætera id quoque necesse erit cognoscat, num ualeat

C pars quæpiam in alterius uicẽ restitui, an poni pro alia nequeat. Carnem quidem si affectam resecueris, efficere aliam potes. reciso autem neruo aut ligamento, moliri aliud tale non poteris. nam carni ex sanguine, his ex semine generatio constat. Est uero & os ex ijs unum quæ in prima formatione consistunt: possumus tamen quicquam simile ossi in eius locum reponere. Atq; hæc ego nunc quidem ex depromptu accepta exempli gratia dixi: eum autẽ ratio scrutari iubet, qui artẽ cõstituit. ac iam inuentiõis principia descripsi, cum ad primam animalis generationem relegarim, ac quærere consuluerim quænam genitæ ex semine sint, quæ ex alimẽto assidue fiant. Magis uero etiam nos indagare cogit ac iubet methodus, utrum quæuis par-

D tium, quæ similaris ac simplex uidetur, una sit, an ex pluribus conflata: & quinam sit ijs compositionis modus. nam planè & eas cõstat, ijs quæ instrumentariæ nominantur, eadem proportione in numero, & figura, & magnitudine, & positu ipsas cõstituentium, uirtutem ac uitium habituras, si generationis earum modus proportione cõueniat. Quòd si non ita, sed, uelut medicamenti compositio quæ tetrapharmacos dicitur, omnibus per totas mistis genitæ sunt, alio modo ipsarũ uirtutem ac uitium, morbumq; comperies. quemadmodũ, opinor, si nõ mistis & temperatis unio earum constet, sed ex subtili appositiõe, perinde atq; in sicco illo medicamine quod cephalicũ uocãt, sic etiam cõsentire uirtutẽ & uitium, et morbos rei generationi

tioni repereris. At uero si neq; ex multis quæ specie differat, sed cunctis eiusdem speciei cõpositæ sint, ueluti si forte ita contingat, domus aliqua ex solo cocto latere, uel lapidibus, in sola uidelicet similarium partium cõpositione uirtutem, uitium, & morbos inuenies rei generationi peculiares.

VIII Quòd igitur unum prædictorum quodpiam corporibus competat similaribus, nobis ratio dictat. at ex ijs quodnam uerũ sit, exactã cõsideratione requirit. Sanè quidẽ ad eiusmodi inquisitionẽ deuenisse uti medicos nõnullos, sic et philosophos amplius inter se medicis altercatos cernimus. Proinde uidẽtur mihi medicorũ pleriq; ea quæstione abstinuisse, cum se id quod quæreretur inuenturos nequaq; sperarent. Quidam sese non perinde ac negata inuentione duntaxat, sed quasi etiã inutili auocarunt. Quòd quidem inutilis non sit, siquis non experientia quadam, sed methodo constituere artem debeat, iam mihi planè uidetur constare. Quòd uero nec eam assequi non liceat, deinceps contemplemur: si prius pauca quædam nobiscum disseruerimus. Si enim quidquam mihi fidei habes, uti certe habes, cum nihil me ad hominum opinionem, sed ad ueritatem uniuersa gerere uideas, ne te discrepantium tum medicorũ tum philosophorũ multitudo deterreat. Nam si ea, ex quibus nosse uerũ oportet, cunctis adfuissent, deinde non inuenissent, diffidere inuẽtioni par erat. quòd si nonnulla quidem haud prorsus habuere, uti sanè uel ipsi cõfitentur, quædam an habuerint incertum est, nos uero nobisipsis conscij sumus uniuersa obtinentibus, audacter est quæstio adeunda. Quænam igitur congredi necesse est, ut quisquam de re quauis explorãda aut uerũ intelligat, aut, nisi intellexerit, inuentionem desperet? An uidelicet primum quidem, acre ingenium: ut quodcunq; rationale edoceatur præceptũ, impigre assequatur. Secundum, educatio à puerili ętate, atq; exercitatio: ut in primis uersatus sit disciplinis. eũ uero maxime esse in geometria exercitatũ et arithmetica oportet, sicut & Plato suadet. Tertium ad hæc, aures omnibus, qui optimi sua tẽpestate esse uiderentur, accõmodasse. Tum quartum, nullis ipsum laboribus parcere: ut præter disciplinas aliud nihil die noctuq; meditetur. Deinde quintũ, quod paucissimis usu uenit, nempe ueritatis amore captum esse: eiq; uni in tota uita, spretis cæteris omnibus quæ uulgo studiose expetita sunt, sedulam operam nauare. Sextum ab ijs, methodum quandam perdiscere, qua uerum & falsum discernitur. haud enim ad earũ rerũ quas quærimus inuentionem satis erit duntaxat ueritatis desiderio teneri, sed & facultatẽ quandam inueniendi paratã habere est opus. Septimũ præter hæc omnia, exercere methodũ: quo non ipsam solum cognoscere, sed uti quoq; ea liceat. Nam si nõ satis esse oratoribus inferiorẽ artẽ profitentibus methodũ nosse uideri oportet, sed in uita uniuersa studium eius pertractant, ijs qui tam magna ambiunt methodum solummodo didicisse sufficiet? Si igitur ad ueritatẽ uiam affectanti unum dictorum aliquod desit, æquum est quicquã eorum quæ cupit assequi haud admodum speret. quòd si suppetent omnia, quid uerum scrutari, cum bona subsit spes, uetat?

IX. 8 Enimuero quemadmodũ corporis uniuersi partes omnes, usq; ad eas quæ, ut ad sensum, simplicissimæ sunt, ex consectione didicimus: ita hoc ipsum quoq; inuenire propositum est, quales primæ ac simplicissimæ partes sint quæ ad naturã referunt. Ne igitur in omnibus, uerum in uno, uelut in exemplo, nobis uerba fiant, carne nimirum consideranda, primũ quidem an unum specie elementũ sit quod ipsam genuerit. (nihilo enim deterius fuerit primam ac simplicissimã in ea partem sic nominare) tum deinde, nisi huiusmodi uideat, an multa. ac postea quot & quæ & quisnam modus ijs sit cõpositionis. Quandoquidem igitur dolet caro cum secatur, & cum uehementer calescit, non potest unum esse specie elementum, qualem supposuit Epicurus atomũ. Quòd enim tale non unum specie elemẽtum sit, hinc dilucet. Atomus nulla ipsa per se aut calida suapte natura est aut frigida: uerum nec alba nigràue est ex ijs aliqua. Ac quid immoror, frustillatimq; cõminuendo sermonem protraho? nulla enim ipsi atomo prorsus est qualitas, ut earũ patres assertoresq; uolunt. Dico autem de qualitatibus huiusmodi quæ per corpora tota peruenire uidentur. Nam omnibus ijs qualitas inest figuræ: inest uero & renixus, & grauitas. Sed siue qualitatem talia uocare, siue aliud quicq; oporteat, nihil sanè ad pręsens negociũ habet momenti. nam ijs adsunt omnibus ea quæ diximus: nec inter se differunt specie: ut homœomeræ, id est similares partes ijs qui illas supponunt: aut elementa quatuor ea ponentibus. Inquit ergo Hippocrates. At ego aio, si homo unũ esset, nunq; doleret, rectissime decernẽs. nam unum immutabile in aliud est, cum in quod transmutetur nõ habeat. at immutabile, inalterabile est, atq; impatibile: q̃d uero est impatibile, id uacat dolore. Fit ergo ex dictis propositionibus cõclusio, quod unum est, id esse impatibile: cui alia rursus huiusmodi interroganda oratio succedit, Si unum specie est elementum, nihil in omnibus unq; dolebit. at uero dolet. non est igitur elementũ unum. Quoniam uero de carne uerba facere institutũ erat, in illa examinentur, Si unũ specie est elemẽtum carnis, caro nunq; dolebit. atqui dolet. unum ergo specie non est carnis elemẽtum. Eadẽ quoq; alio pacto interrogabitur oratio. Si est impatibile elemẽtum carnis, non dolebit. sed dolet. non ergo est impatibile. Quod si uel plura esse elemẽta quis dicat, quæ tamẽ non alterent, eadẽ quoq; in illis oratio eodẽ modo interrogabitur. Nisi patiantur elemẽta carnis, non dolebit. uerum dolet. non ergo sunt elemẽta carnis impatibilia. Prior itaq; ratiocinatio, atomorũ & incõpactiliũ, & minimorũ suppositionẽ euertit. secunda & homœomeræarũ & Empedoclis opinio tollitur. uult etenim is ex quatuor elemẽtis constare corpora non in se mutuo transeuntibus. Iam igitur sermonẽ attende, ut ocyus q̃ spes erat partẽ eorũ quæ perquirebas cõperijt maximam.

esse enim non impatibilia carnis elementa oporte re demonstrauit. Non igitur propositum item in sermone obtinebũt ij, qui in impatibilium corporum illorũ compositione, quæ quidem rerum naturæ omnium elementa supponũt, gigni dolores affirmant. nam dolere impatibile, neq; cogitatio admittit, ac multo sanè magis nullũ attestatur sensibile. Digitos ergo si inuicem complicueris, dein rursus abiungas, neq; coitus, neq; separatio dolorem affert. nam dolere cum patiẽdo est. at patitur nihil quod tangit: siquidem est in duobus his pati, alteratione per totum, & continuitatis solutione. Quando igit̃ ne in passiuis quidem euidenter corporibus cõgressus aut digressus dolorem mouet, multo minus sanè in impatibilibus mouebit. Verum tamen nec Asclepiadis incõpactile, cum fragile sit, dolebit dum frangitur. neq; enim sensu est præditum. quare neq; plus huic quicquam accedit ex quibus patitur absente sensu: quemadmodum ossi, & cartilagini, & adipi, & ligamento, & pilis. etenim afficiuntur quidem hæc omnia, non autem dolent, quoniam nec sentiunt. Quod ergo dolorem percepturũ est, id esse patibile oportet, ac sentiens: non tamen quod sensus particeps est, id ex primis sit sentientibus est necesse: sed sufficit passiuum duntaxat. sensum enim adipisci aliquando potest cum mutatur alterascitq;. Quoniam uero infinitas numero fieri elementorũ alterationes licet ac temperaturas, innumeræ particulariũ corporum proprietates constabunt: secundum quas absurdum nihil est genita plura esse quæ sensu careant: atq; ex his quæ sentiunt, hoc magis sentire, illud minus. Quòd igitur plura uno esse elemẽta, naturamq; habere alterascendi sit necesse, declaratum aperte ijs est, qui, ut antea cõmemorauimus, tota ea sunt suppellectile instructi, ex qua quis cõparare scientiam possit. At qui eò perueniunt stuporis, ut neq; an aliqua sit demonstrandi ratio ac uia quærere prius uelint, aut ab alio discere, uel exerceri, cum ijs ne sermo quidem habendus. non enim ut cum alijs litigaremus, aut de uictoria contenderemus, sed ueritatis inueniendæ studio in hanc disputationem descendimus. nam et ineruditas confutare ipsorum opiniones uolenti scriptus est peculiaris liber, in quo de elementis, ut Hippocratis opinio fert, contemplamur.

X. 9 Rursus ergo ad propositũ reuersi finem ipsi imponamus. Quandoquidẽ alterabile per totum est elementũ, quot elementa omnia sint deinceps percenseamus, quicq; etiam hic eorum quæ liquido apparẽt uerborũ initiũ statuẽtes. Necesse est quoduis alterantibus, ut cõtactu quoq; eorum quæ primũ alterant mutationẽ faciant: ueluti docet sensus: ipsaq; rerũ indicat natura. nam à flãma quæ hic est, quicq; in Aegypto alterari, à mentis abhorret conceptu. Et uero, si quod mutat, id tangendo alterat, quibusdam tactilibus necesse est agat qualitatibus. Quid igitur est quod prohibeat quo minus eas omnes contemplemur? Secat quidem acutum quam cõtingit rem, non eius tamen substantiam alterat: uti nec grauitas; sed cõtundit quidem & hæc, mutationẽ autem per totum non efficit patientis substantiæ. Verũ neq; duricies ita alterare propinquũ ualet, ut in aliam speciem ableget. At caliditas & frigiditas totã alterare admotam substantiã possunt. eodem modo humiditas & siccitas: tametsi non pari cum supradictis celeritate: sed hæ quoq; subiecta spacio temporis trãsmutant. Vtrũ ergo & aliã quampiã habemus quæ alterare ualeat: an uniuersa in his est multitudo: solasq; eas quas diximus, effectiuas nominari qualitates cõuenit atq; censeri: ac potissimũ oppositionem in ijs primã: & in ipsa, caliditatẽ magis. efficacissima enim est hæc qualitatũ. ab hac secunda frigiditas: deinde humiditas & siccitas. alia uero qualitas nulla per ipsa tota quæ proxima sunt alterat. nam siquid diuellit, & tundit, & secat, & pungit, agit quidẽ & hoc, cæterũ alterationẽ non per totũ id quod afficit̃ extendit. quocirca nec in aliã speciem ipsum mutat substantiæ: sed diducit in plurimas. Ergo si niuẽ in minimas portiones diuidas, niuem seruabis: sin ei calorẽ admoueris, facies ut esse nix desinat. etenim & ex aqua ipsa perfrigerata generatio eius est, non in unũ collecta. est enim hoc auctio substãtiæ, illud generatio. Iam uero & omniũ diuisio in parua, substantiæ diminutio est: calefactio alterius generatio substantiæ, cum priorem formã alterauerit. Corpora igitur quæ qualitates primũ eiusmodi obtinẽt, illa tum cæterorum omnium sunt tum carnis elemẽta. sunt porrò hæc, terra, & aqua, & aer, & ignis: quæ philosophi omnes, qui demonstrationẽ non refugere, ortorũ occidentiumq; elementa esse dixerunt: atq; ea uicissim mutari in se aiunt: ac subiectũ quoddã esse uniuersis cõmune. Sed non est sermo de ijs: uerũ eorũ multitudinẽ, qui à ueritate errãt, demisso uultu uereri minime oportere: sed credere demonstrationi siquis illã teneat. q; si demõstrationis essentiam planè non norit, ut eorũ nonnulli, qui philosophari se dicũt, confitentur, pronunciare omnino non audere. hoc enĩ perinde est, ac si discere uelis quo pacto solis deliquium præcognoscere conueniat, priusq; fueris numeros & lineas meditatus. Tibi ergo fugiendi tanq; barathra id genus homines sunt. secũ enim quandoq; sibi adiunctos trahunt demersum: aut prorsus cõtaminãt: nisi satis fuerit quis in logica cõtẽplatione exercitatus. eã ob rem & cõmẽtatio illa sic nobis est ut aliud nihil colẽda

10 Sed esse hoc præter institutum intelligo. ad id uero redeamus. Fit corpus unũ similare, quod pro temperaturæ qualitate aut sensu polleat aut iacet, ex quatuor elementis inter se cõmixtis. Eodem modo & in utroq; particulatim genere differentiæ omnes temperationis differentiã sequunt̃. Pro huius igitur proprietate, aliud fit os, aliud caro, aliud arteria, aliud neruus. sed & horum cuiuslibet proprietas in proprietate est temperamenti. siccior enim calidiorq; est leonis caro: humidior & frigidior ouiculæ: utriusq; media humana. & uero hominum ipsorum calidior caro, si ita forte acc idat, Dionis: Philonis uero frigidior. Quamobrẽ quot numero elementa, tot simplices similarium differen-

A differentiæ corporum fiunt, calidiores, & frigidiores, & humidiores, & sicciores. aliæ uero compositæ quatuor, humidiores simul & frigidiores, calidioresq; & humidiores: & tertia quædã alia siccior simul atq; calidior: cui succedit quarta frigidior simul & siccior. super ijs est optime temperata omnium prima.

XI Verum sermonem de his abunde elaboraui mus uniuersum in libris De temperamẽtis. at qui nunc instat, quoniam in elementorum cõmoderatione & immoderatione, similarium partium uirtutem ac uitium inuenit, operam deinceps dabit, ut morbũ ab earum uitio distinguat. porrò distinctio ab utrarũq; rerum notione, ut in libro De demonstratione apertum est, primum initium nancíscetur. Quænam igitur constitutionis corporis notio est sanitate fruentis? & quæ iam morbo laborantis? Actiones ergo naturales habet structura bene ualens corporis integras, ægrotans oblæsas: quare ubi sanus quis infirmiores alio sano functiones obtinet, nondum uero iam offensas, deterioris quidem est temperaturæ, sed nondũ ægrotat. Itaq; ex salubribus habitibus unus est qui temperie optima cõstet. deterioris octo. morbus autem bene temperatus nullus: sed male omnes temperati: tot sanè numero, quot uitiosæ sanitatis temperaturæ. Quòd sicui minime placeat, sanos alios bene, alios male temperatos poni, is duorum dogmatum eligere alterum cogetur, aut perpetuo ægrotare uniuersos, aut unam esse omnium temperaturam, uirorum, mulierum, ętate uigentium, senum, puerorum, athletarum, priuatorũ, operariorum, inertium, robustorũ, imbecillium, sed absurdum utrunq; est. Tertiam igitur quandam esse sanitatis latitudinẽ est necesse, ut in ea ꝗplurimæ sanorum corporũ differẽtiæ in aduerbiorũ magis & minus ratione comprehendantur. Ita uero se res & in cæteris habet uniuersis. etenim domus, & nauis, & lectus, & arca, & palliũ, & calceus, & sella, molitione uel præstantiore uel deteriore constat priusꝗ ægrotet. Tres quoq; hæ nobis constitutiones corporis rebus uniuersis subijciendę, optima, uitiosa, ægrotãs. sed optima quidem una. nam deterius in perfectissimo non prouenit. aliarum ambarũ multitudo facile numero comprehẽdi non potest: differentię uero in aduerbiorum magis & minus modificatione continentur.

XII 11 Quando igitur in id sermonis deuenimus, ipsum sistentes, quæ dicta sunt per capita colligamus. sic enim & quantum iam rei quam quærimus inuentum, & quantũ adhuc reliqui sit intelligemus. Propositũ nobis erat artẽ sanitatis effectricem constituere. non eo tamen pacto, quo opifex est ædificiaria domus: sed quo dirutæ eius partis cõsartrix existit. ac ne hic quidem eodem prorsus modo: sed erat ipsum id quod quæritur inuenire, quatenus similiter ędificatori corporis errata corrigere potis sit is qui artẽ administrat sanitatis assertricẽ. Quoniã uero ad id genus uniuersa prius corporis naturam exploratam habere est necesse, cuius labes curare ars debet, id ea de causa quæsiuimus. at cum partium esse actiones & cõstitutiones secundum naturam inuenerimus, quas omni custodiæ, ac cum affectæ fuerint, reparationis modo retinere est opus, ex quot compleatur rebus id quod secundum naturam est indagauimus. Cum autem instrumentarijs partibus substantiã ex simplicium quæ in ijs sunt compositione cõstare, simplicibus uero ex quatuor elementis compererimus, deinceps & de morbis utrarunq; contemplabimur. fereq; sermo iam nobis salubrium ualetudinariorumq; corporũ notitiam inuenit. neq; hanc uniuersam, sed speciem quandam eius duntaxat, ac ueluti exemplum. Porrò essentiam omnẽ salubrium corporum ac ualetudinariorũ scientiæ habebimus, ubi materijs formas induxerimus. non

B modo enim partẽ calido & frigido & sicco & humido mistis conflari unamquanq;, uerum speciatim quoq; perlustrando, quæ ossium temperatio sit, qualis uero & carniũ, & neruorũ, & uenarũ, & aliarũ cuiusq; simpliciũ medicus norit oportet. perinde uero & quæ partis cuiuslibet instrumẽtariæ compositio, ut manus, cruris, iecoris, thoracis, pulmonis, cordis, cerebri. Eodem pacto absolute genera morborũ ac differentias satis non est, sed & quomodo in partibus ij, singulis fiãt cognoscere. hoc eñ facto, salubris, & morbosi corporis scientiam non secundũ formã duntaxat, uerũ & totam substantiã, quæ ex utraq; simul iuncta cõsistere ostensa est, forma inquã, & materia ipsam excipiente obtinuerimus.

C XIII. 12 Reliquũ uero est explicemus qua ratione quis tum morbis mederi, tum tueri sanitatẽ possit, quæ latissime in duobus operibus persequimur, nempe curandi methodo, ac de sanitate tuenda: hic uero quod subindicandę eorũ sufficiat methodo cõmemorandũ. Igitur curandi ratio ac uia à sanorũ atq; ægrotantiũ corporũ affectione auspicatur. Quoniã enim quod per excellentiã sanũ est, siue similare sit, siue instrumentariũ, cõmoderatũ omnino est: quod autem ægrotat, immoderatum, eius quænam sit immoderatio inspicienda. esse enim contrariam ipsi cõmoderationẽ alterã est necesse: in similariũ quidẽ ac simpliciũ corporũ affectionibus, qualitatẽ: in instrumentaliũ uero, si ad magnitudinẽ immoderatio morbi pertineat, con-

D trariã magnitudinẽ alterã: si ad formationẽ, cõtrariam alterã figurã. perinde quoq; si ad posituram, aut numerũ referat. In omnibus itaq; regressionẽ ab immoderatione ad cõmoderatũ contraria immoderatio molietur. nam ueluti uiam quandam ire quod præter naturã se habet, dum ad naturam redit, oportet eandẽ quidem, sed cõtrario itinere. at si gradũ reuocare debeat, per præsenti affectioni contraria remeabit. fueritq; id cõmunissimũ & generalissimũ, quo medela uniuersa spectat morborũ, nempe contrariũ: uti sanè uel ab Hippocrate dictũ est. Contraria contrariorũ remedia. particulatim uero, quę particulatim sunt, contraria, calido morbo frigidum, frigido calidum: eodem modo & sicco humectans, & humido siccans. ita quidem in similaribus: in instrumẽtarijs uero pro di-

ctorum quouis quatuor generum morbosæ ipsis
immoderationis contrariã inducere oportet, usq;
dũ ad cõmoderatũ ac natiuũ uenerimus : ut si cui-
piam ulceri carnis plus ꝗ natura exigat superali-
tum sit, non quod carnẽ generet, aut restituat, sed
quod demoliatur, & detrahat, & peredat, & cor-
rumpat, adhibere cõuenit: quemadmodũ & cauo
ulceri aliqua in parte facto quod carne impleat
admouere. Eatenus uero utroq; utendum, ut tum
primum desinas, ubi ad cõmoderatũ peruenerit,
priusq; ad contrarium transcendat. Nam & carne
supercrescente deminuenda nisi in symmetro sub
stiteris, cauam partem repræsentabis; & caua re-
creanda nisi steteris, ibiq; in symmetro cessaueris,
immodice carnosam efficies. Atq; in hoc quidem
genere morborũ, in quo ad maius minusq; diuer-
tunt particulæ, per cõtraria, uti dictũ est, correctio
obeunda. At in alio genere, in quo à naturali exce
dunt figura, quoniam plures sunt particulares dif-
ferentiæ, contrarium in singulis ijs operęprecium
est inuenias. uerbi causa, si qua gibbosior sit parti-
cula quàm alias reddita, ea, premẽdo, pellendoq;,
ad contrarium abducenda. quæ compressæ intro
sunt ac ceu resimatæ, foras reuocandæ, ut nasus.
Quæ uero ex asperis leues euasere exasperandæ,
quomodo & asperæ omnes leuigandæ. Sic porrò
& quæ cauitates, uel meatus, uel omnino forami-
na maiora minoráue, aut iusto inaniora, aut ple-
niora, aut à crassis lentisq; humoribus conferta ha
buerint, hæ quoq; deduci ad contrarium debent,
donec peruentũ ad cõmodum fuerit. Et quidem
quæcunq; etiam à naturali situ euasere, ex auoca-
tione in contrariũ ad pristinam naturam reducen-
dæ, retro nimirũ acta ea quæ prorsum erupit: quæ
uero in posteriorẽ locum discessit in anteriorem
retracta. eodem modo & in oppositionibus alijs
duabus, sursum & deorsum, hinc atq; inde. At si
instrumentum uniuersum corrupto naturali par-
tium numero in morbum incidat, utiq; uel hoc lo-
co intelligendum est, alterũ quanti excessum esse,
alterum defectum, ut in demutatione quoq; ante-
dictum est magnitudinis: medelam autem, perin-
de atq; in illa, in ademptione atq; appositione fie-
ri. cæterum usq; eo differunt, quòd integras in hoc
genere particulas, in illo particularum portiones
auferre atq; adijcere conuenit.

XIIII Neq; uero in hoc solum genere conside-
randum est, sed in alijs etiam omnibus, num perfi-
ciendi indicationem facultas nobis est. nam mor-
bi species correctionis duntaxat indicat modum.
succurri uero possit nec'ne haud etiam indicat. In
effectiuis enim cunctis artibus, non ex rerum fa-
ciendarum notione, sed ex efficientis causę poten
tia uel impotentia: præterea ex materiæ copia uel
inopia id genus sumitur. Earundem igitur rerum
alij impotentes existunt, alij potentes. eæq; fieri a-
lio nequeunt tempore, alio queunt. Causa itaq; eo
rum est quæ circa corpus boni gratia fiunt natura
& medicus. sed sunt quædam naturæ, quędã medi
cis negata. os adeo fractũ ut diuaricent eius parti-
culæ, peruersumq; membrũ sit, corrigere ac cõfor
A mare naturæ non datũ est, at medico datũ est. sic lu
xati reponendi medico adest facultas, naturæ non
adest. contra uero cauum ulcus carne implere na-
turæ datũ est, medico minime. quemadmodum &
semicoctorũ & incoctorũ quidq; cõcoquere. Ve-
rum in hæc quoq; adminiculatũ opitulaturq; natu-
ræ medicus, tum purgantis medicaminis imposi-
tione ulcus repurgando, tum quæ cõmode calefa
ciant, ijs quæ cõcoqui possunt inferendo. Sunt itẽ
multa, quæ natura ipsa, cum ante ab ea effecta sint,
facere denuo non possit: ut uenam, & arteriam, &
colligamẽtũ, et neruũ, et quęcũq; eius generis alia

13 Primum itaq; est curatricis rationis ac uiæ,
cõmunem scopum omnium uti dictum est, repe-
rire, nempe contrarias esse cõtrariorum medelas.
B Secundum, substituere in unoquoq; genere con-
traria. Tertium ad hæc, æstimare quando à nobis
aut natura scopo, quem pręfert indicatio, suppedi
tari opera ualeat, quãdo uero aut omnino, aut pro
tempore, aut ex parte non possit. fueritq; non mi-
nima physicæ pars contemplationis: in qua exer-
citatus is oportet sit qui quid præstari in re quali-
bet futura queat aut nequeat comperit. Sunt por-
rò tractatus qui id doceant duo: alter qui de Zoo-
gonia, id est animantis generatione nominatur: in
quo quo modo ex semine & menstruo generatio
nem habeat id quod in utero geritur intuemur: &
alter De naturalibus facultatibus. Dum enim de
seminis natura inspectaueris, hæc tibi prorsus quę
nobis demonstrata sunt, si inspectionẽ demonstra
C tiua expenderis methodo, ex eo apparebũt, ꝙ par
ticulę in fœtu gignantur plurimæ, formante eas fa
cultate, ipsa seminis substantia materiæ uice uten-
te. atq; si id repereris, haud præterea miraberis, si
nihil post eiusmodi procreare unq; possit natura.
at in eo qui de naturæ agit uiribus, factarũ admini
strationẽ cõtemplaberis: ut uel inde copia tibi in-
uentionis suppetat, quarũ rerũ faciendarũ tum ip
sa per se, tum medicorum adiuta ministerio, com-
pos natura aut impos existat. Nã loco illo, in quo
de opificum potestate causarũ, & eorum quę effi-
ciuntur substantia contemplamur, quæ factu ido-
nea sint, quæ non sint cõperies uniuersa, uerbi cau
sa si chartilago deperierit, num gigni alia de inte-
gro, aut simile pro ea quidpiam possit. sic porrò &
D an facere os aliud, uel ei quid simile liceat, si id à
partu interierit. & utrũ neruosa septi trãsuersi sub-
stãtia coalescere, aut cor, aut iecur, aut alia deniq;
pars quæuis ualeat. At mihi tempus hoc loco non
suppetit uniuersa explicandi. Non enim in hunc
unũ librũ medicina potest tota conferri: neq; hoc
sermo ab initio cõtendebat: sed methodos dicere,
atq; de artis cõstitutione indicare, ex quibus & ꝗt
principijs, ac quibus conficiatũ uijs. Hic ergo præ-
sentẽ sedatũ sermonẽ, atq; in unũ caput redactum
constitutæ iam antea parti artis adijciam. ut enim
illic salubriũ ualetudinariorũq; corporũ specie re-
perta, in particularibus ipsam materijs omnib. spe
ctare operæpreciũ esse ducebamus: ita nũc quoq;
inuentis à methodo curandi intentionibus, defer-
ri eas in particulares materias postulabimus: quo

notum ſit quæ fieri in ea poſſint uel ex parte, uel tempore aliquo, quæq; omnino non poſſint.

XV Cæterum & hic proportionẽ ad alias artes inſpectare eſt opus. Vt eñi ſi quis fabricata ex coctis lateribus domo, deinde aliqua in parte diruta, reparare eam iuſſerit, eximendo quotquot male affecti lateres ſunt, in illorũ uero locum alios qui uitio careant inſerẽdo, neceſſe erit cõditori, prius alios paret ſimiles affectis. & ad hoc præterea niſi præbere ædium dominus aptam materiã habeat, reparationem obiri non poſſe dicendum eſt, ita ſe res habet & in propoſito nunc ſpeculamine. nam materię egeſtate nihil facere eorum eſt potis natura, quæ formando animali confecit ex ſemine.

14 Verũ quoniã ſatis & de his uerba fecimus, addamus quę deſunt ſermoni, de quibus paulo ante cum auxilia inueniremus loquebamur. nam uelut generales ipſorum ſpecies percurrimus, nempe alia refrigerare, alia calefacere, quędam humectare, nonnulla ſiccare oportere. hi eñi ſunt in partibus ſimilaribus ſcopi: quemadmodũ in his, quæ ad magnitudinem ſpectant, uel detrahere, uel denuo alere. Sic & in ijs quę ad numerum, uel totam partem eximere, uel gignere. In ijs uero quæ formationis ſunt, ad naturales figuras reducere, et repleta euacuare, & uacuata replere, & obſtructiones exobſtruere, & oſculorum reſerationes cogere, & cluſa ac denſata ad contrariũ conuertere, illa recludendo, hæc rarefaciendo. Sic uero & in compoſitionis morbo ſcopus eſt ad naturalem ſtatum reuocare. In ſoluta quoq; unione glutinationem diſcretarum partium moliri.

XVI. Sed in his uniuerſis adiumentorũ cõperire materias pars haud exigua eſt artis: ut in luxatis exempli cauſa articulis, quoniam non ſolum in partem priorem poſterioremq; contingit, & dextram ac ſiniſtram emotum membrum tranſire, ſed & ad ſupernum locum à muſculorum diſtentione retrahi, uſus duplex inſerentibus motionis exigitur, primæ, deorſum: ſecundæ, in ſuum locũ repoſitionis. eamq; ob rem ſine contraria tentione fieri iniectio nequit. Porrò apprehenſionibus tẽſionibuſq; ad tentionem in diuerſum ualentioribus opus eſſe perſpicuum omnibus eſt. Verũ cum facere ea noſtris quãdoq; manibus nequeamus, inſtrumenta ad hoc reperimus idonea. Faciunt uero ex ijs plura & ad luxata reponẽda. ſuntq; inſtrumenta hęc omnia materiæ quędam remediorum: quemadmodũ & quæ accõmodantur omnia, medicamenta, cibaria, potiones, ac demũ quæcunq; corpori admota dictas affectiones ad naturæ ſtatum reducunt. Conuenit igitur medicum & de horum materia negocium ſuſcepiſſe, ſcopos quos ante expoſuimus cum materiarum uſu cõferentem, ne ſimili quopiam aliquando ſit cum ijs detentus errore, qui quæcunq; refrigerari poſtulant, omnibus ijs frigidam aquam, quæ calefieri, calidam cõpetere arbitrantur: haud intelligentibus per accidens quandoq; & frigidam calefacere, & calidam refrigerare. Plurima de horũ omniũ methodo dicuntur in cõmentario De medicaminibus. Cæte-

A rum hoc in præſenti ſermone addamus, auxiliorũ materiæ genus eiuſmodi uniuerſum, in ijs quę per os ſumuntur, quæ fiunt, quæ uacuantur, quæ deforis incidunt, poſitum eſſe: per quæ omnia ubi decurrerit, qui artem conſtituit, ac particularis materiæ uniuerſæ ſcientiam non ſolum facultatis, ſed uſus etiam obtinet, ſic utiq; ſalubres cauſas cõpleuerit uniuerſas, ut nihil ad curatricis artis conſtitutionẽ deſideret: omnibus nimirũ ijs in duo ſeſe capita redigentibus, in corporũ quibus remedia adhibentur notitiam, & ipſam remediorũ naturam.

XVII. 15 Reliquum uero eſt ei res artis adminiſtraturo, ſpeculationem quandam inueniat, qua affectiones dignoſcat uniuerſas, eaſq; præſertim quę circa partes intimas conſiſtunt. neq; enim hic B cuiuſuis eſt morboſam ſingularũ tum ſimplicium tum inſtrumentalium partium affectionem reperire cũ in profundo conditæ fuerint: ſed hic quoq; ratione quadam ac uia partẽ affectam unà cum affectione ipſam obſidente inuenire tentandum eſt: de qua & nos latius alibi diſſeruimus. Sed quẽadmodum aliarum hoc in libro methodorum omnium percurrimus capita, ita de his quoq; neceſſarium eſt dicere. ac primum ſanè, quonã eorũ quæ præter naturam ſunt genere cõparari dignoſcendarum ipſarum iudicium poſſe ſperandũ ſit. ſunt enim rerum præter naturam genera tria uniuerſa, unũ affectiones quæ functionem lædunt, alterum harum cauſæ, & tertium ſymptomata. Cauſæ igitur potiſſimum quidem cum agunt appellatione C dignant̃. ſæpenumero tamen etſi nondum quicq; agant, ex eo ſolum quod poſſint dicuntur: ueluti & incoctio morborum auctor perhibetur, quamuis morbum nondum afferat. Incoctionẽ autẽ uoco, non coctionis tantum in uentriculo fruſtrationem, ſed in uaſis quoq;, & iecore, & mole uniuerſa. Symptomatum porrò genus in tres differẽtias dirimitur, offenſam actionum, accidentia corporibus, excernendorum immoderationes. Horum omniũ cauſa eſt affectio corporis: quam ſiue morbum quis nominet, ſiue affectũ, nil referet. ex ſymptomatis autem iure agnoſcitur: quippe cum cauſæ ad ea rationem habeat. Itaq; eorum nõnulla affectiones ex neceſſitate conſequuntur, quædam non ex neceſſitate, ſed uel ſæpiſſime, uel raro, uel D ancipiti opinione: ſicuti rurſus alia ſymptomata neceſſario affectionis differẽtiam ſequuntur, alia magna ex parte, aliqua ſic ut opinari utrumlibet poſſis, alia uero parcius. Quæ ergo ex neceſſitate ſequuntur morbum ſymptomata, pathognomonica, id eſt affectionis ſignificatiua appellant̃. atq; certa eſſe hæc morborum indicia ducendum eſt. quæ uero non neceſſario, ea morbi aut differentiam, aut morem, aut magnitudinem indicant.

XVIII Oſtendam uno in exemplo dictorũ cuiuſlibet poteſtatẽ, ut inde ꝓmouearis, teq; ipſum eadẽ methodo exercere ſimiliter in omnibus poſſis. Suppoſitum ſit phlegmone membranam quæ coſtas ſuccingit laborare. Eſt hic nimirũ affectus phlegmone: quæ quidẽ ex neceſſitate habet ſymptomata, tumorem pręter naturam: ruborem, do-

A lorem: quorũ duo nunc sub sermonẽ non cadunt, dolor aũt solus relinquitur, qui ad costas firmatur pungensq́; fit. Dolet igitur homo, quoniã affectus phlegmone est. species aũt doloris, pungẽs: quòd membranosa sit & partis affectæ substantia. firmatur ad costam: quoniam in hac situs est affectus locus. & quidẽ latissime quoq; diffundit̃ dolor: quoniam & succingens ipsa membrana ad plurimum spatij extenta est. comitatur febris necessario: tum ob affectum, tum ob situm offensæ particulæ: quorum si absit alterum, non ex necessitate consequetur febris. neq; enim si phlegmone digitus doleat, omnino febricitant: quoniã à corde longe abest. nec cũ succingentẽ membranã occupauerit affectus, is aũt uel scirrhus uel œdema fuerit. Quin & B ægra spiratio inter ea censebitur quæ affectum locũ necessario secuta sunt: quoniã respiratorij pars cuiusdam est instrumenti: ægræ tamen spirationis non ob partẽ species erit, sed ob affectũ. prohibet enim dolor, quo minus respirationis instrumenta plurimũ attollant̃. exoluunt itaq; respirationis actionem usu nondum completo: unde ad secundam actionẽ pergere cito coguntur, non tantum quietis adhuc quantũ cum in naturali statu erant nanciscẽtia. itaq; fit spiritus paruus ac creber. Sed pulsuũ quoq; alteratio succingentis membranæ phlegmonen necessario assectatur, tum quæ à febribus inseparabilis est, tum quæ pro loci affecti specie cõsistit. pulsant enim ipsis arteriæ maius, celerius crebriusq́;: quoniam febricitant. quia uero C neruosa est pars quæ phlegmone laborat, unà cũ tentione ac duricia. Hæc itaq; ex necessitate succingentis membranæ phlegmonen sequunt̃ symptomata: ex necessitate autẽ & quodpiã unum ex cõsequentibus, nempe decubitũ aut minus in affectum latus, aut in oppositum, aut in utrunq; similiter dolorem excitare. nam cum duplex membrana ea sit, si pars eius exterior circa ossa phlegmone infestatur ualentius, facilius in oppositũ declinantur. opprimuntur enim si super affecta cubent parte. quòd si pars altera quę intus est, id quod magna ex parte accidere cõsueuit, in oppositum magis decumbentes dolent. suspensa enim ipsis pars est phlegmone uitiata. sin in latus affectũ, minus. non enim ad ossa comprimitur, nec pendet: sed ab D horum utroq; libera euasit, ac super inoffensa parte altera firmata est. at affectis ambab⁹ succingentis partibus, super latere similiter utroq; decũbũt. Et quidem ut dolor quoq; alijs ad hypochõdrium pertineat, nonnullis ad clauiculam, facit tum læsæ natura particulæ, tum phlegmones symptoma, quod est doloris extensio. Quoniam enim ad clauiculas usque succingens peruenit, ac per septum transuersum omne, si partes eius supernæ phlegmone conflictentur, trahi deorsum clauicula uidetur: si infernæ, dolor in hypochondrium erumpit. Phlegmonẽ igitur ad medium costarum paruam admodũ fieri opus est, ut neutrã ad partẽ efferat̃: quandoquidẽ magna ad utranq; peruenit. Quinetiam ut ex parte phlegmone obsessa tenuis quædam sanies resudet atq; emanet, fiet tũ morbi nomine, tum particulæ: quemadmodũ & omnibus ijs usu uenit qui phlegmonen in ore atq; oculis cõtraxere. nam & phlegmone ex humorũ influentia oritur, & pars rara est: non quẽadmodũ cutis, constipata ac densa. Cũ igitur in parte quæ phlegmonen patit̃ multa simul ac tenuis fuerit humiditas, & ipsa pars rara, plurimum foras effluit: cum uero contrà, fluxus paucus crassusq́;, & spissum corpus fuerit, minimum ad tussim irritat, & nihil spuunt: ueluti & cũ prouenit copiosissimus, tussiunt plurimum, nec pauca expuunt. Ac seiungi quidẽ tussis ab affectu non potest: screatio autẽ post tussim inseparabilis quidẽ minime est, sed magna ex parte fit. At uero si excreent, colorabitur sputũ necessario: eodem tamen non semper colore inficietur: siquidem nec in parte quæ phlegmone æstuat eiusdem semper naturæ est excrementũ. Fluxus ergo qui phlegmonen efficit, cum sanguinolentus biliosusq́; fuerit, (talis aũt in pleuritidibus ex toto est) colorat̃ ab humore sputũ qui in parte inflammata continetur. rubrũ quidẽ fit, ubi sanguineum id fuerit quod in succingentẽ fluxit: flauum autẽ, cum biliosum. Si uero pituitosus primum humor incuneatus putrefactusq́; auctor fluxus eius existat qui phlegmonen commisit, tunc spumosa expuunt. quandoq; uero spuunt et nigra, assato nimirum fluxu, siue sanguineus, siue biliosus is fuerit. Fluxus ergo differentiã id genus omnia cum partis affectæ atq; affectus dignotione indicabunt.

XIX. 16 Quocirca ad morborũ atq; ægrotantium locorũ inuentionẽ planè ex ijs quæ diximus liquet, tum affectæ cuiusq; particulę substantiam, tum societatẽ cum proximis necessario sciẽdam. Quòd aũt nihil intersit, positũ, an cõpositionẽ, an cum proximis societatẽ dicas, uel me tacente satis arbitror cõstare. Porrò illud quoq; ex dictis aperte dilucet, necessariã scitu partiũ singulariũ actionem utilitatemq́; esse: & ad hæc præterea generationes morborũ atq; symptomatũ. at si hoc, causas quoq; quæ morbos pariunt. hæc enim & ad affectam partem quamlibet unà cum affectionibus dignoscendam, et ad morbi ipsius differentias necessaria uidentur. Et uero morbi cuiusq; magnitudo ac mos ex ijsdem his desumuntur: magnitudo, ex ipsorum affectionis magnitudine, & sequentibus ipsam symptomatibus: mos autem, ex morbi differentia, & symptomatibus quæ ipsam consequuntur. Principio igitur, in proposito exemplo perniciosissimus est melancholicus humor præpollens: tum ꝙ & præditus ipse sit moribus pessimis, & maxime erodat, cõcoquaturq́; ægre, nec facile expurget̃, tum ꝙ plurime sit caliditatis index, à qua assatus factus est: æquissimus omnium sanguineus, ut qui dulcissimus existat, & cõcoctu facillimus. reliqui duo humores, inter hos medij sũt quod ad simplicitatẽ malignitatemq́; attinet. Ex symptomatis uero, nihil expuere exitiale est: partim ꝙ fluxũ declaret à phlegmone deuinctũ, partim ꝙ totus, propterea quoniã intus maneat, corrumpetur. expuere aũt sine dolore ac facile, mitissimum est. at si & quod expuitur concoctũ fuerit,

adhuc & magis mitissimum. Sed morē quoq; manifestant morbi, symptomata pulsuum. Iam uero & quęcunq; alia per consensum superueniunt, desipiētiæ, sopores, cibi fastidia, urinæ, deiectiones, quæ huius aut huiusmodi fiunt. Nobis itaq; est in prædictis uniuersis meditandum, si morbum, partem affectam, morem, magnitudinem, eorumq; differentiam dignoscendi facultatem assequi uelimus. ex ijsdem uero his & quonam terminaturus morbus sit præcognoscere, & usus dexter suppetet nobis adiumentorū. nam prænotio medicum mortis culpa uacare ostendit: obtemperantesq; ægrotos reddit: atq; antea multo remediorū tempus edocet oportunum. Quòd uero auxiliorum dexter usus pars ipsa artis præcipua existat, cuius gratia sermo institutus est uniuersus, omnibus liquet. cæterum quomodo ex ante dictis constet, paulopost explicabitur. nunc enim prius ijs quæ percensebā finem imponere uolo. nam morborū simul cum particulis ijs quæ eos cōtraxere, in uno iam mihi exēplo exposita dignotio est. Nihil aūt ab re fuerit, aliud simile quodpiam addidisse.

XX Docet enim plura species eorum quæ excernuntur. ei uero coniunctum est corpus ex quo fieri excretionem cernimus: adeo ut ex ambobus coeuntibus firma ac constās indicatio una fiat. nā membranoso, si ita forte cōtingat, corpore excreto, indicatio ex eo ipso quod apparuit partem aliquam eiusmodi, ut membranosam superficiei habeat naturam, ulcere esse affectā demonstrat: definitam uero ipsam ac certam notificare non potest: deducit tamen ad partem ipsam affectam excretionis locus. nam quod inferne deiectum est, intestini ulceratione declarat: quod superne euomitum, uentriculi: extussitum, sublinentium asperas arterias membranarū: mictum, uel uesicæ uel genitalium meatus. Hæc igitur ipsa, & ad hæc insuper ea quæ per cōsensum, primariumq; affectū laborant corpora discernere à se mutuo conuenit & antecedentia & consequentia & magnitudine & paruitate, & præterea male utrunq; affligentiū accessione causarum. Itaq; complures uel acto in consensum cerebro, ex stomachicis affectionibus in melancholica, uel affectis oculis, in suffusorum symptomata incidere. Verum in talibus, siquis diligenter animū attendat, ex incoctionibus dictos comperiet sequi affectus, ac collectis in uentriculi ore excrementis, simulq; cum uentriculi os lædentibus concitari, uel iuuantibus conquiescere. Sed rationem nūc de partibus affectis uniuersam instituti nostri non est, quemadmodum nec aliud quidquam in arte perfectum integrumq;, explicare: uerum ipsius duntaxat inuentionis methodū, & q̄ pacto fini artis cohæreat indicasse. necesseq; est ipsum per se quemq; in notiōibus omnib. quę de ipsis à nobis conscriptæ sunt uarie exerceri tractatibus perlegendis. Igitur addito eo quod in rē præsentem necessarium est, ad methodos quas diximus descendemus. atq; hic rei formam esse arbitrare: postea uero q̄ materijs eam induxero, totā substantiam, ubi particularia uniuersa explicauero, uti in paucis nunc feci exemplis: eritq; tibi hæc artis integrę pars constituta.

XXI. 17 Reliquū uero est, ut et ad usū dextrū adiumētorū necessariū esse ostendamus scire exacte partis curādę substantiā, formationemq;, ac situm. Docet ergo substantia primos morbos, qui per intemperiē fiunt, quatenus à naturali habitu excesserint: quatenusq; eorū quęlibet calefaciendū, refrigerandū, siccandū, humectandūq; sit. Formatio aūt tum ipsos per se edocet morbos, de quibus dictū antea est, tum simul eorū magnitudinē indicat. quoad em̄ quisq; à naturali statu deflexit, eò magnitudinis peruenit: simul uero cū magnitudine & quonāusq; ad naturæ moderationē per cōtraria reuocare eos oporteat, ex ipsa percipit. hęc igitur proportione respondent ijs quæ ad intēperiem pertinent. eximiū uero proprium, uacuationis modum indicat ex oscillis, ac per eas figuras quas instrumentū quod curatur adeptū est. at hoc rursus cōmune est cum ijs quæ à situ indicātur: de quibus iam agamus. Quæcunq; ergo in ipsis sunt tum ad magnitudinē dignoscendā, tum ad remediorum usus quantitatē proportione cōmunia, nihil præterea opus est ut referamus. quæ aūt peculiaria sunt deinceps dicenda. Cæterū quoniam & usus ad curationes maximus ipsorū est mistorum indicationibus quæ à formatione ducūtur, hic sermo quoq; methodi gratia cognoscendæ in paucis erit exemplis. Obstructio, unus quidem est instrumentalium affectuū. nascitur potissimū in iocinore, ob eius constitutionē, actionemq;: nam uenæ, quæ à portis in sima uisceris uniuersa finduntur, oscillis, quæ in gibbo sunt, cōmittunt̄ sensu obscuro. alimētum uero omne sursum ex uentriculo ad locū unū affertur iecoris, quem ab hoc ipso quod nunc dictum est, portas nominant. neq; enim urbes introire quis potest ante, q̄ portas peruaserit, neq; prius penetrare in iecur alimentum, q̄ ad id loci peruenerit. inde autem in sima uniuersa distribuitur iecoris: postea per quos diximus fines in gibbum trāssumitur. Nihil igitur mirū crebris obstructionibus, tum ob uasorum angustiā, tum ob permeātis copiā substantiæ corripi uiscus. Quamobrē erit ipsi medela, priusq; fiat obstructio multiplex, & homo febricitet, ingestio tenuantium ciborum ac medicaminum: quòd si fuerint multæ, non ipsa solum, sed etiam euacuatio est: quam per quæ loca facere oporteat, formatio uisceris situsq; indicabit. Ex his igitur auspicātes, dirigemus quæ in simis iecoris sunt excrementa ad intestinū: quæ in gibbis, per urinas euacuabimus. sic & quæcūq; in thorace & pulmone continentur uacuationis egentia, per tusses ab ipsa edocti sumus formatione ac positione expurgare. eodem modo & cerebrum obsidētia in nares trahere. Maxime uero & partiū sanatio quæ phlegmone laborāt, ex positu ac formatione desumit̄. nam & horū quidem scopus primus est, euacuatio humoris qui in partem phlegmone cōflictantē ruit. Quonā aūt pacto ipsum educere cōueniat, indicat continentiū instrumentaliū partiū natura. His ergo docentibus, qui in

in coxendicem fluxus decubuere, per poplitũ ac malleolorum euacuabimus uenas: uti sane & quę in uteris hæresćũt: quæ in thorace ac pulmone habentur, per uenam cubiti internam: quæ in capite & collo, ex humeraria. proximarum enim cõmuniumq; affectę particulę uenarum euacuatio optima est, atq; facillima. Porrò & particulã phlegmone affectam per halitum digerere, habet quidẽ & id certe indicationem ex morbo: cæterum euariat in remediorum particulari usu, atq; à situ affectæ particulæ indicationẽ assumit. nam quæ per summa corporis extant particulę, in ijs discussurum tale esse medicamentũ conuenit, quale species phlegmones indicat. quæ latẽt in profundo, tãto acriora requirũt medicamina, quantũ ab exterioribus recesserunt. proinde cucurbitula in ipsis quãdoq; egemus, si alte desitæ admodũ sint: id quod superficialibus phlegmonis est pugnantissimũ. Ita uero & sicubi astringente opus fuerit medicamine, situs egentis loci spectandus. nam si quod adstringit pertingere ad ipsum sufficiat, nihil prohibet q̃ minus eo utaris. sin idoneum non sit, considerandum num humiditatem simus ex antepositis partibus acturi in affectam. quamobrem aut adstringenti medicamento admiscenda uis est quæ dux ueluti uię sit, aut eo non utendũ. Maxime igitur lędere eos noui, qui sanguinẽ ex pulmone extussientibus adstringentia per totum thoracem medicamẽta in orbẽ circumponunt. nam præter id q̃d eorum facultas in pulmonem nõ penetrat, sanguinem etiã qui in thorace est ad uiscus compellunt.

XXII Quæ de his dicta sunt, in rem præsentẽ sufficere arbitror. Tantum igitur de ijs insuper locutus digrediar, nempe hanc methodum tractionis esse duntaxat formam: scientiam autem enarrationemq; per partes corporis singulas, ipsam uelut uniuersam substãtiam: quam in alijs commentationibus late explicuimus.

18 Deinceps itaq; de prænotione dicamus: quandoquidem nobis utilis cum ad alia quædam tum uel maxime ad curationem uisa est. Primum igitur prænotionis cõstituere artem uolenti considerare ante est necesse, utrum quemadmodum tempus uitæ cuiusq; natura animalis propriũ obtinet, ita & quilibet morbus, adeo ut quatuor dierũ spacio solui nequeat is, cui duorum mensium terminum natura præscripsit, an cõtra & longo tempore affligere, & solui celerrime possit. Nam sanè cum medici iam plures futurorum sint præsagiendorum facultatem adepti, non amplius quærunt idiotæ utrum præsensio futuri euentus aliqua constare queat an nequeat: sed deinceps omnes uelu ti de re cõparabili habent: rogantq; medicũ quodnam præfiniatur tempus morbo soluendo. Nihilo uero deterius ad præsens negocium fuerit, ita supponere uelut nunc primum nos prænoscendi artem cõstituamus. nã & alia omnia in sermone ita transegimus. Vnũ itaq; ac primũ necesse est, si aliqua sit præcognitio, nõnulla esse in futuro tempore dubio procul euentura: deinde quonã possint modo inueniri, ac quot & quæ ea sint spectandũ.

A non enim quæcunq; sunt circa ægrotantem oritura necessariã generationẽ obtinent. Tumultus ergo ex uicinis per noctem, & canes latrantes, & iniucundi quidã nuncij insomnes ægrotos reddũt: quorũ nullũ neq; generationẽ habet necessariam, neq; firmam pręnotionem. Num igitur quęcunq; morbi ratione efficiuntur, definitã generationem certamq; præcognitionem habent? An neq; hæc uniuersa. potest enim superfluus intra corpus humor aliquis in particulã necessariam uitæ quampiam repente influere: quemadmodũ alius rursum ex parte principe in uiliorem transire. enimuero eum qui in præcipuã illatus est, summum periculum: qui in non primariã partẽ transmigrauit, subita atq; inexpectata salus laborantis necessario cõsequetur. Huiusmodi igitur statuũ ipsum hoc tantum prænoscas licet, nempe inconstantiam lubricitatemq;: non tamen quò terminaturus morbus sit exacte cõperias. At in quibus non amplius diffluunt excrementa, sed in locum unum quendam grassata illum occuparunt, præsagiri futurũ in ijs potest: intelligẽtibus nobis nõ paucas quibus animal regitur facultates esse naturę, ac qualis earum sit differẽtia. Et quidem sanè etiam quæcunq; per totum animal in sanguine excrementa sine immodica deferuntur multitudine, ea quoq; singula statum tempus coctionis propriũ obtinebunt: si modo excrementi cuiuslibet naturam inuenerimus. ita nanq; & de eius cõcoctione artificiose cõiectare nonnihil licebit: si recte omnia uidelicet circa

C ægrotum gerantur. nam quæ perperã à quoquam aguntur, eæ causæ existunt, ut aut morbi solutio prorogetur, aut mors anteuertat. idq; per totũ sermonem opus est, si & aliud quidpiam, meminisse. sola enim optimi medici præsagia, curante quidẽ ipso euenient, ægroto aũt nihil delinquente. Cęterum medicis putare id genus, quale uates pollicẽtur, cõstare diuinationem, ridiculum est. illi enim nono, si ita forte contingat, die seruatũ iri aiunt hominem, non etiam si cuncta recte administrentur addentes. huius etẽm ipsius pręcognitionẽ, nempe ꝙ omnia prospere uel infeliciter cessura sint circa ægrotos profitentur. at medicus non ita prædicit futurum: uerum septimo uerbi gratia die: si omnia ut oportet agantur, solutum iri morbum: ubi

D uero quicq; admissum est, si paruus quidem error hic sit, relabi solutionẽ ex septimo in nonum posse: si maior, in undecimum: si multo maior, in quartumdecimum: si perquãmagnus, periculum pro certa salute secuturũ. Attentus enim semper duobus his medicus est uelut obluctatoribus, nempe morbo, & naturæ. ac primũ quidem euadendum uel pereundum homini esse, ex robustiore dignoscendo prænotionem facit: deinde uero & præfiniti temporis ex eo, quòd quanto alter ualentior sit intelligat. Neq; est quod mireris, si utriusq; robur contemplatus, uictorem compereris futurum. uidemus enim non paucos gymnasticos, ex primis motionibus quibus inter se luctatores agitantur, qui uictoriã adepturus sit antefari: sæpe & cum uictoria, succubiturũ breui aduersariũ, illiq;

manci

mancipium futurum. id porrò agũt, cum alterum altero magno quodam discrimine robustiorem cernunt: Itaq; sanitatẽ ac mortem non ex alijs meditationibus prẹsentiet medicus, quàm ex morbi, ac naturæ robore exactè agnoscendo. Ex ijsdem uero & terminũ utriusq; inueniet. in propinquo enim morbi solutio erit, cum bene ualuerit facultas. sin fuerit imbecilla, morbus autem ualidior, mors maturabit. præscriptionis uero tempus indicat magnitudo excessus. Ab ijs quidem scopis medicus prænoscendi facultatem consequitur. cæterum ex qualium rerũ perspectione scopos dignoscere ei suppetat, latius in libris De iudicatiõibus dictũest. dicet̃ uero & nũc, ut aliorũ omniũ, ita huius quoq; uniuersalis ratio ac uia. Ergo robur naturæ, ex proprijs, præsertimq; ex pulsuum actionibus agnosces: quandoquidem uitalis opus ij sunt facultatis. Morbi magnitudinem, ex suis accidentibus. Quantum uero alter alterũ superet, coctionibus, incoctionibusq;. Has ipsas, ex proprijs excrementis: quæ quidem in aluo sunt, per inferne sublabentia: quæ in uasis, per urinas: per sudores uero, quæ toto corpore continentur. sic & alias quæcunq; in parte quapiam una pluribúsue consistunt: quẹ in thorace quidem ac pulmone, per ea quæ extussiuntur: quæ in uesica uel renibus, per ea quæ in urinis deferuntur. iecoris autem sima, et mesenterium quomodo prædita uiribus sint, ex ijs quæ per ima descendunt noueris. & per ea quẹ uomũtur, superior uenter ac stomachus. quæ per palatum uel per nares & aures excernuntur, quomodo affectum robore cerebrum sit declarabũt. Enimuero commune in omnibus est, non prius dissolui morbum posse, quam aliquod in decedentibus excrementis coctionis indicium apparuerit. ita siue aures, siue oculi, siue fauces male habeant: uel (ut semel dicam) coctiones omnes celeritatem iudicationis, securitatem salubrem significant: cruda autem & incocta, & quẹ in malos conuertuntur abscessus, infectas iudicationes, uel dolores. uel diuturnitatẽ, uel mortem, uel eorundem recidiuas portendunt. Hæc de prænotione in præsens sufficiũt. est enim sermo de ijs omnis suis particulatim tractatibus habitus, ijsq; maximis, ac præcepta ferè uniuersa cõplexis, qui de pulsibus, de diebus iudicialibus, de iudicationibus inscribũtur: nam ex quibus quis maxime præsentiat, per hos tres palàm factũ est. Finem obtinere arbitror uniuersam curandi rationem ac uiam.

XXIII. 19 Quoniam uero & morbis liberatos ad salubrem ualetudinem perduci, & qui in morbos declinant rapiunturq;, eis præcauere, & præterea sanitate integra fruentes, in hoc conseruare conuenit, artisq; partes hæ tres reliquæ sunt, tentandum quoad licet breuissime, & de harum constitutione nonnihil dicere. Cum ergo proditũ quoq; antea sit, genera præter naturam tria esse rerum uniuersa, causas, affectiones, atq; symptomata, erit pars artis præcauens, quam sanè & proprie Græci prophylacticen uocãt, in primo genere cõsistens. Cum enim uel multitudo aliqua humorũ,

A uel uitiositas, uel obstructio, uel corruptrix uis in corpore prouenit, periculum est, quantum nondum ægrotarit, morbo corripi hominẽ: quandoq; uero in summum discriminis adduci. Nec facile porrò causæ cognosci huiusmodi possunt: ut quæ hominem non infestent: quemadmodum uidelicet & canis uirus rabientis: cuius signum corpore non continetur ullum, antequã propè ad rabiem qui commorsus est uenerit. Proinde et huiusmodi gratia causarum, laborantes ipsos de singulis quæ ipsis contigere interroget necesse est medicus. cũ tamen copia humorum, aut prauitas succrescit in corporis mole, aut uiscus quodpiam obstruitur, ea per quædã symptomata licet agnoscas, media eorum quodãmodo quæ in sanis sunt, & quæ con-

B tingunt laborantibus. Nam quæ in sanis existunt, secundum naturam cuncta atq; inculpabilia sunt: quæ ægrotantibus accidunt, præter naturam, nec crimine uacant: at quæ his interiacent media. sunt quidem ex eorum genere quæ morbis eueniunt, cæterum exigua adeo magnitudinibus, ac uiribus imbecilla, ut ab ipsis nondũ solitæ cuiq; actiones prohibeantur. Siue enim sit capitis dolor, aut partis cuiusquã alterius, paruus adeo est, ut nondum lecto continere se hominem cogat: sed & siue grauitas uel in hypochondrio, uel capite, uel alia parte aliqua, aut uiscere, neq; hæc à cõsuetis negocijs auocare idonea est. magis uero etiam corporis tumor, aut macies, aut pallor, pigritiaq; ad motus, uel somnolenta affectio, uel uigiliæ, à functioni-

C bus uitæ administrandis abducere haud sufficiũt. ac multo sanè magis appetitus deiectus uel intentus ciborum. ambo nanq; non exactè sano proueniunt corpore: quemadmodum & seipsos præter rationem sitis expertes uel siticulosos, uel stomachi aut uentriculi morsu conflictantes, uel lassitudinarios sentire. Talis imago ac formula est eorũ quæ in morbum delabentibus contingunt. Correctio autem efficientium ea affectionum, summatim perstrigenti, per contraria, ut supra ostensum est, obitur: particulatim uero persequenti, superfluum uniuersum euacuare cõuenit, distinctione, quomodo superfluum sit, utrum ut quantũ, an ut quale, an ut utrunq;, adhibita. quod autem redire in naturalem statum ualet, alterare per contraria,

D crassum lentũq; tenuando, tenue crassando, utraq; cõmuniter concoquendo, obstructiones autẽ abstergendo. quæ uero præter naturam toto sunt genere, ut uenena, tum alia tum animalium uirus eiaculantium, alterando, uacuandoq;. Alterationes quidem per ea moliemur, quæ uel tota substantia, uel qualitate una, duabúsue cõtraria sunt. euacuabimus autem trahentibus facultatibus. Cæterum quibus hæc quisquã facere possit auxilijs, ex affectionibus ipsis sumendũ. nam si omnes perinde aucti humores fuerint, potissima ac maxima per uenæ sectionem uacuatio est, dein per frictiones, exercitationes, balneas, atq; inediam. ita quoque uacuandum si sanguis solus copia exuperauerit. sin flauæ aut atræ bilis humor, aquosum ue aliquod humoris serum, uacuatione quidem, sed nõ

similiter

similiter agendum. Nam quæ in primis uenis sunt excrementa, deiectorijs: quæ in alijs, per urinas quidem aquosa ac tenuia: per purgationẽ autem, biliosa expurganda. tenuia quoq; deiectorijs euacues licet. quæ autem in toto habitu tenuia sunt, per sudores, eaq; medicamenta, quæcunq; cuti admota siccandi natiuam uim habet. Biliosa, purgatione primum, deinde cutis euacuatione. Sin pituitæ humor redundet, salsam purgare, acidã redditam alterare, opem naturæ ad eius concoctionem ferentes, tentandum est. dulcis autem multo etiam facilius concoquit. Perducunt ad cõcoctionem, quies & calefactio moderata, boniq; succi modicorum esus ciborum, & modice calefacientis uini potus. Caliditatem modicam efficere possunt, frictio mediocris, & commodi aquarum calidarum usus, cibariaq; & medicamẽta, quæ haud magnopere calfaciant. Obstructiones detergent cibaria, & potiones, & medicamenta, quæ tenuia re sunt natura idonea. Horum aũt materias quomodo inuenire ac iudicare conueniat, uno exposuimus opere, quod De simpliciũ facultate medicamentorum inscripsimus. dictum est & in libro De uictus ratione attenuante.

XXIIII. 20 Itaq; tempus iam est sermone ad eos qui ex morbis cõualescunt transeamus: in quibus nec causa præter naturã ulla, nec affectio, sed sola cũ infirmis uiribus gracilitas inest. Quam obrem sic quoq; affectorum deductio ad naturæ statum, educatio est, ac corroboratio, quę ex commodis motionibus, atq; alimentis exultat. Materias porrò etiam hic, per quas motus ac nutritiones erunt, per salubrem tractatum aperui. Verum ne pręsenti quidquam sermoni desit, nunc methodus quoq; salubris dicetur commentationis uniuersę, non solum eius quæ analeptice, hoc est refectrix appellatur. ac primum quodnã genus eius sit, num id quod præsentem statum tuetur, an hoc solo à curatorio differat, quòd correctionẽ in paruis moliatur. haud enim sanè priorem seruanti habitum corpori, præside arte opus fuit: sed ipsum hoc causa est, ut scientiam, quæ prouideat, requi-

A rat: nempe quod labefactetur, nec quale ante erat permaneat. Si igitur solum hoc ipsum quod est uacuari difflariq; contingit, cibus & potus quod deest supplebunt. sin autem uel copia subest humorum, uel praua excrementa, exercitationum ipsarum usus exigetur, quæ eò spectent, ut euacuent, purgentq; humorem, & concoquant excrementa. præterea & causas uitent uniuersas, quæ ipsam corrumpere sanitatem poterunt, algorem, æstum, lassitudinem, incoctionem, ebrietatem, uigilias, tristitias, iras indignationes, & alia quæcunque id genus.

XXV Haud enim sermone etiamnum singillatim euagari oportet, iam cõpleta quam proposuimus hypothesi. Institutum enim est, non fusa
B explicatione De partibus medicinę omnibus disserere, uerum quo pacto à finis notione, ut aliarũ quæuis artium, sic & huius constitutio fiat ostendere. Et uero quoniam id executi iam sumus, medicinæ sermonem per capita uniuersum repetamus, cõtinuo & quam ad alias quascunq; effectiuas proportionem habeat ostendentes. Est ergo medicina una effectiuarũ, non simpliciter tamen, perinde atq; ædificiaria, lignaria fabrica, arsq; textoria, sed ut reparatrix collapsæ domus, ac lacerarum uestium sartrix. Verum quoniã & harũ ipsarum duplex ostensa est constitutio, ipso per se interim artifice exemplum generante, quandoq; extrinsecus existẽs cõtuente, ex secundo genere medicam artem demonstrauimus. non enim suũ ipsa
C exemplũ format: totum uero ipsum per dissectionem diligenter contemplata, quod labefactatur emendare nititur. Cæterum à prędictis artibus eo distat, ꝙ maxima ex parte naturæ operanti subministret: speculationem tamen omnem ex qua progrediens medicus corrector ministerq; est, effectiuis alijs artibus adepta est proportione consentaneam. nam & partium similarium substantiam nouit, & instrumentaliũ generationis modum. pręterea & affectuum inuentionem similiter, & pro quoq; eorum scopos confecit curationis.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI DE FINITIONIBVS medicis, ad Teuthrantem.

Præfatio: De utilitate definitionum pro introducendis. Medici ante Hippocratem pauca scripserunt, nihil definiuerũt. Hippocrates primus medicinam definiuit: post ipsum uero multi definitiones scripserunt, imprimis Herophili sectatores, & Apollonius Memphites, & Athenæus Attalensis, non tamen ordine, neq; uno in libro collectas, sed sparsim. Quòd ipse ordine definitiones propositurus sit, omnes ex ueteribus collectas, & si quæ desunt de suo additurus. Cap. I. Quid finitio, scientia, ars, secta. Quatuor medicorum sectæ. Syllogismus, epilogismus, theorema & eius differentiæ, finis. Medicus perfectus & optimus. Refer huc caput 13. de partibus medicinæ. II. De homine eiusq; elementis, anima, corpore, partibus organicis & simplicibus, humoribus, excrementis. (De semine uide plura cap. 20.
III. Natura, facultates naturales, ætates, respiratio, perspiratio, ac pulsus, de quo prolixe cap. 11. IIII. Animæ partes, gubernans, subseruiens. Sensus, sensoriũ, sensibile, sensu præditum. Sensus quinq;. Motus pro-
D gressiuus. Vox. Memoria. Reminiscentia. Somnus. Vigilia. V. De sanitate & constituentibus ipsam, robore, pulchritudine, integritate: earumq; cum uirtutibus animi cõparatiõe, quæ & ipsæ hic definiunt. VI. Quid sit secundum naturam, contra naturam, natura, & non natura. VII. Morbus quid, & differentiæ eius generales. VIII. Causa quid & quotuplex. IX. Signum quid & quot. X. Quid febris & quot eius differentiæ, typus, periodus. XI. De pulsu cũ suis differentijs. (Vide in fine cap. 3.) XII. Morborum definitiones singillatim. Videtur quidem à superiorũ partiũ morbis ad inferiores descendere, sed confundit. Ordo hic est morborum de quibus agit. Morbi capitis, colli & ceruicis, capitis iterũ (pleuritis) stomachi, capitis tertio, stomachi iterum, thoracis, hepatis & splenis, uentris & intestinorum, renum, uesicæ, & genitalium, deinde artuum & extremitatum: postremo cuti cõmunes, lepra, elephas, licheni, qui referendi sunt ad caput 18.
XIII. Medicinæ partes definiuntur. Referenda hæc sunt

sunt

sunt ad finem primi capitis supra. XIIII. De morbis uteri uel muliebribus. Vide circa finem capitis 22. XV. De uitijs capillorum. XVI. Differentiæ fracturarum in ossibus capitis. XVII. De morbis oculorum. XVIII. Tumores & abscessus. Huc pertinent lepra elephas & lichen, ex fine capitis 12. Quæ hic non suo loco de sanguinis detractione dicuntur, referri possunt ad caput 1. XIX. Herniæ seu ramicis differentiæ, & morbi scroti. Hermaphroditus. Ossis definitio referatur ad caput 2. Gangræna, dracontion & clauus ad caput 18. XX. Vnde excernatur semen. Quid sit, uide etiã supra in fine capitis 2. Mulier an semen emittat. Sperma & Gonos quid differãt. Causæ sterilitatis. XXI De foetu. Quòd nõ sit pars matris. Quõ alaẽ. An sit animal, quod alij negant, alij affirmant: alij neutrum, sed simile dormienti animali faciunt. Sexus differẽtia unde. Gemini & trigemini quomodo. De mõstris. Cur septimestris partus potiusꝙ octimestris uitalis sit. XXII. Cõ

A ceptionis causa. Choriũ unde cõstet, & unde dicaẽ. Odines quid. Mensiũ usus. Pica quando & quare. Figuræ partus 4. Difficilis partus causæ 3. De ulceribus & excrescẽtia carnis in matrice. XXIII. Hæmorhagia & hæmorrhois quid differãt: & quæ causæ hæmorrhagiã promoueant aut sisti impediant. Quædam non suo loco, nempe ꝙ chymos significet quatuor humores, de quibus dixit capite 2. supra: item sapores, de quibus agendum supra cap. 4. ubi de sensibus. Quod sequitur de Pathologica medicinæ parte, pertinet supra ad finẽ primi capitis. XXIIII. Crisis & periodus quid (Melius referentur ad caput 7.) Animæ facultatum diuisio in animalem, irascibilem, & naturalẽ. referenda ad cap. 4.

XXV. De organica chirurgiæ parte. Definitiones uocabulorum pertinentium ad eam, id est ad ossium è naturali loco dimotionem, eorumq; restitutionem. Postremo quid sit ecstasis, ecplexis, enthusiasmus, quæ forte referri possunt ad morbos capitis. B

CL. GALENO ASCRIPTAE

FINITIONES MEDICAE.

BARTOLOMAEO SYLVANIO SALONENSI INTERPRETE

PRAEFATIO

FINITIONVM tractationẽ cum medicis omnibus, tum uel maxime introductitijs iuuenib. longe utilissimam decreui, ut medicorũ optime Teuthra censuisti, colligere ac scriptis mãdare. Cum enim medica ad usum uitæ ars conferat, sitq; ad hominũ salutem inuenta, ac pulchra nec pauca præcepta contineat, neq; eam assequi facile esse uideatur, utilissimæ erunt finitiones: ut quæ multa docere paucioribus possunt. Optimũ enim in artibus scientijsq; omnibus genus docendi id est, quod non uerbosa oratione, atq; in infinitum excurrente, sed paucis contenta perbelle dignoscitur. Veteres quidem, quiq; ante Hippocratem fuere, in quorum nos uolumina incidimus, nec aliqua finiuerunt, quæ ad artem pertineant, nec libros complures, sed paucos admodum reliquere. His igitur iure laus debetur, quòd animũ applicuerint primi: ac uitæ emolumentũ aliquod inuenire studuerint. Post hos uero exortus Hippocrates medicinã literis prodidit, finiuitq; eam in libello De arte: ille nimirum, qui semper bonorum auctor ac princeps fuit: cuius apud Græcos omnes memoria in æuum durabit: quandoquidẽ publice est de omnibus bene meritus. Cæterum qui ab ijs temporibus extitere, finitiones perscripserunt: tametsi ne ij quidem omnes. Sedulam autem in ea commentatione operam nauasse uidentur sectatores Herophili, et Apollonius Memphites: & præterea Athenæus Attalensis. uerum hi q̃q; nec decenti usi sunt ordine, nec tractatũ cõposuerunt: sed in libris cõscripsere passim. nec ea preterea plene descripta sunt. non enim omnia quæ ad medicinam spectant finiuere. Porrò quòd uera commemoremus, licet dictorũ uirorum libros euoluentibus discere. Nos uero longũ sermonem ingressi, finitionesq; à maioribus proditas ad uerbum describentes, iustum ipsis imponemus ordi- C nem: & si quæ ab antiquioribus dictæ non sunt, conficientes ipsi, construentesq; (ut tu quoq; operæprecium esse censuisti) absoluta collectanea cõcinnabimus. His ego bone Teuthra mihi persuadeo nec fuisse iuuenibus instituẽdis, nec fore alia utiliora. atq; hęc hactenus. Primum autem necesse est dicamus quid sit utilissimũ, ac doctrinæ ordini maxime conueniat: & quid ipsa finitio sit aperiamus: tum finitiones dehinc subnotandæ.

Cap. I Finitio igitur, seu Graece ὅρος, ex nonnullorum sententia, est oratio, quæ quale sit illud de quo sermo est declarat. Finiri autem & hoc modo potest, Finitio est oratio mentis conceptionis. quidam sic quoque finiuerunt, Finitio est oratio, quæ perfectionem per resolutionẽ adipiscitur. Fi- D nitio est, quæ nos breui submonitione in rerum uocibus subiectarũ notionem ducit. uel, Finitio est oratio, quæ ipsum esse declarat. uel oratio quæ nobis intelligentiã rei indicat ac palàm facit. Diffinitio uero, quam scilicet Græci διορισμὸν uocant, est rei, quæ uelut uniuersaliter dicitur, sed uniuersalis non est, per appositionem ad uniuersale deductio. Descriptio, est oratio, quæ rudius ac quadam ueluti formula ad declarandæ rei notitiam introducit. alij sic, Descriptio, est oratio, quę res per rudem imaginem repræsentat. Scientia, est comprehensio certa & firma, neq; à ratione decidua. licet & hoc modo finias, Scientia est habitus, qui opinionem præbet ex imaginationibus haud ratione deerrantem. Ars, est comprehensionum commeditatarũ collectio ad finem aliquẽ rerum quæ sunt in uita, perutilem. uel sic: Ars est commedita-

tarum collectio comprehensionũ ad unum finem relationem habentiũ. Hippocrates in libello De arte, medicinã ita finiuit: quam primus quoq; medicinam nominat. esse enim inquit à morbis prorsus uindicare laborãtes: & morborum obtundere uehementias: & morbo profligatis manum non admouere: ita ut sciamus, Medicinam hæc non posse. plures hoc pacto finiuere. Medicina, est ars quæ præest sanis uictus ratione regendis, atque ægrotis curandis. Secta, est decretorum multitudinis assensio artificiose constructorum, atque ad unum finem relationem habentiũ. aut sic: Secta, est decretorũ multitudo, quæ tum se mutuo consequuntur, tum consequi apparent, aut putantur. possit & ita quispiam dicere: Secta; est dogmatũ multitudinis consensus, quæ se inuicem & apparentia consequuntur, aut consequi existimantur. inuenitur et finitio huiusmodi quædam: Secta, est assensio dogmatum multitudinis, quæ tum ad seipsa, tum ad apparentia consequentiã habent. uel ita: Secta, est assensio ex dogmatum multitudine, sequelam inter se ad unum finem habentium. Decretum seu dogma, partim proprie, partim communiter dicitur: cõmuniter, rei consensio in actu: proprie autem magis, rationalis secta dogmatica uocata est. Medicinæ sectæ duæ sunt primæ, Empirica, & Rationalis. & tertia Methodica. Quartam autem sectam inuenisse uidetur Agathinus Lacedæmonius: quam Græce ἐπισυνθετικὴν, quasi supercompositiuam dixeris, nominauit: nonnulli uero hecticen, id est, habitricem appellarũt. Est Empirica secta earum rerum, quæ sæpissime, ac secundum idem atq; eodem pacto quodãmodo uisæ sunt. Rationalis autem secta abditarum rerum scientia atq; operibus constat, quæ hanc in medendo cõsequuntur. Methodica, est ratio quæ ab apparente progreditur, & incomperti comprehensionem facit: ut si sunt sudores, sunt exigui cutis meatus. apparens enim res sunt sudores: esse autem meatus incompertum est. Syllogismus est ratio, in qua positis quibusdam aliud quidpiam ab ijs quæ posita sunt, quod antè ignorabatur, per necessitatem colligitur. Epilogismus est ratio quæ id quod ab intelligentia diuertit in firmam certamq; notitiã adducit. Speculamen siue præceptum, seu potius Græce Theorema, res est uniuersalis, quæ medicinæ fini consequens ponitur. uel proloquium uniuersale medicinæ completiuum, uel Theorema est id, cuius contrarium raro euenit. Opinabile anceps siue ambiguũ, quod Græci ἀμφίδοξον uocant, est id cuius perinde euenire contrarium potest. Finis, est cuius gratia res medica administratur. aut hoc modo: Finis, est id, ad quod quæcunq; medicæ artis sunt referuntur. sic quoq; finias licet: Finis in medicina, est id, quod si assequuti fuerimus, nihilo præterea egemus. Cõsummatus medicus est is, qui in speculatione & actiõe numeros omnes expleuit. Optimus est, qui omnia in medicina recta agit ratione.

11 Homo est animal rationale mortale mentis capax & scientiæ. Animal est substantia animata sensu prædita, quæ impetu mouetur ac uoluntate. Anima est substantia incorporea, quæ per se ex Platonis sententia mouetur. Stoicis uero, corpus tenuium partium, quod ex seipso pro seminis mouetur rationibus. ut autẽ opinio fert Aristotelis, entelechia seu perfectio instrumentarij corporis uitam facultate obtinẽtis. Corpus, est magnitudo triplici dimensione constans: quippe cum longitudinem in seipso, & profunditatẽ, et latitudinem habeat. uel magnitudo ex dimensionibus tribus consistens. Elementũ, est ex quo primo & simplicissimo omnia facta sunt, & in quod simplicissimum omnia resoluẽtur. Athenæus uero Attalensis in tertio uolumine ita inquit: Elementa medicinæ, uti nonnulli arbitrati ueterum sunt, calidum, & frigidum, & humidum. & siccum: ex quibus homo primis apparentibus & simplicissimis minimisq; est constitutus, & in quæ ultima apparentia & simplicissima ac minima resolutionẽ capit. Elementatio est, eorundem doctrina secundũ idem, eodemq; modo. alij sic: Elementatio est, uia ab elementis ad finem. Constant corpora nostra ex solidis & humidis & spiritibus. Solida sunt ossa, chartilagines, nerui, musculi, uenæ, arteriæ, & quæ in contectu sunt uiscera. Humida, humores, et excrementa. Spiritus uero, natiuus calor est in corde insitus. Anatome, hoc est dissectio consectióue, abditarum partium speculatio est. Consectionis species duę sunt, altera quã de industria aggredimur, altera quæ casu euenit. Per industriam constat ea quam tradunt dogmatici, assumiturq; partium occultarum gratia uel in uiuentibus, uel in mortuis: & uel in totis, uel in partib. Casu euenit, ex ijs quę contingunt: ut ex uulnere magno accepto. soli autem hac utuntur empirici. Chirurgia, est intrepidarum manuum celer motus cum experientia. uel actio in medicina, per manus artificiosa, conuenientis finis compos. Pericrania id est caluæ obsita membrana, est neruosa totam caluariam complexa. Meninges, sunt quę cerebrum ambiunt corpora neruosa arteriosaq;. Cerebrum est album, molle, uelut è spuma quadam concretum, humidum & frigidum. Cerebellum, secundum locum à cerebro obtinet, similis cũ eo naturæ, ac coloris. Dorsi medulla cognata cerebro est, cæterum pinguior, candidiorq;. Oculi: sunt qui ex quatuor constant tunicis, neruosi, sensum obtinentes subiectorum colorum, magnitudinũ, ac figurarum. Aures, neruosæ & chartilaginosæ, quæ uoces earumq; differentias sensu dijudicant. Nares, neruosæ, chartilaginosæq; sunt, odorum perceptrices. Lingua, uenosa est, & carnosa, suppinguis, saporũ gustatrix, adiutrix deglutiendo alimento. Larynx, chartilaginosus est, per quem spiritũ attrahimus, uoci concinnandæ alioqui deseruiens. Pulmo, est arteriosus, ex leuigatis, asperisq; constans arterijs, fungosior, respirandi instrumentum. Thorax, est ex uenis, & arterijs, & neruis ad respirationẽ incitandã à natura cõstitutus. Cor, neruosũ, musculosum, uenosumq; est, habetq; arterias, coni figura, suppingue, ex quo arteriæ exoriuntur, ac uenæ, per quas sanguis

ſanguis,ac ſpiritus immittuntur. Septum tranſuer ſum eſt neruoſum, uiſcera quæ in thorace ab ijs quæ ſub thorace ſunt diſpeſcens ac ſeparans. Iecur ſubſtātia uenoſum eſt, & calidum, ac ſanguine affluens, primamq́; generationem ſanguinis plurimam molitur. uentriculo quoq; ad cōcoctionem obeundā præſtò eſt, ſua ipſum propinquitate con calefaciens. Lien, uenoſus eſt, arterioſusq́;, qui cū tenuia uaſa, atq; inter ea cauitates multas obtineat, ob id rarus laxusq́; eſt. Stomachus, neruoſus eſt, & arterioſus, inſtrumentum appetitus, ac deuorationis. uel etiā meatus humidi ſicciq́; alimenti. Ventriculus, neruoſus, alimenti humidi & ſicci receptaculū eſt, ad id concoquendū præparatus. Inteſtina, neruoſa ſunt, alia ad excipiendū, alia ad excernendum recrementū progenita. Renes, car B noſi ſunt, carne conſtant friabiliore, qualli liquidi excrementi, ac uelut panni excolatorij à natura conditi. Veſica, eſt neruoſa, humidi recremēti cōceptaculum, eiuſdemq́; excernendi inſtrumentū. Teſtes, carnoſi, perfragilesq́; ſunt, humidi & calidi, meatibus contenti ſeminis, qui paraſtatę à Grę cis dicuntur, concoctioni opitulantes. Paraſtatæ, ſunt (quaſi latine aſtites nominentur) qui ex uena & arteria conſtant in unam naturam conſertis, ſemen confouentes. Vterus, foris neruoſus eſt, intus carnoſior, uas fœtus geſtandi. Excretio, eſt de latio excrementorum corporibus adhærentium. Stercus, eſt expurgamentū alimenti in concoctio nis, digeſtionisq́; conſummatione diſcretum. Vri C na, eſt ſuperfluitas excolata ſanguinis in magna uena, quæ per renes, & ureteras in ueſicam delabitur. aliter. Vrina, eſt excrementum, quod in iecore gignitur, diſcernitur in renibus, per ureteras in urinariā ueſicam deriuatur, excerniturq́; inde per eius collum. Humores quatuor ſunt, ex quibus animal conſiſtit, ſanguis, pituita, biles duę, flaua, atraq́;. hęc enim medicorum filij uocant corporis elementa: quandoquidem ſanguis, calidus, humidus, dulcisq́; eſt. pituita, frigida, humida, ſalſa, glutinoſaq́;. flaua bilis, calida, & ſicca, acrisq́;, ac mordax. atra uero, ſicca, frigida, acida, atq; grauiſſima. Sanguis calidus eſt & humidus, in uenis copioſus, in arterijs paucior, ex quo alitur animal. Pituita, frigida eſt & humida, ad ciborum deuoratio nē, & articulorū motū à natura ſubiecta. Bilis fla D ua, calida eſt et ſicca, ad ſtomachi robur, ac uentris excretiones comparata. Bilis atra, frigida eſt & ſicca, uti diximus, & acida, & grauiſſima. ſedem habet in liene: miſta autē in ſanguine eſt. itaq; ab eo ſecernitur, ne craſſus, ignauus, ac digeſtu difficilis reddatur. [Quatuor præterea melāncholici humoris differentiæ ſunt: primus eſt elementarius: dein qui ex ſuperaſſata flaua gignitur bile, quem bituminoſum quoq; nominamus, quòd bituminis inſtar ſplendeat: & qui ex terrificata, ſeu putrefacta pituita oritur: & qui ex fœculento ſanguine conſiſtit. Bilis flauæ ſex diſcrimina habentur: bilis elementaria, uitellina, glaſtea, porracea, æruginoſa, & pallida. Pituitæ differentiæ, dulcis, ſalſa, & qualitate carens. Humores item tribus modis in uen-

A triculo degunt: nam aut innatāt, aut imbibuntur, aut inducuntur.] Mucus, eſt expurgamentum cerebri, quo pars animę princeps leuetur. Sudor, eſt tenuis ac ſeroſæ colatura humiditatis ſanguini im miſtæ. Vena, eſt uas ſanguinis, & ſanguini cōtem perati ſpiritus natiui, neruoſa, humida & calida, ſenſum obtinens. Arteria, eſt uas ſanguinis paucioris, puriorisq́;, & contemperati ſpiritus genuini copioſioris, ac tenuioris, calidior & ſiccior, ac ſentiētior quàm uena, pulſatili motu prædita. Neruorum tres differentiæ ſunt: qui enim ex cerebro, & dorſi oriuntur medulla ij proprie nerui: qui ex muſculis, tendones: qui uero ex oſſibus, ligamenta appellantur. Nerui, qui à cerebro eiusq́; membranis communes expullulant, ſicciores uenis, ac B minus calidi, & arterijs ſentientiores ſunt, ac uoluntarios motus abſoluunt: qui autem ex oſſibus prodeunt, articulos, & corporis membra colligāt, ac continent. Muſculi, ſunt neruoſa corpora, permiſta ijs etiam carne, ad partiū corporis motum procreati. Perioſteæ id eſt oſſibus circūſitæ mem branæ, ſunt inuolucra tenuia, fibroſa, uelut indumenta oſſium à natura conditæ. Pinguedo, eſt affuſio alimenti, circa membranas maxime concreſcens, ſenſu carens. Caro, cōcreta, ex ſanguine eſt, humida & calida, mollitudineq́; corpori exhibēs. Medulla, in oſſibus eſt, eorum cauitatibus cōtenta, pinguis, ac ſenſu uacans. Chartilagines, corpora ſunt terroſiora, ac ſenſus expertia. Oſſa, ſunt cor pora ſicca, & terreſtria, & frigida, nec ſenſum obti C nentia. Dentes, ſunt qui cibum diuidunt, atq; conficiunt, nonnihil & ad uocis articulationem conferētes. [Vraniſcus, id eſt, paruum cœlum, quod latine palatum dicitur, pars eſt oris ſuperior, à cœli ſimilitudine nomen accipiens. Gargareo, ſeu co lumella, caruncula eſt à faucibus dependens, uocis inſtrumentum. Præſepiola, ſiue alueoli, ſunt ca uitates oſſium in quibus dentes firmantur.] Vngues, ſunt neruorū terminatio, decoris gratia pro geniti, ac quo facilius quidquam ſit apprehendere digitis. alij ſic, Vngues, ſunt cutis concretio ſicca & frigida, ac ſenſus exors. Pilus, eſt corpus frigidum & ſiccum, ſine ſenſu, ad tegendū, ornatumq́; genitus: [ornamenti quidem gratia, in capite & mento: in genis autem, & ſupercilijs, ad uſum. ori D untur in capite plurimi, ob cutis ſiccitatem: ac fuliginoſorum copiam excrementorum: quæ ſurſum ab infernis partibus ad ea loca mittuntur. Denſantur porrò his de cauſis in ætate uigentibus. tum ꝙ excrementorum copia præditi ſint, tum ꝙ cutis meatibus conſtent amplioribus: nec ſit in ijs cutis arida nimis uel mollis. contrà uero in pueris, quoniam nec fuliginoſorum excrementorum ſubeſt multitudo, neq; facti ſunt in ijs meatus: magisq́; ob anguſtiam id genus meatuū. Cæterū calueſcūt homines duabus de cauſis, ob ſiccitatem exuperantem, ac pilis cōuenientis alimenti defectum.] Cutis eſt corpus neruoſum, ambitum corporis ho neſtamenti gratia totum operiens, ac noxijs cauſis arcendis procreatum. Semē, eſt uis in humido conſperſa, rationem huius continens: quæ uis, ſi

cōgruas nanciſcatur rationes atq; materias, in hominis generationem explicatur. uel aliter hoc modo, Semen, eſt humor in uaſis, quæ à teſtibus exoriuntur, contentus, calido ſpiritu cōſtans, ex quo naſci hominem licet. uel, Semen, eſt ſpiritus calidus in humido, qui ex ſeipſo mouetur, ac gignere tale poteſt, quale id à quo emiſſum eſt. [uel auulſum materialis animæ partis cū ſpiritu humido.] Zeno autem Citieus ita finiuit, Semen eſt hominis abſtractum ac maiorū generis miſtura, quod homo cum animæ parte humida tranſmittit, utiq; tale exiſtens, quale id à quo excretum eſt.

III Natura, eſt ignis artificialis, qui uia in generationem tendit. [mouetur q; ex ſeipſo efficaciter] ſiue, ut Plato inquit, ars diuina. uel natura, eſt uis, quæ ex ſeipſa mouetur, auctor formationis, generationis, perfectionisq;. Dicitur natura & uniuſcuiuſq; rei temperamentum atq; habitus. motus quoq; per impetū excitus, & quæ animal moderatur natura facultas nuncupatur à phyſicis uiris, Hippocrate inquam & Galeno, utiq; naturæ, ac medicinæ peritiſſimis. Natura item, eſt ſpiritus calidus, qui ex ſeſe pro ſeminarijs rationibus mouetur, quiq; in præfinitis certisq; tēporibus, ac magnitudinibus homines generat, perficit, atq; conſeruat. Habitus, eſt ſpiritus continens partes ac cohibēs. Appetitus, eſt [cibi & potus] deſiderium, inquiſitioq;. Deuoratio, eſt ſolidi, & humidi in uētriculum attractio, quæ à ſtomacho fit. uel hoc pacto, Deuoratio, eſt ingeſtio humidi, ſolidiq; alimēti, quę ex ore per ſtomachum in uentriculum fit. Concoctio, eſt miſtio, & ſuccatio, uelut elixatio alimenti in uentriculo, atq; inteſtinis, in digeſtionem per mutationem abſoluta. aliter, Concoctio, eſt confectio alimenti per mutationē in uentriculo, & inteſtinis. uel ſic, alteratio prompta ad ſanguinis generationem, quæ à natura fit per caliditatem, elixationi ſimilis. Concoctiones alimenti fieri putat Hippocrates à calido innato: Eraſiſtratus cōtritione, & leuigatione, & amplexu uentriculi, & aſcititij ſpiritus proprietate: Empedocles autem putrefactione. alij, quemadmodum & Aſclepiades Bithynus, ex crudis fieri digeſtiones affirmarunt. idem quoq; animam eſſe quinq; ſenſuum exercitationem dixit. Sanguificatio, eſt mutatio alimenti in ſanguinem. Digeſtio, eſt concocti, & confecti, & in ſanguinem conuerſi alimenti in corporis particulas omnes & partes attractio quam natiuus calor molitur. quidam hoc modo, Digeſtio, eſt concocti alimenti in totum corpus attractio, quam naturalis obit calor, cum propria mutatione confectioneq;. Auctio, eſt profectus corporum in longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Nutricatio, eſt additio, quæ corporibus in circuitum, ac latitudinem fit. Aetates quatuor ſunt, prima iuuenū, ſecunda uigentium, tertia mediorum, quarta ſenum. Iuuenes, temperatura calidi & humidi ſunt, ac ſimiles ueri. Vigentes, calidi & ſicci, eandem cum æſtate temperaturam adepti. Medij, frigidi & ſicci, autumno cōſimiles, Senes, frigidi & humidi, ac ſimiles hyemi. Redun

A dat ſanguis iuuenibus: flaua bilis uigentibus: medijs atra: pituita ſenibus: quoniam innatus calor eſt iuuenibus multus: uigens uigentibus: medius medijs: ſenibus pauciſſimus. Iuuenta, eſt in qua augeſcit animal, calore atq; humore in ipſo incrementū capiente: quo tempore & æqualia his quę ingeruntur, ſunt ea quæ decedunt: aut eo quod decedit, plus eſt quod adgignitur. Vigor, eſt ætas, in qua auctum perfectumq; animal eſt, abſolutis in eo calore atq; humore, paremq; ijs quæ decedunt cum ijs quę ingeruntur modum obtinentibus: Senectus autem, eſt ætas, in qua deminuitur animal ac deficit, decreſcentibus in eo calido & humido frigido autem & ſicco augeſcentibus. Reſpiratio, eſt motus thoracis & pulmonis. eius partes ſunt expiratio & inſpiratio. uel hoc modo, Reſpiratio

B eſt attractus aeris per os & nares in cerebrum, & in cor per fauces atq; pulmones. eius uero aeris nonnihil & in uentriculum aduenit: atq; ex accepto portio quædam exigua in aerem ambientem retribuitur. Perſpiratio, ſeu difflatio, eſt attractio aeris præter uoluntatem, à naturali calore per cutem ſimul cum decedentibus fiens. aliter, Perſpiratio, eſt aeris ex corpore attractus cum naturali appetitu per totum corpus, & rurſus per uias ac meatus excretio. Pulſus, eſt cordis, & arteriarum naturalis dilatatio, atq; contractio. ſunt autem partes pulſus dilatatio, & contractio. uel ſic, Pulſus, eſt cordis, & arteriarum, & cerebri, eiusq; membranarum naturalis, ac pręter uoluntatem motus, per dilatationem, contractionemq;. potes & ita

C finire, Pulſus, eſt caloris, qui in corde, & arterijs continetur, naturalis motus, nec à uoluntate proficiſcēs. [alij ſic, Pulſus, eſt cordis, atq; arteriarum naturalis per dilatationem ac contractionem motus, ad innati caloris refrigerationem, & uitalis incrementum roboris, & animalis ſpiritus generationem, uel Pulſus, eſt uerax eorum nuncius quæ in profundo deliteſcunt, & uates obſcurorum, & incertorum index, motu concinno, ac muſica percuſſione diſpoſitionem prenuncians inuiſibilem. Pulſus autem genus, eſt motio, quæ nec ſedari poteſt, nec à uolūtate progreditur, in ſempiterni motus diſtentione ac contractione conſiſtens, atque in corde, & arterijs principium obtinens. Arteria uel circulariter mouetur, uel in rectum. conſtat in

D orbem non moueri. quòd autem neq; in rectum agatur, hinc planè noueris. à loco in locum demigrant quæcunq; in rectum mouentur: finemq; obtinent motionis. non ergo in rectum mouetur. q; ſi, cum duo ſint motus, neutro cieatur, non igitur mouetur. at eñ mouetur: atq; miſto dicimus motu agitari, circulari, & recto. Porrò an miſta huius motio ſit, rationabilis demonſtratio eſt centrum. centrum appello medium punctum, à quo ſeſe dilatans arteria foras erumpit, & ad quem rurſum ſe contrahens redit. hac igitur ratione moueri in rectum uidetur. ex eo autem, quòd in orbem perpetuò agatur, ſpeciem nobis inuehit circularis motionis. Motio ſex modis conficitur, per generationem, corruptionem, augmentum, decrementum,

alte-

alterationem, atq; à loco in locum translationem.

IIII. Pars princeps animæ, est ea, quæ toti pręest animantis gubernationi, in cerebri penetralibus, ac basi constituta. quidam hoc modo] Pars animæ princeps, ea habetur, quæ partibus animæ pręest, ac ueluti regina dominatur atq; imperat, et in cerebri basi sedem obtinet. Pars autem famulatrix, principi subdita est atq; ancillatur, in reliquo corpore collocata. Sensus, est affectus animæ per corpus, nuncius rei quæ mouere idonea est. est enim sensus agens facultas. Sensorium, est instrumentum, quod sensum aliquem creditum habet. Sensibile, quòd sub sensum cadit. Sensu uero pręditum, est ipsum id quod sentit: uerbi gratia, Sensus, est uisus, gustus, olfactus, ac sensus reliqui. sensoriũ, uel oculus, uel nasus, uel lingua: quæ & sentiendi instrumenta nuncupantur. sensile, lignum, uel lapis, uel paries, uel columna, & quæcunq; sensibus succumbunt. sensus autem compos, Theon, & Dion, & quæcunque sentiunt animalia. Sensus quinq; sunt, uisus, auditus, gustus, odorat⁹, tactus. Ministrant porrò hi famulanturq; animę, ut Asclepiades Bithynus affirmat: qui proinde Animam esse quinq; sensuum exercitationem dixit. Visus, est qui fit per oculos, contemperato in ipsis tenui spiritu, pupillæ locum potissimum obtinente, per quem uisoriæ apprehensiones fiunt. [uel Visus, est facultas aeriæ substãtiæ, splendoris speciem referens. Contuitus autem, actiuus est.] Auditus obitur per spiritum auribus temperanter insertum, sicciorem magis quàm tenuiorem, quo auditoriæ apprehensiones efficiuntur. Olfactus absoluitur spiritu in naribus contento uliginoso halituosioreq;, per quem olfactilium fiunt apprehensiones. Gustus, est qui fit spiritu linguæ insito magis humidiore. Tactus, est qui per spiritum corpus permeantẽ perficitur, quo apprehensiones fiunt corporeæ. Transitiuus motus, est animalium, qui per appetitionem fit, parte nimirum animæ principe auctore, spiritu uero, qui cum neruis extenditur, transferendis membris subministrante. Vox, est quæ fit per principis animæ motum, sese ac spiritum simul per fauces usq; in pulmones & linguã extendentis, nempe ijs uicinum aerem diuerberantibus. Memoria, detentio conseruatioq; in anima est earum rerum quas antea obseruauimus. nõ nulli hoc modo, Memoria, est præteriti comprehensio, cuius præsens fuit ex sensu perceptum. Recordatio, est cum mente circa alia occupata, spacio multo temporis interueniente rursus cogitatio oritur adeo, ut quæ prius animum mouere ad memoriam reuocentur. Somnus, est remissio animæ secundum naturam à finibus ad principatum. uel Somnus, est animæ delatio secundum naturam à finibus ad principium. [alij sic, Somnus, est quies, uacatioq; ab animarijs actionibus. cõciliat hũc utilis materia quæ ex stomacho in cerebrum colligitur, quæq; magis humidior ac mediocriter calidior est.] Vigilia, est extensio animæ à principio ad corporis partes omnes, atq; particulas.

V Sanitas, est primarum partium secundum na- A turam, & humorum qui in nobis sunt, proba temperies: aut naturalium uirium actio minime impedita. uel Sanitas, est commoda quatuor elementorum temperatura. cõstat namq; animal ex calido, frigido, humido, sicco. quidam hoc pacto, harmonia, seu concinnitas constituentium hominem calidorum, frigidorum, humidorum, ac siccorum. Accidunt porrò sanitati pulchritudo, bonus habitus, integritas. Pulchritudo quidẽ, nõ qualis comptricis artis per faciei illinimenta, capillorumq; infecturam, ac similia uendicatur. Bonus habitus, non qui à gymnastica, sed qui per sanitatis consequentiã constituitur. Integritas uero, est cunctarũ partium numeris omnibus absolutarum roboratio commensuratioq;. Quibus itaq; adest pulchri-
B tudo, ijs bonus color, proportio membrorum, ac concinnitas suppetunt. est enim pulchritudo, proportio membrorum cum coloris probitate. Sanitas à bono habitu eo differt, quòd sanitas bonus habitus est commoderatus. habitus autem bonus sanitas intensa. bonus uero exercitatorum habitus ne sanitas quidem esse potest. Corporis uirtutes, sunt sanitas, robur, pulchritudo, integritas. Animi uero, prudentia, modestia, fortitudo, iustitia. Sanitas porrò modestiæ proportione respondet. est enim sanitas bona ac media primarũ partium temperatura, cõstitutioq;. Modestia autem, est purum ab omni affectu animum reddere: nempe uoluptate, metu, tristitia, libidine. quam ob causam animi motus imperturbatos tranquillosq; exhi-
C bet: estq; hæc animæ constitutio, ac sanitas. Rursus proportione robur corporis, animi fortitudini consentit: est enim Robur, firmitas, ac uis inexpugnabilis corporis ab ijs rebus, quæ corrumpere corpus censentur. Fortitudo, animi robur, & strenuitas ad ea perferenda, quæ mortis, laboris, ærumnæ, ac deniq; omnium, quæ grauia & terribilia esse uidentur, speciem impensius præ se ferunt. Similis autem iustitia rursus pulchritudini uidetur. pulchritudo namq; in membrorũ symmetria cum coloris bonitate intelligitur: iustitia autem, in eius cõmensuratione, quod in re quaq; exuperat. cuiq; enim pro dignitate tribuit: ut dijs, parentibus, cognatis, amicis, familiaribus, ciuibus. Prudentiæ uero integritas cõfertur. hæc enim corporis mem-
D brorum: prudentia autem, rectarum animi comprehensionum consummatio est.

VI Secundum naturam sanitas est. Præter naturam morbus. [Quod autem est natura, id nec secundum naturam, nec præter naturam iam est: ut gracilis admodũ, ac siccus: uel crassus iam, & præpinguis: uel qui naso est adunco, aut simo: uel cæsiis oculis: uel qui uarus, aut uatia est. nam qui ita se habent] nõ sunt secundum naturã affecti. nam symmetriam euasere. uerum nec præter naturam rursus. nõ enim impediuntur functionibus administrandis. Esse autem non natura, eiusmodi est, ut neq; secundum naturam, neq; præter naturam, neq; natura existat. tales sunt uitiliginosi: aut acrochordonibus, myrmecijsue, ac similibus præditi. hæc enim neq; secundum naturam sunt mala: si-

quidem à naturali statu excessere: neq; uero præter naturam, cum naturales minime impediant actiones. uerum neq; natura sunt. non enim ea fuere à principio genita: neq; à prima generatione cōstitere. non natura ergo ut sint relinquitur. Enimuero quod constat natura, ei quod secundum naturam, & quod non natura, ei quod præter naturam habet, ratione proximum est. Partes itaq; ad uiuendum progenitæ propriæ sunt, cerebrū, cor, pulmo, iecur, uentriculus. offensis enim ijs animal protinus, aut postmodum interit. ad commode autem uiuendum, ac citra molestiam, doloremq;, oculi, manus, pedes, & partes corporis reliquę. hę namq; si afficiantur, uiuit animans quidem, at minus feliciter uiuit.

VII Aegrotatio, quæ Græcis νόσος uocatur, est primarum partiū intemperies, quæ secundum naturam consistūt. uel intemperies insitorum nobis humorum. uel naturalium facultatum præpeditio. uel uersura corporis ex eo quod secundum naturam est in id quod præter naturam se habet. uel Aegrotatio, est primarum partium intemperies, in qua siccum, aut frigidum, aut calidum, aut humidum præualet. Aegrotationi opportunissimæ constitutiones corporū ex partibus constant temperatura contrarijs: quemadmodum optimæ corporum structuræ sunt quidem ex instrumentalium symmetria, similarium autem proba temperie constitutæ. Affectus, est impeditio functionis alicuius naturalis, aliquarūmue. Herophilei hoc modo, Affectus, est qui non semper eodem tempore soluitur: sed in breuiore quandoq; interim et longiore. Morbus, quod Gręci νόσημα appellant, est habitus ęgritudinarius totius corporis, aut partis. Morborum alij acuti sunt: alij peracuti: alij diuturni: quidam cōtinui: quidā intermittentes. Acuti sunt phrenitis, lethargus, pleuritis, peripneumonia. Peracuti, synanche, cynanche, apoplexia, cholera, tetanus, & his similes. Diuturni, tabes, renū morbus, articulorum, aqua inter cutem, marcor, comitialis morbus, & similes. Continui, hemitritæa, typhodes, id est fumosa, quæ sic uocat̃ febris, & ardens. Intermittentes uero, sunt tertiana, quotidiana, quartana, quintana, & quæ his similes sūt. Morborum præterea quidam acuti sunt & continui, ut ardentes febres, phrenitides, pleuritides. hi enim acuti continuiq; sunt. Nonnulli neq; acuti, neq; continui, quales diuturni. Febrium occasiones quatuor sunt: quas etiā tempora nominamus, irruptio, auctio, uigor, declinatio. Hippocrates nouem morborū differentias nouit, acutum, peracutum, malignum, diuturnum, medium, exitialem, euasorium, periculosum, periculo uacantem. Peracutus affectus, est facultate, & specie maior, difficiliorq; acuto, qui in septem diebus fermè iudicatur. hunc etiam acutissimum appellare cōsueuit. Malignus morbus, magnus, grauisq; est potestate, specie uero imbecillis, nec tempora certa habet iudicationis. Diuturnus morbus, est qui in peius mutatur ac melius, in mensibus, annisq; iudicatur, aut etiam cum homine interit. Medius morbus, qui inter diuturnum acutumq; est, is quoq; in melius ac deterius cōmeat: atq; in lx. ferè aut lxxx dieb. iudicat̃. Exitialis est morbus, qui prorsus exitiū affert, uel breui, uel in plurimo tempore. Euasorius est morbus is, qui nunquam fit peremptorius. Periculosus, qui ad perniciem & salutem æquale habet momētū. is anceps quoq; dici, aut ambiguus potest. periculo caret morbus, qui semper ad salutem, quantum in ipso est, uergit, idemq; potestate cū euasorio est. Morbus imagine uel specie magnus, est ut uulnus in carnosis locis multū spatij occupans. magnus autem re uel effectu, ut punctura in neruo, uel musculo, quæ parua uisui apparet, ui aūt est magna. Infirmitas quod Gręci uocāt ἀῤῥώστημα, est morbus inueteratus cū multa imbecillitate. uel infirmitas, est morbus imbecillis uires diminuens. Morbus, id est νόσημα, permanens stabilisq; circa corpora constitutio est quæ uita participant. Herophilei affectū eum esse aiunt, qui facile soluitur, ac dimouet̃: eiusq; esse in humidis causam. Acutus affectus, est is qui facilē solutionem uel internitionem, quantum in ipso est, habet. Fusanei morbi, sunt qui omni tempore, & loco fiunt. Vernaculi, qui in quibusdam locis abundāt. Vulgares, qui temporibus quibusdam plures eodem in loco corripiunt. Pestilentia, est morbus, qui in omnes, aut plurimos grassatur, ab aeris corruptione proueniens, quo fit ut quamplurimi intereant. fertur & quædam huiusmodi finitio. Pestilētia, est communis affectus plurimorū, qui sub idem tempus per urbes, natiōesq; acuta pericula, mortesq; infert acutas. Finire & hoc modo possumus, Pestilentia, est uersura aeris, qua de re nec ordinem proprium seruent anni tempora, simulq; plures ab eodem morbo intereant.

VIII Causa, est quæ in corpore quidquam facit, expersq; ipsa est corporis. Est autem alia procatarctica, hoc est lacessens, uel externa, alia contentiua, seu cōiuncta, quædam antecedens. lacessens, est quæ confecto opere discessit: uelut canis cum momordit: & scorpius cum ictum inflixit, & inustio à sole, quæ febrē parit. Contentiua, est quę cum adest præsentem seruat morbum, sublata tollit: ut calculus in uesica, in oculo aquula, pterygiū, encanthis: aliaq; id genus, quæ ponunt medici nō in causarum duntaxat, sed in affectuum quoq; ratione. Athenæus autem Attaleus sic inquit, Causa, est ea quæ facit. hæc autem est procatarctica. aliter, Causæ sunt procatarcticæ, quæ ante totā operis consummationem existunt, quasq; nulla antecedit. Antecedens causa, est quæ à lacessente prorsus aut partim constituitur. nonnulli sic, Antecedens causa, ea est qua præsente adest effectus, & aucta augetur, & minuta minuitur, & sublata tollitur. Per se finiens est causa, quæ ipsa per se finem facit. Concausa, quæ cum alia pares obtinens uires, opus molitur quod facere sola per se ipsa non poterat. Adiutrix causa, est quę opus quidem conficit, sed ægre, quapropter alij consociatur, quò rē assequatur facilius, quam prompte obire seorsum nequit. Causæ sunt manifestæ, quæcunque ex se ipsis

ipsis facientes agentesq́ sensu deprehenduntur: A aliqui hoc modo, Manifestæ sunt causæ quę & apparent ipsæ, & opus consentanee sibi fieri ostendunt. Non manifestæ, sunt quæ non ex seipsis, sed per signa deprehenduntur. quemadmodum Obscuræ, quæ neque ex seipsis noscuntur, neque ex alijs. pro tempore obscuræ sunt, quæ detectę quidem ex seipsis apparent, sed & adiacentes corporibus per signa cognoscunt. Aut hoc modo. Pro tempore obscuræ, sunt eæ quę absunt aliquandiu, ac rursus uenire sub sensum ualent.

IX Notatio, est per notam, uel per notas, seu signa perceptio. uel Notatio, est signũ quod rem minus patentem quampiam declarat. Signum, est rei quæ contingere debet dignotio. nonnulli hoc pacto, Signum, est id, quo cognito aliud B quod ignotum nobis erat deprehenditur. Affectum indicans, signum, est notatio interiorum, exteriorumq́. Prænotio, eorum quę euenire debent scientia est. aut prænotio, est præscire quæ sint corpori euentura. Prognosticum, seu prænotionis signum, est ex quo noscitur futurum. Prædictio, est futuri præcognitio prænunciatioq́. Pathognomonicum signum, est id ex quo affectus dignoscitur. Concursus, quam Græci uocant syndromen, est congressus symptomatum. Symptoma, est accessorium affectus. Auxiliaria signa, sunt ea ex quibus curationis, quæ in ipsis obseruata est, commonemur. Auxilium, seu remedium, est quod hominibus utilitatis gratia admouemus, ex quantitate, qualitate, ordine, atque C occasione compositum. Curatio, est ordo auxiliorum consequentiam habentium. uel opportunitas, & tempus muneris praeclare obeundi: uel temporis commoditas in qua opem ferimus laborantibus. Indicatiuum signum, est quod primas sibi uendicat in minus manifesti alicuius consequentis deprehensione, idem bonum est. Suggerens memoriæ signum, est, ut aiunt empirici, res quæ apparet, atque ex antegressa obseruatione innotescit, utilis rei quæ cognoscitur ad memoriam reuocandæ. Pręsentium præsentia signa sunt pathognomonica omnia, id est affectuum indicatiua. hæc enim cum fiunt atque adsunt, adsunt perinde & affectus: cum cessant, morbi quoque soluuntur. Præsentia præteritorum sunt signa, ut D facti prius ulceris cicatrix. Præsentia futurorum, ut cadauerosa facies mortis. Præterita autem sunt præteritorum signa, ut cum remissio à declinatione, deferbuisse morbum significat. Præterita præsentium, ut esse ab aspide demorsum, inter exitialia censeri. sunt qui hoc modo dicant. Præsentia præsentium, ut tenue intestinum uulneratum esse, perniciosis adnumerari. Præterita futurorum, ut confracto contritóque osse callum contrahendum. ei namque oportet callum obduci dum ad pristinum statum redit. nonnulli uero sic, Præterita futurorum, ut de capite dempto osse cicatricem sequuturam. Superuenientia præsentium, ut in senibus sauciatum periclitari ex uulnere. Superuenientia uero succedentium, ut ex uulne-

re cõuulsio. non enim uiuit præterea is quem conuulsio excepit.

X [Febris, est innati caloris declinatio ad statum qui præter naturam sit, pulsibus quoq́ uehementioribus, ac crebrioribus redditis. uel Febris, est cordis arteriarumq́ caliditas præter naturam, uitalem firmitatem lædens. aliqui & hoc modo.] Febris, est redundantia caliditatis morbosæ sese efferentis cum pulsuum id genus mutatione, ut frequẽtiores, uehementioresq́ euadant. quidam autem sic, Febris, est naturalis spiritus intemperies ad calidiorem ac sicciorem statum degenerãs. Febris continens, est ea quæ nec noctu nec interdiu intermittit, [neque] remissiones inferens, neque accessiones. Causus id est febris ardens. est febris quæ cum feruore multo fit, nullamq́ requiem corpori præbet, linguam assiccat, denigrat, frigidæ desiderium affert. Pemphingodes febris, est quę per caloris intensionem pustulas in corpore, quæ Græcis phlyctides dicuntur, generat. Lipyria febris, est ea in qua extrema, & superficies refrigerantur, uritur profundum, excretiones detinentur, aspera sitientibus lingua est, pulsus paruus atque obscurus: quasi calor se intro receperit. Fluxuosa, seu fluens est febris, quæ cum alui fluore, sæpe uero & uomitibus perfrigerationem infert: subitamq́ uirium deiectionem, cum siti, & insomnia, & pulsuum paruitate. Adstricta febris, cõtraria est fluxuosæ, excretiones non importat, pulsus magnos seruat, longiore spatio temporis corpus emaciat. Icteriodes, hoc est auruginosa febris ea est quæ similem galgulo aui, quam Græci icteron uocant, colorem molitur, iecur in sublime attollit, linguam assiccat, cutem fœdam atq́ horribilem reddit. Pestilens, est quæ cum multa caliditate sitim in extinguibilem inuehit [bilis omnis generis uomitus] fœtidas alui excretiones ac uirulentas, ut paludium graueolentiæ sint quæ excernuntur similia, urinas multas, ac tetri odoris, pulsus paruos, obscurósque inducit. Ignaua est febris quæ cum capitis grauitate prouenit, uel sanguinis per nares eruptiões, uel excretiõis suppressionem affert, aut necessariam corporis collapsionem ac contractionem. Horrida, est quæ habet admistam rigori caliditatẽ, pulsus adeo infirmos, ut ne ad tactum quidem usq́ perueniant, sed intro recesserint. hac detentis uenter tumefactus murmurat: lingua humida admodũ est, quæ quiddam acescenti simile habet, quo ueluti saliua circumluitur. Typus, est intensionũ remissionumq́ ordine succedens redditio. uel hoc pacto, Typus, est affectionis tempus, cui & accessio & remissio ordinata contingit. Periodus, siue circuitus, est tẽpus in morbis, ex intensione & remissione consistens. Quotidiana febris, est quæ singulis diebus noctibusq́ parte plurima eiusdem temporis innotescit. Tertiana, est quæ uno die, uel nocte una affligit, sequente intermittit, tertio repetit. Quartana, est quæ uno die, uel una nocte inclarescit, deinde biduum intermittit, aut noctes duas, quarto recrudescit. Hemitritæa, uel latine, si uerbum de

uerbo exprimas, semitertiana, est ea quam nos ex ueteris magistri sententia qui in primo Epidemiarum acutam febrem eam dixit, haud prorsus quidem intermittere, cæterum diem unum aut noctem leuiorem inferre, alterum grauiorē affirmamus. qui autem à methodo sibi denominationem uendicant, paruam hemitritæam duabus constare intermissionibus putauerunt. Errabundæ febres, uocantur quæ nō præfinite, nec recto ordine, sed incerto statu proueniunt.

XI Diastole, est elatio, ac uelut consurrectio cordis, & arteriarum, & cerebri, eiusq; membranarum, in longitudinem, latitudinem, profunditatemq;, sensibilis tactui. Systole, est contractio, atq; collapsus, qui sensum quidem nil mouet, cæterum cōsentanea ratione, ac consequentia deprehenditur. Palpitatio, est elatio & submissio cedentis corporis nec renitētis, quę fit à spiritu, nec perpetuò durat, sed certis cietur temporibus. alij sic Palpitatio, est elatio & submissio musculosorum corporum, quæ à spiritu efficitur, nec semper fit, sed statis temporibus. Pulsus magnus, est qui fit arteria multum sese in longitudinem & profunditatem ac latitudinem diducente. Paruus, est qui cōtra in minimum spacium longitudinis, profunditatis latitudinisq; assurgente arteria perficitur. Medius, est qui his ambobus interiacet secūdum longitudinem ac circularem dimensum, nimirum circumferentia quoque digitis sese ad proportionem offerēte. Plenus pulsus, est is qui sub tactum cadit distentus adeo, ut ipsa quidem crassior facta uideatur arreriæ tunica, maxime uero quod intra eam clauditur, humidius uniuersum, ac corpulentius deprehēdetur. Inanis est pulsus, in quo tum ipsius amplexus arteriæ gracilis omnino, ampullosusq; est, infusa quoque materia uix perceptibilis, atque exilis adeo, ut siquis etiam digitos imprimat, inanis occurrat apprehēsio. Durus, est in quo neruosa, ut quispiam dixerit, arteria uidetur, ac rigida, & tensus qui subest spiritus, quo fit ut ictus uim quandam repercutiendi habeat. Mollis, duro contrarius, nempe qui arteriā remissam, mollemq; obtinet, ac spiritum qui inest exolutum ictumq; leniorem. Humidus, est qui mollis, ut & contenta in eo substantia mitis sit, & humiditate quadam tactui occurrat. Siccus pulsus, ita est ut absumpta sit humiditas, & siccæ atque aeriæ exhalationi permista. Vehemens, est qui & motum strenuum ciet, & ictum ingerit uiolentum. Obscurus, qui & uiribus est exoletis, & plagam infirmiorē adigit. Medius, est qui proportionem quandam inter utrunq; horum seruat. Celer, qui breuem concisamq; diastolen habet ac systolen. Pulsus ordo, est respectus quidam in magnitudine, uel uehementia, uel rhythmo, uel alio quopiā discrimine. Ordinis priuatio, est status instabilitas in pulsibus diuersa. alij hoc modo. Ordine carens est pulsus, qui in percussionibus quibusdam modo crebrior est, modo rarior. Aequalitas, est parilitas in pulsuum differentijs quibusdam. Inæqualitas, est imparilitas pulsuum in quibusdam diffe-

A rentijs, quæ ipsis pulsibus accidunt. aliqui uero ita, Inæqualis pulsus, est in quo nunc uehementiores fiunt ictus, nunc uix sentiuntur. rursus alij sic, Inæqualis est pulsus, qui arteriæ parte quadam altior sub tactum cadit, idq; perflata ea atque ampliata: parte uero alia, quasi angustior eadem fiat, pro capedinis quantitate, uehementia inæqualis existit: tanquam parte quadam arteriæ uiolentiorem elationem faciat, quadam uero submissam, atque infirmiorem. Herophileus Bacchius, Rhythmus, inquit, est motus, in temporibus certum obtinens ordinem, Zeno autem Herophileus dixit, Rhythmus, est ordo eorum temporum, in quibus amplificātur arterię, collatus ad ea in quibus contrahuntur. rectius hoc modo finias, Rhythmus, B partium temporis proportio est, quæ quendam ad pulsus inter ipsos habent respectum. Heterorhythmum pulsum uocamus, qui alterius ætatis habet rhythmum. Pararhythmum uero, eum qui quadantenus ad ætatem in qua consideratur propè accedit, habetq; rhythmum, sed non eum qui illi, id est ætati illius peculiari conueniat. Tremulus pulsus, est qui ictum refert nō æquabilem, nec minime uacillantem, sed perinde quasi uibretur. Obliquatus, est qui non constituta in rectum arteria præter situm editur. Myurus, est à situ: nempe quia, cum partes arteriæ superiores in arctum coguntur, inferiores contra, ibi quidem dilatescunt amplius, superius autem contrahuntur. Græci cō plures μυουρίζοντα appellant, cum ab ictu maiore C adacto sequentes per subtractionem iugi decremento minores peraguntur. nominantur & hac ratione myuri, cum efficiuntur pulsus ex frequentibus rariores. uocatur & myurus, ubi à celeri in tardiorem demutatur. Dicrotus, seu bis feriens, est cum recessio, quæ creditur, arteriæ non perfecta obitur, sed cunctatur. idq; pro subductionis, aut inhibiti spiritus quantitate, dein repetitio perfecta debitæ fit contractionis. Arachnoides, id est araneæ speciem referēs, siue aranealis, paruus est, ac breuis auræ agitatu mouetur. Intermittens, est cū perficiendis contractionibus distentionibusq; pulsus unius arteria tempus omittit, quidam ita. Intermittens est pulsus, in quo distentionem non ad ictum unū duntaxat, sed ad duos, uel tres quoque arteria facit dimissam. Intercidens, est cum in D ter duos ictus qui ordine proprio inferūtur, ictus medius intercurrit. Deficiens pulsus uocatur, in quo non ad duos tantum arteria, sed ad tres etiā, et ad plures ictus immobilis perseuerat. alij hunc in modum, Deficiens, est qui à magnitudine incipiēs ac uehemētia, magis ac magis subinde minuitur. talisq; quoad ullam habet magnitudinem, Grecis myurizon nominatur. ubi autem sese submiserit, ac minor factus ad minus declinauerit, deficiens nuncupatur. Caprizans est pulsus, ubi arteria, cum se distendisse apparuerit, nec fuerit omnino distenta, ad alium percussum, priusquàm cōtractionis uisionem præbeat, præcipitantius transilijt, secunda autem fuit percussio facta uehementior. Recurrens, est qui ad quantum excur-

rit magnitudinis aut uehementiæ, in alijs rursus ad tantundem recurrit. Formicās, est paruus, inanis, frequens, obscurus, omniū ad extremū deductus. aut hoc modo, Formicans, est in quo circa digitos arteriæ incumbētes imago ueluti formicæ fit ambulantis: quamobrē & paruus is est, & obscurus.

XII. Phrenitis, est mentis delirium cum febre acuta, ac floccorum collectu. & mentis emotio. & huius impeditio pulsuum. & sapiendi obliuio. uel offensa præcordiorum breuis cum tremore, & uocis obscuritate, & à maligna febre, maxima ex parte facta manuum contrectatione. Lethargus, est delatio in somnū non facile excitabilis, quæ cum coloris uitio, & flatuoso œdemate, nec sine ipsarum quoq; solidarum partium, ac pulsifici spiritus lāguore prouenit, ferè in debili febre, ac maligna. fiunt uero lethargi partim affecto principio, partim abscessū. Angina ea quæ synanche à Gręcis dicitur, est affectus colli acutus, difficilis, qui ægrotū angit præfocatione. aut ita, Synanche, est phlegmone, alijs extra collū, ut partes tumescant, alijs intra tonsillas, ut simul partes quoque afficiantur respirationis, & ægra spiratio consequatur. Conuulsio, est affectus, qui neruis, ac musculis accidit, cum modo corpus totum, modo pars eius uoluntatis iniussu trahitur. Tetanus, est extentio, fixioq; in corpore neruorum omnium, & musculorū. uel hunc in modum, Tetanus, est cōuulsio in rectum, cum collum, ac maxillæ trahuntur, dentes cohærent, neq; annuere collum potest, neq; renuere. Emprosthotonus, est cum trahitur collum, ac retro flecti non ualet. Opisthotonus, est cum retro trahitur, neq; deflecti in partem anteriorē potest. Comitialis morbus, est oppressio mentis sensoriorumq;. is qui affligitur concidit repente, eiq; insuper accidit, ut spuma per os efferatur. Catochus, est cum sensu priuatur anima, corpusq; omne uelut gelu obrigescit. Catochi tria genera sunt, somniculosum, lethargo adiacens: alterū uigilans: cui adest Tetanus: & quæ præfocatio uuluæ appellatur. tertium genus est catochi, quod phreniticum nō inerudite quis nominauerit. fit enim ex mistis inter se morbis catocho & phrenitide: quemadmodum & Typhomania, quæ uel delirus lethargus, uel lethargicum delirium est. Apoplexia, est detentio mentis cum ereptione sensuum, & corporis resolutione [item Apoplexia, abolitio est in neruis omnibus sensus & motus. uel Apoplexia sensus motusq; priuatio in toto corpore est cū principalium offensione actionum. conflatur autem à frigido humore præcipuos cerebri uentriculos confertim opplente.] Apoplexia porrò à Paraplexia, ut à toto pars, differt. apoplectici nanque prorsus et paraplectici sunt: paraplectici uero non omnino & apoplectici. differūt quoq; eo q̄d sani mente paraplectici, resoluti parte una corporis sunt, aut pluribus: apoplectici, & his, & mente, & toto. paraplectici demum dicuntur, quibus dextræ tantum partes, aut sinistræ resolutione elanguescunt. Peripneumonia, est phlegmone pulmonis cum febre acuta, & spirandi difficultate: rubēt

A autem & in ipsis ægrotantibus malæ. Pleuritis, est dolor lateris, ac succingentis membranæ, usq; ad clauiculam, & summum humerum, & scapulam pertinens, cum febre acuta, minimeq; intermittente, non sine dolore pungente, simul & horrore, & spirationis difficultate, & tussi. Cardiaca affectio, est innati roboris labefactatio, & langor. fit plerunque conflictante ore uentriculi & stomacho, cum sudorum immodica ui. sunt qui cardia, id est corde phlegmone laborante fieri affectum putauerint: atq; ob hanc uirium exolutionem quod euenit malum, cardiacam uel affectionem, uel syncopen nominarint. Inflatio, est cum spiritus copiosior genitus in stomacho detinet̄, ipsumq; & cum eo uentriculum distendit: quo fit, ut dispensatio

B præpediatur alimenti. Cholera, est affectus peracutus, ac grauis, quæ per uomitus in catarrhum, id est defluxum protinus hominem defert, aut ex alui profluuio & multa excretione in tormina, atque non multo post in id genus febres, quales in intestinorum difficultatibus fiunt, atque in malignas ablegat. aut sic, Cholera, est acutus affectus cum uomitibus biliosis multis, aluiq; deiectionibus, suris quoque se contrahentibus, ac frigescentibus extremitatibus. fiunt in his ægris & pulsus minores, obscurioresq;. Ileus, seu latina figura uoluulus, est phlegmone intestinorum, quo malo nec flatus infrà, nec deiectiones transmittuntur, tormina sequuntur ualentia, cruciatusq; intolerabiles. Aurigo, seu morbus regius, arquatúsue, est bi-

C lis refusio in cutem, quo fit ut superficies tingatur, luteaq; fiat, & uitietur cutis. albæ quoque per aluum deiectiones fiunt eo morbo affectis. Insania, est alienatio mentis, euariatioq; à communi hominum ritu, ac sanorum moribus, sine febre. Melancholia, est affectus qui mentem lædit, non sine graui tristitia, atque auersione à rebus charissimis. fit sine febre. nonnullis uero eorum, si atra bilis accesserit multa, stomachum usque adeo infestat, ut & euomatur, simulq; mens hoc modo uitietur. Cephalæa, est affectio, quæ per quosdam circuitus intolerabilem capitis dolorem affert: quocirca & aures sonant, & rubent oculi, ac prominent: simul uero distenduntur & ipsis ægrotis uenæ frontis, & rubor in facie est. Heterocrania,

D est ubi modo in parte sinistra capitis, modo in dextra dolor accidit, ac quandoq; intensiones, interdum remissiones infert. Scotomatici, id est uertiginosi appellantur, quibus obtenebrationes contingūt, uideturq; ijs circumferri caput, & lucis incerti ac uagi in tenebris splendores oculis obuersari. Catarrhus, id est defluxus, est multorum delatio humorū per palati foramina, adeò ut cum humorum excretione, etiam spiritus qui simul excernitur sonitū quendā efficiat. Hydrophobos, id est aquæ reformidatio, est affectus ex canis morsu rabie furentis. fit cum potus auersione, cōuulsione, & distētione. his uero & delirium superuenit. Bulimos, id est ingens fames, affectio est, in qua fit cibi inquisitio ex paruis interuallis. qui hac detinentur, resoluunt̄, & cōcidunt, decoloresq; fiunt. per-

frigescunt ijs extrema corporis. torquetur stomachus. uixq; pulsus percipitur. Phagedæna, est constitutio, in qua multum appetentes cibum, sumentesq; immodicum, non ipsum retinent, sed ubi eiecerint, rursus appetunt. Tabes, est ulceratio pulmonis, uel thoracis, uel faucium, ut & tussicula, & debiles comitentur febres, & corpus conficiatur. est enim tabes, phthisis à Gręcis cōmuniter dicta, omnis diminutio corporis, ac colliquatio. ea uero quam phthoen proprio uocabulo appellant, corporis cōsumptio ex ulcere ac demolitio est. dicta Græcis est phthisis à uerbo φθίνειν, quod est diminui. Dispnoici, sunt in quibus spiritus, uelut per angustas uias actus, eliditur expiraturq;. Asthma, est affectus, qui ualentem conatum in respirando, difficultatemq; importat, simulq; sedere aliquos cogit ac resurgere. Iocinorosi, sunt quos iecoris dolor comitatur diuturnus cum tumore, & duritia, & corporis colore malo. superuenit ijs febris ardens, & lingua exarescit. Scirrho affectum iecur est, cum circa ipsum tumor adest durus, & tactui renitens, nec dolorificus. Lienosi, sunt quibus cōtracta phlegmone lienes ad naturæ statum non redeunt, nec phlegmone liberantur; sed permanet ipsis duritia, quapropter & fluctionibus per morbos infestãtur, & color ipsis corporis permutatur natiuus. Scirrhus est lienis, cum maior lien, & durus admodum, & tumore distentus sentitur. Diarrhœa, id est profluuium, copiosior fluxio est alui diuturna sine phlegmone & ulceratione. Cœliaca affectio, est alui fluxio non recens, sed diuturna, cum torminibus, multisq; excretionibus, corpore simul marcescente. Dysenteria, id est intestinorum difficultas, est intestinorum exulceratio cum phlegmone, & cruentorum, fæciq; similium strigmentorum secretione, non sine alui, intestinorumq; morsu, ac cruciatu. Tenesmus, est affectio, ad partes inferiores rectumq; ipsum intestinum pertinens, in qua impetus, cupiditatesq; desidendi plures, paucæ uero excretiones fiant. [uel ut alij, Tenesmus, est recti intestini mordicatio, quam biliosi, acresq; humores faciunt, cum exurrectione crebra, cupiditateq; egerendi, tametsi exigua excernantur.] Leenteria, id est leuor intestinorum, est dysenteriæ magna ex parte comes affectus, quando, ob factas ex ulceribus cicatrices, spissioribus, leuigatioribus, indolentioribusq; redditis intestinis, necesse est ut cibi, priusquam assumpti concoquantur, ocyus ad excretiones decurrant, utiq; impromiscui, incocti, quales ingesti fuere. [alij uero sic, Leenteria, est tota simul, celerrimaq; transmissio ciborum, cum tales excreti sunt, quales deuorati] Colica affectio, est constitutio plenioris intestini diuturna, in qua spacijs temporis interiectis cruciatus intolerabiles, difficultates respirandi, sudores, perfrictionesq; adoriuntur. Hydropis, id est aquæ intercutem species ea, quæ anasarca, id est per carnem dicitur, est cum corpus totum intumuit œdemate, atque humore circumluitur, peruertuntur & ægrotis pudenda, ciborum appetitus tollitur, & febris comi-

A tat. Hydrops ascites, id est utricularius, est in quo uenter, & scrotum, cruraq; intumescunt, superiores autē partes extenuantur & graciles fiunt. Hydrops tympanias, est cum in uentre spiritus plus inuenitur, humoris minus, ac si quis pulsauerit, sonus exauditur. Nephritis, est renum phlegmone cum dolore uehementi, quandoq; uero & urinæ difficili transitu, in qua fibrosa quædam, uel arenosa cum modico sanguine excernuntur. Lithiasis, id est calcularis morbus, est calculi generatio in uesica, per quem urinæ excretio prohibetur. alio modo. Lithiasis, est affectus qui distētiones affert uesicæ. simul uero & imus uenter distenditur, nec raro ad præputium ea distentio peruenit. superaccedunt ijs & urinæ suppressiones: utiq; cum prouectus lapis uias excrementi intercluserit.

B Stranguria, id est urinæ stillicidium, est excretio urinæ guttatim destillantis. Ischuria, absoluta prorsus urinæ suppressio est, quæ periculū affert. Octo porrò modis inhibetur urina, phlegmone, scirrho, sanguinis conglobatione, resolutione, calculi procidentia, renum consensorio affectu, ulceratione, calculari morbo. Fiunt in renibus calculi, quando in corporibus illis humorū crassorum copia cum febrili caliditate coierit. [uel aliter, Generantur calculi in renibus, ubi collecta in ijs cum proportionali febre crassorum humorum copia fuerit, à qua superassati ad calculi transeunt generationē] Gonorrhœa, id est genituræ profluuium, est excretio seminis morbum importans, cum quo tabe

C scit corpus, decoloraturq;. fit malum hoc uasorum seminalium robore soluto adeo, ut quodammodo languentes ij semen haudquaquam retineant. Satyriasis, est affectus cum genitalis membri tentigine, simul se tendentibus eius particulis. sunt quibus & seminis eiaculatio cum uoluptate fiat. hi uero mente exturbantur. Ischias, est coxendicis dolor diuturnus, nec solutu facilis. aut sic. Ischias, est morbus ualidum dolorem coxæ per circuitum inferens, qui dolor uel usq; ad poplitem, & suram descendat. Arthritis, id est articularis morbus est phlegmone stabilis, circa articulos consistens, doloremq; ingerens uehementē: neruis nimirum patientibus. Podagra, est affectus qui circa pedes oritur, & dolorem mouet, patientibus neruis, idq;

D alijs cum ardore, alijs cum algore. Paralysis, hoc est resolutio, affectus est quo uoluntarius motus offenditur, is circa partes, aut partem aliquam fit. perficitur autem neruis musculisq; affectis. Scelotyrbe, quasi cruris turbam uel perturbationem dicas, species est resolutionis, qua erectus ambulare homo non potest, & latus aliàs in rectum, quandoque sinistrum in dextrum, nonnunquam dextrum in sinistrum circumfert, interdum quoque pedem non attollit, sed attrahit, uelut ij qui magnos cliuos ascendunt. Perosis, est oblæsio, priuatio, impedimentum'ue naturalis functionis, aut alicuius mutilatio particulæ. Lepra, est cutis mutatio in habitū qui præter naturā sit: cum asperitate, & pruritibus, doloribusq;, nonnunquā & squamis decidentibus, interim secus, plures hæc

etiam

etiam corporis partes depascitur. Elephas, est affectus qui cutem crassam, atq; inæquabilem reddit, liuor adest tum cuti, tum oculorum albis, exeduntur partes manuum, ac pedum summæ, ex quibus sanies liuida, ac fœtida emanat. Impetigo, est summæ cutis asperitas cum multa prurigine.

XIII Medicinæ duæ sunt partes summæ: contemplatio, & actio. antecedit actionem cõtemplatio: siquidem considerare prius aliquid conuenit, itaq; deinde agere. nam præceptio ratione constans, exercendorum operum principium est. Partes medicinæ quinq; sunt, quas & species quidam nuncuparunt: naturæ indagatrix, cognitrix affectuum, uictus institutrix, materialis, curatrix. Indagatrix naturæ, est quæ circa contemplationẽ uersatur regẽtis nos ac moderantis naturæ. Affectuũ cognitrix, quæ id quod præter naturam est dignoscendum suscipit. Victus institutrix, quæ in sanis atque ægrotantibus uictu inducendo meditatur. Materialis, quæ circa materiam se habet corpori nostro medentem. Curatrix autem, quæ circa sanitatis deperditæ reuocationem, eiusq; restitutionem operam nauat.

XIIII Fit phlegmone in utero cum summi uentris, atq; inguinum cruciatu, ac febribus, qua & sinciput laborat, & tendonũ contractio adest, & oculorum dolor. Abscessus tunc est in utero, cum intensus est dolor, pulsatq;, & usq; ad imum uentrẽ, & inguina, ac lumbos pertingit, & febres adoriuntur. Vterina suffocatio, est affectus per recursum uteri, correptæ ea corruunt, uocisq; impotes redduntur, quare nec manifesta ijs amplius respiratio fit, & eleuantur hypochondria, pulsus quoq; obscurus habetur, ac tardus. Muliebris fluxus, est humorum delatio per uterum ad multũ tempus perdurans, quam eius facit excretio. Albus fluxus, est cum alba sunt quæ excernuntur, apparent tumores in facie, partes quoq; sub oculis intumescunt, nonnullis uero & uenter, & crura. Fuluus est fluxus, cum subfulua excretio demanat, doloresq; in lumbis nascunt̃, atq; inguinibus. Fluxus ruber est, quando tale id manet quod excernitur, qualis sanguis iugulatæ recens uictimæ apparet, excidunt sanguinis globuli, dolor habet, & ardor ac stridor, laborant quoq; ipsa pudenda, & imus uenter. Niger fluxus, est cum nigræ excretiones & corporis perspirationes prodeunt, & in pudenda dolor incumbit, et extenuantur mulieres. Erysipelas, id est ignis sacer in utero est, ubi is perinde afficitur dolore, atq; ij qui intolerabiliter ab igne uruntur, ardorq; ille in quibusdam alias ad alios uteri locos trãsmigrat. Scleroma, id est duricies, tumor est duriusculus, qui in parte uuluæ aliqua nascitur, fitq; plerũq; ex phlegmonis quæ diu permansere. Scirrhus in utero, affectio est in eius aliqua parte, ut sit duricies renitens, tumens, inæqualis, magnaq; ex parte uacãs dolore. Carcinoma in utero, est tumor sine ulceratione, inæqualis, uerrucosus.

XV Pilorum nouem sunt affectus, rhopalosis, id est uelut in baculos coagmẽtatio, dichophyia, quasi bifurcatio, quassatio, atrophia, id est alimen-

A ti sensus priuatio, ariditas, canicies, fluxio, alopecia, ophiasis. Rhopalosis, concretio est summorum pilorum indiuisibilis, qui etiam non amplius crescant. Quassatio, est casus inæquabilis pilorum non dissimilis ijs quæ abscidit forpex. Atrophia, est gracilitas eorum nimia, qui nec amplius augescant. Ariditas, lanuginosa eorundem superficies est, puluere conspersis adsimilis. Canicies, est pilorum ante legitimam ætatem cõmutatio in album. Fluxio, est pilorum defluuium, quę tabescentibus magna ex parte, atq; ex diuturno morbo conualescentibus euenit. Alopecia, est cum color albidior redditur, qua mutatione diu durante pili radicitus decidunt. Ophiasis, mutatio est coloris antedictæ proxima, cæterũ ad maiorẽ quàm in illa pilorum

B densitatem, cum tortuosa nudatione.

XVI Fracturarum octo in capite sunt differentię: rhogme, id est fissura uel rima, eccope, id est excisio, engisoma, id est propinquatio, ecpiesma, id est expressio, camarosis, quasi cameratio, aposceparnismus quasi dedolatio, thlasma, id est contusio, apechema, ac si resonitum dicas. Quidam contusionẽ non admittunt: & apechema fissurę subijciunt. Rhogme, est ossis interruptio per superficiem recta, & uel angusta, uel lata. Eccope, diuisio est caluæ, qua os offensum refractum est. Engisoma, pertusio est ossis, cum pars affecta in profundum descẽdit, ac super illæsum os corruit. Ecpiesma, caluæ in multas partes diuisio est, ita ut simul fractæ ossis partes in imum decubuerint, ac mem-

C branam innixu suo premant. Aposceparnismus, abscissio est ossis, cum eius pars decussa uulnerando fuerit. Camarosis, est ossis perruptio, cum ex utraq; refractum parte similem cameræ id est fornici figuram acceperit. Apechema, diremptio est ossis superficiaria, uel etiam profunda in partibus ictui oppositis. Contusio, est recessio caluæ in profundum sine fractura. fit in puerili potissimũ ætate. planius uero quod dicimus intelliges, si quod in stanneis accidit uasis contemplaberis.

XVII Tres circa oculos fiũt affectus: phlegmonæ, fluxus, ulcerationes. Vlcerationum in oculis differentię sunt, argemon, id est albor. nephelion, hoc est nubecula. epicauma, hoc est inustum. bothrion, id est foueola. phlyctis, id est pustula, albugo, carbunculus. myocephalum, id est muscæ ca-

D put. suppuratio, seu unguis. staphyloma, id est uua. hæc cum percussu eueniunt, sine eo ulcerationis affectus hi sunt. mydriasis, id est occæcatio quasi ferramento candente administrata. tabes, atrophia. nyctalops quasi lusciositas. suffusio. glaucoma. resolutio. myopiasis quasi conniuentia. strabismus. pterygiũ, id est pinnula. encãthis, id est tuberculũ in angulare. procidẽtia chemosis. cõfusio. Est ergo phlegmone, tumor circa oculos, qui cũ rubore et caliditate multa, et motu difficili ac punctionibus gignit̃. Fluxus, est tenuiũ delatio humorum quã cohibere nequeas, non ex nostra uoluntate proueniẽs. Vlceratio, est ruptio circa corneã tunicã, quæ uel ex ictu, uel ex strenua phlegmone orit̃. Argemon, est ulceratio, quæ in nigro oculi

alba apparet, in albo autem subrubra. Nubecula, est caligo, uel superficiaria ulceratio in nigro. Epicauma, est uelut ex igne crustulosa ulceratio, quæ nigro aduenit, nec permanet. Foueola, est cauum ulcus, ac purum in nigro. Pustula, est abscessus in nigro, humorē continens cum phlegmone, & fluxu. Albugo, cicatrix est crassa, & profunda, ulceri inducta. Myocephalum, est exigua uueæ tunicæ porrectio in nigro, muscæ capiti similis, per ulcerationem facta. Carbūculus, est crustulosa ceu ex igne ulceratio cum pastione, & fluxu, interdū quoque & bubonibus, & febre. Suppuratio, uel unguis, est collectio puris in nigro cum phlegmone secundum iridem, ungui consimilis. Confusio, ruptio est tunicarum quæ in profundo sunt, aliquando ex percussu, interdum spontina, cum profusione humorum, & pupillæ alteratione. Mydriasis, facultatis alteratio uisoriæ est, turbatis humoribus. Tabes, est pupillæ diminutio cum obscuratione. Atrophia, est paruitas totius oculi, & pupillę cum offuscatione. Nyctalops, est affectus oculorū sine conspicua causa. usu autem sic habentibus euenit, ut interdiu non cernant, noctu uero conspiciant. Glaucoma, est naturalium humorum in glaucum colorem mutatio. Staphyloma, est quod in pupillæ loco cōsurgit acino uuæ simile. Procidentia, est cum ab ictu aliquo uiolento, aut strangulatione, cum continua febre, uel capitis dolore prolapsus oculus fuerit. Myopiasis, est affectio ab ortu cōtracta, qua propinqua cernimus, remota uel parum, uel nihil omnino. Strabismus, oculi musculorum non omnium, sed aliquorū resolutio est, ob quam causam uel sursum, uel deorsum, uel in latera nuūt oculi. Hippus, id est equus, affectio est à generatione prodiēs, qua instabiles fiunt oculi ac semper mouentur, utiq; motū sustinentes in concussu, & tremore assiduo consistentem. hanc affectionem ἵππου, id est equū uocauit Hippocrates. affectus autem est oculum firmantis musculi, qui uisorij basim instrumenti complexus est. Chemosis, elatio est ambiētis oculum membranæ, quæ alba quoq; appellatur, affectus chemæ carni persimilis. Circa genas angulosq; oculorum hi contrahuntur affectus. scabies. phthiriasis, id est pedicularis morb9. crithe, id est hordeolū. chalaza, lithiasis. id est morbus calcularis. trichiasis, id est pilaris affectus. aspredo. lagophthalmon, id est leporinus oculus. ectropion ceu inuersio. rhœas, quasi riuulus. anchilops. staphyloma. Scabies, est summarū genarum, angulorumq; erosio cum pruritu, quam acerrima fluctio progignit. Phthiriasis, est scabies circa palpebrarum radices, quę squamas furfuri similes dimittit. Chalaza, globulus est in gena, milij magnitudine, à similitudine grandinis sic uocata. eadem quoq; est lithiasis. Hordeolum, est humoris concretio circa genam, oblongior, hordeum referēs. Aspredo, est duritia, & asperitas inęqualis, quę intra genas oritur. Rhœas, est angulorum carnis absumptio, ob quam causam effluit lachryma. Trichiasis, casus est genarum, insitorumq; ijs pilorum generatio præter naturam. Tres trichiaseos diffe-

A rentiæ habetur: phalangosis, casus, subortus. nonnulli & dystichian, id est duplicem ordinem super inuehunt. Est autem dystichia, alterius pilorum ordinis in genæ margine exortus præter naturam. Encanthis, est exuperantia carnis in magno angulo. Anchilops, tumor in angulo magno consurgens atq; humoris collectionem habens, non perforatus, aut conuio foramine. dictus est anchilops quòd prope oculum sit. ops enim oculus est, anchi uero prope. Suffusio, est concretio aquosi humoris, quæ uisum magis minus'ue impedit. differt suffusio à glaucomate, tum quòd concretio sit hęc diluti humoris, glaucoma uero, naturalium mutatio humorum in cæsium colorē: tum quòd in glaucomate haud prorsus, in suffusione aliquantulum

B cernant. Hydatis, id est aquula, substratæ superiori genę pinguedinis augmentum est, qua fluunt prętter naturam oculi. Lagophthalmon, est cum superior adeo retrahitur gena, ut oculum, dum clauditur, totum non contegat. Pinnula, corporis excrescentia est, quæ corneæ tunicæ inhæret. Ectropion, est suppululatio carnis in gena, quæ genam ipsam sua grauitate foras conuertit. causa est genæ euertendæ uel caro adnascens, uel resolutio, uel cum cicatrix inducitur. Ptilosis, est defluuium palpebrarū acerrimo fluxu eius rei auctore. Staphyloma, est nigri tunicæ extensio cum inflammatione, acino uuæ similis.

XVIII Sarcoma, est carnis in naribus pręter naturam auctio. Est uero & Polypus quoddam sarcoma, porrò dictus polypus est à polypis piscib9.

C nam ut illi multas habent propagines, mollesq; sunt, atq; augentur, ita is quoq; affectus. Differt sarcoma à polypo magnitudine, & structura. Ozęna, est ulceratio in naribus profunda, tetri odoris, atq; halitum emittens. Parotides, abscessus secundum aures sunt, hos nonnulli Dioscuros appellarunt. succedunt magna ex parte febribus, atq; ab ijs liberant. Leuce, corporis in album colorē mutatio est præter naturā. Herpes, est ulcus quod ex bilis redundantia fit, et depastionem facit. Atheroma, est tunica neruosa quæ humorē pulti similem continet. Steatoma, est auctio pinguedinis aliqua in parte præter naturam cōgesta. Prosartesis, id est appensio, longiorum est membranarum ad uicina

D loca applicatio. Aneurisma, id est dilatatio, uenosi uasculi relaxatio est, aut dispersio spiritualis materiæ sub carne, per dissultationem sese diffundentis, distribuentisq;. Hyposphagma, extra superficiem est, persimile uibici. Ganglium, conglobatio est nerui pręter naturam, quæ in unum corpus coaluit. Aphtha, superficiaria est ulceratio quæ in ore gignitur. uisitur autem hæc in puerulis potissimum ulceratio. Phlegmone, est tumor cum rubore & duritia, pulsatiles afferens dolores: dicta quod affectus ea locus φλέγηται, hoc est uratur. aut tumor dolens, ac renitens, cum rubore, citra febrem. Erysipelas, id est ignis sacer, est rubedo cum ignita inflammatione, febres interdum, doloresq; inferens. [uel ignis sacer, est tumor rubens, dolorificus, qui à bilioso sanguine generationem obtinet

obtinet. Carbunculus, est ex magis melancholico putrefacto sanguine tumor ulcerosus.] Vacuamus uel uenæ sectione, uel cucurbitula, uel hirudine, ac similibus. Sanguinē detrahimus ob multam plenitudinē: præsertimq; ubi ipsum affectus auctorem esse suspicabimur. Detractionis cuiuslibet tutior præferenda: grauis, medicinæ purgantis oblatione declinanda est. Cucurbitula utimur ad locorū cōtusionem. Hirudinem admouemus, ubi affectū locum tenuiter aperire est opus. Scirrhus, est tumor corporū cum duritia, & pondere, & motus, ac sensus difficultate. Abscessus, est corporū ex phlegmone in pus transmutatio. Colobo ma, id est mutilatio, defectus particulæ est in parte aliqua corporis. Tofus, est substantia callosa, & renitens. Hydrocephalon, est humoris aquosi, aut fæculenti sanguinis collectio in parte corporum aliqua eorum quæ caput cōcinnant. Syrinx, id est fistula, tubulus est callosus, angustus, oblongus, interdum etiam obliquus, os habens cui cicatrix obduci nequit, per quod humor certis tēporibus tenuis excernitur. Duæ fistularum differētię sunt: cæcæ, quæ osculum in profundo, sinum ad superficiem habent: occultæ, quæ & os, & sinum obtinēt in profundo. Cerion, id est fauus, ulcus est frequētia habens foramina, ex quibus humor melli similis excernitur, Phagedæna, est ulcus quod propinqua & adiacētia erodit. Carcinoma, est tumor malignus, prædurus, sine ulcere, uel ulceratus: à cancro animali dictus, quem Græci καρκίνον uocant. Dionysisci, sunt osseæ eminentiæ, quæ prope tempora nascuntur. dicuntur autem cornua, detorto à cornigeris animalibus nomine. Teredo, pertusio est ossis ex corruptione. affectui nomen ab accidentibus foraminibus datū est, quæ à Græcis τρήματα appellantur: quasi τρηθῶν quidam existat. Aden, id est glandula, cōuolutio sicca quædam & carnosa est, uel carnosa cōglomeratio. Struma, caro est sicca, quæ nec facile soluitur. Bronchocele, quasi dicas gutturis ramex, tumor est gutturi adnascens, differtq; ab eo qui in scroto progignitur. Ancyle, affectio est tendonū circa collū, uel articulos, qua functio impedit̄. Exomphalos, id est procidens umbilicus, prominentia est umbilici diuersis de causis proueniens. Gynæcomasthon, id est muliebris mamma, subiectæ mammis pinguedinis auctio est præter naturam. In contectu est abscessus, cum corporū quæ sunt in profundo, aut uiscerum in pus fit mutatio. Acrochordon (genus quoddam est id uerrucarū dolens) exortus est orbicularis, angustamq; obtinens basim. Phygetlon id est panus, abscessus est nascens in inguine. Epiploomphalon, omenti est in umbilicum decursus. Hydromphalō, coitio in umbilico est lenti humoris, qui sub tunica quoq; interdum continetur. Poromphalon, est cōcretio tofi in umbilico. Sarcomphalon, incrementū carnis pręter naturā est in umbilico, uel mitis, uel malignæ. Pneumomphalon, dilatatio est umbilici. Hypospadias, est affectus in quo glans colis attracta est. Thymus, asperæ carnis extuberatio est, quæ similis circa genitale, ac

A sedē oritur. Lipodermus, id est (translato ad morbum nomine) apellā, affectus est tegentis glandem pelliculæ. Phimosis est quum præputij pellicula glandem tegit, adeo ut distrahi non amplius possit. Phimi duo discrimina sunt. uel enim ex natura fit, uel postea gignitur, ulceratione antegressa. Paraphimosis, est cum denudato glandis neruo pręputiū induci amplius nequit. Rhagas, id est scissura, fissum'ue, diuisio est labia obtinens callo indurata. Circūcisio uel circūsectio, ablatio est cutis glandē obtegentis. Hæmorrhois, relaxatio est uasorum quæ sedem cōtexunt. dicta ἀπὸ τοῦ τὸ αἷμα δι αὐτῆς ῥεῖν, id est ꝙ sanguis per eam fluat. Differentiæ quinq; hæmorrhoidū sunt: à magnitudine, multitudine, figura, loco, cōstitutione. à magnitu-
B dine, cū aliæ paruæ sint, aliæ magnæ, aliæ mediæ. à multitudine, cū plures in alijs, in quibusdā paucio res consistant. à figura, ꝙ nonnullæ angusta, quædā lata sint basi. à loco, quādo aliquæ in ano, quædam in sphinctere, id est strictore musculo, aliæ in recto sunt intestino. à constitutione, quoniam alię mites sunt, aliæ malignæ. Condyloma quasi dicas nodus, est extuberatio, quę cum phlegmone in rugosa contrahenteq; se ani parte consurgit.

XIX Tres circa scrotum fiunt affectus, ramex, scabies, detritio. Tumores in scroto consistunt, hydrocele, enterocele, hydrenterocele, cyrsocele, porocele, epiplocele, enteroepiplocele, id est hernia seu ramex aquæ, intestini, aquæ & intestini, uaricis, tofi, omenti, intestini atq; omenti. Hydrocele,
C lenti humoris in parte scroti collectio est. Enterocele fit, intestino in alterum locum paulatim, uel semel delapso. Enteroceles causæ sunt, lacessens quidem, intensio, uel ictus. continens autem, iterata huius extensio, aut ruptio. Hydrenterocele, est delapsus intestini ac lenti humoris collectio in scroto. Cirsocele, est dilatatio amplificatioq; quorundam, aut omnium quæ testem alunt uasorum. Hygrocirsocele, id est aquosus simul & uaricosus ramex, est dilatatio testem nutricantium uasorum & lenti humoris in scroti aliqua parte collectio. Epiplocele, lapsus omenti est in partem scroti. Enteroepiplocele, in scroti partem casus intestini est atq; omenti. Cele, id est ramex tumor est qui dictorum aliquod continet. omnis enim in
D scroto tumor cele Græcis, Latinis ramex nuncupatur. Crypsorchis, id est testiculi occultatio, testiculi, uel testiculorum recessio est. Rhacosis, id est detritio, multa scroti extensio est. Psoriasis, id est scabies, duritia scroti est cum intensa prurigine, quandoq; uero & ulceratione. Gangræna, est corporis mutatio à naturali cuiusque habitu in alienum, atque mortificatio cum ulceratione, uel citra hanc. gignitur autem uel plethora antegressa, uel dum mortificatio fit: aut phlegmone ex chirurgi imperitia. Os est, ut Plato arbitratur, medulla quæ à calido spissatur: ex quorundam autem medicorum sententia, terrena concretio, & solida, & sensus expers, ac sanguinis. Commune chartilaginis & unguis est sensu carere, atque inæquale esse. cæterum chartilago imago est ossis:

sæpissime

sæpissime enim in articulis adiacet. Vnguis uero, superficies ossis fuerit, aut cutis concretio dura & sicca. Hermaphroditus, complexus est masculini sexus ac fœminei, simul etiam utroq; genitale proprium obtinente. Dracunculus est ulcus quod à parte propinqua ad ipsum nerui delationē habet: dictus q; neruus mouendo corpore in ulcus recedat, in eoq; occultetur. Clauus, est ulcus in pedis planta orbiculatum, quod callum contraxit.

XX Semen, ut Plato, ac Diocles autumant, ex cerebro, & dorsi medulla excernitur. ut autē Praxagoras, atq; Democritus, præterea & Hippocrates censent, ex toto corpore. Democritus quidem ait, Homines unus erit, & homo omnes. Hippocrates uero, genitura, inquit, undiq; à corpore demanat. à sanis sana, à morbosis morbosa. Semē, est secundū Stoicos, quod cum spiritu, & anima, sed ueluti non pars ab animali dimittitur. ut autem opinio fert Asclepiadis, genitiuus humor, qui in uenereis congressibus excernitur. Illud quæstione exagitatum est, utrum fœmina perinde ac mas semen depromat. etenim eadē Veneris libidine uexatur fœmina: ijsdemq; obnoxia est morbis: ac plane ex confectione seminarijs meatibus prædita esse ostenditur. Maximū quoq; id conferendi seminis testimoniū est, quòd similes matribus procreentur liberi. Porrò cōferri ipsum testis est Hippocrates, qui in libro De infantis natura, Si profecta, inquit, ab ambobus genitura in mulieris locis manet, primū quidem unà miscetur: utpote non quiescente muliere: concalescendoq; colligitur, ac crassescit, dein spiritum concipit. Differt à genitura semē, quòd hoc in seminarijs meatibus sit. quidam uero quod iam est excretum id esse semē uolunt: genituram autem, semen nondum concoctum. at nos, ut Asclepiades dicit, semen quoq; in ijs esse, qui generare non adhuc possunt definiuimus. Infœcunditatis duplex causa est: quarū altera uiro, mulieri altera debetur: et utraq; multiplex. nam fœmina in causa est, si perfrigidum uterū, uel præpinguē habeat. mas uero, cū spado fuerit testiculis orbatus, aut alio quouis morbo laborauerit.

XXI Non est pars uterum gerentis quod gestatur in utero: aut certe ipso intereunte, grauidam quoq; interire necessario oportebat, uel partu edito lędi integris functionibus obeundis: quasi pars ei qua ipsius corpus priuatum est desit. Alimento perfruitur fœtus, per secundas id excipiens attrahensq;: cæterum non per os, sed per umbilicum alitur. Fœtū quidam animal esse, quidam non esse prodiderunt. animal esse ipsum illi cōiectauere ex motu: quandoquidem mouetur & fœtus: atq; ut sentiēs animal in matris uoluptatibus oblectatur, lætaturq;: in angoribus autem contrahitur atq; cogitur. nulli enim sensus præterquam animali à natura datus est. qui autem non esse animal asserunt, nutriri ipsum quidem, et augeri, ut arbores quoq;, non tamē, ut animantes, appetitionem, motumq; ex ea habere cōfitentur. haud enim solum non citra electionem, sed neq; ex proposito mouentur: uerū ut arbores & plantæ. nam uentus ijs causam

A affert motionis. fœtibus uero, circumfusa humiditas, & lubricitas: atq; uteri figura: qui cum impletur, tumescit in globum. est autē globus, seu sphæra, figura in omnem motum, utpote omnis expers basis, natura procliuis. At Asclepiades fœtum neque animal, neq; non animal esse pronūciauit: sed simile id esse dormientibus dixit. nam quo illi modo sensus obtinent, neq; ijs tamen utuntur, sic & quod in utero gestatur. Gignitur mas, ut nonnulli opinantur, postquam ex dextra parte auulsum semen in uterum coniectum est. fœmina, cum ex sinistra. sunt alij, qui pro seminis peculiari temperatura, à caliditate uel frigiditate fieri dixerint. nam semen calidius marem generat: frigidius fœminā.

B Fiunt gemini, atq; tergemini, ut quidam arbitrantur, quoniam semen in calidum uterū detractum ac deriuatum frangitur. alij ad superfœtationem causam referunt. nos uero, si in hæc ambo conferri semen fuerit inuentum, gemellos asserimus procreari. Generantur monstra, ut quidam aiunt, per declinationē obliquitatemq; uteri. nam quod inæqualiter semē infundit monstra progignit: quomodo & liquatum plumbum si inæqualiter defusum sit, inæquale opus conflatur. Monstra uel per defectum, uel per excessum fiunt. gignuntur per magnitudinem quæ amplo, per paruitatem quæ struthiocameli sunt capite, per numerositatem uero qui sex constant digitis, quandoq; etiam pluribus. Quam ob causam septimestres partus uiuūt, octimestres minime: ita fertur, quoniā numerus

C octo, par, & coniunctus, nec decretorius est: septē autem, impar est numerus, neq; uero coniunctus: atq; ob id decretorius.

XXII Conceptionis causa, est cōmoda uteri caliditas, recensq; mensium purgatio, ac coeundi appetitus. hæc enim simul congressa semen detinuere. Conformatur primum fœtus secunda, deinde reliqua. Cōstat secūda ex duabus uenis, duabusq; arterijs, & quinto uocato uracho: seu quòd fœtus conceptaculum sit uelut secunda, seu quòd ipsi alimētum suppeditet. Partus dolores, sunt spiritus conferti impetus ad fœtus excursum. Descēdunt mulieri menstrua, quæ sanitatis gratia euacuētur: fœtui autem alimentum præbeant per cōceptum suppressa. sunt enim itidem tum ad cōceptionem,

D tum ad lactis generationem comparata. Fit prægnantibus pica duobus circiter, aut tribus à conceptu mensibus: affecto nimirū stomacho, nondum enim uis fœtui suppetit consumendi alimenti. Picæ causa inde prodit, quòd abūdet materia, & stomachus perturbatione uexētur. huiusce rei argumentum est, quod cum incrementū acceperit fœtus, tunc delabēte deorsum in ipsum sanguine, ad se stomachus redit. Prodeunt in lucem quatuor figuris, siue habitibus fœtus: una in caput, quæ secundum naturā est: tres reliquæ præter naturā, ea sunt, in pedes, in latus, in duplum. Aegri partus tribus modis fiūt, pro gerente in utero, pro eo quod geritur, pro exterioribus. pro gerente, duplici uia: ex animi motibus, cū zelotypijs, uel mœroribus, uel alio quouis affectu detenta fuerit. ex ijs uero

quæ

quæ ad corpus attinent, cum angustis fuerit meatibus, aut præpinguis, aut primùm fœta, aut prædita utero sit qui alimentũ nõ admittat. pro eo quod geritur, cum moritur in utero partus: uel geminus aut monstrosus elidit. pro exterioribus, per intensam hyememe, aut æstum uehementẽ. Causam ulcerum in utero habent interdum abscessus: nonnunquã pessus corruptorius: quandoq; uero scirrhus. estq; hic cum alijs diuturnus. Sarcosis in utero, est carnis collectæ expullulatio: quam, si magna sit, particulatim recidere conuenit uellicatã scalpris: quo celerius emoriat: sin parua, protinus tollere.

XXIII Hæmorrhagia, id est sanguinis eruptio, effusio abundans est sanguinis, quę si magnũ uulnus sit, per largum obitur fluxum: sin angustũ, per iaculationem: ut in uenis secandis. Differt hæmorrhagia ab hæmorrhoide, q; hæmorrhagia, abundans effusio, uti diximus, sanguinis: hæmorrhois autem delatio sanguinis est per dissultationem, ac paulatim facta. Duobus modis sanguis erumpit: dissultatione, uel ruptione. quæ dissultatione, ac corporis nostri uasorum erosione constat, non facile sanatur. curantur ægrius arteriæ quàm uenæ: partes in profundo sitæ ijs quæ superficiem occupant: & quæ his, aut illis uicinæ magis sunt, faciliorem, difficiliorem'ue curationem recipiunt. Sanguinem quem non paruo negocio compescas, facile hæc loca profundunt, temporales musculi, cerebri membranæ, palatũ, columella, collum, alæ, inguina, & id genus alia. inter homines uero, si ætatem spectes, iuuenes: si habitum, prauis affecti humoribus: si anni tempus, in æstate. Chymi appellatio apud Hippocratem semper humoribus corporis destinata est, ex quibus nos cõstituimur: sanguine inquam, pituita, & duplici bile, flaua & nigra: apud Platonem uero, & Aristotelem, gusta bilis qualitas quæuis nobis insita chymus, id est sapor nominatur. sunt porrò qualitates, acor, austeritas, acerbitas, acrimonia, salsedo, dulcedo. sic & Mnesitheo placet. Cõtinet pars ea medicinæ, quę de affectibus agit, quid & qualis sit uniuersalis, & quid particularis affectus, ac morbus, quid itẽ causa, quid signum, & quæ huius differentiæ habeantur: (sunt autem hæ specie complures) & qualis affectus causarum quæ morbos committunt. loca item explorat, quæ ipsi tenent affectus. quærimus enim quis affectus phrenitis, comitialis morbus, lethargus, pleuritis, peripneumonia, resolutio neruorum, & similia. Sunt uero causæ horum manifestæ, & non manifestæ, & lacessentes, & antecedentes, & continentes, atq; in uniuersum quæ sit affectus constitutio, & in quibus corporis partibus hi affectus comperiantur.

XXIIII Crisis, id est iudicatio, acuta morbi ac celer in tempore dissolutio est. Periodus, id est cir

A cuitus, successiua redditio est ordine dispositi temporis. Cerebrũ animalem facultatem obtinet, atq; huius partem principẽ, quæ ratiocinatrix est, atq; mens. Cor uero iracũdam. Administratur pariter corpus à corde & iecore. Facultas naturalis, altrix & auctrix est. Sumit cor alendo, augẽdoq; corpore, à iecore sanguinem: spiritum à pulmone, quas confectas, elaboratasq; materias sic in uniuersum corpus transmittit.

XXV Instrumentaria, pars est chirurgiæ, quæ per restitutionem, ac consentaneam curationem affectis præter naturam humanis ossibus sanitatẽ uendicat. Sunt ossa in nobis duobus modis cõiuncta, per articulum, & coagmentationem. Articulus, cõmissura ossium est, quæ moueri natura uoluit.
B Coagmentatio, cõmissura est ossium, quæ lege naturæ nequaquam mouentur. Lapsus seu luxatio, est ossium, quæ per articulum, uel coagmentationem mouentur, extra naturam delatio. Exarticulatio, siue eluxatio, est ossis secũdum naturam se habentis in alienum naturę locum ex profunda cauitate egressio. Dearticulatio, seu deluxatio, est ossis euariatio, delatio'ue à naturali loco ad eum qui præter naturam est. Motio, est ossium per fixuram, harmoniam'ue compactorum ex propria sede in naturæ oppositam exturbatio: quemadmodum ex tarso diruptis ossiculis aut uertebris fieri consueuit. Diductio, est mutua ossium per suturam, & coalitũ coniunctorũ separatio, atq; diremptio. Restitutio, est ossis, uel ossium à loco naturæ
C contrario ad naturalem traductio. Tentio, est tractus corporum. Mochlia, traductio est ossis, aut ossium ad naturalem locum ab eo qui præter naturam sit. Catatasis, est ad inferna loca corporum tractus, obitur hæc partim principijs, quæ tentionis causę sunt è regione oppositis, partim transumptione in contrarium: nempe transmissis per rotulas principijs quæ tentionem moliuntur, ac superius adnexis. Anatasis uero, id est tentio ad superna loca, per traductionẽ, intelligi ex ijs potest quę de catatasi ꝓdidimus. Distẽtio, est ad superna, atq; inferna loca corporũ tractus. Exelcysmus, seu rectius forte Eiselcysmus, est deductio ossis, uel ossium à superficie in profundum. Rhegma, id est ruptũ est ossis, aut ossium traductio à profundo ad
D superficiem. Traductio, est diducti ossis in naturalem locũ reuocatio. Extasis, id est mentis emotio, est insania quæ breui finitur. Ecplexis, id est consternatio, est emotio mentis, quæ ex repentina aliqua perturbatione extrinsecus aduenit. Enthusiasmus, id est fanatica perculsio, seu afflatio numinis, est uelut cum quidam mente in sacris faciendis capiuntur, si qua uiderint: aut si tympana, uel tibias, uel signa audierint.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI QVI INSCRIBITVR ISAGOGE VEL Medicus: & Herodoti cuiusdam esse creditur, non Galeni.

Præfatio: De origine et primo usu medicinæ. Homines quædam casu et experientia didicisse. Rationalē medicinā Asclepiadas, et inter illos præcipue Hippocratē docuisse. Cap. 1. De principijs medicinæ tribus, nempe inuentionis, cōstitutionis, et traditionis. 2. De sectis medicorū, nempe logicis, empiricis, et methodicis, cum notis singularum. 3. Qui trium sectarum principes extiterint: et de quarta secta, quos episynthetICOS uel eclecticos uocāt. 4. Medicina sciētia ne sit an ars. 5. Quid sit medicina. 6. Partes medicinæ. 7. An medicinæ diuisio in quinq; partes diducta necessaria sit. 8. De elementis humanis. 9. Exteriorū corporis partiū appellationes. 10. Interiorū partiū anatome. 11. De ea anatomes parte quæ ad ossa pertinet. 12. Humores, spiritus, facultates naturales, sensus, animæ effectus cum et sine corpore. Respirationū actio mixta. Sanitas ubi et quomodo consistat: et quomodo conseruetur. Morbi quomodo præcaueant. 13. Morborū causæ secundum Hippocratē, Erasistratū, et Asclepiadē, plenitudinis et indigentiæ signa. Febres quid. Febrientiū signa. Febriū differentiæ. 14. Morbi alij acuti, alij longi. (Acutos enumerat eodem ordine, quo statim eos cum singulorū curationibus descripturus est.) Curatio plenitudinis ac indigentiæ, et humorū cruditatis uel acrimoniæ. Auxiliorū tempora 4. De abstinētia triduana. Phlebotomiæ tempus idoneū quod. Cibandi tēpus, et quibus triduo abstinere cōueniat, quibus non. Fomentorū, cataplasmatū, et clysterū tempus, et differentiæ, et materia. 15. Morborū acutorū descriptiones cum signis et curationibus singulorū. Sunt autē isti

A phrenitis, causus, synanche, pleuritis, peripneumonia, cardiaca, icterus, cholera, ileos, colica, apoplexia, tetanus, opisthotonos, emprosthotonos. 16. De longis morbis, et singulorū curatione. Sunt autē, Cephalæa, comitialis, uertigo, insania, melancholia, lethargus, coryza, raucedo, catarrhus, sanguinis reiectio, tabes, apostema in medio latere, tabes ex pulmone uel coxendice, uel renibus: Phlegmone hepatis et lienis. (obiter de cura quartanæ.) 17. Hydropis differentiæ tres. 18. De morbis renū. 19. De uesicæ uitijs. 20. De morbis stomachi septē. 21. De uentriculi morbis. 22. Morbi intestinorū, dysenteria, lienteria triplex, tenesmus, lumbrici, ascarides. 23. De ischiade, podagra, arthritide. 24. Elephantiasis, lichen duplex, lepra, psora, alphos albus et niger, leuce. 25. Pharmacorū quæ intra corpus sumunē genera 12. (quæ uel ab affectu, uel locis affectis denominanē) et species singulorū. 26. Re-

B mediorū quæ foris adhibentur genera undecim: et species singulorū. Genera hæc sunt, Diaphoretica, Sympeptica, Enæma, Suppurantia, Expurgantia, Explentia, Reprimentia, Caustica, Cephalica, Otica, Ophthalmica. (præter hæc ab initio capitis nominat Acopa, et Smectica, quorū postea nō amplius meminit.) 27. De affectibus oculorū. 28. De extrinsecis morbis, qui uel ubiuis in corpore, uel in certis tantū locis cōtingūt, à capite ad pedes nuda enumeratio. 29. De chirurgia, passionibus quæ manu curanē, à capite ad pedes, etc. 30. De ossibus fractis curandis (Linamentorū differentiæ.) De luxatis restituendis. Et sub finē pauca quædam ad partes denigratas ac depastas.

CL. GALENO ASCRIPT. INTRODVCTIO SEV MEDICVS.

IOANNE ANDERNACO INTERPRETE.

Præfatio, Quomodo inuenta sit medicina.

ARTIVM inuentiones uel deorū filijs, uel quibusdā eorū ꝓpinquis, quibus dij primi artē omnē cōmunicarunt, Greci ferunt acceptas. Hac igitur ratione & Aesculapius medicinæ, quam primus ab Apolline patre institutus, hominibus tradidisse dicitur, inuentor extitisse apparet. Porrò ante illū ars medica nondū hominibus fuit cognita, nisi ꝙ ueteres medicamentorū & herbarum, qualia apud Græcos Chiron Centaurus, & ab eo eruditi heroes nouerant: ad hæc quæcunq; Aristeo, Melampodi, & Polyido adscribuntur, experientiā quandā habuere. Apud Aegyptios sane pręter herbas, aliā quoq; medicamentorū rationē in usu fuisse, Homerus hunc in modū testaē: Fertilis Aegyptus rerum medicamina mista Optima multa, simul deterrima plurima gignit. Porrò ex cadauerū cōsectione, quam in condiendis ijs seruandisq; habere moris erat, multa etiam quæ manu administrantur, apud primos medicos inuenta esse uidentur. Quædam dicuntur ex casu obseruata fuisse, ut suffusos appūgere, inde quòd capra quæpiā ex suffusione male habens, iunco aculeato in oculū impresso, uisum receperit. Quin & clysteris usum ab ibi profectū esse scribunt. Hæc em

C colli cute tanq; clysteris utre, marina Niliq; aqua impleta, rostro eam sibijpsi per anū immittit. Scribit etiā Herodotus historiographus, quondā ægris per cōpita expositis, illos qui ijsdem aliquando morbis laborarāt, referre solitos quibus unusquisq; usus, sanitatē recuperauerit: atq; hoc modo ex multorū usu ac experimentis rem medicā conflatam esse. Sed hæc quidem experientia ratione uacua, nondumq; rationalis fuit. Cæterum perfectam medicinā, & omnibus numeris absolutam, nimirum diuinam aio, Aesculapius solus inuenit. Illam uero quæ inter homines uersatur, huius successores Asclepiadæ posteris ueluti hæreditario acceptam tradiderunt, maxime Hippocrates, qui

D omnibus facile præcelluit, primusq; consummatam apud Græcos medicinam in lucem protulit.

Quæ medicinæ principia. Cap. I.

Principia medicinæ tria sunt, unū inuentionis, alterū cōstitutionis, tertiū interpretationis. Inuentionis igitur medicinæ (ut simpliciter dicam) uetustissimū plane, citraq; rationē principiū, experientia est: quemadmodū apud Aegyptios, & reliquos omnes barbaros. In artis uero constitutionē redigendæ, sicut Asclepiadarū medicina, ratio & experientia. Interpretationis, ut scribit Athenæus uel traditionis, quemadmodū quidam dicunt, initium, naturalis est speculatio. Enimuero simpliciter & Hippocrates dixit; Medicæ orationis initiū

primum

primum natura est: nam à naturæ inspectione Dogmatici auspicantur, quoniã ex ijs quæ secundum naturã sunt, & illa quæ contrà habent, possunt cognoscere: at sine naturalium cognitione illa quæ à naturali habitu recedũt, nemo nosse potest. Quin etiã in curando naturæ speculationẽ similiter requirunt: quandoquidem ex naturali admouendorum auxiliorũ potentia, quæ cuilibet morbo idonea sint, accipiunt. Qui uero ex alijs sectis naturæ contemplationẽ aspernantur, utrique à quibus præsidia adferendi habitũ finxere, incipiunt, Methodici ex cõmunitatũ indicatione, Empirici ex obseruatione experimẽtorũ: Qua enim ratione Dogmaticis medicæ rationis natura, eadem empiricis experientia crebro & ferè semper in ijsdem, & pari modo cõtingens, principium existit. Ab hac siquidẽ historiã quoque suam exordiunt, & secundum hæc ab alio ad aliud simile transeunt. Sed methodicis euidentiũ similitudinis inspectio, uel cõmunitatũ apparentiũ cognitio principiũ dicitur.

Quot sectæ medicorum quæque earum notæ. Cap. II.

Sectæ medicorũ tres sunt, Rationalis, empirica & methodica. Rationalis naturæ rationẽ præbet, morborũ causas inquirit, & signis ad illarũ inuentionẽ utitur, curationẽ capit à cõtrario, prout causæ exigunt. Nã cõtrariorũ contraria sunt remedia. Quatuor ergo sunt quæ rationalẽ sectã obsignãt: naturæ inspectio, causarũ ac signorũ æstimatio, & quartũ, nempe quod causæ ipsis curationẽ dictãt. Empirica ad assidentiũ accidentiũ cõcursus, quæ ægris adsunt, respicit, & cõuenientẽ accidentibus curationẽ obseruat, idque nec morbo cognito, nec causa inquisita. Contenta est autẽ obseruatione in accidentibus per eorũ quæ admouent experientiam facta, & historia prius expertorũ utitur: tum à cõpertis ad incõperta, similia aũt secundũ apparentẽ speciẽ transit. Quę enim ipsimet usu ac experientia in multis, & sæpissime ac semper in ijsdem, & pari modo experti sunt, aut quæ casu quopiam obseruarunt, eaque semper atque eodẽ modo habentia, hæc confidenter usurpant, non adeo curiose facultates ex eorũ qualitatibus disquirẽtes. Credũt & uetustissimis qui rerũ per experimenta sibi obseruatarũ historiã, uti uocant, memoriæ prodiderunt. Vtuntur etiam à simili transgressu ad ea quæ nondum explorarunt, cum similia speciei quæ ad manũ est apparent, ut malua, blitum, beta, & lapathũ. Itidẽ in cerealib⁹ seminibus, ut alica & oriza. Rursus in omnibus arborũ fructibus, quos Græci acrodrya nominãt, ut pirũ, malũ cotoneũ. Notant igitur empiricã hæresim, ad cõcursus symptomatum, non ad morbũ, neque ad causas respectus, dein ex cõcursibus medicaminũ cõgruentiũ per usum obseruatio. Tertio expertorũ antea historia. Nouissime, à simili transgressus. Methodica cõmunitatibus & similis speculationi adhæret. Omnes enim particulares affectus ad generales duos reducũt, adstrictũ & fluentẽ, quas cõmunitates uocãt. Cognoscunt eas ex obortis circa corpus affectionibus, in utroque euidenter cõspicuis. Quare notas non desiderant, exempli gratia adstrictũ inde ori-

A ri, ꝙ corpus densatũ sit, profluuiũ ipsius sistatur, omnisque euidens excretio impediatur: fluentẽ uero inde, ꝙ summa corporis cutis rara euaserit, & sensibiles cuiusque particulæ excretiones intensæ sint. Duplicẽ igitur curationis speciẽ generales duo corporis morbi ipsis indicant, nempe si corpus adstrictũ est, laxandũ esse: si profluuio laborat, comprimendũ: si uitiũ mistũ habet, occurrendum uehementiori malo. Cæterũ cõmunitates omnes nominant euidentes: harũ autẽ alias passiuas, ut adstrictum & fluens. alias curatiuas, ut laxare & sistere. quasdã temporales, initiũ, incrementũ, uigorẽ seu statũ, & inclinationẽ. Porrò medicinæ quæ manu medet cõmunitates, in eius ablatione, quod alienum est, cõsistunt. Duplex enim alienũ est, uel extrinsecus, uel in corpore. Extrinsecus simplex: illius quod in corpore est, tres numerant species. Atqui extrinsecus, ut spiculũ, telũ, & quodcunque aliud

B id genus existit, perfectã eductionẽ ostendit. Eorum quæ in corpore sunt, aliud loco alienũ, ut suffusio, eluxatio, & fractura, quæ transpositionẽ uel restitutionẽ in propriũ locũ indicãt. Aliud magnitudine, ut abscessus omes, scroti tumores, uerrucarũ quædã genera quæ ἀκροχορδόνας Græci uocãt, phymata, & condylomata, quorũ nõnulla diuisionem solam indicant, nonnulla perfectã superfluorum præcisionẽ demonstrant. Aliud defectu alienum non ut superuacaneũ, sed ueluti deficiens dicitur, cuiusmodi mutila & curta omnia, sicut in labris oculisque cernit. Vnde quidã λαγοφθάλμοι, &

C λαγώχειλοι, id est leporinis oculis ac labijs præditi nominant. Pari modo etiã se habẽt fistulæ & uitia profunda, quę Grçci uocant hipophora, sinus, ulcera, aliaque huiusmodi omnia, quæ ex defectu repletionẽ desiderant. Iam uero pręter quatuor chirurgorũ cõmunitates, est & species quam προφυλακτικὴν, id est præseruatricẽ appellant. Apponit autẽ & ipsa cõmunitati in uenenis & toxicis, bestijsque omnibus quæ uirus eiaculant, tum morsum inferentibus uolatilibus, & terrestribus, aquatilibusque. Nam cõmune omniũ genus, ut sint exitialia, non tamẽ ad adstrictũ & fluens referuntur, sed aliud est præter hæc genus. Quare & curatoria ipsorũ cõmunitas alia pręter illã habetur, dicta prophylactice. Methodicã igitur sectam primũ notat

D similis in euidentibus consideratio, sed non in latentibus seu abditis, quemadmodũ in rationali secta. Hoc unũ intercedit discriminis, ꝙ in illa quoque similium inspectio, sed in obscuris cõsistit: secundum, ꝙ ex simili in euidentibus, affectus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit. Attamẽ non euidentia tantũ empiricorum more animaduertunt, sed particularibus, nullo generali cognito, insistunt. Tertium est ex cõmunitatum indicatione curationẽ accipere. nec causas, ut rationalib. in usu est, exponere: neque facta in cõcursibus obseruatione eorũ quæ per experiẽtiam conueniunt, ut empirici faciunt, contentos esse.

Qui trium sectarum principes extiterint. Cap. III.

Rationalis sectæ & autor & princeps Hippocrates Cous fuit. Post hunc Diocles Carystius,

Praxagoras Cous, Herophilus Chalcedonius, Eraſiſtratus Chius, Mneſitheus Athenienſis, Aſclepiades Bithynus, Cienus, qui & Pruſias dictus eſt. Empiricæ pręfuit Philinus Cous, qui primus eam à rationali ſeparauit, occaſione ab Herophilo ſuo præceptore accepta. Cum autẽ ſuã hæreſim principem eſſe uellent, Acronẽ Agrigentinũ, quò rationali eſſet uetuſtior, ei dediſſe initium dixerunt. A Philino Serapion Alexãdrinus ea ſecta floruit. Dein Apollonij duo, pater & filius, Antiocheni, hos ſecuti Menodotus & Sextus exacte eam corroborarũt. Methodicen Themiſon Laodiceus Syrus incepit, qui ab Aſclepiade rationali occaſiones nactus, ad methodicæ ſectæ inuentionẽ ſe cõtulit. Theſſalus Trallianus eam abſoluit. Poſt hos Mnaſeas, Dionyſius, Proclus, Antipater. In ea autem de quibuſdam diſſenſerunt Olympiacus Mileſius, Menemachus Aphrodiſieus, et Soranus Epheſius. Fuerunt nõnulli ἐπισυνθετικοὶ quaſi compoſitiui apud Græcos nominati, ut Leonides Alexandrinus, quidam ἐκλεκτικοὶ, quod eſt delecti, ut Archigenes Apamenus Syrus.

Medicina ſcientiáne ſit, an ars. Cap. IIII.

Rationales aliqui, ut Eraſiſtratus, medicinã partim ſcientiã, cuiuſmodi eſt cauſarũ notitia, itẽ naturæ inſpectio: partim coniecturã, ut curationẽ & ſigna habere cenſuerunt. Methodici uero etiã in uniuerſum ſcientiã ipſam eſſe prædicãt, ſed utriq; à uero, maxime methodici, aberrarũt. Scientia enĩ eſt cõueniens, firma, & nunq; à ratione declinans cognitio: eam neq; apud philoſophos, præſertim dum rerum naturas perſcrutantur, inuenias. Multo ſanè minus in re medica: imò ut uerbo expediam, ne ad homines quidem uenit. Quamobrem medicina ars merito dici poteſt: ſiquidem artis nomine comprehenſionũ & opinionũ ad finẽ quendam uitę ſpectantiũ collectionẽ certa qualitate & quantitate cõmeditatã intelligimus. Cõprehẽſiones igitur humanas, & quę numero conſtitutionẽ quandam procreare queant, præcipue cõmeditatas, hoc eſt ſibi concordes ac conſonas cohærentesq; medicina habet: quo fit, ut artis uocabulum, cuius definitio ei conuenit, optimo iure cõmereatur, cõprehenſionesq; in ea ad uitæ cõmoditatem pertinent. Quippe ut ſeruarent̃ homines ac ſanitatem tuerentur in uitã prodijt. Sed artiũ duplex eſt differentia: quædã ſuũ finẽ ſemper cõſequunt̃, ut fabrilis, nauiũ cõpactoria, ædificatoria. Quædam finẽ ſuum ceu ſcopũ deſiderant: contingunt autẽ non ſemper, ſed ut plurimũ. Vnde coniecturales quoq; dicuntur, ex quarũ numero medicina fuerit: quemadmodũ rhetorica, gubernatoria, & ſagittandi ars. Eſt & alia differentia & ipſa duplex: quoniã aliquæ dum fiunt, ſunt: & ſimul atq; ab actione deſtiterint, nihil quod perfecerint oſtenditur, cuiuſmodi ſaltatoria, cithariſtica, paleſtrica, & quæuis alia ars muſica. Nonnullæ in actione euidens opus planè nullũ habent, ſed tanq; futuri cuiuſdam præparatorię exiſtunt: ubi uero à functione ceſſauerint, tunc quid effecerint, apparet, qualis ſtatuaria, pictura, & fabrilis. Tum aliæ quarum

A opera poſt actionẽ perdurant. Inter has medicinã quoq; numeres licet. In medendo enim nondum eius finis innoteſcit, quippe quæ aduerſus morbos ſemper laboret: at ubi curationem abſoluerit, tunc homini ſanitatem reſtituiſſe eam uidere eſt.

Quid ſit medicina. Cap. V.

Definitionibus rationales uſi ſunt, deſcriptionibus empirici: de quibus quæſtionẽ inſtituere philoſophis ſolum conuenit: enimuero ueteres etiam medici hoc ferè modo medicinam ſimpliciter uel definierunt, uel deſcripſerunt. Medicina eſt, Hippocratis ſententia, adiectio & ablatio. Adiectio quidem deficientis, ablatio autẽ ſuperantis in hominum corporibus. Quam enim definitionẽ medicinę nonnulli putauerunt, reuera non eſt, ægros

B uidelicet morbis prorſus liberare, dolores lenire, morbiq; uehementiã retũdere, malo uictis manũ non admoliri. Artes enim non ex ijs quorum neutiquam adeſt facultas, ſed ex his quorũ adeſt, definitionem ſortiuntur: quoniam illa definitio quæ neutiquam fieri poſſunt, recenſet, non ex ijs quæ adſunt, artem definit. Recentiores huiuſmodi definitionem uſurparũt. Medicina, eſt ſcientia ſanitatis conſeruatrix, morborum repultrix. Verum ſecus habet. non enim ipſa hæc efficit, ſed ex illis quæ efficit, hæc ꝑueniũt, idq; nõ ſemper. Quapropter non ex his, ſed ex illis quæ ab ea ſemper accipiuntur, conſtituta eſt. Hæc autem ſunt adiectio & ablatio. Proinde quę capit medicina, hęc ipſam eſſe dixit Hippocrates, quibus & in ſanis utitur

C cum ſecundam ipſorum ualetudinem conſeruat, & in ęgrotis ut morbis liberet. Quæ igitur ſemper facit, ea ipſam conſtituunt, non illa quæ ab his efficiuntur. Aliud nanq; ars, aliud eius finis eſt. Quod enim expetit, id aliud eſt ab ipſa, & deniq; neq; id perpetuo ſecũ habet. Quo fit ut quatenus ipſum non contingat, neq; finis eius, ſed ſcopus dicatur: cum autem contigerit, finis. Ita gubernatoria & ſagittandi ars non à fine, quem non ſemper contingunt, ſed ab ijs quibus cõſtitutæ ſunt, & per quæ, ut finem aſſequantur, functiones obeunt, definitionẽ ſortiuntur. Porrò definitio hæc omnibus ferè poſt Hippocratẽ proba eſſe uidetur. Herophilo medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorũ. Trium enim horũ cognitionẽ habet.

D Salubrium quæ corporis humani conſtitutionem ita præparant, ut ex eis pulchre inuicem aptatis, ſanitas concilietur: inſalubrium, quæ ſalubrẽ conuenientiam diſſoluunt. Neutrorũ omnia ſunt auxilia, quæ ægris adferũtur & eorum materia. Hæc enim priuſquã à medico excepta ſint, neutra, hoc eſt, nec ſalubria, nec inſalubria ſunt.

Quot partes medicinæ. Cap. VI.

Primariæ medicinæ partes ſunt, rerum naturæ contemplatio, cauſarum notitia, uel affectuũ conſideratio, ſanitatis tuendæ ratio, ſignorum obſeruatio, & medendi modus. Græci uocant φυσιολογικὸν, αἰτιολογικὸν, ſeu παθολογικὸν, ὑγιεινὸν, σημειωτικὸν, & θεραπευτικόν. Athenæus pro ſignis materiam conſtituit, quæ in curatoria parte cõtinetur. Nam ſine materia curatio fieri nõ poſſit. Indiciorum

rum obseruatio, & ad curandi rationem necessaria, non tamen ipsa est curatio. Materiæ enim beneficio curatio absoluitur. Ac materia quidem sine curatione nihil aliud confert. Signa uero etiam citra curationem ad cognoscendum quæ mederi queas, & quæ minus, necessaria sunt. Ad hæc faciunt ne inscius ijs qui medicinę nullum locũ reliquerunt, manum admolitus, erroris notam incurras. Iam uero quinq; earum partium medicinæ, cuiusq; diuisio quædam angustior est. φυσιολογικὸν itaq; pars dicitur, in qua de hominis natura disserimus. Constat autem, si diuidas, elementorum notitia, quibus homo componitur, tum generationis, fœtus, & formationis, præterea interiorum & exteriorum corporis partium speculatione, cum mortuorũ cadauera incidimus, ossiumq; rationes perscrutamur. αἰτιολογικὸν, quod & παθολογικὸν dicitur. in qua ea quæ præter naturam sunt, inquirimus, morborum causas, accidentium cõcursus, affectuum status diligenter indagamus. His enim incognitis nemo recte nouerit quo modo morbos curare conueniat. ὑγιεινὸν sanitatem tuetur, tum præcauet quo minus corpora in morbos incidant: & ex morbis conualescentes reficit. σημειωτικὸν præteritorum cognitionem, præsentium inspectionem, & futurorum præsagia continet. θεραπευτικὸν, id est, curandi facultas ea quoq; in tres partes diducta est, ut una esset quæ uictu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur.

An medicinæ diuisio in quinq; partes diducta necessaria sit. Cap. VII.

Proinde rerum naturæ cognitio necessaria est hoc potissimum nomine, quòd nisi naturalibus antea cognitis, ea quæ à naturali habitu recedunt, cognoscere queas nunquam: nam præter illorum naturam morbi consistunt. Causarum uero & affectuũ notitia non minus & ipsa desideratur, ut affectuum origines, quibus resistere conuenit, intelligamus, tum ipsos affectus πάθη à ueteribus appellatos eorumq; status cognoscamus. Vtilis sanè & symptomatum affectibus incumbentiũ cognitio est: nam ab horum congressu, quem Empirici συνδρομὴν Græce, latine concursum uocant, corporis affectus speciem nanciscuntur. Quanq; Empirici in syndromis quę cuiq; affectui symptomata cõueniant, obseruarunt, Methodis curationem ipsi affectus indicant, quemadmodum Rationalibus causę, licet ipsi nihilominus tum affectus, tum concursus inquirant. Totum aũt causis attribuũt, quarũ nonnullæ euidentes, aliæ cõtinentes, quædam coadiuuantes, aliquæ concausæ, reliquæ præcedentes dicuntur. Euidentes quæ Græcis uocantur procatarcticæ, id est lacessentes, sunt quæ dum aduersam ualetudinem crearunt, separantur, ut frigus, lassitudo, calor, incoctio. Continentes cohærentesq;, cum præsentes sunt, & morbi quoq; eorum assunt: cum tolluntur, morbi etiam discedunt ut spina & telum. Cõcausæ quas Græci appellant synætia, quæ affectum sua ui possunt generare. generant uero & alteri cohærentes, ut lapis in uesica & inflammatio. Nam ambæ urinæ suppressionis

A causæ sunt, etsi per se utraq; illam generare possit. Coadiutrices causarum partes sunt, quæ sua uirtute morbũ efficere non possunt, sed alteri auxiliantur, ut libido articularem morbum promouet, & remigatio sanguinis eruptionẽ. Præcedentes, siue internæ, quæ ab euidentibus uel præparantur, uel coadiuuantur, ut sanguinis abundantia nutrimenti copiæ soboles est. Præcedit autem Erasistrati coincidentiã, quam Græci πλήθωσιν nominant, quæ omnium morborum causa est coniuncta, uerum citra præcedentem non accidit. Porrò sanitatis tuendæ pars non solum ut pars medicinæ, sed tanquã potior ei quæ medetur, præponitur. Multo enim præstat morbum prorsus non admittere, quàm morbo liberare: quemadmodum & gubernatori longe præstabilius est antequam in tempe-
B statem incidat iter absoluere, quàm fluctuatũ periclitatumq; euadere. Atqui differunt rursus in ea parte quam ὑγιεινὸν Gręce appellauimus, sanitatem tueri, & morbos incessentes longius prospicere. Etenim consueta uictus ratione primum administratur: alterum curatorijs auxilijs ut morbum qui conflari debet supprimat ac dissoluere anticipet: siquidem quæ iam ortis affectibus medicantur, eadem quoq; prius quàm oriantur, prohibent illos consistere. Similiter pars, quam ἀναληπτικὴν, tanquam refectricem appellant, differentiæ cum illis nonnihil habet. Qui enim recreat uires recolligitq;, ut non amplius præter naturam, ita secundum naturam se nondum habet, sed à non natura-
C li nuper habitu absolutus ad naturalem migrat. Quamobrem aliam uictus rationẽ desiderat, nec curatoriam, non enim ægrotat: nec eam qua sani utuntur, ut qui nondum absoluta fruatur sanitate. Quo fit ut nec qualitate nec quantitate pari sanis cibum possit assumere. Adnotatrix signorũ pars medicinæ, curationi morborum per uictum summe est necessaria. nam præterita & præsentia symptomata ad morbi causam inueniendam diligenter inspicimus. Insuper maxima eius necessitas est ad præsagiendum, mors, an salus expectanda sit. Pari modo medicina quæ manu medetur, tum illa quæ medicamentis auxiliatur, sine indiciorum obseruatione non absoluit: quippe præsagia eodem modo desiderant, quibus scias quæ curationem
D non admittunt, quæq; eam recipiunt quidem, sed uehementer aut offendunt ægrum si curentur, aut è medio tollunt. Iam uero curatoria pars trifariam diuisa est, una uictu, altera medicamentis, tertia manu medetur. Prima auxiliorũ, quæ digerendi, apponendi, & concoquendi facultatem habent, est administratio. quæ omnibus quidem ægrotis, sed præcipue febrientibus in usu est. Quæ manu medetur, pars curatoriæ est ea, quæ incisionibus, ustionibus, & ossium instauratione homines curat. Medicatio, φαρμακεία Grecis dicta, nudis medicamẽtis interiores affectus & exteriores sanat. uictus tamen conuenientem rationem quandoq; uero & manuũ opus requirit, quemadmodũ chirurgia & uictus ratione & medicamentis utitur. Itaq; à rerum naturæ cõtemplatione, altius auspi-

cabimur: quoniam nec in ſanis ſecundam ualetudinem tueri, nec in ægris morbi originē ſiue cauſam cognoſcere, nec ſignis quid deprehēdere, nec curationē admoliri rectè poſſis, ignorans quibus homo elemētis conſtet, & quomodo his immutatis à natura quã obtinebãt prius, morbi naſcantur.

De elementis humanis. Cap. VIII.

Conſtat igitur homo ex primis mundi quatuor elemētis, igne, aere, aqua, & terra, ex phyſicorum cum Hippocrate conſenſu, non quòd ex his ipſis, ſed pro portione eis reſpondentibus homo cōſtituatur. Nam & ex Hippocratis ſententia dum diſſoluitur, in hæc prima reſoluitur, dum ita ait. Et unumquodq; rurſus in ſuam ipſius naturam, homine uita defuncto, redire neceſſe eſt, ſiccum in ſiccum, frigidum in frigidum, calidū in calidum, humidum in humidum. Huiuſmodi etiam tum animantium, tum aliorum uniuerſorū natura eſt. omnia ſimiliter oriuntur & deſinunt ſimiliter. conflatur enim ex his prædictis eorū natura, & in eadem finit. Vnde ſingula originem nacta ſunt, eò quoq; recedunt. Quin et idem Homerus hiſce uerbis inquit, innuens diſſolutionem in hæc futuram: Vos aqua uos tellus cunctos aliquando tenebit. Cæterum hominem uelut ex ſecundis & humanæ naturæ uicinis quatuor humoribus, ſanguine, pituita, bile tum flaua, tum atra conſtitutum eſſe phyſici pronunciant, quoniam fœtus in prima ſui formatione ex genitura & ſanguine qui à matre per urachum influit auſpiciū cepit. in his autem quatuor humores erant. Qui ex tribus, iiſq; compoſitis hominem prodiiſſe cenſent, hæc proponūt initia humida, ſicca, & ſpiritus, quæ Hippocrates Græce ἴσχοντα, ἰσχόμενα, & ἐνορμῶντα appellat. Ea ferè Latinis ſonant continentia, contenta, & impetum facientia. Continentia igitur ſunt ſolida omnia, ut oſſa, nerui, uenæ, arteriæ, ex quibus & muſculi, & carnes, totaq; corporis moles conflata eſt, ad hæc interiorum exteriorumq; concretiones. Contenta uero humida ſunt, quæ in uaſis per tota corpora diſperſa feruntur. Atq; hæc quatuor prædictos humores uocat Hippocrates. Impetum facientia ſpiritus exiſtūt, quos ueteres duos, animalem & naturalem numerant. Stoici tertium inuehunt ἑκτικὸν, quem habitum nominant. Eraſiſtratus uaſa triplicia, neruos, uenas, arterias, omiſſis ſpiritibus & humidis, tanquam initia & totius corporis elementa conſtituit. Nam duplici materia regi animal affirmat, ſanguine tanquam alimēto, ſpiritu tanquam naturæ functionibus obeundis coadiutore: non autem ea ut principia intelligit. Multæ uero etiam aliæ corporum ſpecies non ex tribus illis compoſitæ inueniuntur, ut uerbi gratia cerebrum, medulla, atq; oſſa omnia. Cerebrum igitur uel medullam nutrimēti parenchyma, quaſi adfuſionem exponas, audet appellare, ſicut etiam adipem, itemq; iocinoris, lienis, & pulmonis conſiſtentiam. At oſſa neq; nutrimenti parenchymata, neq; ex prædictis uaſis triplicibus compoſita eſſe dicere poſſit. Aſclepiadi hominis elementa ſunt moles corporeæ fragiles, & meatus. Secundū

A Athenæi ſententiam non quatuor illa prima corpora, ignis, aer, aqua, terra, ſed eorum qualitates calidum, frigidum, ſiccū & humidum. Ex quibus duo cauſarum efficientium munere fungi, puta calidum & frigidum: duo materialium, ſiccum & humidum, ſupponit. Quintum uero ex Stoicorum opinione introducit ſpiritum cuncta penetrantē, à quo omnia continentur & gubernantur. Hippocrates cum trifariam hominis elementa diuiſiſſet, in continentia, contenta, & ea quæ impetum faciunt, quibus omnia de elementis poſt ipſum aſſertis comprehendit, necnon naturæ elementorū tractationem, & eorum quæ præter naturam ſunt cauſas, haud ſcio quomodo ſucceſſores eius unã illam reuera diuinam Aeſculapii medicinam in

B tres partes ſibi cohærentes diſtribuerint atq; diuulſerint. Alii enim ſolis humoribus, tum eorum quæ ſecundum naturam habent conſtitutionem, tum cauſam eorum quæ præter naturam ſunt attribuere, ut Praxagoras & Herophilus. Alii ſolidis corporibus initia & elementa attribuentes, ex his tum quæ natura conſiſtunt, tum morborū cauſas capiunt, ut Eraſiſtratus & Aſclepiades. Atheneus uero & Archigenes ſpiritu ſolo ea penetrãte: tum naturalia conſiſtere ac gubernari, tum morbos uniuerſos hoc prius offenſo creari dixerunt. Vnde & pneumatici, id eſt, ſpiritales, ueluti qui omnia ſpiritibus attribuant, nuncupantur.

Exteriorum corporis partium appellationes. Cap. IX.

De partibus corporis ſeu particulis & quæ earum nomina ſint, primus Ariſtoteles docuiſſe ſi-

C mul ac conſcripſiſſe creditus eſt. Temporis autem proceſſu medicis quoq; ipſis poſterioribus de iiſdem tractare neceſſariū uiſum eſt, ne manu allata quanq; partē aut particulã oſtenderent, ſed ex appellatione ſufficientem earum notitiam haberēt: quorum in numero id maxime fuerunt Eraſiſtrati ſectatores æmulati, ut Apollonius Memphites, & hoc prior Xenophon. Diuidunt igitur totum corpus Aegyptii medici quadrifariam, in caput, manus, thoracem, & crura. Alii has quatuor partes in plures diducunt, nempe in alias totius partes, non ut illarum particulas. Capitis igitur tota latitudo pars ipſius corporis dicetur. Huius particulæ ſunt hæ. Anterior ſuperpoſita ſupercilis,

D iis, pilis nuda, inter utranque aurem ſita, Frons nominatur. Hac ſuperior capillis intecta, Sinciput. Partem ab utroque ſincipitis latere ſupra aures ſitam, Tempora appellamus. in media capitis regione ſinciput ſuperante eſt Vertex. Vnde uelut à centro circulus, capillorum prouentus incipere uidetur. Poſt uerticem à poſteriore capitis parte aduſq; tendines Occiput deſcendit. A priore ſub tota fronte, auribus, oculis, naſo, & ore ad mentum uſque circumſcripta à ſuperciliis incipiens, Facies dicitur. Vbi enim frons à ſuperioribus deſcendens deſinit, Supercilia, ceu termini eius eminentes, & pilis conſiti eam excipiunt. Qua autem frons ad tempora porrigitur, in ipſius terminis Aures ſitæ ſunt, quarum pars aperta ala dicitur, refracta ab anteriori in poſterius ipſis ſummitatibus

mitatibus inflexis cubiformis, sub qua semicirculus rotundus in mucronē exurgens Græce xyster appellatur. Huius acumini concauum quod subiacet conchula. In huius medio rotundū foramen meatus auditorius uocatur, sub quo particula pinguis ab aure suspensa fibra est seu auricula, superior pinna. Oculi supercilijs subiacent, quæ & lumina dicuntur, nempe tota figura cum ipsis particulis. Superius inferiusq; interiores tunicas contegentes, Palpebræ appellantur, hæc inferior, illa superior. Cōmittuntur inuicem crebrò & extremo tactu ad uisus recreationem, & ad prohibendum nequid extrinsecus uiolenter oculis incidat. Maxime uero, quemadmodum in somnis, uisoriæ uirtutis auertendę gratia, quo melius homo conquiescat. Partes autē iuxta oculos totos sitæ, qua palpebræ inuicem committuntur, tarsi nominantur Græcorū uocabulo. Vnde pili proueniunt quos cilia nuncupant, græci βλεφαρίδας, à quibus orta sunt dicto nomine. Facti aūt in hoc sunt pili isti ut uisorium spiritum, uel, ut quidam aiunt, radios ab interiore parte effusos perspiciendi gratia dirigāt. His itaq; elapsis, uel retortis, nequaquam animās similiter in rectum, uel in longum uidere potest. Interiores oculi termini ubi palpebræ coalescant, anguli sunt: alter iuxta nasum, iuxta tēpora alter: hic paruus, ille magnus. Quod in horum medio consistit, oculi candidum. Huius rursus medium Iris circulus coloribus uarius occupat, unde & à similitudine quam cum cœlesti illa Iride habet, nomen accepit. Huius rursus media pars per quā uisus peragitur, Pupilla est. Nasus oculos interiacet. eius partes utrinq; sitæ, Nares uocant̃, quibus animalia respirant & olfaciunt. Exteriores autem narium partes, Pinnulæ siue Alæ nominātur. Quod autem eas discriminat, Interseptum uocamus. In utraq; nasi parte quæ proprie cōcaua sunt sub oculis sita, concaua nuncupamus: unde quidam concaui nominantur. Per morbum autem hæc attolluntur ob hominis cruditatem uel displicentiam. His autem superiores inter nasum & aures Malæ, priscis etiam Genæ dicuntur: quæ bene coloratis & ingenuis pudore suffusis rubent. Hinc Maxillę ad mentum usq; descendunt, et hac in mucronem desinūt. Mentum id omne est, quod labro inferiori longa orbiculari figura subiacet. Suprema pars labri sub naribus μύσταξ Græcis, Homero ὑπήνη appellatur. Quod intra labra describitur, & ab eis constituitur & continetur, Os est. Videntur enim hæc quasi connata, post diducta os efficere: quare etiam ueluti nuper diuisa apparent. Quod caput excipit, & ad humeros usq; pertinet, id totum Ceruix dicitur: huius posteriores partes proprie Tendines appellātur. Dein sub ceruice Humeri utrinque prominent, quorum uerticem ἀκρώμιον, quasi dicas, summū humerū, Græci nominant. Quod ab hoc prorsum uergit, Clauiculæ existunt, inter quas Iuguli habentur. Ab humeris Manus incipiunt, utraq; ex suo latere propēsa: harū pars ab humero ad cubitū usq; pertendēs, Brachiū uocatur. Ancon autē, id est cubitus qua tota manus flectitur, cuius exteriorē partem Græci κορώνην, & horū Atici ὠλέκρανον nominant. Dein Cubitus, quo & homines metiuntur. Vbi hic desinit, & cū summa manu coarctatur, Brachiale dicitur. Succedēs huic pars μετακάρπιον, nomen latinitate necdum donatum, quasi postbrachiale dixeris. Inde Nodi à quibus digiti incipiunt, Græci κονδύλους appellant. Digitorū maximus Pollex est, ἀντίχειρ Græcis dictus, quòd toti summæ manui cooperans æquipolleat. Post hunc index λιχανὸς græce nomen ab usu, ut apparet, sortitus. dein Medius: hūc medio proximus sequit̃, Græcis παράμεσος dictus medicis dicatus, atq; ab ijs nomen sortitus. Postremus Minimus dicitur, ꝗ omnibus sit inferior. Itaque à brachiali summa manus dicitur, cuius supinæ pars iuxta pollicem assurgens, Vola nominatur, grece thenar: huic pars opposita ὑποθέναρ grego nomine uocatur, latino carēs. Verum unde digiti procedunt, pectus manus est. Quod medium horum omnium est, concauū Manus dicitur. Thorax ea pars appellatur, quę à collo toto ad ilia usq; ex anteriore parte protendit. Huius pars quæ sub clauiculis utrinq; & manibus habetur, Costæ sunt id est πλευραὶ ex quibus & latus utrunq; πλευρὸν dicitur. In harum medio Pectus, Huius rursus medium usq; ad chartilaginem sub qua uentriculi os delitescit, στέρνον Græcis dicitur: idē locus etiam extrinsecus ita appellatur. Hinc Abdomē oritur. Quæ sub uentriculi ore ad partem exteriorem apparent, subchartilagia nominamus, Gręci ὑποχόνδρια, quoniam secundum rectitudinem sub chartilagine ueluti post ipsam habentur. Sunt aūt Musculi, qui expansi membranæ prætenui ueluti araneæ, quam περιτόναιον Gręci nominant, subiacēt: extrinsecus uero cute cōteguntur. Aequiuoco autem cum his uocabulo etiā interiora uiscera uocamus subchartilagia uel hypochondria: quoniā & ipsa sub chartilaginibus notharū costarum ab interiore parte existūt: sed exteriora proprio. Quod ab anteriore ilium parte hypochondria comprehendit, Abdomen est. Quod utrinq; est, Inane seu uacuū siue laterū mollitudo. Ilium mediū occupat Vmbilicus. Sub hoc Sumen Gręcis ἦτρον uocatū. Postea Pubes sequitur, quæ & græce ἐπίσιον dicitur: in quam Thorax finit, ubi & masculorū Naturalia constituta sunt: tum fœminarū ad femoris utriusq; exortū, ut sub hoc occultentur. Maris pars prominens Coles uocatur: summitas eius Glans: qua foramē habet ad excretionem, οὐρήθρα ab usu nuncupatur. Cutis quæ eam contegit, Præputium dicitur. Inferior pars colis in longitudinē eius uergens ῥαφή, id est sutura uocata est. Quæ uero adusq; sedem producitur, ταῦρος, hoc est taurus. Testiculi duplici nomine apud Græcos Didymi & Orchis intus & foris appellant̃. Quod testiculos ambit: ὄσχεον Græci, nostri Scrotū uocant. Mulieris autē pudendi (sic enim nominaui ipsum) sinus ipse, grecū nomen κτεὶς obtinet, latinum Pecten. At quæ sinum ambiunt, Alæ uocantur. Inter has autem caruncula ad fissuram exorta, Græcorum lingua νύμφην, nostra colliculum appellare licet:

quem quòd multo promineat, Aegyptij in uirginibus excidere consueuerunt. Porrò musculus sedis commodat ad hoc, ut excretiones cum lubet retineamus. Anus autem à figura, ab actione uero adstrictor uocatus est. Cæterũ posteriores corporis partes, quæ collo subiacent, hunc situm & appellationem habent: totum, νῶτον, id est, tergum uocatur, inde utroq; in latere ὠμοπλάται, id est, scapulæ habentur. Media ipsarũ pars μετάφρενον, quod est dorsum, cui etiam stomachus id est gula intus subiacet. Rursus media totius tergi sedes superne ad clunes usq; Spina dicitur. Huius partem quę recto tramite sub dorso habetur, ἄκνηστιν Homerus nominauit, manifesto alijs dictionibus exponens, κατ᾽ ἄκνηστιν μέσα νῶτα, quoniam & iuxta rectitudinem longitudinis media sunt terga, mediumq; est dorsi & lumbi. Spinam Lumbi Græcis ὀσφὺς dicti, quæ ἰξὺς nominata est, quatenus cingimur, excipiunt. Hi in Os sacrum terminãtur: in cuius utraq; parte Coxæ sunt: in his Nates: quoniam quæ his subijciuntur, maxima ossa sunt. Inde carnosa ipsis corpora substrata sunt. Quorũ Gibbæ partes, ꝙ orbiculares sunt, σφαιρώματα, ceu modo orbium factæ, Græcis nominãtur. Inde corpus unum in duos exit processus. Nam in duo crura nominata bipartitur, quorum diuisionem ueteres Græci διχάλων nominant: atq; hæc tota ad extrema usq;, Crura dicuntur: quæ uero à coxis statim incipiunt, Femora: ubi uero artus postea committuntur inferioribus, articulumq; efficiunt, Genua nominamus. Eorũ partes retrorsum spectantes, Poplites, uel Ancyle: inde ad ima maximi artus Tibiæ: quorũ anterior pars ἀντικνήμιον grecis posterior Sura nominatur. Postremum ossium tibiæ in utrũq; latus excedẽs, Malleolus est: ab hoc siti Pedes proprie appellantur: quibus etiam mensurã sibi aliam homines in altum tollentes pedem inuenerunt. Pedis pars posterior Calx: prior à malleolis usq; ad digitos, ταρσὸς Græcis uocatur. Interior autem quasi pedibus inuicem se aspicientibus à malleolo uersus magnũ digitum procedẽs, πεδίον Græcis appellatur: latine planicies dici potest. Quod sub hac statim in medio imi pedis habetur, Cõcauum dicitur. Infimum quo terram contingimus & ingredimur, Planta uocatur. Quod post concauum ad digitos assurgit, pectus pedis nuncupatur. Deinde digiti numero manuum digitis pares. Nõ autem eadem sortiti nomina: quoniam nec eosdem præstant usus, quanquam magnitudine aut situs ordine conueniant.

Interiorum anatome. Cap. X

Anatomes uocabulum, etiam exteriorum corporis partium & particularum per abusum cõmememoratio usurpat, quæ uerbis uniuscuiusq; ipsorum naturalem situm, ordinem, usum, quem animanti præbent, propriam cuiq; illorum appellationem de quibus iam retulimus, percenset. Interiorum uero cum sermone explicatio proprie anatome dicitur. Siquidem oculis eas indicatas esse, consectio non est, sed cuiusq; notitiam ex sermone ac uerbis accepisse, & naturales actiones quo-

A modo ipsas obeant didicisse: præterea quam inuicem cõmunionem uiscera, aliæq; corporis partes per uenas habeant. Cerebrũ itaq; ex nullo eorum quæ prædiximus, principali uase compositũ esse uidetur Erasistrato, eoq; nutrimẽti parenchyma, id est, affusio ipsi esse uidetur. Est autẽ corpus simplex, atq; ob id omnium quæ humano continentur corpore, & præcipuum, & princeps. Quapropter Plato & Hippocrates animi principatum in eo constituunt. Comprehenditur sanè membranis duabus. Vna & contigua assimilisq;, χοροειδὴς id est secundiformis Græcis appellatur, uenosiorq; est. Altera quæ huic superiacet, caluariæ quibusdam partibus magis adhærescit. Sed hæc neruosior existit. Ex superiore igitur parte uenæ nu-
B trimentum à corde iuxta eum locum qui Græcis λνχλωδου dicitur, ex arterijs quæ ad basim sunt acceptum in id deriuant: inde & nerui exortus principium ex eo capiunt, unde & animi functiones uniuerso corpori communicant. Neruorum autem species duæ sunt: una mutuos ossium connexus colligat, continetq;: altera sentiendi mouendiq; pro arbitrio facultatem toti corpori transmittit. Atq; hinc etiam musculorum prouentus est. Oculorum meatus & ipsi ab ima cerebri parte proueniunt, & per eos uisorius spiritus oculis impartitur. Inde uero nares etiam processus habent, per quos & odoramur, & cerebrum expurgatur. Ad aures processus non sunt, uerum à posteriore parte membrana, quam Græci μήνιγγα uocant, per-
C forata est: atq; in uermis speciẽ processum habet, per quam similiter ipsæ repurgantur. In illius principio cerebri pars Græcis κωνοειδὴς appellata, quòd coni speciem referat, sedem habet. Iam uero illinc & spinalis medulla incipit. Cæterũ duos habet cerebrum uentriculos, quorundã opinione, unum, ubi animi principatus residet. At Caluarię ossa superiore parte sub cute, membrana quæ per suturas è meningibus prodijt, περικράνιον Græci nominant, conteguntur. Estq; hæc origo membranæ costas succingentis, quam ὑπεζωκότα nominant, & septi transuersi, & peritonæi, & omnis membranæ neruosæ. Oculus ex Hippocratis sententia habet duas tunicas, quas Hippocrates μήνιγγας, quòd ex illis prouenerint, appellat. Recen-
D tiores tres ponunt, nonnulli quatuor. Ex quibus prima de foris est, à Gręcis κερατοειδὴς uocata. Ea reliqua sui parte alba est, pupillę loco extenuatur. Perspicuumq; subiectũ colorem reddit, quatenus niger uel cæsius uel fuluus apparet. Secunda huic adiuncta qua pupilla est, modico foramine concaua, quæ quòd parte interiore sit acino uuæ similis ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Tertia retis modo sinum habens, ἀμφιβληστροειδὴς nuncupatur: perinde quasi in summo quartam tunicam à nõnullis inuectã excipiat, quam & ἄδηλον, ceu minus apparentem uocare consueuerunt. Est etenim membrana minima simul & tenuissima, sed prima & secunda firmæ membranæ crassæq; tunicæ sunt: tertia uero & quarta tenuissimæ. Quare & Hippocrates priores solas cognouit: oculus, inquiens,

membra

membranas duas habet. Porrò triplices hæ tunicę humores continent. Hunc ab aquæ similitudine ὑδατοειδῆ Græci uocant. Illum ὑαλοειδῆ, quòd uitro quiddam simile referat. Tertium κρυσταλλοειδῆ hoc est crystalli modo pellucidum. Palpebrarum interiores partes carnosæ: mediæ cartilaginosæ: exteriores cute teguntur. At quoniam chartilago media dura est, adeps subiecta est lenimenti malagmatisue instar, quæ frequenter exuperans, guttas siue aquulas ὑδατίδας appellatas parit. Lingua maxime carnosa est, in quam duplex neruorũ genus ab ima parte cerebri prodiens, inseritur. Alij molles appellati gustandi sensum ad principiũ, alij duri motum arbitrarium ad ipsam deducunt. Ad huius radicem exigua inhæret lingua Græcis ἐπιγλωττὶς dicta, quæ cum deglutimus, recurrens, arteriam claudit, nequid ex firmioribus humidis in ipsam delabatur. Cuius rei quoque causa tonsillę numero quatuor creatæ sunt: duæ ad linguæ radicem, utrinque conspicuæ: duæ his proximæ penitiores. Nominãtur eædem etiã Græcis παρίσθμια, quoniam locus ad quem sitæ sunt, isthmo præsertim cũ per inflãmationem intumuerunt, eoque transitum hunc arctum nimis reddunt, figura respondẽt. Porrò cum duabus animal materijs guberne tur, alimento & spiritu, ad hunc quidem percipiendum, nares, os, fauces, gurgulio, aspera arteria, & pulmo, partes sunt aptissimæ. Nares sanè & os respirationi seruiunt: gurgulio, ne frigidus in fauces aer cumulatim irrumpat: aspera arteria, ut eundẽ in pulmones deducat, quorũ in pectore sedes est: per hos & omnis fit respiratio, submittẽtes quidem se, ut spiritus emittatur: attollentes uero, ut idẽ recipiatur. Quare actione similitudinẽ quandam cum fabrorum follibus habere uidẽtur: figuram uero ungulæ bubulæ seruant. Porrò ex spiritu in pulmone elaborato quicquid maxime necessarium est, ad sinistrum cordis uentriculum defertur. Quicquid inutile est, illac qua inspirauimus efflatur. Nutrimenti uasa ad excipiendũ, & instrumenta ad elaborationẽ instituta hæc sunt, os, dentes, stomachus, uentriculus, ieiunum & tenuia intestina. Os quidẽ & dentes cibum extenuant molũtque: Stomachus appetit & deglutit. appensus asperæ arteriæ ad septum usque transuersum porrigitur. Ventriculus omnis est ad concoctionem. incipit uelut à media chartilagine, ubi uẽtris os situm dicitur. subsidet leuiter iocinori, latitudine Græcorum literam σ referens, & altero extremo in sinisteriorem partem uergit, ubi est & Græcis dictus πυλωρὸς, quoniam portę modo, ne nutrimentum ex eo confertim delabatur, prohibet. Ieiunum & tenue intestinum digestioni dicatum est, in sinus multos implicitum. Committitur autem mesaræo seu mesenterio, quòd uenæ in id descendentes, intertexunt. Ei uero tenuius intestinum est ita connexum, ut pars eius esse uideatur, quippe ieiuno explicato non tamen ita in amplum persimile est. per quæ digestio plurima ad iocineris portas permanat. Deinde cæcum intestinum, alimento recipiendo accommodatum. Huic adhæreſcit aliud,

A Græci κῶλον nominant, quod excrementa ex distributione segregata suscipit. Pertendens autem in dextram supra umbilicũ inter iecur & lienem, deorsum rursus fertur, totumque amplexum abdomen in rectum intestinũ desinit. Cum igitur duo meatus siue itinera à lato oris spatio incipiant, alterum iuxta priorem colli partem, bronchum id est guttur uel asperam arteriam nominamus: [alterum, stomachum.] Vnde uero initium capit arteria, & ubi aperitur, Latini fauces, φάρυγγα Græci uocant, uel λάρυγγα. Cæterum totus meatus ex chartilaginibus annuli modo uel circuli compositis constat, quò firmus continuæ animantis respirationi maneat, nec comprimatur: quare etiam ostium eius semper patescit. Nam cibi abstinentiã

B tolerare potes diutissime, non inspirare, ne minimũ quidẽ tẽporis potes. Huius rei gratia purum hunc spiritui transitum natura dedit, ne impedimenti quid sentiat. Enimuero siquid uel cibi, uel potus in arteriam imprudentibus delabitur, strangulationes & tusses statim excitantur, donec à spiritus impetu excussum efferatur. Iam uero aspera arteria spiritum pulmoni transmittit, desinitque in eiusdem arterias asperas, quas ipsas quoque bronchia nominant. Stomachus interius quàm arteria existens, ceruicis uertebris annexus, longissime cum aspera arteria porrigitur. Sed bronchus illi præpositus, cum cibum deglutimus, recurrens exacte à ligula cooperitur quæ ex linguæ radice trahit originem. Porrò hæc ligula non modo os

C arteriæ claudit, sed etiam cibum lingua uelut uentilabro exceptum, instar pontis ad stomachum transmittit, dum super arterię os seipsam imponit. Stomachus pro naturali functione appetendi facultatem habet. Dum appetit quidem, se attollit, & quæ offeruntur, deglutit, deinde dum accepta uelut extrudit, & ad subiectas partes expellit, atque superioris uẽtriculi orificio cõtiguo per trãsuersum septum tradit, submittitur. Per quod angusto existente meatu, in uentrem alimenta descendunt. Ventriculi naturæ officium est, ut alimentum sibi cõmissum concoquat, quod à concoctione primum ptisanæ cremori per simile est: uerum per eum quem πυλωρὸν à Græcis appellari diximus, qui adhuc arctior est, alimentum ieiuno in-

D stillatur: quod cum tenue sit intestinum, inflexuosissimos orbes natura implicauit, ne ex facili uidelicet dissecaretur, diuelleretúrque. Mesaræum seu mesenterium anfractus & orbes eius amplectitur atque ipsos sustentat: quanquam id nõ solum hunc præstat usum, sed etiam uenas duas sub iocinere emergentes [fulcit] quę post in diuersas partes diducuntur, & mesaræo inserũtur, quo & ipsæ (sunt enim tenues) ruptionis periculum effugiant. Sustinentur autem ab intexto eidem simul basi huic innitentes, & scalæ nauticæ instar alleuatæ finiũt. Atque hoc pacto in singulis anfractibus ad hirudinum similitudinem se habentes, aperto ore ieiuno inhiantes, omnem in eo alimoniam in succum conuersam exugunt. Simul autem inter exugendum, protinus ipsum in sanguinẽ mutant, qui suc-

cus

cus antea erat, dum in ieiuno esset. Nō enim aliun de uel pituitę, uel sanguinis, uel alterius cuiusdam uas esse natura indicat. Rursus igitur duæ factæ ex multis uenæ à mesaræo acceptum, ad iocineris portas digerunt. In iocinere cum sanguinis naturam nutrimentum induit, recrementa singula pariter secernuntur. Flaua bilis ad uesicam ei inhęrentem defertur: atra ad lienem. Iam uero ab hepate uersum in sanguinem alimētum, in dextrum cordis uentriculum distribuitur. A corde sanguis per iugulares uenas (σφαγιτίδες à Græcis nominantur) ad superiores corporis partes deriuat. Per cauam autem uenam in uniuersum corpus diffunditur. Ab hac armi duo, sanguine iam à sero discreto, ad renes perreptant, qui lumbis sub clunium carnibus inhærent, per quos urina destillat. Ad uesicam autem per meatus dictos græce οὐρητῆρας proficiscitur. Vesica corpore suo urinam recipit, & per colem foras excernit. Testiculi uero substantia glandulosi sunt, conceptacula & officinæ seminis, quod per singulos neruos ab inguinibus dependentes, Græci κρεμαστῆρας nominãt, ad eos fertur. In quos etiam alia uasa ipsos nutrientia descendunt. Cæterum duabus tunicis conteguntur, quarum tenuiorem Græci ἐρυθροειδῆ, ualentiorem δαρτόν appellant. Ab his est, quod ὄσχεον à Græcis, scrotum nostris dicitur. Fœminis autem uulua scroti conuersi similitudinem refert. Venæ in partem eius interiorem quamplurimæ aperiuntur, per quas sanguis expurgatur, qui in conceptibus retinetur, ceditq; in alimentum fœtui & formationem. Nam à uenis quæ secundas implicant, binæ aliæ prodeuntes uenæ, ab arterijs ibidem sitis binæ arteriæ, & à neruis unus neruus mutuo in unum congressu meatum quendam ab anatomicis Græcis οὔραχον appellatum absoluunt, qui infantis umbilico inseritur, ex quo & enascitur, & suspensus est. Ab umbilico autem uenæ ad iocineris portas sanguinem in fœtibus transmittunt arteriæ uero iuxta uesicam, crassiori arteriæ: neruus hic spinæ insertatur.

De ea anatomes parte quæ ad ossa pertinet. Cap. XI

Ossium duplex compositio, una ad motum accommodata, nomen articuli habet: altera ad stabilitatem, Græcis συνάρθρωσις, id est, coarticulatio dicitur. Huius autem tres sunt species, sutura, coagmētatio & fixura. Suturis igitur capitis ossa cōstant. Inueniuntur autem suturæ in plurimis quinque. Prima per sinciput, στεφανιαῖα à corona cui assimilatur, Græcis dicitur. Altera per uerticem ὀβολιαῖα, quòd ueru repræsentet, uocat. Tertia per occipitium, à Græcorū litera λ. λαμβδοειδὴς ei nomen est. Duæ, quas κροταφίας nominant in utroque temporum una. Ossa caluariæ septem numerantur: occipitis unum, uerticis duo, temporum item duo, frontis unum, polymorphi unum. Cerebrum duos ab utraq; cerebelli parte processus obtinet (κορώνας, quasi dicas tubercula, Gręci appellant) qui in primę uertebrę cauitates insinuantur, in qua uelut centro secundæ uertebræ caput in la-

A tera mouetur, annuit, renuitq;. Deinde ossei dicti processus duo paululum inuicem dissidentes, per quos tendines & nerui deorsum ferūtur. Post alia duo ossa super foramina, per quæ facultas audiendi est, emergunt: iugalia nominari possunt ab eadem similitudine, à qua id Græci ζυγοειδῆ appellant. Sub his rursus alia duo petræ modo prominent, λιθοειδῆ uocant. Priore capitis parte processus sunt telo similes, hinc quoque βελονοειδεῖς à Græcis dicuntur. Facti autem sunt ad faucium diuisionem. Vbi summæ eorum partes chartilagine cōmittuntur, os ὑοειδὲς appellatur. Quæ uero super his sunt, nomen tum apud Græcos, tum Latinos desiderāt, quorum in priore parte situm est os à multiplici forma dictū πολύμορφον. Porrò su-

B perioris maxillæ ossa coagmentatione cōstant. Facies item commissuras nouem habet. Prima in lato utroq; oculorum spatio situm obtinet: duæ à latere narium utroq;: alia medias nares rectà intersecat. Malæ quoque singulas habent. Duæ rursus obliquę palatum secant, unaq; in rectum idem palatum diuidit. Cōmunes autē faciei & capiti connexus, sunt in ossibus iugalibus. Iam quidē faciei duodecim ossa sunt, narium duo, oculorum quoque totidem. Malarū singula, palati quatuor, dentium receptaculorum duo alis similia. Maxilla inferior quorundam sententia duo in mento connata habet ossa, nonnullorum unum. Cæterum dentes fixura iungūtur, quippe receptaculis ipsorum infixi sunt. Sunt autē numero triginta duo. Ex his

C quaterni primi, in superiore atq; inferiore maxilla, quia secant, τομεῖς à Græcis nominantur: canini quatuor. maxillares seu molares uiginti sunt. Ex reliquis ossibus claiculæ ad summum humerum coeuntes deligantur. Ad pectus autem articuli & coagmentationis mistionem facere uidentur, & Romanæ literæ S, eiusq; simplicis figuram ostendunt. Dein costæ duodecim utroq; latere habentur. Septem ex eis cum spinæ uertebris, cumq; osse pectorali utrinq; coeūt. Reliquæ quinq; à posteriore parte spinæ inseruntur. In anteriore parte inuicem renuentes chartilagine colligantur. Vertebræ uero omnes quatuor & uiginti sunt. Septē in ceruice, dorsi duodecim, quinq; lumborū: post omnes os sacrum, quod ex uertebris inuicem con

D natis cōstare uidetur. Quin & pectus similiter ex septem ossibus unà coalitis ensis figura structum esse apparet. At brachium utrunq; humeri articulo coarctatur. Porrò suo ipsius capite oblique in scapularū sinum immittitur. Cęterum scapulæ musculis qui posteriore parte costis substernuntur, incumbunt. Cubitus & radius quem Græci κερκίδα appellant, coalitus quidem modo sese contingunt: articuli uero modo alteri brachij capiti committuntur. Tribus enim suis modis brachium in cubiti cælaturam structura literæ σ similem inseritur. Quarto iam modo radius ueluti circa axem uoluitur. Brachialis ossa tria mutuo coalitu deligata sunt, ad cubitum tamen et radium articulum apte faciunt. Postbrachialis quinque ossa uidere licet, articulū cum brachialis ossibus, quibus con-

nata

nata sunt, explentia. Palmæ ossa cum eisdem, & post brachialis ossibus coagmentatione iunguntur, continenturq;. Cæterum cum primis digitorum internodijs coarticulantur: digitorum uero internodia singulorum tria, quæ articulo componuntur. Femoris os unum est, cuius caput leniter reflexum in coxæ profundum sinum conijcitur. Quam cōmissuram neruus qui è medio sinu prodit, & in medium femoris caput inseritur, continet. Coxæ quæ duo sunt ossa à posteriore parte, cum osse sacro, priore inter se coalescentiam habent: ubi & pubis ossa uel pectinis nominantur. Tibiæ utriusq; ossa duo, nempe tibiæ & fibulę. nō peruenit autem fibula quam Græci περόνην appellant, ad genu articulum, uerum sola tibiæ summitas quatuor in se superficiales sinus obtinens, quibus duos femoris nodos excipit. His incumbit ab anteriore parte paruum os, rotundum, sublatum, scuti breuis instar, cōmissuram eorum continens, quòd in summo coarticuletur: patellam id Latini uocant. Fibulę superior extremitas anteriori tibię parti sub insertione connectitur. Iuxta malleolos autem qua desinunt utraq; tibiæ ossa, ligamento nerueo, chartilaginosoq; inuicem colligantur. cæterum intus talo incumbit intra se ossa conuincens. Talus iuxta pedis longitudinem situs, perone, hoc est fibulæ insidet, eiq; firmiter coaptatus est. Cæterum tibiæ ossibus, tum ei quod σκαφοειδῆ uocant, in anteriore ipsius parte articuli iunctura committitur. Rursus scaphoides ubi cum talo coit, excauatum est, ut scaphæ speciem referre uideatur. E regione gibbum, calles tres habet, quibus ossa χαλκοειδῆ, quæ tria sunt, inseruntur. porrò quod cubi figuram repræsentat, extrinsecus situm est. coarticulatum est autem carnosæ parti, & calci. Processum quoq; ex inferiori ad priorē partem obtinet, quam plantæ os retinendi ipsius gratia subijt. Deinde os dictū πεδίον, & ipsum quinq; constat ossibus. Tum deinde quinq; pedis digiti habētur, ex tribus omnes internodijs, similiter ijs qui in manu sunt compositi, si magnum excipias: is enim solus duobus constat. Contrahunt autem horum iuncturas membranosa quædam ligamenta: talum & calcem ualida admodum, & quædam ex ijs rotunda, simul & neruea chartilaginosaq;.

De humoribus. Cap. XII

Humores corporis ex prima generatione quatuor, commisti inuicem & contemperati sunt corpori. Exuperat autem alius in alio magis loco, sanguis in corde, pituita in capite, flaua bilis in iocinore, atra in liene. Cæterum duplex spiritus innati species, alius naturalis, alius animalis. Non desunt tamen qui & tertium hecticon introducunt. Hecticus igitur est spiritus qui lapides continet. Naturalis animātia & stirpes nutrit. Animalis, sentiendi, omnisq; motus facultatem animatis exhibet: Situs autem est in animātibus: nam his tribus animalium natura constat. Itaq; animalis in capite sedem habet: naturalis in corde: hecticus in toto corpore uersatur. Naturæ actiōes sunt, à prima generatione impregnatio, fœtusq; formatio: in e-
A ditis, appetitus, cibi deglutitio, in uentriculo concoctio, digestio, in sanguinem alteratio, segregatio, nutritio, & auctio. Segregantur autem in corpore stercus, pituita, utraq; bilis, urina, sudores, mucci, saliua, & lac. Animę uero facultates, sensus & uoluntas. Sensus quidem sunt quinq;, quibus animantia per corporis instrumenta funguntur, uisus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Instituit autem anima quædam sine corpore, ut cum ratiocinatur, uel reminiscitur. Cū corpore, ubi ad quorundam receptionem, uel excretionem, uel ad loca mouet. Respiratio composita quædā actio esse uidetur, partim ex arbitrio, partim sponte & naturaliter, ut in somnis facta. Sanus igitur homo est, primis, unde constat elementis: & secundis, unde
B formatus est, quatuor humoribus, tum quantitate, tum qualitate mediocriter inuicem contemperatis: solidis autem partibus ex quibus compositus est, nec diuisis, nec condensatis, nec è loco suo motis: spiritibus nec intensis nimium, ut in phreniticis, nec dissolutis, ut in lethargicis, uel in ijs qui cardiaco affectu affligūtur. His enim hecticus spiritus resolui uidetur. Sanus autē homo conseruandus est consuetis exercitijs, & cibis patrijs quolibet anni tempore obseruatis: copia eorum solum uitanda est, ex qua cruditates oriuntur, quæ morbos pariunt. Præcauendi morbi sunt, uel qui iam imminēt, uel futuri sunt. Si ex plenitudine proueniant, inedia, uel purgatione, uel uenæ incisione curandi sunt. Si ex labore & indigentia, quieti cor-
C pus dare & nutrire conuenit.

XIII Verum uniuersi morbi, & ex Hippocratis sententia, partim extrinsecus ex aere nos ambiente, partim intrinsecus ex esu, potioneq; proficiscuntur: à quibus humorum aliquis uel abundat, uel deficit, uel qualitatem cōmutat. Ab his etiam spiritus insiti nunc intenduntur nimis, nunc plus æquo relaxantur. Solida uero corpora foris & intrinsecus multas causas habent, plures affectus sustinendi. Erasistratus autem & Asclepiades in uniuersum unam cuiq; morbo causam tribuunt. Ille sanguinis in arterias coincidentiam, hic corporeę molis in raritate extensionem. Plenitudinis morbum facientis notæ sunt uasorum cōuexio, faciei rubor, totius corporis tumor, & pulsuum magni-
D tudo cum robore. Indigentiæ signa, collapsus tumoris, gracilitas in facie, & exiguus pulsus cū imbecillitate. Itaque febrim ueteres ipsam per se affectum arbitrātur. Erasistratus & recentiorum nonnulli accessorium, seu consectarium affectum. Febris igitur, est natiui caloris in ardentiorem cōuersio, eo quòd intro auersus perspirare prohibeatur. Indicia febricitantium colligimus ex calore intenso & intolerabili, tum in accessionis principio ex languido, inæquali, & crebro pulsuū motu: In statu, ex uehemētissimo motu elato, & ueloci admodum. Iuniores calorem naturali magis ardentem, mordacem, acrem, & constantem, cum pulsuum frequentia et duritie, ex alto uenietem, febrem esse definiūt. Sunt autem duæ eius species omnium sententia, continua, & intermittens. Continua est,

quæ

quæ non ad integritatem prius quàm morbus ex toto solutus sit, uenit. Intermittentis rursum sex species inuenimus apud ueteres, quotidianã, tertianam, quartanam, quintanam, septimanam, & eam quæ à nono die nomen habet. Quotidiana est quę singulis diebus aut noctibus accessionem uel decessionem facit. Tertiana unum diem præstat integrum, tertio redit. Quartana duos dies intermittit, deinde reuertitur. Quintana tres. Septimana quinq;. Quæ à nono die uocata est Græcis ἐννεατικὰ, septem. Nam semitertiana, modo inter continuas, modo inter intermittentes ponitur.

XIIII Iam uero reliquorũ morborũ duo genera sunt, uel cum febribus, uel sine febribus. Quidã enim acuti, quidã longi sunt. Acuti quidẽ hi, Phrenitis, febris ardẽs cui nomẽ est causos, Synanche, Pleuritis, Peripneumonia, Cardiacus affectus, Regius morbus, Cholera, Voluulus quem Græci εἰλεὸν uocant. Colicus affectus, Apoplexia, Tetanus, Opisthotonus, Emprosthotonus. Acuti igitur à sanguine ferè & flaua bile, in nonnullis corporis partibus quas ij male habẽt humores superfluis, & in deterius uersis constituuntur. Longi à pituita & atra bile, similiter uel copiosioribus quàm naturæ modus exigit, uel in acerrimam qualitatem immutatis. Qui iam ex copia laborant, uictus ratione, uel inedia, uel purgatione, uel uenæ incisione curandi sunt. Qui ex abstinẽtia in morbum incidere, alimentis restituere conuenit. Quibus incoctio & humorum acrimonia morbi causam fecerunt, ijs fomentis & cataplasmatis cõcoctio paranda est. Acria contemperanda sunt, & cibis boni succi atque humectantibus uti oportet. Cæterum quatuor in toto morbo, particularibusq; accessionibus tempora auxilijs adferendis dicata sunt. Initium, incrementum, uigor, & inclinatio. Principio totius morbi inedia triduana conuenit: in quibusdam etiam in totum abstinere triduo conducit. Venæ sectionem in initio recentiores ad tertiũ usq; diem statuunt. Veteres etiã post tertiũ diem præcipiunt, si uires suppetant, & morbus postulet. Nutrimenti tempus à triduo iuniores, antiqui non omnibus, sed ijs qui copia laborant, tum iunioribus, tum senioribus instituunt. Pueros ab initio nutriunt. Præterea illos quibus huiusmodi consuetudo est uel loci, uel aeris circumflui gratia. Ab alimento post triduũ primum sumpto perfusiones capitis & præcordiorum ex usu sunt: sequentibus diebus cataplasmata & clysteres. Perfusiões igitur in præcordijs calidas semper assumere oportet, & simplices, ex cumini uel xylanethi decocto. Ad caput, calefacientes quidem in lethargo, & in omni graui sopore: refrigerantes autem in phrenitide, & quauis acuta febre conueniunt. Cataplasmata quædam solo melle & oleo conficiuntur, uocanturq; μαλακτικὰ, quasi interpreteris, emolliẽtia. Quædam ex aqua cui oleum sit adiectum, fiunt, quæ ὠμὴν λύσιν Græci nominant. Alia his insperguntur, ueluti pollen, lini semen, & fœnũgræcum. Clysteres hydrelæo, melle, sale & nitro modico præparantur. Tempus eorum ante cibum est, dum accessiones remittuntur & inclinãt. In cõtinuis morbis diluculum.

XV Phrenitis est mentis alienatio. Notæ sunt, insania uehemens, temeraria manuum gesticulatio, floccorum & festucarum collectio, & febris acuta. Causam habet magna ex parte bilem. Constituitur in cerebro, uel eius membranis quas μήνιγγας appellant, uel, ut quidam aiunt, in septo transuerso. Curatio hæc conuenit. Initio, si præscius fueris, detractio sanguinis per uenæ sectionem, & per cucurbitas. clyster item, & cibi abstinentia: non cedente morbo perfusiones soporiferæ, inunctiones quibus somnus accersitur, & humectantes cibi conducunt. Causos febris species, ab Hippocrate quidem inter acutos, ut quartana inter longos morbos refertur, à recentioribus non item. Oritur ex bile non nimis sicca, circa uenas quæ ad iecur sunt. Curatur in principio sanguinis missione, in statu, frigidæ, tum aliorum quæ refrigerandi uim obtinent, potio confert, uel epithema, cuiusmodi ex hydrelæo præparatur. Angina est circa ceruicem inflammatio. Eius speciem unam Græci κυνάγχην appellant, quæ in interiore ipsius parte orta subito strangulat. Alteram συνάγχην. Hęc in exteriorem partem incumbit, eoq; minus strangulat, minusq; periculosa est. Vterque affectus uel à bile, uel à pituita salsa nascitur, idq; nonnunquam cum febre acuta, nonnunquam sine febri. Remedium & generosissimum & præsentissimum est sanguinis statim in principio missio: deinde medicamenta pituitam per os educentia, & cerata foris imposita. Asclepiades ultimum auxilium posuit, de quibus summus metus est, ne strangulentur, superiorem gutturis partem incidere. Pleuritis lateris ab interiore parte inflammatio est. Huic febris acuta, dolor uehemẽs, & tussis accedit: à bile potissimum constituitur. Præsidio est initio adhibita uenæ incisio: deinde cataplasmata & sicca fomenta, nempe milij & salis: postremo medicamenta intrinsecus repurgãtia, quę πλευριτικὰ nominant. Cauẽda uero in his sunt uẽtris profluuia. Peripneumonia, nonnullis autoribus inflammatio grauis est, circa pulmonem idq; grauitate ostenditur. Quibusdã pulmo inflammationem pati non posse uidetur, sed uicina eius loca cum in affectione eiusmodi sunt, ea ut ita nominetur, faciũt. Habet autem hic morbus febrem acutam comitem. Eadem ipsius causa, quæ pleuritidem concitat: secundum alios tamen pituita. Remedium ferè huic cum superiore malo cõmune est. Cordis affectus est, quem Græci καρδιακὸν uocant, non quòd in corde affectus sit, sed quoniam stomachum ueteres cor appellabant, quo in febri acuta resoluto, ægrotos immodice digeri ac exolui contingit. Accidit ferè ex immodica abstinentia, uel parum tempestiua uenarum sectione, uel cum aliquid præter rationẽ corpori adimitur. Quare alimento, quod facile distribui queat, & recalfacere, succurrendum est: quemadmodum ex uino ac niue, cibo qui ex ualentiore materia est, & stomachum roborare potest. Est

cum uisceribus inflammatis, potissimum iocinore, hic morbus eueniat: cum ecótrario, ablatione & cataplasmatis inflammationi dicatis opus est. Arquatus est, quem & regium morbum nostri, ἴκτερον Græci nominant, bilis in summam cutem redundatia. Interim cum febri acuta oboritur, interim sine illa cum interiorū adustione, & stomachi uitio. Si præcordia inflammantur, cataplasmata primum desiderant: si copia laborant, uenæ sectionem: sin minus, medicamenta quæ bilem euacuant, aut uentris ductione & intestinorum, aut per urinas, aut per sudores, aut per nares. Cholera duplex est secundum Hippocratem. Altera humida, in qua, uti omnes norunt, uehemens est excretio, bilis supra infraq; erumpit, intestina grauiter torquentur. Accedunt conuulsiones, sæpe etiam crurum suræ contrahuntur. Remedio contractionibus sunt perfusiones calidæ: in ijs quæ cōtrahuntur, balneum post expurgationem, tum alimenta quæ ex facili disponuntur digeruntur q;, & stomachum adiuuant. Alteram, siccam choleram uocat Hippocrates ab eadem prouenientem causa, ac circa eadem cōsistentem, at citra uentris fluorem, & uomitum. Ideoq; perfusiones ac cataplasmata requirit, nec cibi ingestione, sed contra inedia opus est. Voluulus & colicus affectus, intestinorum inflammationes sunt, alter tenuioris, alter plenioris. Quare deiectiones includuntur, & flatus intestinis inuoluti, eo quòd exitum non habent, dolores uehementes & tormina concitāt. Voluulus autem & affectione & accidentibus acutior, magisq; periculosus est. Et his qui extreme uoluulo laborant, uomitus contingunt. Vtriusq; affectus auxilium est, uoluuli maxime, sanguinis missio per initium, pleruncq; abstinentia, & cataplasmata mitigantia, & inflammationem discutientia. Efficacius iuuant medicamenta quæ κολικὰ nominant, intro per sedem immissa. Nam dolores auferunt, somnum conciliant, & aluum mouent. Apoplexia ex humorum crassorum copia generatur, qui capitis uasa, unde corpori sentiendi mouendiq; facultas aduenit, obstruūt. Quamobrem qui huic malo sunt obnoxij, sensu, uoce, & motu priuantur. Hippocrates de hoc uitio scribit, Apoplexiam, inquiens, ualidam soluere non datur, imbecillem haud facile. Sanguis mittendus statim iam oppressis, modo & ætas consentiat, & uires sustineāt. Tetanus, Opisthotonus & Emprosthotonus neruorum morbi existunt. uerum utraque species est cōuulsionis neruorum, qui à capite descendentes, corpori motum distribuunt. Nam si uiscosi humores eos obstruunt, affectio talis oritur. Quæ si scapulis caput annectat, quo minus possit annuere, ὀπισθότονον, cum mentum pectori contrahit, ut renuere nequeas, ἐμπροσθότονον: cū rectam & immobilem ceruicem tendit, τέτανον Græci appellant. Sanat uenæ sectio, si copia subest: ut uidere licet apud Hippocratem in illo qui prolapsus humi uulnus in caput acceperat. Medetur autem eis & frigidæ copiosæ affusio, si æstas sit, præsertim si non gracilis, sed bene carnosus existat æger. nam caloris reuocationem molitur. Multi sane ceratis modice recalfacientibus & relaxantibus utuntur, ad hæc inunctionibus similibus, necnon lanis oleo imbutis, atq; impositis & fomentis & cataplasmatis calidis.

XVI Longi morbi interioribus accidunt hi, cephalæa, morbus comitialis, uertigines, oculorum caligationes, insania, melācholia, lethargus, distillatio, raucitas, grauedo, sanguinis eruptio, suppuratio in thorace, tabes, abscessus in medio latere, abscessus in clauiculis, iocinoris affectus, tenesmus, dysenteria, lumbrici lati, teretesq;, ascarides, coxarum dolor, articularis morbus, podagra, elephantia ad exteriores partes spectare uidetur. Ex longis morbis cephalæa internus capitis dolor est, qui incircuitu interdū affligit à pituita nascens, interim unam capitis partem infestat, tunc ἑτεροκρανίαν nominant. Auxilium utriusque est sanguinis detractio, uel cucurbitulæ occipitio impositæ, eductio pituitæ per os, per aluum purgatio, & epithemata quæ inter cataplasmata, uel malagmata, uel epichrismata scribuntur, postremò causa eius sinapismo resiccatur. Morbus comitialis, quem et sacrum uocant, circa neruorum qui à capite descendentes, sensum motumq; uniuerso corpori distribuunt, originem cōsistit. Causam eius Plato & Hippocrates pituitā & bilem atram indicant. Homo concidit qui hoc malo detinetur, quoniam ei sentiendi mouendiq; meatus obturantur, spumat ijs os ob humorum commotionem, quæ à neruorum cōuulsione prouenit. Qua de causa quādoq; etiam urina sine uoluntate prorumpit. Præsidium adfert pueris impuberibus natura circa pubertatem efflorescens, & morbū humoribus natiuo calore exiccatis terminat. Qui pubertatem excesserunt, raro aut nunquam sanantur. Caligines oculis offusæ & Vertigines cognata sunt uitia morbo comitiali, ab eisdem'que causis prodeunt, atque easdem sedes occupant. Hoc tamen intercedit discriminis, quòd hæ in superficie corporis, non intus consistant, ob quod facilius quoque curantur, alui ductione, præsertim per hierā administrata, deinde apophlegmatismis, & uomitib. partim à cœna, partim ieiunis adhuc excitatis. Omnium maxime ueratro succurritur. Mentis alienatio duplici specie insigni constat: hanc Græci μανίαν, id est, insaniam: illam μελαγχολίαν, id est, atram bilem appellant. Complures uero & harum existunt differentiæ, nominum adhuc indige. Constituitur itaq; mentis alienatio circa totum caput. Causa insaniæ flaua bilis est. Ob hoc, qui tali uitio laborant, tumultuosi, præcipites, manu prompti, contumeliosiq; fiunt. Melancholia nascitur ex atra bile, humore frigido & turbido. Vnde melancholici tenebriones ac lucifugæ, tristesq; apparent, de omnibus suspiciosi, hominum consuetudinem oderunt, solitudinibus gaudent, quemadmodum Bellerophontes à Poeta describitur.

Qui miser in campis mœrens errabat Aleis,
Ipse suum cor edens, hominum uestigia uitans.

A Medetur per uentrem purgatio, & maxime quę per uomitum excitatur, adhuc his magis utrumq; ueratrum ſoluit. Lethargus morbus eſt phreniti-di contrarius. Eſt enim profunda in ſomnum delatio, & inexcitabilis. Huic uitio obnoxij omnium quæ dicunt obliuiſcuntur, atq; hæc in febri ipſos comitantur. Locus igitur affectionis, caput eſt: nã in membranis cerebri cõſtituitur. Cauſa ipſius pituita eſt, humor frigidus, frigiditate ac humiditate ſomnum inducens. Curatur conuenienter contrario modo quàm phrenitis. Fricantur extremæ corporis partes acribus quibuſdam & pungentibus, tum ea adhibentur, quæ odore excitant, mouẽtq;. Cibi ſimiliter digerentes, ſecanteſq; pituitam, perfuſiones capiti admouentur, quæ exiccandi uim obtinent, & cataplaſmata aliquando præcordijs. B Crebro namq; hęc inflammatione uexata, neruorum quoq; in capite principium cõſtringunt, grauantq;. Humor à capite oppleto deſtillat interdũ in nares interdum in fauces, aliàs in pulmonem. Atq; has tres ſpecies Latini grauedinem, raucitatem, & deſtillationem, Græci κόρυζαν, βράγχον, & κατάῤῥουν, ſiue καταςαγμόν nominant. Grauedini itaq; facile & breui ſuccurritur, deinde raucitati, modico ſanè & calido uictu, qui frumẽtacei generis exiſtat. Deſtillatio in thoracem nõ ex facili curatur, imò ſæpe immedicabilis eſt. Nam ab ea acri & ſalſa partibus exeſis, ſanguinis eductio ſequitur, cuius tres cauſæ referuntur. Vel enim uaſa eroſionem paſſa ſunt, ideoq; ſanguis in aſperam arteriam deſcendens per os reijcitur. Vel rupta ſunt C uiolenter, uel ob imbecillitatem non continent, ſed adaperta eum tranſmittunt. Differunt ſanguinis excretio, & reiectio. Hæc etenim uel à pulmone, uel aſpera arteria prouenit. Illa à ſtomacho & ſanguis apparet nigrior. Qui ex thorace reijcitur, flauus magis & ſpumans: deinde hic cum tuſſe, alter ſine illa ſpuitur. Sæpenumero etiã à capite per palati foramina in os defertur ſanguis, præbetq; ductionis falſam imaginem. Loci ex quibus proprie ſanguis educitur, tres ſunt. Primus fauces, unde minore cũ periculo ſanguis reijcitur, faciliuſq; ſiſtitur. Secundus aſpera arteria, atq; hæc differentia curationem dfficulter accipit, plenuſq; periculi eſt. Tertius pulmo, ubi minus omnibus pręſidij, plus periculi affectus habet. Comitatur enim ma- D xime ſuppuratio & tabes, ſi Hippocrati fidẽ adhibemus, cuius uerba hæc ſunt, Sanguinis ſpuitionem puris ſpuitio: huius ſpuitionem tabes, tabem mors ſequitur. Nonnulli etiam ex latere ſanguinem educi arbitrantur. At hoc ambiguum eſt. Salus uitij huius eſt, ſanguinem reprimere, uel uenæ ſectione aliò ducentem, idq; potiſſimum in iuuenibus, uel poſca ſiſtentem, uel inedia copiam eius imminuentem, uel ſimplici quodam medicamento, ut acacia, hypocyſtide, balauſtio, plantaginis ſucco, atq; id genus alijs. Suppurationis pręſidium uetus ſunt ferramenta candentia, quæ thoracem exiccent, fluoremq; in exteriores partes dirigant. Iuniores conſueuerunt mitigare cataplaſmatis, & delingendis medicaminibus, deinde cito repurgare medicamentis per os aſſumptis, priuſquam corpus conſumatur. Inſcribuntur autem proprie medicamenta ad purulentos. Quæ ſuppurationes medio latere conſtituuntur, reſectæ proprie ad linamentum humoris excretionem habent. Quæ enim aceruatim, hominem interimit. Accidunt uero ſuppurationes quoq; ſub tranſuerſo ſepto, quæ (quia ſe intus occulunt) abſceſſus occulti nominantur, non ex æquo periculoſi, nec curationi reſiſtentes, plerumq; intus rupti hac excernuntur, uel partibus exterioribus diuiſis. Diocles memorat etiam thoracis ſuppurationes erumpentes interim in arteriam quæ ad renes ac ueſicã tendit, ſimul cum urinis excerni. Tabes, proprie dicitur in pulmone uel in thoracem ſuppurationum corporis colliquatio. difficilis eius ſalus eſt, aut nulla. Lactis uſus potui datur dum conſiſtit, & loca ſicciora conueniunt. Superior Aegyptus & Libya maxime huic malo medentur. Hippocrates tabis cuiuſdam coxendicum meminit, ἰσχιαδικὴν uocans, qua in ſuppurationibus circa os ſacrũ accidentibus corpora colliqueſcunt. Similiter alterius renum, cui νεφριτικῆς nomen dedit. Porrò iocinoris & lienis inflammationes ſi in pus uertuntur, & ipſę mediocriter corpus conſumunt. At hæ ſuppurationes multo citius curantur, minuſq; periculoſę ſunt, q̃ quę pulmonem affligunt. Verum ſi minus in ſuppurationes mutantur inflammationes, ſed in ſcirrhi natura permanſerint, malum habitum corpori afferentes, tandem aquam intercutem cõciliant. Quatenus autem ſimplices inflammationes extiterint, in iocinore, febres continuas afferunt. In liene, quartanas magna ex parte. nam huius ſpeciei cauſa bilis atra eſt, quæ in liene tanquam uaſe continetur. Vnde quartanæ auxilium eſt, ante rigorem ſummas partes propter humoris frigiditatem fomentis tueri. In intermiſſionibus eductio per uomitum.

XVII Aquæ inter cutem, quam Græci ὕδρωπα uocant, tres ſpecies ſunt neotericorum ſententia. Primam ἀσκίτην, Secundã τυμπανίτην, Tertiam ὑποσαρκίδιον nominant. Hippocrates duas ſtatuit. Nam τυμπανίτης & ἀσκίτης eiuſdem ſpeciei ſunt: quoniam in utraq; nutrimentũ in aquam redactum, inter inteſtina & peritonęum transfunditur. Sed in hac aquę plus quàm ſpiritus in unum intus contrahitur: in illa copioſior ſpiritus, minor humiditas eſt. In reliqua ſolidæ totius corporis partes in aquæ naturam tranſeunt. hanc & Hippocrates immedicabilem eſſe ſcribit. Cauſa uero cuiuſq; hydropis eſt, autore Eraſiſtrato, inflammatio iocinoris uel lienis, tẽporis ſpatio in ſcirrhum indurata. Nam cum alimenti in his uiſceribus confectionem, atq; in totum corpus digeſtionem impediat, in aquę ſubſtantiam ipſum cõmutat: quod ita perfrigeratum, inter inteſtina & peritonæum tranſmittitur. Hoc quoq; malum Hippocrati ſalutis ſpem nullam habet. Quòd ſi uel abſq; inflammatione hydrops, præſertim ἀνασάρκα eueniat, calore genuino perfrigerato, nec alimentum in uenis amplius edomãte, ſanguis caloris inops aquæ

naturam

naturam induit, & ex uenis, ceu oleum ex utribus defluit. Quousq; enim sanguis exactus in uenis est, ab earum corpore continetur. Vbi uero in eo pingue exuperauerit, ut in obesis, sanguis effusus adipem generat, aut in aquam uersus, aut dum non continetur, diffluit in locum qui intestina & interiorem abdominis membranā interiacet, aut per uniuersum corpus diffunditur. Tolluntur duo alij hydropes uel malagmatis exiccantibus, uel medicamentis urinas cientibus, uel hypelatis purgandi facultate præditis.

XVIII Renes affecti dolores magnos pariunt. Locus autem male habens non ex facili potest discerni, quod exterioribus partibus cohæreat, laxiusq; intestinū, κόλον appellant, ipsis incumbat. Quare cum offendūtur, uel externarum partium inflāmatio, uel coli affectio esse apparet. Non raro eodem affecto intestino renes cōsentientes dolent. Vitia autem quæ in eis consistunt, hæc sunt, inflāmatio, exulceratio, calculi, languor. Cum inflammatio renes exercet, nihil per urinam innotescit, sed dolores excitantur potius, non exacte locum primum dolentē ostendentes, ob eam quam dixi rationem: uerum intolerabiles, quippe qui nec cataplasmatis cedant, nec detractione per cucurbitulas facta remittantur. Sola medicamenta nephritica intus accepta præsidio sunt. si exulceratio eos infestat, interdum purulenta per urinas excernuntur, interdum cruenta. Cum inest calculus, aliquando cruenta, partibus uidelicet ab eo exasperatis, eijciuntur. aliquando arenulæ in urina subsident, si friabilis sit lapis, uel etiam recens modo nascatur. In remissione seu languore sanguinolenta urina redditur, quasi nondum segregata.

XIX Vesicę affectus hi sunt: inflammatio, languor, furfuratio, calculus, exulceratio, circa collū maxime. His accedit urinæ suppressio, eiusq; difficultas, & stillicidiū. Ex his uero, alijsq; causis proficiscūtur. Gręci prius uitium ἰσχουρίαν, alterum δυσουρίαν, tertium στραγγουρίαν appellant. Inflammationis notæ sunt circa pubem dolores, urinæ excernendæ difficultas. Soluitur cataplasmatis, perfusionibus, & à cibo abstinētia. Quòd si excedat, sanguinem quoq; per uenam mittere conuenit. Exulcerationis indicia sunt, sanguinolenta excretio interim, interim purulenta, nōnunquam muccosa, & circa pubem dolores. Auxiliantur epithemata, maximeq; dulcis boniq; succi alimētum, ad hæc quæ intro assumenda dantur ad uesicę ulcerationem, & byssini medicamentum. Languorem uesicæ innuit & urina cum citra mingentis uoluntatem effluit. Difficilem morbus curationem aut nullam recipit. Lapidem in uesica esse, digiti in rectum intestinum per sedem immissi exquisitissime deprehendunt, sed ita, ut index ad medium in summo reflectatur, atq; in priorē uesicæ partem, ubi & lapidem innatantem cōtingunt, referuntq; in uesicæ ceruicem. Calculorum differentiæ plures sunt, quidam enim illorū adnati sunt, alij possunt auferri. Rursus aliqui facile frangi possunt, nonnulli non possunt. Itaq; magna ex parte adna-

A ti difficulter curātur. Ex alijs autem qui facile franguntur dissoluentibus medicamētis excerni possunt. Solidos & dissolubiles chirurgi tollunt, carunculam diuidentes uesicæ ceruicis. ἰσχουρία summa est urinarum retentio. στραγγουρία urinæ stillicidium. δυσουρία urinæ difficultas. Atq; hęc multis è causis proueniunt. Aliquando calculo uesicæ ceruici impacto, ac meatum in totum obstruente, uel si intus quippiam relictum sit, aut ceruici innatet. Vrinæ retentio, propter uesicæ inflammationem nimiam, aut repletionem immodicam accidit, uesica scilicet urinam amplecti non potente, aut ceruice uehementer ex urinarum acrimonia per morsum contracta, aut ex grumis sanguinis iter occludentibus, aut ex urinarum crassitie. Hęc medicamētis resoluentibus oportet discutere. Plenitudinem uacuare ferramēto, quod Erasistratus καθετῆρα nominat, Romanorum literæ S simili. B

XX Stomachus uentris & intestinorum principium est, siue naturaliter, siue præter naturā afficiātur. Stomachi igitur uitia sunt, inflāmatio, exulceratio, sanguinis eductio, inflatio, humiditas flaccida, fastidium, ingestorum ciborum incontinentia. Inflammationem ergo notat dolor incumbens. Succurritur perfusionibus & cataplasmatis, alimentis frumentarijs, & quæ facile possint digeri. Exulcerationem in stomacho notant proprie putredo, mordicatio, deglutiendi difficultas. Auxiliantur his extrinsecus imposita, cibiq; probe succulenti. Sanguinis è stomacho eductio ijsdem medicamentis sistitur, quibus ex thorace C eiusdem reiectio, ijs quæ superius adnotata sunt. Inflationem dissoluunt medicamenta oxypora, à facili transitu appellata, & quæ ructus mouent. Humiditatem, siccorum esus, & absinthij potio tollunt. Cibi fastidium aut ex pituita adiacente oritur, ideoq; exiccare illam ex usu est: aut à bile supernatante, unde stomachus purgandus est, aut naturæ impotentia, & functio appetitoria reddenda est. Nā oculi quoq; propter spiritus uisorij imbecillitatem allucinantur. Aduersum tale cibi fastidium adhibenda sunt, quæ appetitum prouocent, suppeditentq;. Stomachus autem non continēt accepta propter humiditatem, maxime uero ob impotentiam ac imbecillitatem, sicut resoluta manus non continet quæ attingit. Expedit D igitur corroborare, fortioremq; ipsum reddere, tum uniuersum corpus reficere.

XXI Ventrem multa uitia stomacho communia infestant, præterquam appetentiæ prauitas. Sed concoctionis malè obita functio uentriculo propria tribuitur, & plurimum circa ipsum contingit, quem affectum alui profluuiū sequitur. Reliqua igitur pari modo cum ijs quæ stomachum cruciant, curabis. Alui profluuium exacte disquirendum est, cur alimento incocto accidat: & si inflāmatio illud pepererit, cataplasmatis et perfusionibus occurretur. Si pituita humiditatis illius flaccidæ parens, quam Græci πλάδον appellant, uictus ratione exiccanda est. Si bilis exuperet, eam purgare utile est. Si ex imbecillitate prouenit, ut

infirmis, robur corpori faciendũ est. Si ab ipsa qualitate eorum quę cõcoctu difficilia assumpta sunt, uel quę facile corrumpuntur, uel quid alienum habent, facta curatione, talia uitare oportet.

XXII Dysenteria affectio est circa intestina, generatur ex uentris profluuio, humoribus corruptis immorantibus, erodentibus, & exulcerantibus intestina. Fit etiam sine alui profluuio, ab initio ab humore acri intestina intus exedenti. Est cũ in morbi decessione δυσεντερία contingat, quam curari Hippocrates prohibet, ne suppressio aliũ quempiam morbum maiorem accersat. Illam quę ex alui profluuio nata est, reprimentibus & sistentibus fluorem medicatur. Aliam cuius origo ex acris cuiusdam humoris rosione est, dulcorãtibus, & quæ contemperare possint, eluens etiam ipsa exulcerata similibus. Diuturno tamen morbo depasti ulceris ramenta & putrida solent deijci, tum prosunt immissi per clysterem pastilli ex sandaracha, calce, auripigmento, atq; id genus alijs compositi. Vbi uero non fit ramentosa depasti ulceris deiectio, non his utendum est, quoniam cõuulsionem faciunt. Quòd si talis intestinorum exulceratio in superiore quoq; parte consistat, neq; sic pastillorum usus est. Non enim statim ad affectos locos perueniunt, nam ubi sanos contingunt, perniciem eis faciunt. Verum medicamentis utendum est, quæ per os sumuntur, quorumq; titulus est aduersus dysenteriam inditus. Ex dysenteria, intestinorum leuitas oritur, ubi ex magna ulceratione multæ cicatrices intestinis oboriuntur, propter quas cibum non retinent: unde ex intestinorum leuitate uocata est Græcis λειεντερία. Quamobrem talis est insanabilis. cicatrices namq; non sanescunt. Si uero ex intestini imbecillitate cõtigerit, tum quoq; grauis est, nec ex facili tollitur. Remedium autem erit, si moliaris robur uniuerso corpori ac intestinis adiungere. Cæterum causa etiam morbi pituita est, intestinis lubricitatem illuendo generãs. Succurrit inedia resiccando, & cibi pituitæ cõtrarij. Tenesmus proprie morbus est recti intestini. Hoc enim inflãmatione laborans, crebræ, inanesq; egerendi cupiditates & impetus exercent, & hoc tenesmus est. Prosunt ei fomenta parti inferiori adhibita, stringentia, tum alimentum ex frumentacea materia, & reprimens. Quòd si perseueret, nihilq; imminuatur, etiam infuso per clysterem ex ptisanæ cremore, & hircino adipe utendum est. Lumbricorum qui intestina excruciant, triplex est species. Quidam enim teretes, palmi longitudine, uel etiam maiore, ad stomachum usq; proserpunt. Quidã breues, & minusculis uermibus similes, ἀσκαρίδες Græcis appellantur. circa rectum uero intestinum consistunt. nonnulli lati & oblongi adeo, ut in totum exporrigantur intestinum. Græci uocãt κειρίας simul & ταινίας q; similes fascijs sint. Teretes itaq; ad remedia faciles maxime autẽ in pueris hi: ascarides, in ijs qui sub pubertatem sunt, abundant. ægre hi & præsidijs cedunt, & excernuntur, nisi cibis acrioribus exhibitis, & medicamentis ex amaris compositis,

A cum uino oleoq; maxima ex parte iniectis.

XXIII Coxarum dolores, articularis morbus, & podagra sola inter se magnitudine differunt: cęterum causis & locis, qui affectum primum sentiunt, ijsdem constant. A pituita namq; plerunq; fiunt. circa neruos consistunt, quibus articuli continentur, motumq; recipiũt. At coxæ dolor quem Græci ἰσχιάδα nominant, in coxæ articulo ortus, ad malleolos usq; non raro extenditur. Præsidio erit sanguis ex malleolo missus, cucurbitulę coxis admotæ, clysteres acres, quiq; dysenteriã quodãmodo faciunt. Et foris, cataplasmata acopa, & malagmata adhibita prosunt. Podagra solos pedes affligit. in statu quidem febrilis dolor intenditur, eoq; refrigerantibus opus est. In declinatione torpor cum frigore hominem occupat; ob quod calefacientia conducunt. Articularis morbus, prædictis similis affectus est. circa articulos omnes consistens medicamenta curatoria, calefactoria & uictus rationem conuenientem desiderat.

B

XXIIII Morbus quem Græci ἐλεφαντίασιν uocant, ab elephanti similitudine nomen sortitus est. Nam qui hoc uitio laborant, cutem crassam, duram, elephantorum modo asperatam habent. Originem mali excitat pituita crassa, & atrabilis, uel mucosa, maxime inhærescens. Hi enim humores ferinam illam efficiunt. Quare solum ueratrũ siue nigrum, siue album, præsentaneũ elephantiasis est remedium. Impetiginis duæ species sunt, quæ cutem molestant. Vna tolerabilis, mitiorq; est. Altera effera, quæ difficilius tollit. Squamulæ

C in his ex cute abscedũt: sub quibus locus rubicundior, fereq; exulceratus apparet. Gignit affectus à pituita salsa, et flaua bile: unde uelut in dolijs muriam continentibus contingit, ex cute secedunt squamæ. Succurritur medicamentis pituitam educentibus, & quæ extrinsecus corpori illinuntur. Lepra quoq; cutis uitium est, sed magis subalbidum, asperiusq; apparet. Ea uero asperitas est ueluti pustularum psydraciorum appellatarũ erumpentium. Psora uero, id est scabies exulcerata magis est. Pituita salsa utrunq; malum proprie producit. Medicamenta pituitam cientia, tum quæ extrinsecus illinuntur, quibus ad lepram & scabiem titulus est, ijsdem succurrunt. Vitiligo, quam Græ-

D ci ἀλφοὺ uocant, duas habet species, albam, & nigram. Hæc ab atra bile generaĩ, ob quod magna ex parte medicamina melancholiæ dicata conueniunt. Alba à pituita non salsa. Leuce habet quiddam simile alpho albo, sed magis colore terram albissimam refert. à lepra uariat, quòd lenior hic cutis, minusq; aspera q̃ in illa sit. Omnia huiusmodi curant medicamenta pituitæ trahendæ idonea, tum smegmata foris adhibita.

De curationis per medicamenta diuisione in generalia remedia. Cap. XXV

Medicina quam Græci φαρμακείαν uocant, duplex est. prima interiores morbos curat, qua potissimum uictus ratione curans utitur. Altera exteriores, citraq; illam manu nihil peragitur. Medicaminum ad interiora pertinentium species duodecim

decim existunt. Quædam cephalica, quasi dicas capiti dicata medicamina: quædam stomatica, id est oris uitijs accommoda, dicuntur. Alia concoquunt, alia ad tussim inscribuntur. Alia anodyna, quæ dolorē leuant, alia alexipharmaca sunt, alia purgant. Nonnulla proprie ad iecur inscribuntur. Sic ad lienem, ad renes affectos. Sunt quæ aduersus uesicæ calculos & ulcera nomen habent, similiter ad uuluam. Iam uero stomatica sunt quæ ad gingiuas cruentas, putridas, erosas, & dentes faciunt. Eodem referuntur, quæ aphthas & crustas, tum quæ uuam laxatam sanant. Quæ concoquūt, partim ad stomachi uel uentriculi imbecillitatem conducunt, partim ad horum inflationem, partim ad sanguinis eductionem. Quædam ad pleuriticos uel peripneumoniacos, alia ad tabidos, alia ad B asthmaticos, id est anhelosos, uel eos qui non nisi recta ceruice spiritum trahunt, ὀρθοπνοϊκοὶ uocantur. Aliqua ex his asperitatem arteriæ, & uocis abscisionem auferunt. Porrò anodyna nunc renum affectus sedant, nunc uētris profluuia, aliàs dysenteriam, aliàs plenioris, nēpe coli, tenuiorisq; intestini, id est ilei mala, communiter omnia quemuis dolorem mitigant, extinguuntq;. Alexipharmaca simplicia, alia ad aliud uenenū usurpamus. Theriace aduersus omnia & prius & post sumitur. Inter purgantia quædam superne purgant, quemadmodum quæ ueratro constant, uomitūq; cientia omnia. Quędam inferne, quę scammonia, aloe, elaterio, colocyntide, euphorbio, cocco gnidio, atq; his similibus. Tertio ordine ab his ponā C tur quæ lumbricos latos expellunt, cuiusmodi medicamentum est, quod cerui cornu, menta, & pipere præparatur. Est & quarta species caput tantum per os atq; nares purgantium, quæ in capitis, oculorumq; affectibus proprie sumuntur, itemq; in arquato crebro in usu sunt. Cōuenit autem per superiora purgatio morbis longis demoliendis. Tempus harum est, cum morbi intermittunt. Inferiori parte adhibita, acutis, ut pleuritidi & peripneumoniæ. Tēpus earū omnium est, particularium accessionum remissio.

XXVI Exteriorū remedia undecim species continent: alia discutiunt, alia concoquunt, alia cruentis uulneribus statim imponunt, alia pus mouēt, alia repurgant, alia implent, alia reprimunt, alia ci D catricem inducūt, alia oculis, alia uniuerso corpori adhibent, alia adurunt, erysipelatis, herpetibus, carbunculis idonea. Alia sunt quæ illinuntur, acopa, & excalfacientia, quæ ad neruorum resolutiones faciunt, articulorum morbos, podagras, tetanos, opisthotonos, omnēq; neruorū rigorē. Alia pustulas in summa cute orientes, leucen, alphum, impetiginem, & lepram abstergunt. Quæ igitur discutiunt, & concoquunt, phymatis, & cuilibet id genus abscessui auxilio sunt. Discutientia sunt omnia emplastra quæ ex sale, & omnia quæ ex nitro parantur, uelut est emplastrum Ctesiphontis. Concoquentia, resina, galbano, ammoniaco, thymiamate constant. Enæma pharmaca fusci coloris ad recentia corporis uulnera ualent. Quæ pro- A prie uiridia & nigra sunt, ut barbarum, capitis uulnera, et canum morsus sanant. In ulceribus partim pus facientibus in his quæ laborant inflammatione, utendum est: ut tetrapharmaco. in sordidis uero, repurgantibus, ut uiridi diluto. In cauis, replentibus, in carne supercrescenti, reprimentibus, quę ex mysi & squama conficiunt, in uehementi quoque sanguinis fluore sistendo non parum efficacibus. Adurentibus interim in diducendis partibus ac aperiundis utimur, uelut in abscessuum cōprehensione, interim in palpebris, cum summa cutis relaxatur, & procidit, uice cōsutionis quantū symmetria postulat auferentes, per inductā cicatricē, partem relaxatam retrahimus. Aliquando in capitis morbo difficillimo, quem κεφαλαίαν à Græcis uocari diximus, per altas crustas humores in exteriorem partem educentes assumimus. Adurentium materię lixiuium, calx uiua, auri pigmentum, sandaracha, fex uini usta, atq; id genus alia. Ex cephalicis medicamentis aliud ad achoras, capitis furfures, & eruptiones ualet, alia ad capitis dolorem, & heterocraniam. Aurium remedia partim earum inflammationem, partim exulcerationem, partim influxum, partim difficilem auditum, partim contusionem iuuant. Oculorum pharmaca septem species habent. Quædam enim ad incipientes lippitudines, ut quæ diaglauciu, & diacrocu, & cygnaria inscribuntur. Quædam ad eorum affectiōes, ut nardina, & theodotia appellata. Quædam ad fluorem, quæ ex thure, acacia, & ericæ fructu componuntur. Quædam ad scabritiem, ut ex metallis confecta, nempe usto ære, chalcitide, & æris squama. Quinta ad siccam lippitudinem, & scabiosam, collyriorum species est, tum siccorum oxydercicon, id est uisum exacuentiū, eiusdē cum superioribus materiæ. Sexta humidorum, quæ ad suffusiones inscribuntur, ex fellis generibus hyænæq; potissimum cōposita. Septima cataplasmatum species in oculis uehemēter inflāmatis & circumdolentibus usurpatur, ex meliloto, passo, fœnugræco, similibusq; materijs confecta. Oblinimus palpebras initio, repellentibus, cuiusmodi sunt diaglauciu, & diacrocu, medicamina. etiam solo ipso glaucio. Interioribus affectionibus excicantia, lenietiaq; admouemus, ut nardina & theodotia. Quæ uero ad colorē decorēq; formæ conciliandum illinuntur, qualia hedychroo & sandyce constituunt, non medicinæ, sed comptoriæ artis ac elegantiæ dicatæ sunt propria.

De oculorum affectibus. Cap. XXVII

Affectus qui totum oculum exercent, hi sunt: taraxis, id est, perturbatio: lippitudo, epiphora, inflammatio, œdema, inflatio, scirrhosis, chemosis, carbunculus, strabismus, conuulsio, palpitatio, myopiasis, gangrena, putredo, ulcus, fistula, xerophthalmia, psoropthalmia, sclerophthalmia, procidentia, atrophia. In mēbranis hi consistunt, ruptura, exesio, distentio, anastomosis, crassicies, densitas, corrugatio, extensio, raritas. Interiores palpebrarū partes infestant, aspretudo, crassities, sycosis, tylosis, durities, chalazosis, pladarotes,

mydesis, sarcosis, poriasis. Exteriores hydatides, lithiasis, phthiriasis, meliceris, gangręna, phymata, colobomata. In corona crithe, quæ & posthia, trichiasis, distichia, tristichia, phalangosis, pyrosis, ptilosis, psoriasis, madarotes, paralysis. Cōmunes toti palpebræ, paralysis, procidentia, euersio. Angulis hi accidūt, encanthis, ancyle, pterygion, rhœas, ꝓphysis. Extrinsecus, ægylops, anchilops. Albū affligunt, psydracion, ulcus, hyposphagma, abscessus, chemosis, cœloma, pterygiō, phacosis, icterus, tofus. Iridē oculi infestant, argemon, nephelion, achlys, epicauma, ulcus, bothrion, phlyctis, myocephalō, staphyloma, hypopyon, ruptura, cicatrix, leucoma, cœloma, proptoma, unguis, pyosis, exulceratio. In pupilla esse solent, suffusio, glaucosis, mydriasis, phthisis, synchysis, platycoriasis, amaurosis, rhytidosis, nyctalops, hemeralops myopiasis, diapyesis. Meatus exercent, aporexis, paremptosis, symptosis, anthracosis. Taraxis igit̃ seu perturbatio est, cū oculus leuiter ac mediocriter commotus tandem rubicundior euadit. Lippitudo, cum albū rubescit, & palpebræ attolluntur, cum dolore cōniuent, ægreq; manus admotas ferunt. Inflammatione oculorum rubor intenditur, palpebræ magis eleuantur, ut nisi magno negocio queas suspicere. Epiphora, tum inflammationis magnæ uniuerso illatæ corpori, tum largorum fluorum commune nomen est. Proprie uero de oculis refertur, ubi cum maxima inflammatione, etiam humoris copia influxerit. Oedema nominant, cum eleuatus apparet oculus, & colorem amisit, uel etiam ægre mouetur: interim albū quoque supra nigrum attollitur. Inflatio dicitur, cum subito tumescens oculus decolor fit, exuperante pituita: ut plerunque senibus æstate potissimum solet accidere. Scirrosis ex inflammationis diuturnæ uehementia oritur, carne increscente, & subliuida. Fluxione laborat oculus, cum non solum rubet, sed multas quoque lachrymas excernit. Xerophthalmia, id est, arida lippitudo, cum anguli ulcera & aspretudinem, pruritúmque contraxerunt, palpebræ rubent, & lachryma salsa & nitrosa profluit. Sclerophthalmia, quasi dicas duram lippitudinē, est cum palpebræ duriores sunt, oculi rubent, & cum difficultate quadam mouentur. Proptosis, id est, procidentia appellatur, ubi cum inflammatione moti sede sua procidunt. Atrophiam nominant, cum ex longa imbecillitate, uel alia quadam latente causa paululum quasi propulsus, deinde cauatus ad radicem cum dolore minor euadit, obscurėq; aut nihil omnino uidet. Asperæ dicuntur palpebræ, cum euersæ sanguinolentiores apparent, & magis asperæ carnosæq;, & ficus granis similes. Crassæ uocātur, ubi euersę duriores ijs quæ naturaliter se habēt, existunt, & scabris magis carnosę. Sycosis, id est ficus, accidit cū in palpebrarum parte interiore ficui quid simile enatū fuerit, quod emineat, & oculus totus ægre moueatur. Tylosis, id est, callus nuncupatur, cum in palpebris aspretudines ex senectute crassiores, albidiores, & parū sensiles extiterint, eoq; minus deteri possunt. Scleriasis, id est, durities, est tumor palpebræ cum rubore doloreq;: difficulter aboletur. durat magis ꝙ̃ inflammatio. Chalazia uel chalazosis, orbicularia quædam intra palpebras tubercula sunt circumscripta. nomen à similitudine grandinis acceperunt. Pladarotes sunt mollia, ueluti corpora uetusta & maxime decolora, palpebrarum parte interna nōdum aspredinem habentia. propterea πλαδαρότης à Græcis uocat̃. Mydesis commune nomen est partium quæ ex putrefactione contabescunt. Palpebræ quoq; eadem laborant, ubi & tumentiores apparent, & assidue diffluunt, adipem paulo copiosiorem sortitæ. Crithe, quæ & posthia, dicitur, cū parte interna palpebrarum iuxta corollas suppuratum oblongum, figura hordeo simile fit, unde appellatum est. Generantur alia quoq; maiora in medijs palpebris eodem appellata nomine. Lithiasis albida quædam & crassa, callis lapillisq; similia, quæ oculum premunt, in palpebris retorsis ostendit. Phthiriasim uocamus cū palpebrarum pilos lati exiguiq; pediculi infestant. Ditrichiasi laborat oculus, cum pilis naturalibus alij subnascētes ipsum premunt, fluoremq; concitant. Ptilosis est cum alij quidem subnascūtur, naturales autē collapsi fractiq; stimulant ac pungūt. Phalangosis, cū pilorū subnascentium duplex triplex'ue acies, uel in superiore, uel in inferiore palpebra prouenit. Resolutus oculus dicit̃, ubi naturali motu destitutus, neque sursum, neq; deorsum intendi possit, uerum sentiendi expers consistat. frequēter hoc mali partibus etiam oculi accidit. Ectropion seu euersio, palpebrarum uitium est, cū exulceratis oculis plus extra feruntur. Encanthis, ubi ex ulcere caro in angulis iuxta nares supercreuerit. nautæ ac piscatores hoc uitij peculiare habent. Vnguis uero, est in albo oculi pręter modum exulcerato, carneq; oppleto, membranula tenuis & neruosa, quæ oriens ab angulo, ad nigrum & uerticē eius peruenit. Rhœas, cum angulus ex latēte quadam causa secesserit, aut praua curatione sublatus fuerit, ut lachrymas continere non amplius possit, sed humorē dimittat. Cohærescunt palpebræ cum albo oculi, uel nigro ex ulceratione. Et si nigro cohæreant, uisus omnino prohibetur: sin albo, minus Græci hoc malum ἀγκύλωσιν appellant. Aegylops, uel anchilops, abscessus quidam est ad angulum qui naso propior est, pus continens, quod erumpens aut os exedit, aut ad angulum, uel usq; ad nares destillat. Psydracion communi uocabulo circa corpus totum & circa album oculi fit. Est autem uelut pustula in summo rubicunda. Vlcus oritur in albo uel nigro, cum summa cuticula, quam Græci ἐπιδερμίδα nominant, diuisa lunę figuram, uel rotundam cauam, similis coloris, uel subalbidi acceperit. Hyposphagma uocant, cum uasis in prima tunica ruptis ab ictu sanguis intra albi spatium & interiorem tunicam coierit: atq; oculi color statim cruētus, post liuidus existat. Chemosis ex inflammatione uehementiore utrasque palpebras in exteriorem partem detorquet, ne totum oculum contegant

gant. Proprie uero Chemosis dicitur, cum album A utraque iridis parte inflammatione afficitur, iuxta irim autem cauũ chemarũ siue hiatularum similitudine apparet. Cœlomata sunt rotũda & caua ulcera, bothrijs latiora, quæ in oculis circa irim nascuntur. Argemon in iridis circulo, uel in albo, interdum etiã nigro, ulcus rotundũ & subalbibũ oritur. Nephelion summæ cutis ulcus, paulo maius argemo, albidũ. Achlys est circa totum nigrum à superficiaria ulceratiõe cicatricula tenuissima, aeri caliginoso assimilis. Epicauma, cũ in superficie epidermis adusta ulcus contraxerit, uel etiã paulo profundior fiat ex epiphora magna accedente. Bothrion est ulcus cauũ, purum, angustũ, puncturis rotundis simile, ulcusculo altius. Phlyctenã uocant, ubi per exulcerationem, uel etiam sine hac B exterior ceratoidis tunicæ membrana tenuissima & sublimis elata, intra se humorem collegerit, aut sub tunicæ spatio crassior humor currẽs phlyctenam pariat. Myocephalon morbus est, cum tunica priore iuxta irim, exulcerationis uitio exesa, secunda prociderit, ut ceu muscæ caput referre uideatur. Staphyloma dicitur quando oculi pupilla cum inflãmatione & dolore attollitur, & album colore, acino uuæ simile redditur. Hypopyon uniuersam irim pure occupat, uel eius dimidiũ. Rhexis, id est ruptio, est exulceratio ab ictu uel alia quadam causa, in alto totas subinde membranas diuidens, ut etiam humores quibus uidendi facultas administratur, effundat. Cicatrix appellatur, ubi nigro oculi ex alto ulcere membranæ crassities superuenit, & color albior apparet. Accidit C quoque albæ membranæ dictæ, sed nõ perspicitur. Albugo nihil à cicatrice differt, nisi quòd ex ulcere maior cicatrix, simul & crassior in iride nascatur, quam Albuginem nominant. Clauus est carnosus nigri excessus solidus cum leui albaque uelut cicatrice. Frequẽter etiam in albo nigro cohærenti consurgens. Suffusionem quidam interpretantur, cum humor quidã in pupillam destillauerit, concreueritque sæpe adeo, ut uisum offendat, uel in apparẽtibus hebetet. Glaucosis, est humoris quẽ Græci κρυσταλλοειδῆ uocant, in album atque aqueũ colorẽ mutatio, cuius gratia uisus impeditur. Mydriasis dicitur, cũ pupilla quidẽ nihil colore uariat, dilatatur autẽ magis quàm natura poscat, ut iridis circulo fiat proxima, & uisioni noceat. Phthisis, id est tabes appellaẽ, dũ pupilla arcte coit, ut D stimulo assimilis fiat, tum hebetior, tũ rugosior, aut ex imbecillitate periculosa, aut ex capitis dolore uehementi. Confusio, dum humores oculorum suo loco non consistunt, proprium ordinem seruantes, sed huc illucque feruntur. Hebetudo, perfecta uisionis sine causa euidenti offensio. Nyctalopes uocantur, qui die uident obtusius, sole occiduo acrius: nocte magis adhuc. uel contrà: die parum: uespere aut nocte prorsus nihil. Myopes uicina uident, remota nõ item. Suppuratio, humor exiguus in pupilla collectus, qui difficulter euaporat ac discutitur, suffusione siccior. Abruptio est, quãdo meatus à cerebro & meninge in oculum descẽdens, ex ictu capitis, uel casu ex alto diruptus est, ita ut absolutam cæcitatem afferat. Coincidẽtia, ubi in meatum, qui à basi cerebri ueniens, oculo uidendi facultatẽ tribuit, humor adaperto uel rupto uase incidit, obturatque eum: unde cum dolore uisus offenditur. Symptosis accidit, cũ meatus ex atrophia, uel resolutione fit arctior, conciditque. Quod uitiũ ut rarum est, sic remedijs ægre cedit. Carbũculus, crustosum est ulcus, depascens cum fluore, & bubone, interim in toto corpore, interim in oculis febribus orientibus.

De exterioribus corporis affectibus Cap. XXVIII

Circa uero capitis exteriores partes consistunt hi qui inter longos ascripti nõ sunt. Caluariæ autẽ fracturarum differentiæ quinque existunt: rhogme, engysoma, ecpiesma, apechema, & camarosis. Distentio suturarũ, hydrocephalon, achores, pithyriasis, meliceris, atheroma, fauus. Porrò eam partem quæ capillo tegitur, & mentũ occupant, alopecia, ophiasis, caluities, madarotes. Pili omnes fluunt, extenuantur, quassantur, scinduntur, squallescunt, in lanuginẽ rediguntur, subflauescunt, canescũt. Oculorũ morbi separatim conscripti sunt. Aurium, cõtusio, pterygomata, fractura chartilaginis, sordium uel exuperantia, uel defectus, grauis auditus, surditas, puris fluor, fluxus graueolens. Nares excruciãt ozena, polypus, ulcus, fractura, peruersio, cõpressio, simosis. Os infestat gingiuarum putredo, dentiũ erosio, eorũque dolor, & cũ è sede sua labãtes excidũt, abscessus in lingua, epulis, parulis, aphthæ, crustæ, tõsillæ, uua, ficus. Faciem occupant ephelis, uari, lentigo, ossiũ fractura. Distentio cõmissurarum, eluxationes maxillæ inferioris à superiore gena. Ceruicẽ habent synanche, strangulatio, uertebrarum expulsio, strumæ, steatomata. Humeros male habet uerticis ipsorum fractura, distentio. Iuncturam cubiti occupant meliceris, atheroma, steatoma, humor aqueus. Brachiale ganglia. Digitos manus & pedis chimethla, reduuia. Quamcũque corporis partem inflammatio, œdema, inflatio, durities, abscessus, ulcus purum, ulcus sordidum, cauum, carne supercrescens, crustosum, siccum, fluens, subpascens, callosum, fistulosum, mydesis, id est, putredo, phyma, dothien, therminthos, phygethlon, chalaza, phagedæna, phlyctides, carbũculi, epinyctides, erysipelas, herpetes. Mamillas peculiariter, tum naturalia sexus utriusque uexant carcinomata. Quamlibet etiam corporis partem impetunt carcinoma occultum, carcinoma ulceratum, therioma. Inguina, bubõnes simplices, phymata purulenta inuadunt. Genu, gonyalgiæ, rheumatismi, tofi. Poplites steatomata, ancyle. Tibiam, uarices. Suram scirroma, chironia ulcera. Summam pedis partem, nigredines, mortificationes, podagræ, fistulæ. Calcẽ, squamæ. Cutem, totiusque corporis partes exagitant, lepra, psora, alphos albus, alphos niger, leuce, impetigo simplex, impetigo agrestis, dracõtiasis, acrochordones, thymi, myrmeciæ, claui, calli. Quædam horum ex podagra & articulari morbo, quædam ex sese oriuntur. Sedem afficiũt hæmorrhoi-

des cæcæ,fiſſuræ,procidentia, condylomata, pyli des. Aduenit etiam toti uuluæ procidētia, cum in exteriora procidit. Scrotum habēt enterocele, cirſocele, epiplocele, ſarcocele, porocele, ſteatocele. Totius corporis oſſa patiuntur cariem, ſpacelum, fracturam ſine uulnere, uel cum uulnere, ecbyrſoſin. Fracturarum differentiæ quinque ſunt. Prima ſchidacedon facta, id eſt, aſſuloſē, per rectitudinē. Altera per tranſuerſum, cauledon Græci dicunt. Tertia raphani in morē, raphanedon. Quarta caryedon, id eſt, in modum nucis. poſtremo alphitedon, hoc eſt in ſpeciem polentæ. Nigreſcunt interim oſſa in fracturis, interdum ſine his. Articulis omnibus accidunt, paragogæ, è ſede propria motio, eluxatio, præterluxatio, colligatio, poroſis, rheumatiſmi, diſtentio commiſſurarum.

De Chirurgia. Cap. XXIX

Chirurgia, eſt alieni, ut proprie uocant, per inciſiones, cōcinnationesq; cum uia quadam & ratione ablatio, ad hæc uulnerum atq; ulcerum curatio, quæ in corpore humano adminiſtratur. Primariæ eius actiones duæ ſunt, compoſitio, & diuiſio. Harum rurſus multæ ſunt ſpecies. Compoſitionis quidem, fractorum oſſium coniunctio, & deligatura, luxatorum repoſitio, inteſtinorū quæ prociderūt collocatio, ad hæc, uuluæ, & recti inteſtini. Abdominis ſuendi ratio, γαςροῤῥαφίαν Græci appellabant. Curtorum applicatio, ſiue adductio, ut in naribus, labris, atq; auribus. Diuiſionis ſimplex inciſio, præciſio, hypoſpatiſmus, periſcythiſmus, angeologia, exciſio, aduſtio, raſio, limatio, ſectio per ſerram. Simplici ſectione in abſceſſibus uniuerſis utimur. Diuidendum uero membrum eſt recta linea, non tranſuerſa. Præciſioni locus eſt in alis, inguinibus, natibus, & ano inſtar myrti adhibitæ. Hypoſpathiſmo in frōte, cum oculi fluunt. Periſcythiſmo in ſincipite, & colis pelliculа, quam præputium uocant, nigricante. Exciſioni in membris nigreſcentibus, & capitis fracturis. In omnibus autē quæ ad oſſa pertinent, alijsq; multis uſtio, raſio, limatio, ſerræ uſus utiles ſunt. Vſtio candentia ferramēta requirit, proprie in ijs iam malis omnibus quæ depaſcūt, & oculis rheumaticis, coxis uel etiam interioribus. Etenim in tabidis candentia ferramenta aſſumuntur, & in lienoſis, tum in brachijs quæ in alam excidere conſueuerunt: inſuper in ægylope, in nigricantibus, uel ijs quæ fluxione infeſtantur, propterea quod aperiantur uaſa. Poſtremò in alijs ſanguinis profluxionibus. Hæc itaq; in capite conſiſtunt, quæ à manu auxiliū petunt. Fracturarum autem capitis genera ſunt quinq;. Rhogme, engiſoma, ecpieſma, apechema, & camaroſis. Nonnullorū ſententia additur & ſexta, trichiaſis, per ſumma oſſiū inſculptio. Hydrocephalon quatuor ſpecies obtinet: Vnam cum intra cerebrum & inuolucrū eius humor ſubſidet: Alteram, cum intra membranas & oſſa: Tertiam, cum intra os, & pericranium: Reliquā, ubi pericraniū & cutē interiacet. Circa cutem oriuntur meliceris, atheroma, & extrinſecus alopeciaſis. Itaq; alopecias lancinamus, melicerides

A das & atheromata myrti modo, uel ſimpliciter ſummā cutem diuidentes, deinde tunicas digitis auellentes, cū ipſis humoribus qui inſunt, auferimus. Hydrocephalon ſub cute & pericranio aut ſub pericranio & oſſe duabus uel tribus rectis lineis incidētes euacuamus. Quod ſub oſſibus eſt, excidimus. Quod tandē intra meningē cerebrūq; incidit, inſanabile eſt. Omnis fracturarū caluariæ ſpecies exciſiōe adminiſtrat̄, exciſorijs ſcalpris id quod in oſſibus fractū eſt, auferentibus. Veteres igitur modiolis per circūuerſionem ſecantes ipſa excidebant. Poſteri terebris uſi ſunt, per ea ſedem præparantes adhibendis exciſorijs ſcalpris. Noſtræ ætatis homines ſolis exciſorijs ſcalpris cōtenti ſunt. Ex oculorum uitijs hæc manus præſidium

B expetunt, trichiaſis, hydatides, encanthides, ungues, ſtaphylomata, ſuffuſiones, fluores diuturni, & excedentes, palpebrarum calculi concretio inter ſe. Et circa angulos Aegylops. Laxatas igitur palpebras conſuimus, faſciolam ab ipſis quātam ſymmetria poſtulat auferentes, iuxta palpebrarū figuram. Verū in palpebris non laxatis, illaqueantes pilos per acum. Hydatidas ſingulatim arreptas tollimus. Encāthidas, ungues, & Staphylomata tollimus. Staphylomata quidem filo tranſmiſſo ablaqueantes. Vngues & Encanthidas filo aut hamulo extendētes. Suffuſiones autē deducimus pungentes circa iridem ex parte ad paruum angulum, donec acus penetrarit, & inani loco excipiatur. Deinde per obliquum ad iridem perducētes,

C ſumma ipſius parte compactū circa pupillam humorem deducimus, deligantes ac adſtringentes, ut ne ſuſpicere poſſit. Hypoſpathiſmus, periſcythiſmus, & angeologia fluorem ſiſtunt. Hypoſpathiſmus itaq; tribus fit ſupra frōtem diuiſionibus. Poſt ferramento (quod ſpathomelam appellant) per corpora quæ interiacent, tranſmiſſo. Periſcythiſmus eſt, cum tranſuerſis lineis frōs ſecatur, ita ut coronariam ſuturam uitemus. Altera uero ipſius parte paulo ſuperius q̄ tēpora ſunt, quædam triangula amputant̄, Grecorū literę Δ ſimilia. Angeologia perficitur uaſis latentibus à tempore ad tempus in profundum diuiſis. Palpebrarum calculis medemur magna ipſarum diuiſione, qua lapides citra uexationē auferimus. Connatas palpe

D bras ſcalpello aperientes linamētis ſubiectis diducimus. Aegylopas ad os uſq; excidētes ferramentis candentibus adurimus. Sunt aūt qui loco ferramentorū candentium terebra os forant, uſq; in nares. Polypū, qui in naribus naſcit̄, anguſto ſpecillulo ab oſſe reſoluimus, & raſorio cultello poſtea radices demetimus. Ozænæ raro ad ſanitatē proficiunt, curatio uero earū in ijſdem uerſatur. In ore epulidas & parulidas diuidimus, ubi ſuppuratio ſe oſtenderit. Vuas demiſſas, ſiue collapſas nimium, incidimus, uolſella prehēdentes, Dentes eximimus ſcarificatione circa eos facta. Adenas excedentes naturam in tonſillis, ſcalpris glandulis dicatis amputamus. In ceruice ſteatomata, & ſtrumas, cute diuiſa, & digitis excoriatione facta, tum uaſorum complexu diſſoluto tollemus. Ganglia

quæ

quæ in metacarpiſs ſeu poſtbrachialibus magna ex parte eueniunt, & mulieribus lana uictum quæritantibus, plerunq; extundimus, interim ceratis mollita curamus. In aliſs phymata & ſtrumas præcidimus. ſimiliter in inguinibus. Abſceſſus in ſpatio intercoſtali diuidentes, non aceruatim, ſed moderate, paulatimq; puris excretionem molimur. Sunt & qui adurant eos. Carcinomata in multis corporis partibus, maxime circa mammas oriuntur. Præcidimus ubicunq; fuerint, & ferramentis peruruntur non admodum candẽtibus, ſiue ignitis. Non deſunt qui raſoriſs ferramentis ignitis ſimul ſecantibus & adurẽtibus utuntur. Exomphali omnes quibus umbilicus extuberat, appellant. Differentia triplici comprehenduntur. quidam enim pneumatomphali, quaſi qui ſpiritum ſub umbilico collegerint. Alteri enteromphali, quibus inteſtina ad umbilicũ procedũt. Reliqui hydromphali, qui aquam ſub umbilico geſtãt. Omnes differentiæ manu ſanantur, lino duplici per acum immiſſo, & umbilico circũſtricto. Hydropicos paululum ſub umbilico à ſiniſtris pungimus ferro inſtar myrti facto, donec ad inania penetrauerit. Apellarum duplex curatio, horum qui intrinſecus excoriantur, illorum qui extrinſecus orbiculatim in ſumma cute diuiduntur, ut præputium intus attrahatur. qui per anguſtias præputiſ exerere glandem nequeunt, ſumma eius pellicula quantum licet retracta, dein callis qui in conſpectum prodeunt, ſcalpello per ſumma auulſis curantur. Hypoſpadiæ ſunt qui ex generatione, urinę iter inferius ſub dicto cane habent: curantur autẽ ſumma glande perforata, & canaliculo immiſſo. Qui dicuntur atreti, ſiue foramen habeant tenue, ſiue nullum omnino, auxiliũ capiunt hoc pacto, Acuto ſpecilli immiſſo adaperimus, deinde digitum ſubmittentes, undiq; abſoluimus. Lapides in ueſica habẽtes ſecamus, calculum in ueſicę collum adigentes, inciſorio autem ſcalpro utentes aceruatim ſuperiacẽtes particulas diuidimus, & ferro ad id idoneo, quod propterea λιθολάβον Græci appellant, calculũ auferimus. Quibus fluere urina quoquomodo cœpit nimis, rhyadicos appellãt: ſi magnus callus fuerit, præcidendo ipſum curamus. Quibus urina propter copiam non redditur, ueſica diſtenta ut contrahi ad amplectendam urinam non poſſit, per fiſtulam cathetera urinam elicimus. Porrò huic inſtrumento ad Romanæ literæ S figurã facto quod in urinæ iter uſq; ad ueſicam demittitur, inditur filum quod in ſummo habens lanæ paululum procumbẽs, id urina madefactum, deinde foras extrahitur, quod urina tanq; ducem uiæ ſequitur. Tumorum qui ſcroto accidũt, ſeptem ſpecies ſunt, hydrocele, porocele, ſteatocele, ſarcocele, epiplocele, cirſocele, enterocele. A quibuſdam hęc complicata adduntur, hydrenterocele, ſarcoepiplocele. In his qui hydrocele laborant, ſcrotum diducendum eſt, & ubi maxime uenoſum eſt, inuenta tunica, humorem ea comprehenſum euacuare oportet, & tunicæ ſuperuacanea auferre: in quibus ſine tunica eſt, excernere humorem ſufficit.

A Steatocelas, & porocelas ſimiliter, ſiniſtra manu ſcrotum extendentes ſecare cõuenit, poſtea in ſuperficie diducere, donec adipi, uel callo, uel aliſ cuicũq; incidamus, & hoc auferemus. Pari modo ſarcocelici tractãtur. Oportet autem ſolam ſubiacentem carnem albicantem præcidere, rubrã detrahere atq; auellere: & tunc reliquias adimere expedit. In cyrſocelis extendes uaricem hamulo, in ſuperficie diuiſum exceptũq; auelles, relicta ceu digiti parui latitudine. Reliquum extenſum abſeca. Cura uero non mediocris adhibenda eſt in neruis illis complicatis, κρεμαστῆρας Græci uocant, & teſticulis. Enterocelicos, epiplocelicos ita ſecamus, reprimentes inteſtinũ, uel omentum diligenter, mox ſeminariũ meatum auferemus quàm fieri poterit cõmode. Sin minus, peritonæum attrahentes, & laqueo exceptum præcidimus. Hæmorrhoidas lino duplici per ipſarũ baſes tranſeuntes conſtringentesq; poſt horas duas abſcindimus. Fiſtularum nonnullæ perforatę non ſunt, os tantum habentes. Quædam perforatæ uel intus in anum, uel extrinſecus. In perforatis in anum, oriculariũ ſpicillũ immittes, mox digitum in ſedem adferẽs, inteſtinum attrahes ſumma parte ſpicilli, idq; amputabis, ab inferiore loco incipiens, ſimiliter & in exterioribus ani. In non perforatis ſpicilli acumine omnes ſanas particulas penetrare conuenit. Sunt qui loco reciſionis præciſioniſq; per partes foraminũ intermedias filum byſſinum intortum in ſummo ſpecillo habentes tranſmittunt: & hoc filo partes intermedias cõſtringentes, quotidieq; fila circumtendentes, intermedia illa corpuſcula amputant, & callo ablato, medicamento Aegyptio cicatricẽ inducunt. Hic modus primũ ab Hippocrate conſcriptus eſt. Varices in cruribus primum extrinſecus inciſuris per totũ notamus, deinde reclinato ægro ſumma cute prehẽſa, ipſam primam diuidimus, & mox hamulo attractum uaricem illigamus, quo poſt omnes diuiſiones facto, uel uaricum extractorio inſtrumento, quod Gręci κιρσουλκὸν uocant, eximimus, ſumma diſcindentes, uel filo cum ſpecillo bicipiti per uaricis uentrem tranſmiſſo, ſecundum euerſionem extrahimus. Dracontia uaricibus ſimilia ſunt, magnũ uero dolorem dum paululum prominentia mouentur, cõcitant. Oportet igitur diuiſione uelut in uaricibus facta, illa excoriare, atq; ſic eximere. Clauos, callos, acrochordonas, thymos, myrmecias excindentes adurimus, uel pſorico inſpergimus. Curta in naribus, auribus, labris, hoc modo ad naturalem habitum reſtituuntur: Labra ſcalpello undiq; deradentes cruentamus, deinde adducentes denſius ſuimus. At labris inter ſe connatis, iuxta maxillas ex utroq; laborũ extremo qua inuicem coeunt, intus & extrinſecus diuidimus, linamentiſq; uulſis diſparamus, ut ne caro enata impedimento ſit. Quæ auribus uel naribus curta accidũt, cum fuerit chartilago diuiſa, adaptare ipſam conuenit, ſicq; conſuere lanæ filo.

De artubus confractis, & luxatis. Cap. XXX.

Fracti artus ex diſtentione quidem, in rectum reſtitu-

restituuntur: ex deligatura callo obducuntur. Caluariæ ergo fractiones quot modis accidant, quomodoq; curentur, diximus. Et si in facie fractura contingat, ut in capite sanare conuenit, osse quod affectum est, exciso. Sciendum autē est, quæ ossa fracta curationem non recipiant. Si igitur nares confractæ sunt, non recte possunt restitui. Aurem etiam frangi scribit Hippocrates, quoniam & cartilago imitatur os, ægerrimeq; in pristinā figuram reducitur. Verum si ex palato os discessit, medius considet nasus, inquit ille. Quibus uero inde unde enascuntur dentes, his summus nasus simus fit, & incurabilis. Porrò si clauicula, uel iugulum, uel costa aliqua, & hæc frequēter resarciri non possunt. Epithemata in iugulo adhibenda sunt, ipsumq; ab ala ad alam deligandum est. Cæterum si quod maiorum membrorum fractum sit, uel minorum partium aliqua, ut digitorū nodi, uel ossa brachialis, uel postbrachialis, uel tarsi, omnia quidem in magna frusta cauledon, uel raphanedon, & schidacedon franguntur. minutatim uero caryedon, uel alphitedon. Omnia ergo fracta deligantes, extendentesq; admodum uehemēter & ualide diducere, & multum inuicem separare oportet, ut iustum situm, pristinamq; figurā recipiant. Non autem in rectum omnia restitui debent, sed ad proximi cui coherent, membri figurā. At si os rectum sit, in rectum: si obliquum, uel alio quouis modo curuum, simili modo. Modus autē deligaturæ ad omnia præparandæ hic est, Fascia ex linteis ueteribus facienda, quæ tum latitudine, tum magnitudine membro respondeat. Latitudine quidem in maximis digitorū quatuor, uel quinq;. In tenuioribus non minus digitorū trium. Deligaturæ hæc ratio, Prima fascia ter nobis in fractura sursum uersus fertur ut plurimum. Altera ab eodem loco incipit, euariantibus deligationibus deorsum quidem distribuitur, sed ad superiora reducitur. Quare duplo longiorē priore esse oportet. irrigari hydrelæo, uel œnelæo, uel glycelæo adusq; triduum expedit. pòst cerato diluto & liquido, ut oleum crassum uideatur. Verum fascia ita paretur, ut non nimium premat, ne membrum emoriatur: sed ita ut adiaceat apteq; innitens adhæreat: nec laxa sit, ut contineat & repellat influxus, ne oboriatur inflammatio. Post splenia triplicia quadrupliciaq; adhibeantur, quæ artus crassiciem impleant: quo nec sibi mutuo incidant, nec discedentia interuallum relinquant. Ab his fascia conuenit tertia, quæ à fractura deorsum ueniens, sursum rursus feratur, ibiq; finiat. Solutiones membri primæ tertio quoque die faciendæ. post septimum uero diebus intermissis pluribus prout necessitas exiget. Inde licebit ferulas circūponere, sed ita, ut ad extremam fasciā lana apponatur, & ex interuallis ferulæ collocentur, cum membrū ab inflāmatione est prorsus immune, curua ipsarum parte extra uersa, leui uero intro uergente. Quibus superligabuntur uel lora uel fasciæ, uel nauticū filum. In fracturis cum uulnere, pro his omnibus splenia duplicia uel triplicia facientes, per singula crassitiem membri cir-

A culatim implebimus, ut termini ipsius inuicē incumbētes separentur, totumq; membrum his contineatur. Primum sanè ex prædictis imposita madida esse conuenit, deinde lanas propositas, & fascias post lanas habere per subiectam sedem canalis aperti. Maxime is modus deligaturæ cōfert ijs quę alphitedon fracta sunt, cū uulneribus, & multa contusione musculorum. in quibus etiam linamenta liquoribus competentibus madentia prius imponenda sunt. Linamentorum sunt quinq; species, aliud flexile, aliud rasile, aliud uulsum, aliud funiculare seu lucernarium, aliud priapiscotū appellant. In luxatis uero distentione quidem antecedente opus est: repositio pro quolibet membro propria post distentionem assumitur. Omnia in

B Hippocratico subsellio restituuntur, simul & tensa, & cōmissa. Caput luxatur, nam primæ ceruicis uertebræ coarticulantur ad secūdam. Maxilla inferior ex iugali quod est ad malas excidit, solis autem manibus in sedem suam compellitur hinc, illincq; ad superiorem adducta. Humerus in alam tantum excidit, capitulo ligni rotundo, quod Iones ἄμβην uocant cum distensione in sedem reducitur. Sunt & aliæ insertiones, quas palæstricas nominant. Cubitus in omnes quatuor partes excidere potest. si in exteriorē interiorem'ue, cum distensione reponimus. si in priorem uel posteriorem, sine distētione restituimus. nam hæc ex subita inflexione quodam imposito flexuræ cubiti consistit. Illa, ex tensione uehementiori. Brachiale, &

C postbrachiale, ad hęc digiti luxati, modica distentione reponuntur. Quæuis spinę peruersio, curuitas, & inclinatio, & tortuositas instaurari nō possunt. Femoris ad coxas caput, uel intro ad ani & scroti intercapedinē, uel extra ad oppositam partem prolabitur, retro ad clunes, et antè in inguina. atq; hæ quatuor differentię immedicabiles. Genu quoq; crebro in exteriorem partem prolabitur, & facile ex flexura restituitur, minus in interiora excidit reditq;, multo rarius in posteriora, in anteriora nunquam: quippe ossa, propter patellam quæ continet (nisi & ipsa fracta fuerit.) nullo tempore elabuntur. Malleolus modice prolapsus ægre restituitur. Si magna sit luxatio, & uiolenta, ne sustinet quidem instaurationē. Periculosa enim nimis,

D & si cum uulnere accidit. In digitis nihil ultrà fieri debet quàm quod in ijs qui sunt in manu, positum est. Omnes uero coagmentationum ipsarum separationes, ut in facie, cubito & radio, tibia & sura, metacarpio, brachiali palma, in ueterem figuram restituuntur. Porrò quæ membra nigrescunt, uel depascunt, siue ex fracturis, siue ex uiolenta astrictione, tota sæpe resecamus. Similiter in ijs facimus, quos uenenatæ feræ momorderunt, mox ferramentis probe candentibus pastionem sistimus, post ferramenta, porro uiridi, cum sale integimus. Deinde ubi crustæ ruptæ fuerint, tanquam ulcera curamus. Venenatorum morsus neq; cito ad cicatricem ducimus, sed frequentius ulcerum modo fluorem ex eis concitamus.

ARGVMENTA CAPITVM LIBELLI, QVOMODO morbum simulantes deprehendendi sint.

Cap. I. A quibusdam simulari tumores et inflãmationes: item sanguinis sputum, exugentes illum ex uena aliqua gingiuarum quæ facile aperitur. Sunt qui delirium simulent, aut uehementem dolorem. II. Historia deprehẽsi à se colicã fingentis, ne cogeretur interesse concioni. Morbum non respondere uictus rationi quæ præcessit, ars medica dignoscit: simulationem uero propter affectum aliquem, ratio cõmunis. III. Historia serui amantis, qui ne longinquam peregrinationẽ cum domino ingredi cogeretur, admota thapsia magnum in genu tumorem excitauerat, unde simulabat dolorem, à Galeno deprehensi. ex conseruo enim amare ipsum didicerat, et refrigerante pharmaco intra horã statim tumorem sedauit, cum uera phlegmone magis inde irritata fuisset. Concludit: Suspiciones igitur, quas cõmunis ratio nobis suppeditat, cum artis medicæ peritia coniunctæ, facile simulationes omnes coarguent. IIII. Facile suspicabimur illos simulare dolorem, qui uere dolentium gestus non ædiderint, qualis est frequẽs corporis iactatio, et decubitus mutatio. Item si magna et molesta remedia detrectent, aut non ipsi statim sponte petant quiduis adhiberi. Oportet itaq; medicum illi, quem suspicatur magnum dolorẽ simulare, magna tantũ remedia profutura asserere, ut à cibo potuq; omni, quẽ præcipue ipsum appetere nouerit, abstinentiã: aut etiam sectionem ustionem' ue. Medicum tenere oportet signa uerè dolentium, ut est, anxietas, extremorũ refrigeratio, pallor, et frigidus sudor interdum, et pulsus inæqualis paruus et obscurus ut plurimum. Sunt et propriæ dolorum secundum partes affectas differentiæ (quas Galenus enumerat) de quibus medicus simulantem interrogabit.

CL. GALENI QVOMODO DEPREHENDERE OPORTET EOS QVI AEGROTARE SE FINGVNT, LIBELLVS.

Iano Cornario Medico interprete.

B MVLTAS ob causas homines ægrotare se fingũt. Videt aũt ad medicũ pertinere, ut in omnibus talibus ueritatẽ inueniat. Et idiotę quoq; expetũt, ut mentiẽtes à uera dicẽtibus etiã hac parte discernant. Nã inflãmationẽ, et ignẽ sacrũ, et tumores laxos, de industria ab externis medicamentis inductos, medici deprehẽdere possunt, & ab his affectibus qui ex corpore proficiscunt discernere. Ita etiã sanguinis sputũ ex oris regionib. C procedens, ab eo quod ex stomacho & uetriculo, aut respiratorijs instrumẽtis effertur. Deprehensi itaq; iam sunt aliqui ultro tussiẽtes, & ad finẽ tussis sanguinẽ expuentes, dum uenæ osculũ circa aliquã gingiuarũ partẽ ipsis prõpte aperiret, q̃d ubi uoluissent per linguã exugebãt, & tussiebãt, ac expuebãt, tanq; scilicet sanguinẽ ex infernis partib9 eductũ: atq; sic & se delirare, & alios fatuos esse simulabãt. Hæc omnia inuenire & inter se discernere, ad medicos ptinere idiotæ putãt. Et inter hęc sanẽ etiã dolorẽ forte, ut ęgre tolerabilis esse uideat.

II Et profecto quendã à ciuibus ad conciliũ uocatũ, colicũ dolorẽ finxisse noui, ut ne accederet, D quũ hoc ita ipsi cõducere uisum esset. Ego itaq; eodem quidẽ tẽpore hominẽ mẽtiri suspicatus sum, postea uero etiã ipse mihi cõfessus est. Fomẽta igitur sibijpsi adhibere iussit, uerũ nõ uehemẽter rogabat sibi opẽ ferri, etiãsi aliás in minutissimis timidissimus esset. Et nouerat quidem ante paucos dies quẽdã colico dolore uexatũ, ex philonij medicamenti potu, à dolore liberatũ, quod ipsum omnino à me petijsset, si reuera doluisset. sed & quę sequuta sunt, ueritati testimoniũ præbuerũt. Soluto ẽm cõcilio uociferari cessauit, uelut qui nõ amplius dolore uexaretur. Quin & prægressa uictus ratio eiusmodi fuerat, ut neq; posset colicus in ipso affectus cõsistere. Ex cruditatibus enim & frigiditatib. eiusmodi mala oriri solent. At in hoc nihil tale præcesserat. Proinde cognoscere quidẽ affectũ nõ esse secundũ rationẽ pręgressi uictus, medicæ experientiæ opus est. Verũ suspicari ipsum ob conciliũ sic finxisse, non est medicinę propriũ, sed rationis cõmunis appellatæ, quam etiã ideo quod omnibus cõmunis est, pauci perfectã habent: quo abundent his quæ in singulis rebus facienda sunt ac dicenda. Memoria igitur tenenda sunt ea quæ dixi. Nam experiẽtia cum abundanti cõmunis rationis facultate, tum alia quædam fingentes inuenit, tum eos qui uehementer se dolere simulant.

III Etem & in alio rursus genu uehemẽtissime dolere dicẽte (erat aũt hic seruus, ex eorũ numero qui dominis iter facientib. à latere cursu cõcomitant) confictũ dolorẽ deprehẽdi, suspicione sumpta, & ex eo quod dñs ipsius illa die profecturus erat, & ex adolescentis moribus. talis ẽm erat qui eiusmodi facile cõminisci posset. Sed & aliquẽ ex familiaribus ipsi conseruis interrogabã, an aliquã amoris cõsuetudinẽ cum aliqua muliercula adolescẽs haberet, propter quã uerisimilę mihi uidebat ipsum domi manere uelle, quũ dñs lõgiorẽ profectionẽ instituisset. Et sanè res ita se habebat. Et forinsecus quidẽ tot res cõmodũ se nobis offerebãt. Circa ipsũ uero genu maxim9 erat tumor, qui idiotã perterrefacere potuisset, uerũ rei experto à thapsia factus manifeste apparebat. Et hoc sanè medicæ experientiæ opus erat, non ex externis suppeditatũ. Ex eadẽ experiẽtia erat & hoc, q; nihil præcesserat tale, quod eiusmodi tumorẽ derepẽte excitare potuisset. Neq; ẽm in cursu modum excesserat, neq; ab aliquo percussus erat, neq; fossa per saltum transmissa læsus fuerat: Et redundãtiæ humorum signũ nullũ in ipso erat: & ad hoc neq; lautiore antea se uictu expleuerat. Sed & doloris speciẽ percunctantibus nobis qualis esset, non statim, neq; prompte, neq; sibijpsi consone respondebat. Itaq; egresso domino, medicamẽtũ imposui quod dolorem

dolorem non leuabat, ſed inductam modo à Thapſia qualitatẽ refrigerare poſſet, & poſt unam horam confitentem habebam, perfecte ſe à dolore leuatum eſſe. At uero ſi dolor reuera ob inflammationem ortus fuiſſet, per pharmacum refrigerans non ſolum non quieuiſſet, ſed etiam uehementior factus eſſet. Satis itaq; iam clarum eſt, quod medica experientia cum his quæ ex abundanti cõmunis rationis facultate ſuppeditãtur, hoc eſt his quę in ſuſpicionem nobis ueniunt, cõiuncta, ad fortis doloris dinotionem cõmoda eſt.

IIII Poteſt autem & tolerantiam quis ſignũ habere, non uehementis doloris. Cõtingit deniq; & hoc ſæpe, ut qui uehementer ſe dolere fingunt, id per negligentiam non animaduertant, ut ſeipſos aliàs in aliam figurã transijciant, uelut ægre ferentes ſcilicet doloris magnitudinem. Præterea ſi uehemẽter doluerint, omne auxilium ſufferre parati ſunt, et ipſi priores ultro medicos rogant, ut quicquid uoluerint faciant, quo malum curetur. Si uero moderate aut omnino non dolent, huiuſmodi auxilia auerſantur, neq; inedias longas ſuſtinẽtes,

A neq; acrium medicamentorum adhibitionẽ, quæ ſane dicere ipſis nos oportet, uelut quæ ſola eiuſmodi affectus ſint ſanatura, quando uehementer ſe dolere dicunt: & ad hæc etiã ſectiones, & uſtiones, et omnis potus ac cibi abſtinentiam, quorum deſiderio ſuperatos eſſe ipſos uiderimus. Quapropter eos qui uehementer dolere ſe ſimulant, doloris magnitudo redarguet, unà cũ alijs ſignis à medica experientia acceptis, ex quorum numero eſt & ægre ferre, & extremas partes perfrigerari, & pallere: Aliquando uero etiam frigidum ſudare, & pulſus habere non ſolum inæquales, id quod etiam moderate dolentibus contingit, ſed etiã plures paruos quàm magnos, & plures obſcuros quàm uehementes: & ſi interrogentur de doloris ſpecie, eam quæ affectæ parti propria eſt reſpõdere. Quædam

B enim ſpecies, dolores habẽt multum ſe extendentes: quædam uero uelut infixos, & in una parte hęrentes: aliquæ punctorio modo pulſant: aliæ quædam diuelli uidentur: quædã torpentes apparent: quædam graues: Et aliquæ uomitus inducunt, aliquæ uentris turbationem, aliquæ uertiginem.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI DE ARTE MEDICINALI, QVAE quamuis tenuiter diſſecta reliquimus ut inuenimus.

Cap. 1. Methodus alia à finis notione per reſolutionem fit, alia per compoſitionem, tertia per finitionis diuiſionem uel reſolutionem uel expoſitionẽ, qua hic uſurus eſt. antecellit enim alias compendio, & memoriæ facilior eſt. Finitio una eſſentialis, altera ennoematica.

2. Quid ſit medicina, nempe ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum: uidelicet corporum, cauſarum & ſignorum. Corpus ſuſcipit, cauſa efficit & conſeruat, ſignum indicat, tum ſanitatem, tum ægritudinem.

3. Efficere, indicare, & ſuſcipere quot modis dicantur. Quomodo & quorum ſalubrium, &c. ſciẽtia ſit medicina. 4. De corpore ſalubri. 5. De corpore inſalubri. 6. De corpore neutro. 7. De ſignis ſalubribus. 8. De ſignis optimæ conſtitutionis. 9. Quot ſint differentiæ partiũ. 10. De ſignis cerebri. 11. De paruitate & magnitudine capitis. 12. De operationibus ingenij rationis & memoriæ. 13. Signa bonæ temperaturæ cerebri. 14. Signa calidi cerebri. 15. Signa frigidi cerebri. 16. Signa ſicci cerebri. 17. Humidi cerebri ſigna. 18. Calidi & ſicci cerebri ſigna.

19. Calidi & humidi cerebri ſigna. 20. Signa frigidi & ſicci cerebri. 21. De ſenſibus & alijs ſignis eiuſdem. 22. Frigidi & humidi cerebri ſigna. 23. De oculis. 24. De magnitudine oculorũ. 25. De paruitate oculorum. 26. De colore oculorum. 27. De glaucedine & nigredine oculorũ. 28. De cordis temperaturis. 29. Signa cordis calidi. 30. Signa cordis frigidi. 31. Signa cordis ſicci. 32. Signa cordis humidi. 33. Signa cordis calidi & ſicci. 34. Signa cordis calidi & humidi. 35. Signa cordis humidi & frigidi. 36. Signa cordis frigidi & ſicci. 37. Signa calidi hepatis. 38. Signa hepatis frigidi. 39. Signa hepatis ſicci. 40. Signa humidi hepatis. 41. Signa calidi & ſicci hepatis. 42. Signa calidi & humidi hepatis. 43. Signa hepatis frigidi & humidi. 44. Signa hepatis frigidi & ſicci. 45. Signa ſimplicium temperamentorum in teſticulis. 46. Signa calidorum & ſiccorum teſtium. 47. Signa calidorum & humidorum teſtium. 48. Signa frigidorum et humidorũ teſtium. 49. Signa frigidorum et ſiccorum teſtium.

50. De habitu totius corporis. 51. Signa moderatæ temperaturæ. 52. De corpore calidiore. 53. De corpore frigidiore. 54. Signa ſiccæ temperaturæ.

55. Signa humidæ temperaturæ. 56. Signa calidæ et ſiccæ intemperiei. 57. Signa calidæ et humidæ temperaturæ. 58. Signa frigidæ et humidæ temperaturæ. 59. Signa frigidæ et ſiccæ temperaturæ. 60. Signa ſicci uentriculi. 61. Signa humidi uentriculi.

C 62. Signa calidi uentriculi. 63. Signa frigidi uentriculi. 64. De malis temperaturis in uentriculo cõiugatis. 65. Signa pulmonis frigidi. 66. Pulmonis ſicci ſigna. 67. De uoce. 68. De leui et aſpera uoce. 69. De uoce acuta. 70. Hactenus de temperamentis. Deinceps ſubiungit quædam pertinentia ad inſtrumentorũ magnitudinẽ, conformationẽ, numerum, et ſitum. Signa naturæ inſtrumentariæ. 71. De uentriculo. 72. De ueſica. 73. De hepate. 74. Hiſtoria pituitoſi uomentis bilem. 75. Quomodo cognoſcantur corpora ægrotantia. 76. Signa cerebri patientis. 77. Signa cordis patientis. 78. Signa hepatis patientis. 79. Signa uentriculi patientis. 80. Signa thoracis patientis. 81. De differentia eorum quæ excernuntur. 82. Signa futuræ ægritudinis. 83. Signa corporum ægrotantium. 84. De cauſis ſalubribus, inſalubribus, et neutris. 85. Quot modis corpus noſtrum alteretur. 86. De uenereis. 87. De cauſis

D ſalubribus partium inſtrumentariarũ. 88. De ſolutione continuitatis. 89. De cõmuniſsima intentione curatiua. 90. Curatio ſolutionis continuitatis in parte carnoſa. 91. De ſolutione continuitatis in oſſe.

92. De punctura nerui et tendinis. 93. De ſpeciebus morborum ſecundum formationem. 94. De obſtructione. 95. De aſperitate et lenitate. 96. De morbo ſecundum numerum. 97. De morbo ſecundum magnitudinem. 98. De morbo ſecundum ſitum.

99. De cauſis præſeruatiuis. 100. De parte artis quæ conualeſcentes reficit, et ſenibus congruit.

CL. GALENI ARS MEDICINALIS.

Nicolao Leoniceno interprete.

TRES sunt omes doctrinæ quæ ordini inhęrēt: Prima quidē ex notione finis, quæ per resolutionem fit: Secunda ex compositione constat eorum quæ ex resolutione fuerint inuenta: Tertia ex definitionis dissolutione, cui nunc incubimus. Licet autem huiuscemodi doctrinam appellare nō tantum diffinitionis dissolutionem, sed & explicationem, ut nōnulli uocarunt, uel resolutionem, uel dissolutionē, uel (ut nonnulli alij) explanationem, uel expositionem ut alij. Conati sunt & Herophiliorum quidam talem facere doctrinam, quemadmodum Heraclides Erythræus. Conati sunt & eam quæ per cōpositionem & ipsi Herophilij, & quidā Erasistrati sectatores, & Athenæus Ataleus. Neminem tamen ante nos eam quę oritur à notione finis, scripsisse comperimus, ex qua omnes artes uia quadam atq; ordine constituuntur: sed illam quidem alio pertractauimus loco. Hic uero diffinitiuam faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea quæ ex resolutione consistit, & dignitate & ipso docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur: sufficiēter enim ac facillime memoriæ commendantur ex diffinitionis dissolutione uniuersa. Quoniam totius artis capita in se optima diffinitio cōplectitur, quā quidam substantialem uocant, ex aduerso distinguentes alijs quæ notionales appellantur. Illæ siquidem ab ijs quæ accidunt rebus diffinitis, hæ uero ab ipsa essentia constituuntur. Elaborata autem est à nobis particulatim & in pluribus cōscripta tractatibus totius medicinæ contēplatio, quibus uti quis possit ad triplicem doctrinam. Nunc uero diffinitiuam aggrediemur, hoc unum apponentes quod solum capita, & quædam ueluti cōclusiones eorum quæ alibi latius sunt demonstrata, nunc à nobis dicentur.

Quid sit medicina. Cap. II

Medicina est sciētia salubrium & insalubrium & neutrorum. Nihil uero differt & siquis loco insalubrium, ægrorum dixerit. Nomen uero scientiæ communius, nō autem proprie accipere oportet. Salubre autem, & insalubre, & neutrū unumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidem ut corpus, hoc autem ut causa, hoc uero ut signum. Etenim corpus quod sanitatē natura suscipere aptum est, & causam quæ eandem efficere uel cōseruare, & signum quod potest indicare. Hæc omīa salubria Græci appellare cōsueuerunt. Eadem ratione & susceptiua morborū corpora, & eosdem efficientes, conseruantesq; causas, & signa indicantia, insalubria uocant. Nec aliter corpora neutra causas signáue dixerunt. & secundū quidem primam rationem atq; præcipuam causarum salubrium est medicina scientia. propter eas autem & aliarū secundo quidem loco insalubrium, & tertio neutrarum. Et post has eodem modo corporum primo quidem, & hic salubrium: Secundo loco insalubrium: Tertio neutrorum. Itidem de signis dicendum. In actionibus autem prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis, post hæc earum quæ in ipsis, inuentio causarum.

B

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum. Cap. III

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuum, et susceptiuum, dupliciter unūquodq; dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc uero ut nunc, nosse oportet amborum esse medicinā scientiam. Ipsum uero simpliciter duobus dicitur modis, & quod semper, & quod ut plurimum, de quorum utroq; medicina pertractat. Neutra uero & causa & corpus & signum, & quod simpliciter dicitur, & quod ut nunc, tripliciter unūquodq; appellatur, hoc quidem quia neutrius cōtrariorum est particeps. hoc uero quia utriusq;, hoc uero quia aliquādo huius, aliquando illius. Horum autem ipsorū secundum rursus duobus dicitur modis, aut quia utrūq; contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquādo plus alterū. Est uero & in tota diffinitione, si uerba animaduertimus, ambiguitas quædam, quam & ipsam dissoluere oportet. Quum enim dicitur, medicinam esse scientiam & salubrium & insalubrium & neutrorū, significatur & quod omnium particularium, & quod quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidem, indefinitū quoddam est atq; impossibile, quorundam, diminutum atq; artificio carēs. Qualium uero, artificiosum pariter atq; sufficiēs ad omnia artis particularia, quod etiam dicimus in medicinæ diffinitione cōprehendi. Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur, qualia nam sint, & salubria, & insalubria, & neutra: post hæc de signis & causis differemus.

C

D

De corpore salubri. Cap. IIII

Salubre simpliciter corpus est, quod ab ipso naturæ ortu bonam habet temperaturam in simplicibus & primis particulis, atq; in his quæ ex illis cōponuntur instrumentis, est cōmensuratū. Salubre uero nūc est corpus, quod in pręsenti est sanū. est uero & hoc eo tēpore quo sanū existit, bonam habens temperaturā & cōmensurationem, nō tamen optimam, at sibi propriam. Ipsius uero salubris simpliciter corporis tale quidem est semper, id quod est optima tēperantia præditum, ac maxime est cōmensuratum: ut plurimū autem, quod à constitutione optima non ualde admodū deficit.

De corpore insalubri. *Cap.* V A

Insalubre uero simpliciter est corpus, quod ab ipso ortu naturę, uel in cõsimilib. partibus malam habet tẽperaturã, uel in instrumẽtarijs incõmensurationem, uel utrũq; uitiũ. Insalubre uero nũc est corpus, quod eo tẽpore quo tale dicitur, ægrotat, neq; obscurũ est quod & hoc ipsum eo quo dicit tẽpore ægrotans, uel in cõsimilibus malam habet temperaturã, uel in instrumentarijs incõmensurationem, uel utrunq;. Est uero & semper insalubre quod ex ipso naturæ ortu uel pessimã habet temperaturã in simplicibus, & primis particulis omnibus, uel aliquibus, uel his quæ obtinent principatũ, uel in instrumẽtarijs incõmensuratum existit. Similiter aũt & in his, uel omnibus, uel aliquibus, B uel illis quæ obtinent principatũ. Vt plurimũ uero insalubre est corpus, quod ab huius quidem uitio recedit, nondũ tamen mediocritatẽ attingit.

De corpore neutro. *Cap.* VI

Quoniã uero & neutrũ corpus tripliciter dicebat, unum quidẽ quod neutrius erat extremæ affectionis particeps, aliud aũt quoniam utriusq;, aliud quoniã aliquãdo huius, aliquãdo uero illius, iuxta primũ significatũ, neutrũ erit corpus, quod exquisite medium est & saluberrimi & insaluberrimi corporis, & huius hoc quidẽ simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutum: hoc uero ut nunc, quod in præsenti tẽpore mediũ exquisite existit saluberrimi atq; insaluberrimi corporis. Ipsius aũt simpliciter semper quidẽ tale est C id quod in omnibus ætatibus tale perdurat: ut plurimum aũt, quod nõnullas recipit mutationes. Iuxta uero secundũ significatũ, neutrũ erit corpus, quod ab ipso ortu naturæ cõtrariarũ simul est particeps affectionum, aut scilicet in una parte, aut in duabus differẽtibus. In una quidẽ, si secundũ alteram oppositionẽ effectiuarũ qualitatum bonã habuerit temperaturã, uel etiam secundum utranq;, sed in formatione, uel magnitudine, uel numero partium, uel situ delinquat: aut contrà in his quidem recte se habeat uel omnibus, uel quibusdam, peccet aũt in temperatura. In differentibus uero partibus, & iuxta omnes oppositiões potest quicquam simul particeps esse contrariorũ. Et semper quidem tale, quod per omnes ętates in eodẽ perseuerat. D Vt plurimũ uero, quod aliqua ex parte euariat. Ita uero & nũc neutrũ erit corpus iuxta secũdum significatũ, quia uel parte in una hæc quidem sibi salubria existunt, illa uero insalubria. uel in differẽtibus ita afficitur partibus. Iuxta uero tertium significatũ, neutrũ erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando uero insalubre existit, ut nonnullis accidit, qui in pueritia salubritate corporis uigent, cũ uero ad iuuentutem peruenerint, insalubres euadũt, aut cõtrà. In uno autem tempore, quod ita est neutrum, cõsistere nequit: latius uero si accipiatur, contingit. Nouimus autẽ quod nũc dupliciter dicitur. Salubre igitur & insalubre & neutrum corpus quot modis dicatur, et quale unum quodq; sit, sufficiẽter explicauimus. De signis uero deinceps dicendum.

De signis salubribus. *Cap.* VII

Sunt autẽ & ex his salubria quidem, quæcunq; præsentẽ indicant sanitatẽ, & futuram prænunciant, & præteritã memoriæ subijciũt. Insalubria uero quæ & præsentẽ indicant ęgritudinem, & futuram prænunciãt, atq; præteritã memoriæ subijciunt. Eadem ratione neutra dicũtur, quæ neutram affectionem ostendunt, prænũciant, & memoriæ subijciũt, & quæ nihil omnino de affectiõibus indicant, uel nihilo magis salubrẽ q̃ insalubrẽ affectionẽ ostendunt: & partim quidẽ salubrem, partim uero insalubrẽ indicant affectionẽ, & quæ aliquando quidem salubrem, aliquando uero insalubrem, & hæc quoq; secundum tria tempora ueluti salubria & insalubria. Vocantur autem nonnunquã à uetustioribus medicis hæc omnia signa prę nunciatiua, quamuis præsentiũ ac præteritorum sint indicatiua: usus uero nõ paruus ex prænũciatiuis atq; indicatiuis, minor autem ex his quæ memoriæ subijciũt. Cum uero sint salubria corpora, hæc quidẽ simpliciter, hæc uero ut nunc, quæ & bene ualentia dicuntur, salubriũ simpliciter corporum duplicẽ diximus esse differentiam: quoniam nonnulla quidem semper, nõnulla uero utplurimum essent talia. Et semper quidem quæ optimam constitutionem sortita sunt: utplurimũ uero quæ non magnopere ab illa recedunt.

De signis optimæ constitutionis. *Cap.* VIII

Horum autem dignotiones sumendæ sunt ab ijs, quæ secundum essentiæ rationem ipsis insunt, & ab ijs quæ ex necessitate consequuntur operationibus casibusq;, qui proprie accidentia uocantur. Ab essentia quidẽ ipsa eorum quæ optimam habent constitutionem, commensuratione consimilium quidem in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate. Instrumentorũ uero in quãtitate ac numero eorũ ex quibus componuntur, ac præterea formatione, ac situ partium singularũ ac totius instrumenti. Ex his uero quæ ex necessitate consequuntur consimilia, quantũ quidem attinet ad tactum, à mediocritate quæ in mollitie ac duritie consistit. Quãtum uero ad aspectum, à colore optimo, et leuitatis atq; hispiditatis mediocritate. In operationibus, à perfectione, quam et ipsarum uirtutem appellamus. Ab his uero quæ instrumẽtarias partes consequuntur, à cõmensuratione & pulchritudine omniũ totius corporis instrumẽtorũ, ac præterea earũ quæ ipsis insunt uirtute operationũ. Optimæ igitur cõstitutionis corporũ signa indicatiua sunt hæc. Eorũ aũt quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidẽ in consimiliũ temperatura uitium aliquod paruum habent, nõnulla uero in instrumentariorum cõmensuratione, & hoc quoq; perexiguũ. Accidit aũt hoc uel in omnibus, uel in aliquibus, aut in utrisq;. Vitiorũ uero genera eadẽ sũt cũ his quæ uirtutẽ perficiunt, tẽperatura quidẽ in consimilib. Numerus aũt & formatio & magnitudo & situs in instrumentarijs, utrisq; uero cõmunis unitas quã & ipsorum continuitatem appellamus. In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium

brium uitia secundum utrunq; insalubritatis significatum, Terminus autem qui utrunq; distinguit, est operationum læsio sensibilis. Quæ uero ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt, re uera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehẽditur. Distinguuntur uero ex eo, quod magis minusue in operationibus existit, ac quia causis quæ ægritudinem pariunt, non æque resistunt. Quæ autem simpliciter insalubria sunt corpora, distinguuntur: ob id quod facile à causis quæ morbos committendi uim habent, superantur: Et quoniam in uigore operationum plurimum deficiũt. In medio autem amborum collocantur ea quæ neutra simpliciter appellãtur, & cum latitudine quadam. Quo fit ut tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem salubrium corporũ, secunda neutrorũ, tertia insalubrium. Post quæ deinceps sequuntur quæ iam ęgrotant corpora, quę sensibilibus operationum læsionibus distinguntur. Quæ igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt uitiosi, aut omnino interierunt, manifestam habent determinationem. Quæ uero imbecilles edunt operationes, in magnis quidẽ distantijs facile discernuntur, in paruis uero ambigua sunt, atq; idcirco in eo genere noxæ collocatur, quæ neutrius contrariorum participat affectio, quam & ipsam neutram diximus appellari. Ita tamen ut horum omnium sensus sit iudex, non ipsa natura rerum inspiciatur, ne periculum sit in dogma perpetuæ passibilitatis incidere. Itaq; etiam signa neutrorum quidem corporum, sed tamen aut insalubrium aut salubrium existentium, quantitate distantiæ different, duobus inuicem contrarijs terminis à nobis statutis, optima uidelicet cõstitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps cõsiderantib. utri eorũ uiciniora sunt ea quæ ad examen corpora ueniunt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutioni salubria: Quæ uero ab hac longius distant, atq; ad ea quæ iam ægrotãt, magis accedunt, insalubria: Quæ aũt intermedia, atq; æqualiter ab utrisq; distare uidentur, neutra. Optimæ igitur cõstitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum uero quę ab ipsa deficiunt, totidẽ sunt numero genera, quæ in magis & minus secari possunt. Quum autem in tres latitudines diuisa sint, corporis insalubris simpliciter indicia trademus: Ex his enim & reliquæ duæ latitudines innotescent. Generaliter igitur prius à nobis in eo quem de optima constitutione sermonem habuimus, specialiter autem nunc dicetur, si prius partes diuiserimus.

Quod sint differentiæ partium. Cap. IX

Sunt uero earum quatuor uniuersæ differẽtiæ, quoniam nonnullæ earum principia quædam existunt: aliquæ uero ab ipsis originẽ habent: aliquæ nec aliarum gubernationi præsunt, neq; aliunde gubernantur, cũ insitas habeant à natura potẽtias à quibus regũtur. Quædam uero sunt quæ insitas simul & aliunde emanantes habent. Principia igitur sunt Cerebrum, Cor, Hepar, Testiculi. Ab his uero ortum habent, atque eisdem subministrant: Nerui quidem & spinalis medulla, Cerebro: Cordi uero arteriæ: Hepati, uenæ: Ipsa uero seminaria uasa, Testiculis. Quæ autem à seipsis gubernantur, sunt Cartilago, Os, Copula, seu ligamentum, Membrana, Adenes, Adeps, Caro simplex. Reliquæ uero partes cum unà cum istis habeant ex seipsis regimẽ, arterijs, neruis, & uenis insuper egẽt. Capillorum autem atq; unguium neque regimen ullum est, sed generatio tantummodo. Hæ igitur sunt partium differentiæ.

De signis cerebri. Cap. X

Indicia aũt singularũ tẽperaturæ sumpto à cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt uero quinq; cõgenita genera quæ ipsius naturã ostendũt. Primũ quidẽ totius capitis dispositio. Secundũ uero sensitiuarũ operationũ uirtus & uitium. Et tertium, actiuarum. Quartũ earum quę tenent principatũ. Et quintum naturalium. Aliud uero genus preter hæc omnia ea quæ extrinsecus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis dispositio ex magnitudine & figura sumitur atq; capillis.

De paruitate & magnitudine capitis. Cap. XI

Paruum igitur caput uitiosę constitutionis cerebri propriũ est indiciũ, magnũ uero nõ necessario indicat bonã cerebri cõstitutionem: sed si quidem ob insitæ uirtutis robur, quæ multam atq; optimam materiam afformauerit, eueniat, optimũ est signum: at si ob materiæ tantum multitudinẽ, haudquaquam bonum. Distinguenda uero sunt hæc & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipsa, si concinna: semper enim hoc bonum est signum: Ex his autẽ quæ ab eo ortum habent, si ualida est ceruix, & si alijs ossibus optime constet, atq; omnis præterea neruosa substantia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est, ueluti si excogitares spherã exquisite rotundam ex cera constructã, paulatim utrinq; depressam. In hac eñ necesse est, ut & posteriores & priores partes plus gibbæ fiant, q̃ sphæræ cõueniat: Quæ uero utrinque consistunt, magis rectæ: quod si ea quæ secundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, simul intueri oportet neruos atq; ceruicẽ unà cum ossibus alijs. Nam si secundum naturam se habuerint, materiæ defectu, non uirtutis imbecillitate talis homo factus est: Illis uero non recte se habentib. principiũ est debile. Sed magna ex parte defectus qui occipiti eueniũt, cõsequit̃ eorũ quæ antè diximus imbecillitas, rarissimeq; aliter euenire cõsueuit. Caput item quod secundum occiput in acutiem tendit animaduertere oportet, ijsdem adhibitis distinguẽdi rationibus, quibus antea in capite grandiori facto utebamur. Vt plurimum uero & hic optimum est signũ, figura concinna eius partis quæ cerebro adhæret, quam nonnulli medici posterius cerebrum appellare consueuerunt, quemadmodũ & posterius existit, ea futura quæ græcæ literæ Λ, formam habet præfinitũ. Est uero huiuscemodi pars spinalis medullæ principiũ,

& eius ratione neruorum omnium in toto animali qui actiuis actionib. obseruiũt. Ipsa autẽ pars posterior per seipsam paucos admodũ sensitiuos obtinet neruos, plurimos uero actiuos: sicuti & anterior, sensitiuos quidem plurimos, paucos admodum actiuos. Quare ubi bene fuerit affecta utraque pars, robustos habebũt eos qui ab ipsis fiunt processus. Eædẽ quoque distinctiones adhibendæ sunt ad partes capitis anteriores ad frontẽ attinentes, quæ etiam ad posteriores, earundemque & paruitatem & magnitudinẽ inspicere oportet, atque itidẽ figuram & sensus ibi collocatos, uisum, gustum, atque odoratum. Hæc enim se inuicem indicant atque attestantur, & quæ à principio oriuntur, principij uirtutem & uitium: & principium ea quę ab ipso nascuntur.

De operationibus obtinentibus principatum. Cap. XII

Earum autem operationũ quæ obtinent principatum, uirtus ac uitium sunt ipsius principij seorsum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proueniunt. Ingeniũ quidem igitur, subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas uero intellectus, crassam: discendi uero facilitas, formarũ facile susceptiuam, memoria autem stabilem ac firmã. Sicuti & discendi difficultas, formarũ non facile susceptiuã, & obliuio fluidã: mobilitas quoque in opinionibus, calidam: stabilitas aũt frigidam. Adhuc autem duo indiciorũ genera mihi uideor prætermisisse, de quibus sum ab initio me dicturũ pollicitus. Quorum alterũ ad operationes attinet naturales, alterum uero ad ea quę extrinsecus occursant. Erit autem in utrisque sermo communis.

Signa bonæ temperaturæ cerebri. Cap XIII

Siquidem cerebrum sortiatur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam, omnia quę diximus habebit moderata, & excremẽta quę uel per palatũ, uel aures, uel nares, uel oculos expurgantur: hæc quoque moderate se habebunt: atque ab ijs quæ extrinsecus occursant, minime lædetur, quę scilicet uel calefaciunt, uel frigefaciunt, uel humectant, uel exiccant. Talibus igitur capilli capitis cum adhuc sunt infantes, subfului: cum uero pueri, subflaui: cum iam adoleuerint, flaui fiunt, medijque sunt inter eos qui omnino sunt crispi & simplices, non tamẽ facile caluitium patiuntur. Quæ uero dicuntur, ac posterius dicenda indicia sunt, accipere oportet, ut in bonam habentibus temperiem habitationibus. Quæ autem ad capillos attinent, non ad locorum tantum, sed ad humorum quoque temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione respondent, sunt referenda. Si uero calidius sit quàm oporteat, in altera uero oppositione bonam habeat temperaturam: si quidem in caliditate excesserit, omnia quæ dicentur, ualidiora erunt indicia: sed si paruus fuerit excessus, imbecilla. Communis autem hæc ratio statuatur in omnibus partibus, quarũ in temperaturis uniuersis indicia sumus traditturi.

Signa calidi cerebri. Cap. XIIII

Deinceps igitur signa caliditatis cerebri pręter

A ea quæ nuper diximus, sunt, quòd ea quæ circa caput omnia rubicũda & calida magis, & quæ in oculis uenę magis sensui patet. Capilli quoque in his statim in lucem editis, habent in capite ortum, & cum plurimum in caliditate à mediocri temperatura recesserint nigri, & robusti, & crispi fiunt: Cum uero non multum, subflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant, ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur, atque eo magis, qui plus modico sunt calidiores. Excremẽta uero quę per palatum & nares, & oculos, & aures, pauca & concocta ipsis existunt, cum integram habuerint sanitatẽ. Cum uero eis caput repletur, frequenter enim ac tum præsertim cum nullã uictus seruauerint rationẽ, tale quid eis accidit: plura quidem in

B ipsis excremẽta, sed nõ incocta generanẽ, implenturque, atque aggrauantur eorũ capita à calidis cibis & potibus, odoribus, atque hisce omnibus quæ extrinsecus occursant: in quorũ numero est, & qui nobis circũfunditur aer. Sed præterea magis si nõ solũ natura calida, sed etiã humida corpora extiterint. Breuibus aut somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, neque admodum profundis.

Signa frigidi cerebri. Cap. XV

Frigidioris uero quàm oporteat cerebri indicia sunt, plura in proprijs meatibus excrementa, & capilli recti, & fului, & stabiles, & qui lõgo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atque ab initio male nutriti, & facile à causis frigidis offenduntur, atque hoc ipso offensionis tempore destil-

C lationibus & grauedinib. capiuntur: neque si tetigeris partes ad caput attinentes, admodũ calidæ sentiuntur: neque si inspexeris, rubicundæ adparent, & oculorum uenæ omnino uisum effugiunt, & somnolentiores quodammodo sunt.

Signa sicci cerebri. Cap. XVI

Sicciores autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum sinceritas. Sunt autem ad uigilias prompti, & capillos habẽt robustos, & qui celerrime eis genitis innascũtur. Crispi autem potius sunt quàm recti, cito autem calui fiunt.

Humidi cerebri indicia. Cap. XVII

Humidioris uero cerebri indicia, capilli plani,

D & nequaquam calui fiunt: Sensus autem turbulenti, & excrementorum multitudo, somni multi atque profundi, & hæ quidem simplices sunt intemperaturæ.

Signa calidi sicciq; cerebri. Cap. XVIII

Compositæ autem primum calida & sicca, secundum quam & superfluitatibus carent, & sensibus uigent, & plurimum uigilant, & cito calui fiunt. Et prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento. Capillos uero habent nigros, & crispos, & tangentibus caput calidi sentiuntur, & sunt rubicundi usque ad ætatem consistentiæ uigoris.

Signa calidi & humidi cerebri. Cap. XIX

Si uero humiditas adiũgatur caliditati, parum utriusque qualitatibus superantibus mediocritatẽ, color bonus, & caliditas & quæ in oculis sunt uenæ ma-

næ magnæ, & plura excrementa, & mediocriter cocta, & capilli recti, subflaui, & non facile calui fiunt. Implentur uero atq; aggrauantur eorum capita à calidis: at si etiam humectentur, tunc multo magis quando etiã excrementorũ habent multitudinẽ. Et si plurimũ caliditas atq; humiditas creuerit, his caput ægritudinibus est obnoxiũ, atque excrementis abundans, & quod facile à calefaciẽtibus atq; humectantibus offendatur. Auster uero semper eis aduersatur, atq; optime in Aquilonese habent: non tamen diu uigilare possunt, & quum se ad somnũ conuerterint, simul graui somno tentantur, & uigilant, & somnia habent imaginationibus plena, uisus eis turbulenti, neq; satis sensibus uigent. Quòd si plurimũ in caliditate cerebrum à mediocritate recesserit, paululum autẽ B humidius extiterit, calidæ tẽperaturæ indicia quidem superabũt, cum quibus leuia quædam humiditatis signa cõiungentur: ueluti si longe quidem humidius, paululũ uero calidius, uehemẽtia quidem erunt ac manifesta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis uero hęc ratio in omnibus compositis intemperaturis existit.

Signa frigidi & sicci cerebri. Cap. XX

Frigidæ uero & siccæ cerebri intemperaturæ frigidum, & minimè coloratum sui ratione caput reddunt: semper enim memoria repetenda, quæ à nobis ab initio est distinctio posita, ut præterea aduertamus quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum consistunt. Protinus autem huiuscemodi temperaturæ uenis carentes C habent oculos, & à causis frigidis facile lęduntur. Quare & inęquali sanitate fruuntur: quoniã nonnunquam leuissima habent capita, & excrementorum moderatos effluxus, nonnũquam uero & grauedinibus & destillationibus minima ex causa capiuntur.

De alijs eiusdem signis. Cap. XXI

Sensus aũt eorum in iuuentute quidem omnes uigent, atque omni uitio carent, sed progrediente ætate cito marcescũt. Et, ut summatim dicat, omnes celerrimã circa caput senectutem ostendunt. Quare & cito cani fiunt, capilli uero ipsis quidem genitis uix exeũt, & male nutriunt, & fului sũnt. in progressu aũt ætatis, superante magis frigiditate q̃ siccitate, non caluescunt. Contrà uero si cõtigerit, siccitatem quidem plurimũ dominari D præ frigiditate, tales calui fiunt.

Signa cerebri frigidi & humidi. Cap. XXII

Humidæ uero & frigidæ cerebri temperaturæ faciunt homines graui somno tẽtari, & ad somnũ facile conuerti, sensibus quoq; minime uigentes, atq; excrementis redundantes, & qui caput frigiditati ac repletioni habent obnoxium, ac distillationibus & grauedinib. facile tentãtur, neq; tamẽ hi calui fiunt. Hæc igitur indicia sunt cerebri temperaturæ, à quibus si progrediaris, ad unũquodq; sensorium dignotiones transferre licebit.

De oculis Cap. XXIII

Sed sufficiet de oculis facere mẽtionẽ. Quicũq; tangentibus quidẽ manifeste calidi existunt, & facili ac crebro motu ciẽtur, & uenas amplas habẽt, hi calidi omnes sunt, frigidi uero his contrarij. Et humidi quidẽ molles simul & multa humiditate pleni, sicci uero duri simul & squalidi. A similibus autẽ suæ temperaturæ causis facile offenduntur, iuuantur autẽ à moderato contrariorum usu: sed hoc quidem commune in omni cuiuscunq; partis temperaturæ dignotionẽ oportet meminisse.

De magnitudine oculorum. Cap. XXIIII

Magnitudo oculorum quidem, ubi cõcinnitas adsit, & operationum uirtus, multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt cõformati: quæ si desint, multam quidem substantiam, non tamen bene temperatam ostendunt.

De paruitate oculorum. Cap. XXV

Paruitas uero oculorũ adiuncta quidẽ concinnitate ac uirtutũ operatione, paucam quidem, sed bene temperatã substantiam ostẽdit, ex qua sunt conformati. Si uero sociam habuerint inconcinnitatem quãdam, atq; operationũ uitium, tunc paucam simul ac uitiosam materiam ostendunt.

De colore oculorum. Cap. XXVI

Quæ uero ad colores attinent, ita distinguere oportet. Glauci quidem oculi, qui pura humiditate ac non multa præfulgent, tales fiunt ob splendidi luminis abundantiam: Contrà uero nigri. Qui uero intermediam naturam seruant, causas quoq; intermedias habent.

De glaucedine & nigredine oculorum. Cap. XXVII

Glaucus igitur oculus fit, uel propter magnitudinem, uel propter splendorẽ humoris qui à Græcis crystalloides nominaẽ, uel propter situm prominentem, aut propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem & puritatem, atque omnibus quidem in unum cõuenientibus fit glaucissimus oculus. Quòd si aliqua adsint, aliqua uero non, tunc maior minórue glaucedo contrahitur. Niger uero oculus fit, aut ob paruitatẽ crystalloidis, aut propter profundum situm, uel quoniam splendidus ac fulgidus exquisite nõ est, uel quoniam tenuis humor uel superabundat, uel purus non existit, uel propter unam aliquam ex his quas antè diximus causas, aut propter omnes fieri consueuit. In ipsis autem magis & minus (ut antè diximus) reperitur. Tenuis igitur humor quo magis ad aquæ naturam accedit, & superabũdat, humidiorem oculum ostẽdit: quemadmodum si crassior ac minor fiat, sicciorem. crystalloides autem siquidem durior existat, sicciorem efficit oculum: Si uero mollior, humidiorẽ: sic & si plus moderato tenuem humorem excesserit, sicciorem: si autem defecerit, contrarium.

De cordis temperaturis. Cap. XXVIII

De cordis autem temperaturis deinceps dicendum est, si prius hæc in memoriam reuocauerimus, quod unamquãq; partem seipsa, uel calidiorem, uel frigidiorem, uel sicciorẽ, uel humidiorẽ dicimus factam, non alicui rei alteri comparãtes, sed ad seipsam. Sic enim utcunq; extiterit cor natura frigidius, multo sanè calidiorem temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

Signa cordis calidi. Cap. XXIX

A Calidioris igitur cordis, ut ad modũ qui ei proprius est atq; conueniens, indicia quædam sunt inseparabilia, et propria, magnitudo respiratiõis, & pulsus uelocitas, & frequẽtia, & audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia & temeritas adsunt. Est autem his thorax hispidus, & præsertim pectus, & quæcunque hypochondrij partes illis sunt proximiores. Magna uero ex parte calidi cordis temperatura uniuersum corpus calidum reddit, nisi hepar uehementius obstiterit. Dicemus autem paulo inferius, totius corporis indicia. Est quidem & amplitudo thoracis caliditatis indicium, nisi & hic quoq; cerebrũ plurimum obstiterit, quoniam ei magnitudo spinalis medullæ plerunq; respondet: tantæ uero erunt magnitudine uertebræ, quãta & spinalis medulla, quare & spina uniuersa. Cõfigitur uero thorax ad eam spinæ partẽ, quæ metaphrenũ, id est, dorsum dicitur, tanq; ad carinam nauis. Quare necessariò eius longitudo æquabitur dorso: amplitudo uero erit pro uertebrarum ratione, quando ad proportionẽ earum crassitudinis fuerit confixus. Cum uero cordis caliditas superãs perflauerit ac dilatauerit in primo sui ortu thoracem, erit eiusdẽ caliditati proportione respondens. Quare etiam cum caput paruum, thorax autem amplus extiterit, maximũ hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium: cũ uero magno existente capite paruus fuerit, proprijssimũ hoc erit cordis frigidioris signũ: Si uero capiti fuerit proportione respondens, tũc alijs signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil assumens.

Signa cordis frigidi. Cap. XXX

In frigidiore uero corde, pulsus minores existunt quàm modo naturæ conueniat. Non tamen necessario tardiores uel rariores. Respiratio autẽ, siquidem tanto thorax minor extiterit, quãto cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si uero maior fuerit, quàm pro frigiditatis uehementia, non minor est tantum, sed etiam tardior, & rarior. Tales autẽ timidi natura sunt, & sine audacia, & obliuiosi et segnes et nudũ pilis habẽt pectus. De eius uero paruitate distinguendum ut diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate.

Signa cordis sicci. Cap XXXI

Cor autẽ siccius, pulsus efficit duriores, & iram non promptam quidem, sed feram, & quæ non facile sedari queat, magnaq; ex parte uniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

Signa cordis humidi. Cap. XXXII

Cordis uero humidioris signa, pulsus molles, & mores ad iram quidẽ procliues, sed talẽ quę facile sedari possit, & uniuersum corpus humidius existit, nisi hepar obstiterit. Secundũ uero cõiugationem qualitatum primarum uitiosæ cordis temperaturæ ita se habent.

Signa cordis calidi & sicci. Cap. XXXIII

Calidi & sicci cordis, pulsus duri sunt & magni, & ueloces, & frequentes & respirationes magnæ, & ueloces & frequentes, & multo magis ad uelocitatem ac frequentiam uergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Hi uero præ cunctis pectus habent maxime hirsutũ, & hypochondria. Ad actiones autẽ prompti sunt, & iracundi, & ueloces, & mores tyrannicos habent: etenim ad furorem faciles, non facile uero placabiles. De totius autem corporis temperatura, & thoracis amplitudine, his quæ ante diximus, proportionaliter est distinguendum.

Signa cordis calidi & humidi. Cap. XXXIIII

Si uero caliditas unà cum humiditate dominabitur, minus quidem his quos antea diximus, hi sunt hirsuti, ad actiones uero nihilominus prompti, non tamen ferior est animus, sed ad iram

B procliuus tantũmodo. Pulsus uero magni ac molles, ueloces ac frequentes existunt, & respiratio, cum thorax cordi fuerit proportionalis, eandem pulsibus formam seruabit. Si uero minor extiterit, tanto illis uelocior erit & frequentior, quanto & thorax minor extiterit. Si autẽ multa facta fuerit euersio in temperatura, ac si hoc præsertim in humiditate contigerit, præter ea quæ diximus, cõtingent etiam ex putredine morbi, his qui in ipsis fuerint humoribus corruptis ac putrefactis. Expiratiões autẽ maiores sunt ac ueloc iores inspirationibus, & submissio arteriæ in pulsibus uelox.

Signa cordis humidi & frigidi. Cap. XXXV

Humidioris uero & frigidioris cordis, pulsus quidem molles. Moribus autem nequaquã audaces, sed timidi & segnes existunt. Tales etiam

C glabrum pectus habent, minimeq; iram retinẽt, sicuti & ad iram nõ admodum sunt prompti. Quæ uero ad thoracem & uniuersum attinent corpus, distinguere oportet, sicut ea quæ ante diximus.

Signa cordis frigidi & sicci. Cap. XXXVI

Frigidius uero cor & siccius, pulsus quidẽ duriores reddit & paruos, respirationẽ autem si quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam. Si uero maior extiterit, raram ac tardam. Hi uero præ omnibus minime ad irascendum prompti, cum autem coacti fuerint irasci quibusdã, retinent iram. Habent autem maxime omniũ, nudum pilis pectus. De paruitate autem thoracis, ac pręterea totius corporis

D frigiditate similiter distinguendum. Vnum illud cõmune in hisce omnibus memoria repetẽtibus, quòd quæcunq; de moribus siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt, ad tẽperaturæ cognitionem, nõ de bonis moribus aut uitiosis, qui ex philosophia hominibus adueniunt, sed de insitis unicuiq; ac naturalibus, nos exposuisse.

Signa calidi hepatis. Cap. XXXVII

Hepatis calidioris indicia: uenarũ amplitudo, flaua bilis abũdantior. In cõsistẽti uero ætate, etiã atra, calidior ipsis sanguis, atq; eadem ratione corpus uniuersum, nisi obstiterit cor. His uẽter & hypochondria hirsuta.

Signa hepatis frigidi. Cap. XXXVIII

Frigidioris uero, angustia uenarũ, pituita abundantior, sanguis frigidior, & totius corporis habitus, nisi

tus, nisi à corde calefiat. Vēter illis glaber est, atq; hypochondria.

Signa hepatis sicci. Cap. XXXIX

Siccioris autem, sanguis quidem crassior & minime abundans, uenę duriores, & totius corporis habitus siccior.

Signa humidi hepatis Cap. XL

Humidioris aūt, sanguis quidē abūdantior atq; humidior, uenæ aūt molliores: ita uero & uniuersum corp⁹, nisi partes ad cor attinētes obstiterint.

Signa calidi & sicci hepatis. Cap. XLI

Calidioris uero simul ac siccioris hepatis indicia, hypochondria plurimū hispida, sanguis crassior simul ac paucior, flaua bilis plurima est: consistente autem ætate, & atra, uenarum autem amplitudo & durities. Sic uero & uniuersum corpus se habet. Nā quæ ex corde caliditas originē habet, potest obtundere eam quæ ab hepate nascitur frigiditatem: sicuti & frigiditas caliditatem: siccitatem uero non potest humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media uero inter has quæ dictæ sunt, ea quæ ab hepate humiditas oritur. Magis enim à cordis siccitate superatᷓ, quàm siccitas ab humiditate: minus autē à caliditate: adhuc uero multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates quæ ab hepate eueniunt, facillime uincitur. Liquet autem quòd cum in unum cōuenerint utriusq; principij temperaturæ, totū exquisite secundum illas afficitur corpus, paulo uero inferius ipsius dicentur indicia.

Signa hepatis calidi & humidi. Cap. XLII

Humidius aūt ac simul calidius hepar, minus quidē q̃ calidius & siccius hypochondria reddit hispida. Plurimū uero sanguinis, & uenas amplas, habitumq; calidiorē atq; humidiorē facit, nisi obstiterit cor. Si uero amplius in ambabus qualitatibus à naturę modo recedat, à morbis qui ex putredine ac uitiosis humorib. fiunt, facillime capitᷓ. Adhuc aūt magis si plurimū augeatur humiditas, caliditas uero non ita. Si aūt contra, parum quidem humiditas crescat, plurimum uero caliditas, minime uitiosis humoribus laborant.

Signa hepatis humidi & frigidi. Cap. XLIII

Humidius aūt & frigidius hepar habet hypochondria glabra, sanguinē uero ad pituitę naturā accedentem generat, cum uenarū angustia: sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam naturam transferatur.

Signa hepatis frigidi & sicci. Cap. XLIIII

Frigidius autem & siccius hepar cum pauco sanguine & uenarum angustia efficit corpus atq; frigidius, hypochondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ & siccæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLV

Temperatura uero testiculorū, calida quidē ad Venerē procliuis est, & masculorū generatrix & fœcunda, celerrimeq; genitales partes obsepit pilis, simul aūt & circūiacentes attingit partes: frigidior uero contraria efficit. Et humida quidē multo & humido semine abundat. Sicca paucū & modice crassum generat semen.

A

B

C

D

Signa calidæ & siccæ temperaturæ testiculorū. Cap. XLVI

Calidior uero ac siccior & crassissimum semen habet, & fœcundissima est, ac celeriter ab initio protinus ad coitū excitat animal. Sed & his genitales partes citissime hispidæ fiunt, atq; omes quę circūstant, supra quidē usq; ad umbilicū, infra uero usq; ad media femora. petulca igitur est & ad libidinē prona huiuscemodi temperatura, statim uero satiatur, & si cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ testiculorum. Cap. XLVII

Si autem caliditas humiditati coniungatur, hirsuti quidem tales minus, plus uero semine abundant, nō tamen plus cæteris appetunt, sed minore detrimento præter modum uenereis indulgent. Quòd si satis excreuerint & caliditas & humiditas, non sine detrimento à uenereis abstinent.

Signa frigidæ & humidæ tēperaturæ testiculorū. Cap. XLVIII

Si uero frigidiorem & humidiorem temperaturam testiculi habuerint, partes circūpositæ glabræ sunt, tarde rem uneream exercere incipiūt, neq; proni ad actum huiusmodi sunt. Aquosum uero & tenue ipsis est semen, & infœcundum & fœminarum generatiuum.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ testiculorū. Cap. XLIX

Frigidior uero, & siccior temperatura similis quidem in reliquis est antedictæ, crassius uero in ipsa semen existit, atque omnino paucum.

De habitu totius corporis. Cap. L

Totius autem corporis habitus, diximus & superius quomodo & hepatis & cordis naturā sequantur, ei autem magis assimulatur, quod unam aliquam ex primis qualitatibus potentiorem habuit, quas & effectiuas appellāt. Totius uero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus quę primæ oculis subijciuntur. Sunt uero hæ, musculi qui omnia ambiunt ossa, carnes quædam compositæ ex prima & simplici carne, & præterea fibris quibus alię circū circa innascunᷓ. Propria em̄ musculorum substantia his duobus cōstat: quę uero ad ipsos uasa pertingūt, ueluti riui quidā sunt, qui nō substantiam cōplent, sed eis subministrāt, ut durabiles permaneant. Dicentur igitur & horum temperaturæ indicia in bene tēperata habitatione. Nam quæ male temperatę sunt, cutē permutant ex se ipsis formantes, & quædam ex indicijs corrūpunt. Ita & in bene temperata regione, siquis se tēpore æstatis nudū soli exposuerit, permutabit indicia quæ ex colore, & duritie, & mollitie sumūtur. Si uero quemadmodū bonam temperiem obtinet locus, ita & ipse bene temperato uictu usus fuerit, ut qui neq; se nudū singulis diebus in sole plurimum torrefaciat, neq; sicuti plerięq; more puellarum cōtinue in umbra degat, hic certa atque exquisita temperaturæ indicia præ se feret. Tanquā igitur de hoc futuro sermone nunc ad ipsum accedemus.

Signa moderatæ temperaturæ. Cap. LI

Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitū: Color quidē ex rubro & albo cōmistus, capilli uero flaui moderate, & ut plurimū mediocriter crispi: Carnositatis autē medio-

critas in qualitate & quātitate. Medium est enim exquisite huiuscemodi corpus inter omnes excessus, ut qui ad ipsum dicantur & cognoscantur. Nam & crassum corpus ad hoc comparatum dicitur crassum, & tenue ad hoc, eodem modo, & carnosum, & macilentum & pingue, & durum, & molle, & hispidum, & glabrum. Nullum igitur horum corpus est mediocritatem habens, sed qualis Polycleti regula ad summum totius peruenit mediocritatis, adeo ut neq; tangentibus molle uideatur, neq; durum, neq; calidum, neq; frigidum: inspicientibus uero neq; hirsutum, neq; glabrum, neq; crassum, neq; tenue, aut aliquem alium habens excessum uel defectum.

A

De corpore calidiore. Cap. LII

Quæcunq; aūt in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate & siccitate, hæc quantū ad carnosum genus attinet (De hoc enim præsens est sermo) uidentur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior. Tanto uero magis hirsuta sunt quanto & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros habent.

B

Signa frigidæ temperaturæ. Cap. LIII

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt: pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas quæ tangentibus obuiat. Color autem unà cum capillis fuluior, & ubi frigiditas excesserit, liuidus quodammodo existit, quem nonnulli medici colorē plumbeum appellant.

Signa siccæ temperaturæ. Cap. LIIII

C

Siccior autē temperatura tanto gracilior est, & durior bona temperatura, quanto maior est siccitas. In reliquis autem eodem modo se habet.

Signa humidæ temperaturæ. Cap. LV

Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet. Melius autem carnosa & mollior. Et quidem secundum cōiugationem qualitatum primarum factæ intemperaturæ compositam habent indiciorum formam.

Signa calidæ & siccæ temperaturæ. Cap. LVI

Calidior simul ac siccior est hirsuta magis, ac calida, & dura existit, & pinguedine caret, tenuisq; est, & capillos nigros habet. Si uero multum in caliditate excedat, color quoq; niger illi adest.

D

Signa calidæ & humidæ temperaturæ. Cap. LVII

Calidior aūt & humidior temperatura, mollior, & calidior, & carnosior tanto est optima temperatura, quantum utrisq; qualitatibus aucta fuerit. Quòd si plurimum augeatur, facile à putredinis corripitur morbis: quoniam & humorum uitio prompte laborat. Si uero parum quidē humidior sit, multo uero calidior, molliores quidem parum huiuscemodi sunt his qui bonam habent temperaturam, & magis carnosi, non parum uero hirsutiores, & tangentibus non parum calidiores. Nigri uero eis capilli, & caro pinguedine caret. Si uero paulo quidem calidior, multo uero humidior, mollis his caro est & multa, & color cōmistus est ex albo & rubro, & tangētibus paulo sunt calidiores. Et ut summatim dicatur, omnibus tēperaturæ coniugationibus semper superexcedentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ. Cap. LVIII

Frigidior autem atq; humidior temperatura, si parum quidem utraq; augeatur, capillis nuda est, & alba, & mollis, & crassa, & pinguis: Si uero magis excesserit, reliqua quidem sunt secundum proportionem augmenti qualitatum, color aūt unà cum capillis fuluus. Quemadmodū si plurimū utraq; augeatur, liuidus: Si uero qualitatū augmentum fuerit inæquale, eius quæ superexcesserit indicia eminebunt.

Signa frigidæ & siccæ temperaturæ Cap. LIX

Si autem frigiditas unà cum siccitate æqualiter augeatur, natura durum ac tenue & glabrum corpus habent, & tāgentibus frigidum, pinguedo tamē ipsis, & si graciles sint, per carnes dispersa est. Capilli autem & color frigiditatis modum, ac proportionem sequuntur. Vbi uero calida & sicca temperatura in tempore decrementi, in frigidum & siccum labitur habitum, tunc hi graciles fiunt & duri, atq; atra bilis in eis dominatur, & ob id nigri simul & hirsuti euadunt: ubi igitur altera qualitas plurimū dominatur, altera uero parum à mediocritate recedit, superabunt eius quę dominat̄, exilia aūt erūt alterius qualitatis indicia. In omnibus uero de quibus suprà diximus & postea dicemus, cōmune est temperaturæ indicium, si membrum facile frigescit, uel frigiditatis, uel raritatis: Si uero non facile, uel caliditatis, uel densitatis: Si uero à desiccantibus offendat̄, & aridum & siccum, & non facile mobile fiat, siccitatis: quēadmodum & si ab humectātibus grauiter se habeat, humiditatis. Inspicere autē oportet, si eandem omnes musculi seruant temperaturā, uel minime eandē, atq; in oībus animaduertere subiectorū ossiū quantitatem. Nonnunquā enim gracile uidetur membrum, cum tamen non sit gracile quod ad musculos attinet, sed propter ossium tenuitatem tale uidetur. Sic & crassius quibusdam plerunq; apparet non ob ossium amplitudinem, sed ob multitudinem carnis, quæ uel aucta, uel comminuta, uel durior aut mollior effecta, siccius aut humidius membrum ostendit. Pauca quidē ac dura, siccius: multa autem & mollis, humidius. Sic & intermedia spatia similariū corporū, prout plus uel minus humidæ substātię in se ipsis cōtinent, uel crassius, uel tenuius, uel humidius, uel siccius membrum ostendunt: Humidius quidē, ubi subtilior & plurima est humiditas: Siccius uero, ubi crassior simul & minor. Ipsę eñ solidæ corporis partes quæ uere solidæ sunt ac primę, nullo modo possunt effici humidiores. At satis est, si quis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta aūt in ipsis spacia, hac uel illa humiditate cōplere, possibile. Hæc uero est proprium partium similariū alimentū, quod ex appositione fit, & nō per uasa attrahitur. Communis autē hæc ratio & omnium similariū partiū existit. Et iterum in salubrium atq; insalubriū causarum doctrina repetetur. Nunc autem ea quæ ordine sequuntur attingamus.

Signa

Signa ficci uentriculi. Cap. LX.

Ventriculi indicia eius quidem qui natura ficcior existit, si celeriter sitibundi fiant, et paucus eis sufficiat potus, à plurimo autem aggrauentur, fluctuationibus infestentur, aut superfluitet id quod abundat, & cibis delectentur siccioribus.

Signa humidi uentriculi. Cap. LXI.

Humidioris autem, si neq; sitibundi fiant, & super abundans humidum facile tolerent, & cibis gaudeant humidioribus.

Signa calidi uentriculi. Cap. LXII.

Calidior uero natura uentriculus, melius quidem cōcoquit q̄ appetat, & multo magis quęcunque dura sunt & non facile alteratione suscipiunt. Nam quę facile alterantur, in ipso corrumpuntur, gaudetq; calidis potibus ac cibis, neq; à frigidis ullam percipit noxam, si modice ipsis utatur.

Signa frigidi uentriculi. Cap. LXIII.

Frigidus uero natura uentriculus ad appetendum quidem plurimum uiget, ad cōcoquendum autem minime, tales præsertim cibos qui frigidi sunt & non facile alterationem suscipiunt. Cito itaq; in ipso acescunt, atq; ideo acidis eructationibus talis uentriculus plurimum abundat, & gaudet quidem frigidis, sed ab eorum usu immodico offenditur. Ita & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit longiori tempore tolerare, quemadmodum neq; calidus calida. Malæ uero temperaturæ quæ morbi ratione uentriculum occupant, hoc differunt ab his quæ naturales existunt, quoniam cōtraria non autem similia appetunt, quemadmodum naturales.

De malis temperaturis in uentriculo coniugatis. Cap. LXIIII.

Malæ autem temperaturæ in uentriculo coniugatæ, ex compositione simplicium cognoscūtur. Oportet autem eas quæ iam sunt dictæ diligenter aduertere, easdem ab his quæ dicentur distinguentes. Non solum enim uentriculus sitibundos & minime sitientes facit, & frigidi calidiue potus appetentes, sed ea quoq; uiscera quæ in thorace sunt, ut cor & pulmo. Sed qui ob horum sitiunt caliditatem, plus inspirāt & longius expirant, atq; æstum in thorace sentiunt, non sicuti qui uentriculi ratione in hypochondrijs caliditatē patiuntur, & cum potauerint, non statim sedatur sitis, & magis sedatur sitis cum frigidum potum hauserint, quàm cum calidum nimis. Refrigerat autem eosdem & frigidi aeris inspiratio, quæ nihil eos iuuat qui uentriculi ratione sunt sitibundi. Ita & hi qui cōtrario modo se habent, à frigida inspiratione sensibilem sentiunt effectum.

Signa pulmonis frigidi. Cap. LXV.

Et hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium. Vti uero frigidum inspirantes manifeste dolorem sentiunt & frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica, sed & pituitæ excrementa cum screatu & tussi expuunt.

Signa pulmonis ficci. Cap. LXVI.

Pulmonis autem siccitates excrementis uacant & pituita, & uocem claram efficiunt: quemadmodum humiditates obscuram reddunt ac raucam.

A Et cum uehemētius, aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

De uoce. Cap. LXVII.

Non tamen ipsa uocis magnitudo à caliditate, sicuti neq; paruitas à frigiditate fit, sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & uehementiorē efflatum: Paruitas uero à contrarijs aduenit causis. Quare neq; semper, neq; primariò, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas, non autem aduentitias uocis magnitudo aut paruitas sequitur. Quoniam etenim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc autem consequitur huiusmodi uox, Idcirco contingit ex uoce de naturali temperatura ratiocinari.

De leni & aspera uoce. Cap. LXVIII.

B Nam & lenis uox arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & aspera asperitatem. Lenitas igitur arteriæ moderatam sequitur temperaturā, asperitas uero siccitatem. Asperitas etenim fit ab inæqualitate duri corporis. Arteriā uero duram efficit, similarium partium, ex quibus constat siccitas, inæqualē uero dispersę in eisdē humiditatis defectus.

De uoce acuta. Cap. LXIX.

Eodem modo neq; acuta natura uox sine angustia fauciū, neq; grauis sine latitudine fieri potest. Angustia igitur ab insita atq; innata nascitur frigiditate. Latitudo autē à caliditate. Differentijs igitur naturalium uocum hæ quæ ex affectu aliquo fiūt, sunt proportionales, quæ & ipsæ indicia sunt causarū à quibus oriuntur, de quibus in libris De C uoce sufficienter distinxi. Reliquæ uero partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia. Tentandum tamen ea ex iuuantibus atq; nocentibus agnoscere, ac præterea per naturaliū potentiarum operationes. Dictum uero est in tertio De causis accidentium, quod cuiusq; potētiæ uirtus & uitiū, temperatura principalis existat. Temperaturarum itaq; indicia iam explanauimus.

Signa naturæ instrumentariæ. Cap. LXX.

Circa magnitudinē uero, uel formationem, uel numerum, uel situm, quæcunq; quidem sensibus subijciuntur errata cognitu facillima sunt, quæ autem sensu percipi nequeunt, quædam cognitionē habent difficilem, quædam uero penitus nullam. Capitis igit magnitudo ac figura, & cerebri simul D in propatulo sunt. Et de his antea diximus, sic & quæ thoracis sunt, & quæcunq; ad scapulas, & humeros, uel brachia, uel cubitos, uel extremas manus, uel coxendices, uel femora, uel tibias, uel pedes attinēt, non est difficile cognoscere, siue secundum formationē, siue secundum magnitudinem ex his aliquid non recte se habeat, siue secundum numerum, uel partium ex quibus constant compositura, singularū etiam operationis detrimenta facile patent. Quæ autē intra corpus sunt, non omnia possunt agnosci.

De uentriculo. Cap. LXXI.

Cuiusdā enim uētriculū adeo paruum ac rotundum ac pronum secundum hypochondria situm habentem inspexi, ut manifeste ex circumscriptione propria & uidētibus & tangētibus appareret.

De uesica. Cap. LXXII.

Sic & cuiusdam uesicam contigit mihi intueri, ita expositam ac paruam, ut si quando urinam tardius excerneret, tumor quidem circũscriptus manifeste cerneretur, non tamẽ aliud ex interioribus quicquam mihi unquam manifestum præbuit indicium. Tentare autem oportet quammaxime fieri potest, uirtutem ipsorum ac uitium, & si non certissima scientia, artificiosa saltem coniectura comprehendere: ueluti exempli gratia, in hepate.

De hepate. Cap. LXXIII.

Vidi enim aliquos & quidem quamplures, quibus uenæ erant angustæ, & totum corpus colore priuatum. Quòd si plusculum cibi assumpsissent qui præsertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus & tenax, nonnulli quidem ueluti pondus quoddam insidens, atq; suspensum in profundo dextræ hypochondriorũ partis sentiebant: Nonnulli uero cum quadam tentione dolorem percipiebant. In his igitur uerisimile est hepar esse paruum, atq; angustos meatus habere.

De homine pituitoso uomente bilem. Cap. LXXIIII.

Alterum uidi cuius totus habitus pituitam præ se ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatum qui biliosum egurgitat humorem, non minimam eiusdem partem ad imum uentriculi locũ, quem Græci pyloron, id est ostiarium uocant, effundere, ut in quibusdam apparet animalibus: ex quibus id constat, quod plurimum ad eorum quæ latent sensum confert cognitionem, ea quæ ex sectionis inspectione habetur peritia, & operationum atq; utilitatum inuentio. Quicunq; igitur facultatem dignoscẽdi huiuscemodi corpora quæ ita lapsa sunt consequi cupit, oportet ipsum in sectionibus, ac in operationum atq; utilitatũ inuentionibus exercitari. Scripsimus uero de omnibus seorsum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri omnino proposuimus facere mentionẽ, ut discendi cupidi intelligant quæcũq; discere optauerint, ex quonam possint haurire tractatu. Sed tamen de hisce satis.

Quomodo cognoscantur corpora ægrotantia. Cap. LXXV.

Quæcunq; uero ut nunc insalubria sunt, hoc est quæ iam ægritudinẽ patiuntur, dignoscere & hæc ipsa oportet. Quæ quidem subijciuntur sensui, ex eorum quæ ipsis insunt secundũ naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero & situ, & ea quæ est secundũ duriciem & mollitiem, & frigiditatem, & caliditatem differentia. Quæ autem uisum effugiũt, ut summatim dicam, ex operationũ læsionibus, aut his quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus prgter naturam, aut horum quibusdam, uel omnibus.

De signis cerebri patientis. Cap. LXXVI.

Particulatim autem quæ quidem sunt in cerebro ægræ affectiones, aut dementiæ speciebus, aut sensuum, aut imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionẽ fiunt, aut ex his quæ excernuntur per palatum, uel nares, uel aures

A aut horum qui ei dolores eueniunt differentijs.

Signa cordis patientis. Cap. LXXVII.

Quæ uero in corde fiunt ex difficilis respirationis speciebus, & palpitationibus quæ in ipso contingunt, ex pulsibus quoq; eius atq; arteriarum, & ab excandescentis iræ celeritate, & tristitia, à febribus, & perfrigerationibus, et in colore differentijs, ac eis qui ipsi adueniunt doloribus.

Signa hepatis patientis. Cap. LXXVIII.

Quæ autem in hepate, ex defectu humorum atque abundantia, & ad id quod præter naturam est euersione, & colore malo, ac præterea ex permutatione naturæ in his quæ ad alimenti diductionem, aut nutritionem, aut superfluitatum attinent excretionẽ. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus,
B & doloribus non modo his qui in eo ortum habent, uerũ & in illis qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua spirandi difficultatis, & tussis specie.

Signa uentriculi patientis. Cap. LXXIX.

Sic & uentriculi affectus agnoscitur, ubi in concoctione & appetitu humidi uel sicci alimenti uel superfluitatum excretione delinquitur. Ita etiam ex singultibus, eructationibus, nauseis, uomitibus, & ipsis eorum quæ euomuntur speciebus, doloribus, & tumoribus.

Signa thoracis patientis. Cap. LXXX.

Ita & thoracis agnoscuntur affectus, ex spirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus qui in ipso fiunt, & ex eorum quæ cum tussi expuuntur,
C differentia. Sic & asperæ arteriæ ægritudines, difficiles respirationes, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & uocis offensiones ostendunt. Secundum uero eandem proportionẽ & in alijs omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore, & operationum læsione, & excrementorũ differentia sumentur indicia. Tumores autẽ non naturales in inflammationibus, durisq; ac laxatis tumoribus, & erysipelatis sunt explorandæ. Dolor autem quemcunq; obsederit locũ, aut continuitatis solutionem, aut subitam alterationem ostẽdit. Soluitur autem continuitas, incisione, exesione, frictione, & tentione. Alteratur uero substantia, à caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate. Læditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter,
D aut quia uitiose, aut quia nullo modo fit.

De differentia eorum quæ excernuntur, Cap. LXXXI.

Quæcunq; autem excernuntur, nonnulla quidem sunt ueluti partes patientium locorum, nonnulla uero tanq; excrementa. Quædã uero in ipsis naturaliter continent, & singula propriam faciẽt iudicationem. Dictum est autẽ de hisce omnibus plenius in tractatu De membris affectis, quẽ nullus ante nos aut in artẽ redegit, aut ad absolutam perfectionem deduxit. Quemadmodum & in omnibus alijs euenit, quibus initiũ quidem aliquod ab antiquis est datum, non tamen absolutum est opus. Aegrotantium itaq; corporum ex tractatu illo indicia sunt sumenda. Eorum autem qui in ægritudinem lapsuri sunt, & qui sanitati restituendi, præsens doctrina complectitur.

Signa

Signa futuræ ægritudinis. Cap. LXXXII.

Eorum igitur indicia quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea quæ sanis, & quæ ægrotantibus eueniunt. Siquidem sanis omnia secundum naturam insunt: præter naturam uero ægrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio autē horum sunt ea quæ sunt corporum neutrorum indicia, quorum nonnulla quidem sunt ex eorum genere quæ sunt secundū naturam, sed uel qualitatibus, uel quantitatibus, uel temporibus permutata. Quædam autē ex his quę præter naturā, sed minora his quæ ægritudinibus adsunt. Atq; idcirco hæ quidem corporū affectiones quæ in ęgritudinem casura monstraui, sunt ex neutrorum genere, atq; unà ea quæ ipsa indicant signa. Primo enim hæc sanitatē ostendunt, secundo autem ægritudinē. Et fiunt eadem signa secundum ad aliquid habitudinē, neutra & insalubria: quæ quidem præsentem affectionem ostendunt, neutra: quæ uero futurā præmonstant, insalubria. Eadem uero ratione & quæcunq; ægrotantibus signa salutaria apparent, dicētur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostēdunt. Dicentur etiam ægra, quatenus pręsentem ostendunt ægritudinē. Neq; in ambiguo est, quod quæ sunt utrorūq; indicatiua, neutra dicentur, secundum unum quoddam neutri uocabuli significatum. Neq; uero mirari oportet eadem signa tres in diuersis habitudinibus seruare rationes, quæ & salubria & ægra & neutra dicantur, secundum uero alterum significatum quæcunq; his qui à morbo referuntur insunt, signa neutra appellamus, neq; in alio significato accipiunt ea quæ senibus insunt. Hæc quidem omnia pluribus & conceptibus & rationibus subijciuntur, quæcunq; uero in his qui integra sanitate fruuntur, inter salubria tantummodo cōputantur. Et quæcunq; ægritudinibus insunt, neq; futuram prænunciant sanitatem, soli & hæc ægrorum conceptui subijciuntur. Sed de his quidem postea dicetur: nunc quæ futuram præmonstrant ægritudinem prius exequamur. Cum uero sit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, uel qualitatibus, uel temporibus, non autem proprijs speciebus ab eo, quod secundum naturam est euariant, ueluti ciborum appetentia intenta, uel dissoluta, aut quæ non seruet tempus cō suetum, aut quæ ad edulia non usitata feratur, aut ad excretiones cibi superfluitatū quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existant. Sic humidiorū excrementorū uel defectus uel superabundantia præter consuetudinem naturalem, aut in colore, aut in consistentia uarietas aliqua, aut in tempore excretionis, & uigiliæ plures, ac somnus, aut non cōsueto tempore. Eodem modo potus pluris, aut paucioris, calidi aut frigidi insolens appetitus: sicuti & rerum uenerearum usus immodicus aut intempestiua concupiscentia, & plures aut pauciores sudores his qui sint opportuni, & ad motus torpor, aut si moueri tentauerint grauitas, aut uehemēs exolutio, menstruorum occultatio, uel immodica, aut diminuta eua-

A cuatio. Sic & quæ per ora uenarū (Græci hæmorrhoidas appellāt) fit sanguinis effusio. Sed & non eadem quæ prius in cibo potuq; uoluptas, est futuræ indicium ægritudinis, hebetudoq; animi non naturalis, aut obliuio quædā inconsueta, aut somni qui pluribus imaginationibus abundant, quàm prius. Quin & auditus, & odoratus uisus'ue hebetiores, aut turbulētiores, & (ut simpliciter dicam) quæcunq; secundum naturā inerant, hæc quidem augmentata, hæc uero cōminuta, hæc uero temporibus quibusdam aut quantitatibus aut qualitatibus immutata. Siquidem & ipsius corporis moles aut maior, aut minor, aut magis alba, aut magis rubra, aut uelut liuidior, aut nigrior, ructusq; ac sternutamenta, & flatus plures, aut pauciores his

B qui secundum naturam, sic & quæcūq; per nares, uel palatum, uel aures per quos meatus cerebrum expurgatur, uel temporibus, uel quantitatibus, uel qualitatibus immutata. Hæc igitur omnia ex genere eorum sunt quæ secundum naturam. Morsus autem uentris, uel in ore uentriculi, uel in aliquo intestinorum, aut cum aluus subducitur, aut cum uomitus excitatur, aut cum mingitur, siue aliquis alius dolor mediocris ex genere quidē existit eorum quæ præter naturam sunt, non tamen qui ita se habent ægrotare dicuntur: sicuti neque qui capite grauantur, aut dolent, aut uigilant, cum nondum in cōsuetis impediuntur operationibus. Hic enim in huiuscemodi affectionibus terminus morbi est. Atq; idcirco in eo quod ad aliquid dicitur, eandem affectionem ægram atq; neutram ap-

C pellabimus. Nam pro uigore potentiæ quæ uel facile sustinet, uel uincitur, unaquæq; ex his quas antea diximus, uel morbus est, uel neutra affectio, sic & quæcunq; in sensibus, non secundum magis aut minus inuicem differunt, sed toto genere sunt præter naturam, & hæc sunt signa morbosa donec modica fuerint, & nondum hominem à consuetis operibus sufficiunt amouere. Talia uero sunt in gustu quidē, cum uel salsæ, uel amaræ, uel alicuius alterius qualitatis sapor nobis indicatur, siue in omnibus quæ bibuntur, aut manducantur, siue præter quod aliquid assumatur, saliua ipsa talis sentiatur. In odoratu autem, quando aut alicuius unius qualitatis sensum habemus nullo odore presente,

D aut cum plura differentia naribus admouemus, omnia ueluti similia sentimus. Sępius uerò nihil sentimus, aut aliquid fœtens etiam si nihil adsit quod fœteat. Quantum uero ad auditum, soni & strepitus ad id quod præter naturā est, pertinent. Quemadmodum in uisu quæcunq; ante oculos apparere creduntur nigra, & atra, & cærulea, & fulua, & flaua, & nonnulla rotunda, nonnulla autē oblonga, quędam gracilia, quædam crassa oculis pręten di uidentur. In sensu autem tactus cum inæqualitas aliqua, uel spissitudo, uel grauitas, uel tentio, uel torpida, uel ulcerosa affectio in toto corporis habitu sentitur: sic & in singulis partibus uel tentio, uel compressio, uel morsus, uel grauitas. quando modicæ fuerint ac minime firmæ, neutram quidem affectionē adesse demonstrant, futuram uero

ægritudinem prænunciant.

Signa corporum ægrotantium. Cap. LXXXIII.

At quæ in ægrotantibus iam signa uidentur, ex quibus nonnulla salutem, nonnulla mortem portendunt: prima quidem salubria, altera uero genere quidem ægra, secundum speciem autem perniciosa dicuntur. Sumuntur autem, ut uniuersaliter dicamus, ex operationum uirtute ac uitijs. Secundum partem uero, ex particularium operationibus, quarum genera antea diximus. Primum quidem eorum, quæ principia existunt. Secundũ uero illorum, quæ à principijs ortum habent. Et tertium eorum, quæ ex seipsis gubernantur, à principijs autem quosdam processus habet. Quartum siquidem genus eorum, quæ tunc diximus, ex se quidem ad aliquid prænoscendum inutile est: Secundum accidens autem & ex his aliquando prægcognitiones erunt: quemadmodum & ex excrementis semper, ex his quidem compatiendi ratione, ex excrementis autem, quoniam coctionis & incoctionis signa continent. Quare fieri non potest, quin omnino significent aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem signa dicentur, natura superante, insalubria uero superata. Neutra autem, quæ pugnas habent æquales. Sed quæ quidẽ manifestam indicant coctionem, ex salubribus sunt: Sicuti quæ cruditatem, ægra. Quæ uero neq; coctionem, neq; cruditatẽ ostendunt, ex neutrorum sunt natura. Sunt uero & neutra, quæcunq; nunc quidem hoc, nunc uero cõtrarium significant, ueluti digiti denigrati. Talia sunt etiam critica, id est decretoria accidẽtia, de quibus omnibus in libris De Crisi dictum est. Sicuti etiam de his quæ ad unamquanq; attinent operationem, in his libris in quibus de causis accidentium agitur. Quare omnium horum singulorum materiam ex ijsdem libris colligere oportet. Ego uero ꝓlixitati parcens hic sermoni de signis finẽ faciam, transgrediar autem ad illum qui de causis.

De causis salubribus, insalubribus, ac neutris.
Caput LXXXIIII.

Quoniam uero & harum alię quidem salubres, aliæ autem insalubres, aliæ uero neutræ, primum de causis salubribus erit sermo. quia uero & harũ nonnullæ quidem conseruatrices, nonnullæ uero sanitatis sunt effectrices, sunt autem & tempore & dignitate priores conseruatrices, incipiendum est à conseruatricibus. Cum igitur non unum tantum sit sanum corpus, sed plura, ut supra diffiniuimus, in eorum singulis propria erit causa cõseruatrix. Siquidem omnis causa in eo quod ad aliquid dicitur, existit. Hic igitur denuo sumendũ initium ab optima corporis constitutione, ac quæ ei salubria sint considerandum. Eorum autem inuentionem ipsius rei natura insinuat. Si enim impatibile atq; inalterabile esset corpus, semper optima constitutio perduraret, neq; artis præsidio indigeret. Quoniã uero alteratur, corrumpitur, & uertitur, neq; eundem seruat prioris status tenorem, ea ratione auxilium desiderat.

A *Quot modis nostrum corpus alteretur. Cap. LXXXV.*

Secundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc est causarum conseruatricum genera habebit, quas ex his quæ dicta sunt liquet esse ex correctiuarum genere. Sed quia paulatim correctiones faciunt anteq; omnis ingruat noxa, non præseruantes à futuro malo, sed præsentis status conseruatrices medici appellant. Alteratur igitur corpus à nonnullis quidem necessario, à quibusdam uero non necessario. Dico autem necessario, quæ nulla est euitandi ratio: non necessario autem reliqua. Nam in aere quidem nos ambiente semper uersari, comedereq; ac bibere, & uigilare, & dormire est necessarium: ensibus autem & exitialibus feris obuiare non necessarium. Quare circa
B primum causarum genus uersatur ars corporis cõseruatrix, circa secundum autem minime. Quot igitur numero sint ea quæ ex necessitate corpus alterant distinguentes, proprium in singulis eorum, causarũ salubrium genus inueniemus. Inest igitur unum quidem ex ambientis aeris conuersatione: Alterum uero ex motu & quiete, & totius corporis & partium singularum: Tertium ex somno & uigilia: Quartum ex his quæ assumuntur: Quintum ex his quæ excernuntur & retinentur. Sextum ex animæ affectibus. Ex his enim necesse est aliquo modo affici corpus. Ab aere quidẽ ambiente, quia aut calefit, aut frigefit, aut exiccatur, aut humectatur, uel secundum horum patitur cõiugationẽ, aut in tota alteratur substantia. Ex mo-
C tu uero & quiete, cum utraq; modum excesserint, aut calefactum, aut perfrigeratum, aut humectatum, aut exiccatum, uel aliquid secundum horum patiens coniugationem. Sic & ex somno et uigilia ipsum pati est necessarium secundum eandem rationem. Et ex animæ affectibus, & ex his quæ assumuntur, aut excernuntur aut retinentur. Hæc siquidem omnia partim quidem euidenter, partim uero per alias causas medias alterant corpus, & sanitatem corrumpunt: & de horum singulis seorsum scripsimus in tractatu qui De salubribus siue De sanitate tuenda inscribitur. Omnia igitur nũc dicta genera materiæ quædã sunt salubrium causarum, at usu opportuno adhibito, causæ fiunt cõseruatrices atq; salubres. Sed ubi à modo deliquerint,
D insalubres redduntur: unde etiam liquet ex his, nullam aliam extra has res substantiam, aut salubrẽ aut insalubrẽ à nobis existimari oportere, sed easdẽ quandoq; quidẽ salubres, quandoq; uero insalubres in eo quod ad aliquid dicuntur esse. Nam ubi motũ corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, ociũ aũt insalubre: cũ uero eget quiete, ociũ quidẽ salubre, exercitatio autẽ insalubris: eodem modo de cibis & potibus, & de alijs omnibus statuendũ. Horũ enim singula, quando, ut necessitas corporis exigit, cum mensura ac qualitate opportuna adhibentur, salubria fiunt: at cum citra omnem necessitatẽ ac præter modum afferuntur, insalubria. Atque hæ duæ sunt circa salubre & insalubre intentiones, rei scilicet quę adhibetur qualitas ac quantitas. Neque enim est rationi consen-

taneum etiam tẽporis occasionẽ, quæ in his quæ
dicta sunt continetur, ueluti tertiũ aliquod ab eis-
dem diuersum introducere. Si enim tali & tanta
re allata egeat corpus, nemini dubiũ quin etiam
in tẽpore opportuno afferatur. Occasio siquidem
temporis inde ortum habet, quoniam fluxibile ac
facile mutabile est mortale corpus, ac pro trans-
mutationis modo alijs alio tẽpore eget auxilijs.
Quare non est tertium aliquod præter ea quæ di-
cta sunt, tempus. Sæpius aũt eo tanquã tertio quo
dam ob eam quam diximus, causam, ad docendũ
uti consueuimus. Quoniam uero in his ipsis inten
tionibus, & aliæ causæ salubres, & id quod propo
situm est genus continetur, rursus easdem repeta-
mus. Optimæ igitur corporis constitutioni cum
circumfusus aer fuerit in temperie positus, earum
rerum de quibus nuper diximus quietis scilicet ac
motus, somni, uigiliæ, & eorum quæ assumuntur,
atq; excernuntur, quantitas moderata conueniet.
Cum uero aer à temperie recesserit, tantum à me-
diocritate euariare oportet, quãtus fuerit ab opti
ma temperatura recessus. Hi uero sunt mediocri-
tatis scopi: in aere quidem ambiente, ut neq; hor-
reat propter frigus, neq; sudet propter æstum. In
exercitijs autem cum primum lassari cœperit cor
pus, confestim quiescere: In cibis autem coctio-
nis perfectio, & excrementorum modus, in quali
quantoq; conueniens, æqualis uero in his quodã-
modo est coctioni appetitus. Quare neq; præside
egent, qui singulorum quæ assumuntur quantita-
tem metiatur. Optima siquidem natura quantum
appetit, tantum etiam cõcoquit. Sic & somno mo
dum ipsa natura præfinit, his qui optimam corpo-
ris constitutionem sunt sortiti. Et tunc à somno ex
citantur, cum corpus ampliori quiete nõn eget.
Cumq; talem uictus rationem adhibuerint, nullũ
est in eorum excrementis delictum, quæ uel per
uentrem, uel per urinæ meatus, uel per totum cor
pus egeruntur. Nam priora quidem ex modo eo-
rum quæ assumuntur, temperantur. Totum uero
corpus salubriter perflari facit exercitij usus mo-
deratus. Liquet autem ab ipsis caueri oportere, o-
mnes animi immodicos affectus, uidelicet Iræ, Tri
stitiæ, Furoris, Timoris, Inuidiæ. Hæc enĩ alterant
atq; à naturali statu corpus auertunt.

De uenereis. Cap. LXXXVI

Venereorum uero iuxta Epicuri sententiam
nullus est usus salubris: Re uera autem confert, si
tantum interualli in eorum usu adhibeatur, ut ne-
que resolutio aliqua sentiatur, & ipse seipso homo
quodammodo leuior factus, ac melius spirare ui-
deatur. Tempus uero ad utendũ opportunũ cum
omnium in rerum circunstantiũ exquisita medio
critate corpus fuerit constitutum, cum scilicet ne-
que supra modũ plenum, neq; uacuum extiterit:
aut in calore, aut frigore, aut siccitate, aut humidi-
tate excesserit corpus. Quod si aberrare cõtigerit,
paruus sit error. Melius aũt illi calefacto magis q̃
infrigidato, & pleno q̃ uacuo, & humecto potius
corpore quàm exiccato uti uenereis. Horum aũt
singulorũ quæ dicta sunt, qualitas in optima cor-

A poris cõstitutione est eligenda. Exercitij quidem
in quo totius corporis partes æqua proportione
moueantur. Ita ut non aliæ quidẽ ultra modum fati
gentur, aliæ uero citra. Cibi aũt & potus optimam
habeãt temperiem. Sunt enim naturæ conuenien
tiores quæ optima fuerint prædita tẽperatura. Ea-
dem de reliquis etiam est ratio adhibenda. At si
quod ab optima constitutione defecerit corpus,
non autẽ uehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem
causæ cõseruant, ad proportionẽ mutabunt. Sed
cum multa sint huiuscemodi corpora, per singula
genera seorsum dicendum. Quod igitur in tempe
ratura euariat, instrumentariarum autem partium
seruat cõmensurationem, duplicẽ habet salubriũ
causarum formam: Alteram quidem earum quæ
B ipsius cõseruant temperaturam: Alteram uero ea-
rum quæ ad optimam transferunt. Quæ itaq; ipsi-
us tẽperaturam conseruant, tam à causis optime
tẽperatæ naturæ distabũt, quantũ & totius corpo
ris temperatura ab illa euariabit. Calidiora siqui-
dem corpora calidioris uictus rationẽ exposcũt,
frigidiora autẽ frigidioris, & sicciora siccioris, &
humidiora humidioris, ac secundũ coniugationẽ
calidiora ac sicciora calidioris ac siccioris: eadem
in reliquis etiã tribus cõiugationibus proportio-
nẽ seruata. Recte siquidẽ causarũ utetur materia,
qui naturales earũ potentias agnouerit. Veluti q̃
motus, defectus alimenti, uigiliæ, excretio, & om
nes animi affectus corpus exiccant: At quæ his
contraria existunt humectant. Ita uero & calefaci
C entia & refrigerantia uitę instituta, & ciborum ac
potuum, atq; ut simpliciter dicam, omnium quæ
corpori afferuntur materias quis noscens atq; po
tentias, salubribus utetur causis, similia similibus
afferẽdo: siquidem eius propositũ fuerit eandem
in qua acceperit corporis seruare temperaturam.
Quòd si permutare atq; ad melius traducere sta-
tuerit, alterũ est hic salubriũ causarum genus, his
quidem quas nuper diximus contrarium, æquali-
ter uero declinans ad alteram partem à bene tem-
peratis & medijs, quæ optimis conuenire naturis
dicebamus. Calidior siquidem ac siccior tempera
tura, à calidioris ac siccioris uictus ratione ad exa-
ctissimũ bonæ temperaturæ habitũ minime trans
fertur. At talium erit usus necessarius, quę tantum
D eis quæ bene tẽperata existunt, frigidiora sint atq;
humidiora, quantum & natura naturam in calidi-
tate & siccitate superabat. Nam tale causarum ge-
nus naturales corrigit intẽperantias: Alterum ue-
ro de quo supra diximus, temperaturã conseruat.
Est autem utriusq; uicissim apud medicos usus ne
cessarius. Nam cum plurimum suppetit ocij, corri
gere oportet, ac sensim ad meliora transferre. Ne-
que enim natura patitur eas quæ subito fiunt alte
rationes: hominẽ aũt necessarijs occupationibus
districtum, in eodem præstat habitu conseruare.
Quo pacto igitur & hoc ipsum causarũ genus cõ-
seruatiuum appellamus? Nam forte magis altera
tiuum & curatiuum, & naturaliũ defectuũ corre-
ctiuũ uocare cõueniat? Quoniã ad uniuersum sa-
nitatis genus referẽtes, nõ ad eas quę secundũ spe

ciem sunt differentias, quæcunq; sanos conseruãt cõseruatiua omnia uocamus, siue præter id quod sanitatẽ cõseruant, ad melius totã traducãt tẽperaturã, siue pristinũ tãtũmodo habitũ tueant̃: at quæ deteriorẽ statum efficiunt, insalubria. Quæcunq; igitur similẽ habent in omnibus corporis partib. intemperiẽ, eadem egent procuratione: quæ uero dissimilem, dissimili. Nam fieri potest ut uentriculus frigidior sit q̃ oporteat, caput uero calidius, atque utrunq; proprijs egeat auxilijs. Ac ratione eadem singulæ aliæ partes cũ fuerint aut præter modum humidiores, aut sicciores, aut calidiores, aut frigidiores, suæ intemperiei uictũ exigũt accõmodatũ. Neq; igitur modo eodẽ omnes tales corporis partes exercebimus, neq; æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud quippiam agemus. Plenius uero de his diximus uolumine illo quod De salubribus inscribitur.

De causis salubribus partium instrumentariarum. *Cap.* LXXXVII

Instrumentariarũ autem partiũ causæ salubres, quemadmodũ & hic ab optima constitutione delinquitur, ita & inuicem distabũt. Aliæ enim sunt salubres erroribus, qui in formatione cõsistunt, aliæ his qui in magnitudine, uel numero, uel positu. In formatione igitur plures cõtingunt errores. Nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturã, uel meatus, uel orificiũ, uel asperitas, uel lenitas, quãdo à naturali mediocritate recesserit, si quidem parum hoc patiantur, salubriũ corporum retinent appellationem: si uero amplius, insalubrium. Quòd si tantus fuerit recessus, ut operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem aũt excessus, atq; defectus, ad easdem ducit differentias. In numero uero siue una, siue plures, quæcũq; ex instrumentarijs partibus fuerint, aut deficiãt, aut superabundent. Ex hoc genere etiam sunt quęcunq; in nobis substantiæ præter naturã cõsistunt. Reliquũ est aliud genus, quod ad situm cuiuslibet nõ simplicis attinet partis, in quo et ipso quatuor sunt oẽs differentiæ. Prima quidem quæ optima existit: Secunda uero quæ parum euariat, atq; ideo salubre adhuc efficit corpus. Et tertia quæ insalubre, quãdo amplius à modo recesserit. Et quarta quæ iã ægrũ recessũ plurimo reddit. Quæcunq; igitur partes in figura delinquunt, ueluti quæ blæsæ, uaræ, & obliquę appellant̃, hæ cũ nuper natus adhuc tenellus est, formatione atq; deligatione, ad naturalem traducũtur habitũ. Quod si iam aucto infante ad duriciem peruenerint, emendari non possunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinent, cũ adhuc augeri perseuerant, correctionẽ admittunt. Cum autem iam ad ultimum peruenerint, nullus est remedio locus. Cauitates igitur quiete atq; deligatione paruæ redduntur. Magnæ uero, partium operatione, & spiritus retentione: sic & quæcunq; foramina oraq;. Et quidem quæ naturalem magnitudinem partes exuperant, quiete ac commoda deligatione minores redduntur: augentur autem & naturali motu, & frictiõe moderata, & quibuscunq; alijs plus sanguinis attrahere natura aptis.

A Deficiẽtes uero partes quæcunq; ex sanguine ortum habuerunt, corrigi quidem nõ est impossibile: Quæ autem ex semine, propemodum impossibile existit. licet tamen aliquãdo loco eorum alia facere quæ usum haud dissimilem præstẽt. Earum uero omnium natura opifex est, medicus autem minister. Quæ uero numero excedunt, his ablatio, causa salubris existit. Inspicere uero oportet, in quibus id fieri possit. Nam si impossibile appareat, transponere tẽtandum est. Eadẽ est & eorum quæ in situ uitia sunt, emendatio. Neq; in obscuro est quod duo sæpius aut tria uitia eandem partem possunt occupare, sicuti in eo qui uentriculũ paruum simul atq; rotundum, atq; aduersus septum habuit incumbentẽ. In ipso etenim magnitudo, B formatio, ac situs erant deprauati. Temperatura quoque frigidior existebat, hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat. At ne adeo infestaretur, erat remedio locus. Nam quoniam repleto uentriculo difficultate spirandi premebatur, minus cibi, aut magis alimento opportuni, & qui nõ difficulter subduceretur, bis in die assumebat. Alteri uero cui obstructio in hepate ob uasorum angustiam sæpius contingebat, extenuans uictus pro salubri causa inuentus est.

De solutione continuitatis. *Cap.* LXXXVIII

Reliquum igitur id morbi genus est, quod & similaribus & instrumentarijs partibus commune existit, solutio scilicet continuitatis, quã quispiam forte his unquam adesse negarit, qui integra sani- C tate fruuntur, quoniam semper sit affectio. Quem sanè latet eandem in omnibus generibus fore dubitationem. Nisi enim operationis læsio sensibilis sanitatẽ ab ægritudine separet: sed qualitatem tantummodo affectionis introspiciamus, perpetuæ passibilitatis dogma necessario recipiemus, cum nullus sit qui omnes operatiões optimas habeat. Sed de hoc quidem, ut quod ad logicam potius pertineat contemplationem, seorsum consideretur. Salubres uero causas, ut his quos nemo dubitat ægrotare, deinceps percurramus, à mala temperatura exordium faciẽtes. Hic uero prius distinguamus quæ omnes ferè medici prætermittunt: Alias quidem esse salubres causas eius temperaturæ quæ iam facta est: Alias autem illius quę adhuc D fit: sicuti etiã alias eius quæ futura est. Huius itaq; postremæ, hæ quidem in præseruatiua artis parte continentur, hæ uero in salubri. Primæ autem inter omnes in curatiua tantũmodo, sed eius quam mediam inter utranque locauimus, in præseruatiua & curatiua. Iam enim factam atq; existentem ægritudinem curare oportet, sed quæ nondum quidem adest, at futura est, prohibendum est ne fiat, ab ea quæ est in corpore affectione. Eius autem quæ adhuc fit, quod quidem factum est, curare opus est: Quod aũt futurum, prohibere ne fiat. Prohibebitur autem sublata ea affectione, quam sequi natura apta est. Talis uero affectio causa antecedens appellatur. Facta aũt ægritudo curabitur, soluta ea affectione à qua primũ ea quæ secundum naturam est læditur operatio, quam quidem

&

& ipſam morbi cauſam dicimus eſſe.

De cõmuniſſima intentione curatiua. Cap. LXXXIX

Curatio uero unam præcipuam ac cõmuniſſimam habet intentionem ad id quod eſt affectioni auferendæ contrarium. Ex hoc ſiquidem genere ſunt cauſæ illæ omnes quæ ſanitatem efficiunt. Secũdum partem uero ex unicuiq; affectioni contrarijs. Calido igitur affectui cauſa frigida contraria exiſtit. frigido autẽ calida, eademq; in cæteris proportione. Etenim ſi omne immoderatum eſt præter naturam, moderatum uero ſecundũ naturam, neceſſe eſt omnino ut immoderatum ab immoderato cõtrario ad mediocritatem redigatur. At manifeſtũ eſt quod ſecũdum potentiam, non autem imaginationẽ, & calefaciens & refrigerãs & quæcũq; alia huiuſmodi oportet aſſumere. Voco autem ſecundũ potentiã, quod re ipſa uere tale exiſtit, quale eſſe dicitur: Secũdum imaginationem aũt, quod ex prompto quidem ſenſu tale eſſe imaginamur, cũ tamen uere tale nõ ſit. Sed qua ſint hæc ratione diſtinguẽda diximus in his libris in quibus de ſimplicium medicaminum poteſtatibus agitur. Ad inuentionem aũt ſalubrium cauſarum, quæcunq; quidem ut ad eam quæ iam facta eſt ægritudinem cauſæ ſalubres exiſtũt, uia illa doctrinæ utendum, qua id quod imaginamur, ab eo quod talem habet poteſtatẽ ſeparatur. Quecunq; uero ut ad eam quæ adhuc fit, & hac eadẽ uia, atq; illa præterea ex qua ægritudinũ cauſę inueniunt. Eſto eñ ſi ita contigerit in humoribus putreſcentibus accendi febrem. Indicatio in huiuſmodi eſt euacuatio atq; alteratio: hæc quidẽ quæ putredinem finiat, manente adhuc cauſa: euacuatio uero quæ totam ex corpore cauſam educat. Sed dicta quidem alterationis ſpecies, concoctio exiſtit. Quam ubi inuenerimus à quibuſnam cauſis fieri contingat, tunc utiq; eorum quæ hoc pacto ſalubria ſunt, ſcientiam tenebimus. Euacuationes autem fiunt, & per ſanguinis emiſſionem, & clyſteris uſum, & per urinæ uias, atq; eã quæ per cutem fit trãſpirationem, ac præterea per eam quæ fit ad partes oppoſitas attractionem, atq; ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menſtrua, atque ora uenarum, quæ Græci hæmorrhoidas appellant, aperire, ac per palatum nareſq; expurgare. Cum igitur et hic materias inuenerimus quibus in qualitate, & quãtitate & tempore & modo uſus adhibitis euacuatio fit, in ipſa artis parte ſalubria inuenientur, atq; eorum omnium inuentio traditur in eo uolumine quod De arte curatiua inſcribit. Eadem ratione in alijs tribus intemperaturis, ſi unum commune præceptum obſeruabimus, ut unamquanque prius quę efficit cauſam, reſcindamus. Deinde ita ad illam quæ ab eadem cauſa facta eſt, ægritudinem accedamus, cauſarum ſalubrium inuentionem faciemus. Secundum uero cõpoſitas intemperaturas, ex ſimplicibus compoſitio commonſtrabit ſalubria præcepta, cum hic quoq; ſtuduerimus pro magnitudine intẽperaturæ eidem conueniens inuenire remedium. Veluti ſi contigerit quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem ea quæ naturæ conueniat, decidat corpus. Septem uero ad ſiccitatem maiorem, tunc ſalubrem cauſam in huiuſcemodi affectibus eſſe oportebit, decem quidem numeris frigidiorem, ſeptem uero humidiorem. Si igitur ipſi particulæ affectæ admoueatur tale remedium, tanto erit frigidius atq; humidius, quantum exigit partis affectæ indicatio. Quòd ſi particula affecta in penitioribus locis ſita ſit, machinari oportet inſuper tale inuenire ſalubre remediũ, cuius uis nequaquam in itinere antea ſoluatur. Si itaq; calidius eſſe oportuerit eo quod eſt moderatum, nõ ſolum tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, ſed ultra eandem menſuram tantum adijciatur, quantum ex ſitu ut pertingere poſſit ad locũ affectum ſit neceſſarium. Si uero frigidius, non ſimpliciter tantum frigiditatem oportet augere, ſed & materia quoq; prius eſt animaduertenda. Si enim craſſa ſit, non admodum poterit ad profunda penetrare. At potius contrarium pręſtabit effectũ ſpiſſando ſuperficiem, atque denſando: at ſi tenuioribus partibus conſtet, poterit ſanè plurimum ſubire profundum. Idem in humectantibus atq; exiccantibus accidit, in quibus craſſitudo atque ſubtilitas partium ſubſtantiæ eſt inſpicienda. A ſitu quidem loci, ut nuper diximus, inuenit indicatio ſalubre remedium: A formatione autem, & ſitu ſimul, quando effluxus ſenſibiles atque ad alium locum foraminibus patentes habuerint, aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertemus, atque ad illas impellemus, quæ nullũ habent principatum. Illud uero manifeſtum, quod earũ quæ intemperaturam efficiunt cauſarum, curatio fit per euacuationem. Nam ipſæ intemperaturæ ſola alteratione ſanantur.

Curatio ſolutionis cõtinuitatis in parte carnoſa. Cap. XC

Continuitatis autem ſolutionis curatio, intentionem quidem habet unionem, quæ in partibus quidem inſtrumentarijs impoſſibilis eſt: in ſimilaribus uero non ſemper poſſibilis. At quãdoq; ſicuti in carnoſis ſanitas cõglutinatione perficitur, nihil uero differt etiamſi coalitum appellaueris. Ipſam uero antecedit, quando uulnus maius extiterit partium applicatio diſtantiũ, quæ ex formationis genere exiſtit. Vt autẽ hæc ipſa firma ac ſtabilis fiat, & deligatio cogens in unũ quæ diſtant, & fibulæ & ſuturæ utiles ſunt. Coaleſcere autem facit ea, quæ inuicem diſtant, ac priſtinã reſtituit unitatem ipſa natura. Noſtrum uero opus eſt, ut diximus, applicare extrema diſtantiũ partiũ, atq; ita ut in unũ coacta ſunt, cõſeruare: & tertio loco cauere, ne quid labris ulceris intercidat. Et quarto ipſam partis ſubſtantiã conſeruare ſalubrẽ. Sed quo pacto & primũ & ſecundum impleamus officium, dictũ eſt. Tertium uero in cogẽdo in unum partes diſtãtes exequemur, ſi nihil extrinſecus incidere permittamus. quoniã ſæpius uſu euenit ut pilus, aut oleũ, aut aliqua alia humiditas interueniens earum quæ copulãdæ ſunt partiũ unitatem

impediat. in eo autem quod sequitur tẽpore per suffluxiones tertia intentio retinetur. Ipsam uero suffluxionem ex eiusdem & contrarij loci diuisione, & figura opportuna comparandum. Partis autem substantiam salubrem cum mediocriter exiccantibus conseruabimus. Hæc quidem est solutæ cõtinuitatis curatio, cum ipsa sola seorsum in carnosa parte cõstiterit. Quòd si alicui alteri morbo coniungatur, plures sunt indicationum intentiones, quas in compositorum, uel complicatorum, siue ut cuiq; appellare libuerit, doctrina cõsequẽter trademus. In præsenti autem sermone ad reliquas unitatis solutiones accedendum.

De solutione continuitatis in osse. Cap. XCI

Fractio igitur est continuitatis in osse solutio, quæ quantum ad intentionem primam, insanabilis existit. Quo uero ad secundam, quodammodo sanabilis fit. Prima igitur intentio est coalitus partium, qui ob ossis duritiem fieri non potest. Secunda alligatio, quæ fit callo supernato partes fractas circumalligante. Calli autem generatio qua quidem ex materia & à natura fit, est & ad alia communis. qua uero formam ossi uicinam habet, ex eiusdem fit alimento. Molle uero & puerile os coalescere potest, sed perraro fit talis affectus, quin cum altero societur. Magna enim ex parte musculi adiacentes unà corporibus alijs fractis ossibus patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarũ altera quidem circa ossa, altera uero circa corpora adiacentia uersatur. Sed hæc quidem in carnosarum partium complicatis dicentur affectibus. Nunc uero de fractionibus dicendum. Quoniam enim harum sanitas callositate procuratur, ut autem callus generet̃ proprij ossis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oportet. Hanc uero superfluitatem in qualitate & quantitate seruare modum, est necessarium. Vnde & ratio uictus est adhibenda, quæ tantum ac talem influere ossibus sanguinem præparet, qualis & quãtus generãdo callo fit opportunus. Quoniam uero per fracti ossis cauernas idem effunditur sanguis, eiusdem qualitatem & multitudinem animaduertere oportet, atq; ita uel sicciorem, uel humidiorem uictum instituere. Sed hæc omnia in libris in quibus De curandi ratione tractatur, plenius sunt explicata.

De punctura nerui & chordæ Cap. XCII

Nerui uero & tendonis punctura propter sensus abundantiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam, ac tum præsertim cum nihil extrorsum expirat obcęcato cutis uulnere. Aperiendum est igitur, atq; exiccandum substantia tenui, quæ usque ad ima nerui offensi possit penetrare. De his uero exacte diximus in libris De arte medendi cõscriptis. In simplicibus quidem huius generis affectibus salubrium causarum forma talis existit. In compositis uero cõplicatur ulceribus, Prima quidem cauitas quam nõ alterũ affectum, sed ulceris differentiam esse arbitrãtur. Est autem non differentia huiuscemodi res. Sed alterum ali

A quod totius ægritudinis genus, in quo ipsius substantiæ iactura facta est. Et quidem curatio in duplici morbo, duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis solutio, unitate, substantiæ autem iactura, generatiõe indiget. Paulo uero suprà generationis intentiones expositæ sunt. Quod autem primum quidem hunc affectum oporteat sanare, demum unitatem restituere tentare, ipsa rerũ natura cõmonstrat. Cum itaq; repletum quidem fuerit cauum, ulcus uero ad æqualitatem perductũ, alteram intentionem aboleri contingit: nam media existente inter labia ulceris ea carne quæ nuper est genita, partes quidem distantes uniri est impossibile, unde fit ut alia sit intentio perquirenda. Intentionem autem consequemur ex eo quod

B est secundum naturam ipsi parti comparãdo: erat autem eidem cute obduci naturale. Quare hoc ipsum à nobis procurandum, aut si hæc intentio effectum sortiri non potest, simile aliquid cuti, carnem scilicet quæ cutis speciem præ se ferat, instaurandum. Erit autem huiuscemodi si & siccetur, simulq; occallescat. Ad cicatricem igitur obducendam necessaria erunt exiccantia, ac sine mordacitate adstringẽtia medicamina. Ita & si sordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abstergendi. Et erit medicamen salubre abstersiuum, eorundem uero materiã in libris, in quibus de medicaminibus agitur, scripsimus. Et quidem si aliqua

C inflammatio, uel attritio, aut tumor prædurus, uel mollis, & laxus cum ulcere fuerint, prius eorum curationi intendere oportet, eas sequendo uias ac rationes quas prius exposuimus. Sic & si aliquid ulceri illabitur, ad illabentium curationem intendẽdum. Eodem pariter modo si aliqua intemperies ulceratum locum obsederit, ad eiusdem intemperiei remedia antea ueniendum. Sed de his quidem satis.

De speciebus morborum secundum formationem. Cap. XCIII

Nunc uero transeũdum est ad formationis genus, quod in plures secatur differentias. At ab eo quod euidẽtissimum existit, exordium est sermonis faciendum, quod ex figuræ permutatione cõtingit. In his igitur qui adhuc crescũt, possibile est plurium partium figuram emendare: in his autem qui iam aucti sunt, minime. Intentio autem in his

D qui curari possunt, ut ad contrarium distortionis abducamus. Si uero fractione aliqua non recte conformata alicuius membri figura fuerit uitiata, cui substantia callosa iam obducta fuerit, siquidem hæc adhuc recens extiterit perfringere oportet, ac rursus recte afformare. Deinde callum superinducere.

De obstructione. Cap. XCIIII

Est uero & obstructio ex eodem genere ęgritudinum, quę quidem ex lẽtis & crassis humoribus fit, unam & ipsa habens intentionem morbo contrariam: dico autẽ apertionẽ. Causæ uero salubres sunt, abstergẽtia atq; incidẽtia medicamina. Quæ uero fit à stercore duro, quod intersepit intestinũ, primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis pinguibusq; clysteribus, demum ex acribus

bus euacuationem exposcet. Quæ autem à lapide A fit in uesica, in præsenti quidem transpositionẽ requirit, integræ uero sanitatis causa, incisionẽ & extractionem. Humiditatis aũt quæ præter naturam continetur, sanatio in perfecta euacuatione consistit, quemadmodum in suppuratis. Immodica aũt repletio immodica euacuatione curatur, ut cum sanguis intra uenas redundat. Quibuscunq; uero, uel in uentriculo, uel in intestinis, uel arteria aspera, uel pulmone, pus aut sanguis continetur, integra euacuatio est necessaria. Superflui aũt cibi aut potus adhuc recentis assumptio à deuacuatione corrigitur. Quæcunq; igitur in pulmone uel pectore continentur, cum tussi quidem educuntur, sed cũ medicaminibus extenuantibus. Quæcunq; uero in hepate, uel uenis, uel arterijs, uel renibus, aut B per urinam, aut per uentriculum. Sed per urinam quidem ab ijs quæ uehementer extenuãt: per uentrem uero ab ijs quæ attrahendi aut aperiendi ora uim habẽt. Quæcunq; uero in superiori uentre cõprehendunt, per uomitũ: quæ aũt in inferiori, per subductionẽ. Sed quæcunq; sub cute, per sectionem, uel ustionem, aut per medicamina aduretia: Sic uero aliquãdo quæcunq; in aliqua naturali cauitate, ut in thorace. Et ut summatim dicam, quicquid præter naturã in aliquibus partibus continetur, sanationis intentio est ablatio, quæ si fieri non possit, transpositio. Quæ uero nõ sunt ex toto genere præter naturã, sed quantitate, in his intentio est deuacuatio. At inuentio eorũ quæ ad ipsorum sanationẽ perducunt, partim quidẽ ex affectu, plu C rimum uero ex ipsis affectis particulis sumitur.

De asperitate & leuitate. Cap. XCV

Quæcunq; partes uero ob id quod exasperatæ sunt, naturalẽ amiserint habitum, his leuitas naturalis est restituenda, ossa quidem leuigando, arteriam autem uel linguam leniendo humidis, quæ nihil mordeant, & lentorem habeãt. Sed quibuscunq; leuitas inest non naturalis, asperitas naturalis est reuocanda medicaminibus, quæ sufficienter abstergant, & parũ adstringant. Quæcunq; uero uel obstructiones, uel angustiæ meatuũ, alias sequant ægritudines, ab illarũ curatione prius est incipiendũ. Ostensum siquidẽ est in libro De differentijs morborũ, quod & inflãmationibus & duris laxisq; tumoribus, & siccitatibus aliquãdo im- D modicis, ac preterea uitiosis partium continentiũ figuris, ea quę nuper diximus, sæpius aduenĩũt: sicuti & quibusdã tumoribus eorũ, quæ sunt in ambitu corporũ. Quòd si nõnulla ex proxime dictis inuicem cõplicentur, uarias habebunt indicationes. Sufficiet aũt in uno exemplo habuisse sermonem, quoniã de omnibus in libris De arte curãdi plenius sumus executi. Supponat cuipiã particulæ multitudinem sanguinis influere, adeo ut intendantur in ea uenæ, non maiores tantũ, sed etiã paruæ, quæ prius sensum effugiebãt. Nunc uero iam plenæ uisu cõprehenduntur, sicuti plerunq; in oculis ob tunicę albedinẽ manifestissime patet. Par siquidem est, quod & alia uasa quæ latent sensum, iam plena distendantur, nondum & ipsa ob paruitatem uisui manifesta. Et iam periculum imminet, ne quod ex uasis exudat ad spacia uacua quæ in medio sunt, effundatur: aut ne iam paruũ aliquod sit effusum. Huius quidem affectus sanatio intentionem habebit euacuationẽ, aut ut manifestiori uocabulo utamur, deuacuationẽ. siquidẽ morbus erat immoderata partis repletio. Necessariũ igitur est, ut aut superfluitas retrocedens euacuetur, aut per ipsam affectam particulã. Retrocedet aũt, uel impulsa, uel attracta, uel transmissa, uel horũ uno aliquo modorũ, uel omnibus. Per locũ uero affectũ euacuabitur, partim quidẽ manifeste & sensibiliter, partim uero in uapores resoluta. Si igitur uniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per affectum locum minime euacuandum. Nam si scarificationibus aut sectionibus sensibiliter euacuabimus, plus ratione excitati doloris attrahemus. Si uero calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit id quod ui caloris ad partem attrahetur, quàm dispersum. Quòd si in eo elaborabimus, ut quod influxit retrocedat, corpus plenum non admittet. Ad hæc igitur ambo totum corpus euacuare oportet, deinde omnino ad alia loca retrahere id, quod affectæ particulæ influit, quo perfecto opere, prius à parte repellendum, mox dispergendum. Quãto enim per maiora loca fit, tanto expeditior est euacuatio. Ab affecto uero loco adstringendo ac refrigerando repellemus, sed & exinanita loca attrahunt ad seipsa quæcunque repercutiuntur. Hoc siquidem ostensum est in eo uolumine in quo De potentijs naturalibus agitur. Et uasa præterea uigore ex medicaminibus adstringentibus addito, a se ad alia remittẽt. Si igitur hac uia superfluum omne retrocesserit, bene se res habet: At si aliquid fuerit in parte retentum, coniecturandum erit id lentum ac crassum existere, atque ea ratione iam coactum atque adstrictum ut cum difficultate solui possit. Fieri autem potest, etiamsi nõ eius naturæ sit, ut ad spatia quæ sunt in medio sit effusum, in quo casu tunc ad id ueniendum esse tempus suadet, ut hoc ipsum quod reliquum est per affectum locum euacuemus, imponendo supra iacentibus partibus ea quæ influẽtẽ humorem repellendi uim habent. Maxime uero euacuabis, si in spatijs intermedijs aliquid contineri coniectura assequeris, & scarificationum auxilio, & medicaminũ quę uim habent dispergẽdi. Sed quoniã hæc omnia uires calidas habẽt: eiusdem uero temperaturæ opus est mordere, quando modum excesserit, cauenda ex eis sunt uehementissime calida, ac tum pręsertim cum affectus locus inter summa fuerit. Neq; enim paruus excitabitur dolor, si præter proprium affectum insuper mordeat, omnisq; pręterea dolor fluctiones commouet. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in his sensum doloris non inuehit, atque eo amplius omni dolore uacat, si humidum extiterit. Et quidem quicquid per summa heret, potens est id medicamen dispergere, quod etiam ualidas non habuerit ad dispergendũ uires. Quod si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id uero

quod euacuari oporteat, in penitioribus partibus fuerit, intendendus atque augendus dispergentis medicaminis calor, cum dubitandum sit, ne prius quàm profundas attigerit partes, interim uires amittat. Neque tamen ex eo superiores partes aliquem dolorem sentiẽt, cum omni uacent affectu. Quare nunc hęc duo simul inuitant ad calidorum pariter atq; acrium medicaminum usum, & summæ partes quæ tolerant, & profundæ quæ egent. Hæc igitur ex affectæ partis situ indicatio assumebatur. Deinceps uero si quid ad sanitatẽ deficiat, consideremus: neq; enim paruum aliquid deesse uidetur. Affectæ partes, in quibus fluctionis superfluitas retinetur: nonnullæ quidem raræ & laxæ, & molles natura existunt: nonnullæ autẽ densæ, & pressæ ac duræ. Priores igitur facile euacuantur, reliquæ autẽ acrioribus euacuantibus, ac præterea tenuiores partes habentibus egent, atq; eo etiam magis, quanto profundiorem situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio altera, à particulæ affectæ substantia: alia uero à formatione simul ac situ. Supponatur eñ si ita cõtigerit, in hepate esse proxime dictũ affectũ, in angustis uasorum finibus, impactis humoribus, qui uel lenti ac tenaces, uel crassi existant, uel superabundent. Nonne in promptu est primũ quidem crassitiem unà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad subtiliorum partium substantiam transferri oportere? Secundo autem loco nõ per angustos atq; inuisibiles solũ, sed ampliores etiam meatus quicquid infestum existit esse euacuandum? Sunt enim in hepate uenæ, non minus amplitudine quàm numero excedentes. Terminantur autem hæ quidem in gibbis ad uenam cauam, hæ uero in cauis ad portam: unde haud difficile tibi futurum est, in utris tandem pressi ac stipati humores fuerint, eosdem expedite euacuare, trahendo quidem ad uentrem, cum his quæ attrahendi uim habent medicaminibus, quicunq; ex ipsis in uenis ad caua hepatis pertinentibus aceruati sunt. Ad urinæ uero meatus promouendo per cauam uenam, quicunq; in uenis ad eam pertinentibus sunt. Sed præter supradictas alia est indicatio ab hepate ipso, ueluti à uenarũ principio. Nam cum non tantum seipsum regere natura aptum sit, ut pleræq; animalis partes, sed uenis præterea uirtutem largiatur, periculum imminet, ne si eius uigor irrigationibus ac relaxãtibus cataplasmatibus fuerit resolutus, & ipsum primum ad sui opus, atq; omnes subinde uenæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curatiõibus aliqua ex adstringentibus medicaminibus miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodũ loco situm est, dubitandum erit ne adstringentis medicaminis uis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtilium partium substantia, qualis aromatũ est traducatur. Melius uero fuerit, si & ipsum adstringens medicamen unum protinus ex aromatum genere fuerit: nam si duas habuerit natura insitas qualitates ac potestates, ualentius operabitur: & quidem euacuetur quod præter naturam in membrũ confluxit. Ser- A uet autem humorum modum naturæ conuenientem. Quare & illa animaduersio à nobis est in hoc adhibenda, ne quid ab humoris confluentis qualitate eiusdem membri temperies sit alterata, si pituitæ naturam tenuerit, ad frigiditatem: si uero bilis, ad caliditatẽ, ut etiam hanc ipsam curantes intemperiẽ sanitati restituamus. Curabimus autem contrariã ex aduerso afferẽtes qualitatem, quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus, quantum unumquodq; calidius aut frigidius factum est, tantum refrigerantes aut calefacientes. Quare & hic rursus agnoscenda est ipsius secundum naturam temperies. Nam quo pacto sciemus, quantum in frigiditate ac caliditate à naturæ modo recesserit: aut quando à frigefaciendo B supersedebimus, si nos latuerit ea quæ est secundum naturam caliditas? Ita uero & si frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modũ, neq; oportune calefacere, neq; in tempore à calefaciendo desistere poterimus.

De morbo secundum numerum. Cap. XCVI

Sed quoniam de his satis diximus, transire iam tempus ad ea in quibus numerus non est secundum naturam. Cum uero duplex sit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his intentio est hanc efficere subministrando naturæ, eo quo diximus paulo antè modo. At quibus superabundat, hanc resecare oportet, aut scalpello, aut igne, aut medicamine quod urẽdi uim habet. C Hæc igitur omnia fermè sanare possibile est, at non æque omnia generari possunt, ut in libro De semine diximus. Quædam uero sunt, quæ etsi generari nõ possunt, licet tamen pro ipsis aliud quid efficere, quemadmodum in osse ex toto sublato alteram substantiam in eius sede reponere à carne atq; osse differentem. Est enim quæ in eius gignitur loco quædam ueluti caro callosa, uel callus carnosus, & processu temporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, cum ab initio carnis potius imitetur naturam. Quacunq; uero parte sublata, cum neque eandem secundum speciem substantiã, neq; similem efficere possumus, tertia nobis intentio, quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

De morbo secundum magnitudinem. Cap. XCVII

D Communicat autem hoc genus totum cum eo quod ad magnitudinem pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturã, illi propinquum existit. Id uero tantum seiunctum est ac separatũ, quod inter ea quæ sunt è genere non naturali connumeratur. In quo quidem prima intentio est ablatio. Si uero hæc impossibilis existat, secunda est transpositio, quẽadmodũ in suffusionibus. Quæcunq; uero non integris partibus, sed partium tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem uel generatio in his quæ deficiunt: ablatio uero & abolitio in his quæ superabundant, Quare neq; in ipsis altera intentio, neq; medicaminum forma genere diuersa.

De morbo secundum situm. Cap. XCVIII

Sed iam ueniẽdum est ad reliquum salubrium

causarum

causarum genus, quod ea corpora emendat quæ (A) in situ sunt uitiata, ueluti luxationes et intestinum in scroto. Fit autem hoc ex uiolenta tentione, atq; impulsu: hoc uero ex dilatato ac rupto continente. Quare & duplex sanādi modus: Alter quidem ad oppositam partem ei à qua facta est permutatio intēdendo atq; impellēdo: Alter uero id quod continet, firmius solidiusq; reddendo. Quibus uero uijs ac rationibus singula inueniri possint, in libris De arte curandi explanauimus.

De causis præseruatiuis. Cap. XCIX

Consequens est ut ea omnia exequamur, quæcunq; in superiori sermone dicere distulimus. Vocant autem eadem Præseruatiua: Est autem horum triplex secundum genus differentia. Prima quidem hominis qui integra fruitur sanitate. Secunda (B) uero eius qui nō integre ualet. Tertia eius qui ægrotat. Primum igitur genus ad salubrem attinet artem, atq; in duas, ut antea diximus, diuiditur partes. Secundum uero ad præseruatiuam spectat: tertium ad curatiuā. Hoc autem uniuersum genus circa humores præcipue negociatur, quos neq; lentos esse oportet, neq; crassos, neq; aquosos, neque plurimos, neq; uehementer calidos ac frigidos, neq; mordaces, neq; putredini obnoxios, neq; ueneni naturæ affines. Nam ubi aucti fuerint, generant morbos. Augentur uero nonnunquam eadem ex causa quæ ab initio generauit. Illud autem plerunq; accidit, ut sua alteratione inficiāt eos qui sunt in corpore humores. Intentio uero & horum sanationis duplex existit, alteratio & (C) euacuatio. Alterantur igitur uel ab ipso corpore concocti, aut ab aliquibus alijs facultatibus quæ uim medicamentosam habent. E quorum numero etiam sunt ea quæ uirus eiaculantiū ferarū uenenis aduersantur, ac præterea pharmaca quæ uenena appellantur, transmutant. Euacuantur aūt satis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clysteribus, & sudoribus, & uomitibus. Hæ igitur sunt cōmunes euacuationes. Propriæ aūt in locis in quibus coaceruant, assumuntur, ut in libris De salubribus ostēdimus, tertio pręsertim ac quarto, in quibus de lassitudinibus egimus, ac reliquis affectionibus quæ lassitudini natura proximę sunt. Promptius enim euacuantur per uentrem, quæcunq; in primis uenis continentur superfluitates. (D) Quæ autem in his quæ in hepate sunt, per urinæ meatus. At quę in toto corpore, per sudorem: sicuti quæ in capite, uel per palatum, uel per nares, uel per utrunq;. Quæ uero sunt in spacijs thoracis laxioribus, per fauces simul cum tussi: quæ in renibus sunt uel uesica, per urinā. At euellendi ex omni loco ad oppositas partes cōmunis indicatio, est ad quàm maxime distantes, deriuatio uero ad uicinas. Quęcunq; uero huiuscemodi curāt affectiones, causas salubres appellamus, sicuti insalubres eas quæ adaugent: & neutras, quæ neq; obsunt neque iuuant. Posset uero quispiā neq; omnino causas appellare, quemadmodum maior pars sophistarum qui rerum quidem differentiam inuenire cōtemnunt, plurimum uero temporis in nominibus conterunt, contra quos in alijs uberius disseruimus. At pars quidē artis pręseruatiua talis est.

De parte artis quæ conualescentes reficit, & senibus congruit. Cap. C

Quæ autem reficit atq; instaurat, in cōualescentibus ac senibus locū habet. Quæ uero sit horum affectio, & à quibus præcipue causis ad naturalē reducitur habitum, in libris in quibus De medendi arte tractauimus, abunde explicauimus. Sed nunc per capita dicetur. Affectio igitur talis est. Bonus quidem sed exiguus est sanguis, atq; una cum ipso spiritus animalis atq; uitalis. Ipsæ uero particulæ solidæ sicciores, & idcirco eorum uires sunt imbecilliores, atq; earundem ratione corpus uniuersum frigidius. Causę uero salubres quę hāc emendant affectionem, ut uno comprehendam capite, sunt quæcunq; præsentaneū atq; securum exhibent alimentum: secundum partem autem in motibus moderatis & cibis, potibusq; ac somnis consistunt. Sunt uero motus materiæ, gestationes, ambulationes, frictiones, & balneæ: & ubi non parum se ex his profecisse senserint, paulatim se ad consueta opera transferant. Cibos autem assumant in principio quidem humidos & concoctu faciles, neque frigidos: ac cum progressi fuerint, eos etiam qui uberius præstant alimentum. Potus uero opportunus est uinum, ætatem quidem habens mediocrem, in substantia autem purum atque perlucidum, quod scilicet uel subflauum uel album existat, atque suauiter olens, gustui uero neque aqueum omnino, neque cum aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut acritudine, aut amaritudine sentiatur. Vt autem proximè diximus, de hisce omnibus in libris De arte curandi conscriptis plenius disseruimus. Nunc enim non omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum: sed solum capitum mentionem facere intendimus, eorum quæ in alijs uoluminibus latius explicauimus. Quorum omnium si prius & numerum & qualitatem exposuero, finem libro imponam. Diximus itaque prius, quòd alter est liber in quo De constitutione artis medicinæ disseruimus. Antecedunt autem eum alij duo De constitutione artium: sed hi quidem unà cum hoc cui nūc extremam manum adiecimus, seorsum sunt ab alijs libris in quibus plenior doctrina explicatur. Illi uero talem inter se ordinem habent. De elementis quidem secundum Hippocratem liber unus. Post hunc autem tres de temperaturis, ex quibus quidem duo sunt De temperaturis animalium. Tertius uero de ijs quæ simplicium medicaminum sunt. Quam obrem & tractatum illum in quo De simplicium medicaminum potestatibus agitur, nemo recte intelligentia assequi potest, nisi prius tertij libri De temperaturis integram cognitionem fuerit adeptus. Est & alius liber paruus, qui ordine sequitur duos priores alios de temperaturis. Inscribitur autem De inæquali temperatura. Similiter autem & hunc alij duo parui, alter quidem De optima corporis constitutione, alter

De

De bono habitu. Alius uero tractatus est, qui tres cōplectitur libros De potētijs naturalibus, quem si quis legere uelit post librum De temperaturis, siue post librum De elementis, utrunq; erit consentaneum. Post hunc in pluribus alijs libris De operationibus animalibus disseruimus. Sed quoniam ad earum demonstrationes non parum conferunt quæ per sectiones ostenduntur, in illis exercitari oportet. Est autem maxime inter alios utilis ille tractatus qui De sectionum aggressibus inscribitur. Alij autē sunt post eum plures, duo quidem De discordia sectionis, unus uero De sectione mortuorum: post quos sequuntur hi in quibus agitur de sectiōe uiuorū. In alijs uero quibusdam particulatim ob eos scripsimus qui introducuntur De ossibus. Sectio quoq; musculorum & neruorum & arteriarum & uenarum, & quędam alia huiuscemodi ex eodem numero existunt, & liber etiam in quo quæritur, Nunquid in arterijs contineatur sanguis naturaliter. Qui uero earundē partium operationes demonstrāt, duo quidem sunt, De motu musculorum: tres autem De thoracis & pulmonis motu. Post quos sequitur liber De causis respirationis. Post hunc liber De uoce. De principatu aūt animę, & de omnibus alijs quæ de naturalibus, uel animalibus operationibus in quęstionem trahuntur, in longo multorum librorum scripsimus opere, quod De dogmatibus Hippocratis & Platonis inscribitur. Ad eiusdem generis cōtemplationem pertinent libri De semine seorsum conscripti, & amplius de sectione secundum Hippocratē. Quos omnes ordine sequitur tractatio, De utilitate partium. Ad dignoscendas autem ægritudines utilis est liber ille in quo De locis affectis agitur. Itidem ille in quo De pulsibus scribitur, in quo & præcognitiones edocemus. Librum uero De pulsibus præcedūt alij duo, alter qui De usu respirationis, & qui De usu pulsuum. Is uero De pulsibus in quatuor diuiditur partes: primā, quæ eorum differentias: secundam, quæ dignotiones: tertiam, quæ eorum causas: quartam, quæ illam quæ per eosdem fit cōtinet præcognitionem. Ex eodem genere est ille qui ijs qui introducuntur De pulsibus scriptus est. At uero in animo est alium scribere librum, ueluti quoddam omnium istorum compendiū, quem inscribam uel Artem de pulsibus uel Compendium. Ad hanc quoq; iuuant contemplationem quæ à me exponuntur & simul iudicantur in libro Archigenis de pulsibus. Ad præcognitionem autem plurimum confert liber De crisibus, id est de decretis naturæ, quem præcedit alter De decretorijs diebus. Sed liber etiam qui De difficili respiratione inscribit, & ad dignoscendum præsentem affectum, & ad præscienda bona uel mala quæ ægrotanti sunt euentura conducit. Hi igitur omnes atq; unà cum ipsis tractatus quidam uno tantum libro comprehensi cognitu utiles sunt, sicuti ille qui de præincipientib. causis inscribitur, & de medicinali experientia, & De extenuante uictu, & qui De uenarum sectione ad Erasistratum, & qui de tumoribus pręter naturam, & qui De multitudine, atq; alij præterea similes. Præ cęteris autem ad curandi scientiam maxime necessarius existit, qui De morborum differentijs agit, & De accidentibus, & tertius præter illos in quo morborum causas explicauimus. Post quos sunt tres alij qui accidentium causas explanant. Sunt etiam De medicamentorum simplicium uiribus libri, de quibus suprà meminimus. Et qui De medicamentorum compositione, quos sequuntur libri De arte curandi, his qui De salubribus inscribūtur, seorsim à nobis cōscriptis. Quòd uero ante hosce omnes prius exercitari oporteat in libris De demonstratione, si quis hanc artem sit cum ratione tractaturus, monstratum est à nobis in libro qui De optima inscribitur secta. De alijs autem libris & commentationibus à nobis scriptis trāsigere nunc minime necessarium, cum de hisce omnibus alibi simus tractaturi in uno fortassis aut duobus libris, qui ita inscribentur: Galeni de libris proprijs.

FINIS

SERIES CHARTARVM
a b c d e f g h i k l m Omnes sunt terniones præter l duernionem

BASILEAE, PER HIERONYMVM FROBENIVM
ET NICOLAVM EPISCOPIVM,
ANNO M. D. XLIX.